This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

600093277Y

1091

ARISTOTELIS
ARTIS RHETORICÆ
LIBRI TRES.

Quibus ſubiungitur eiuſdem de Arte Poëtica Liber.

atinâ verſione è regione Græci ſermonis poſitâ.

Editio poſtrema, à mendis quibus ſcatebat, expurgata.

ANTONIO RICCOBONO *Interprete.*

135

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY,
via Iacobæa, ſub Ciconijs.

M. DC. XXX.

290. k. 81.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ τέχνης ῥητορικῆς, πρὸς εἰς τὰ τῶν θεῶν.

ΚΕΦΑΛ. α'.

Ῥητορικὴ ἔστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων πραγμάτων εἰσίν, ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐπιχειροῦσί τε ἀνακρίνειν τὸν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν εἰ χρὴ ποιεῖν. τοὺς μὲν οὖν πολλοὺς, οἱ μὲν εἰκῇ τοῦτα δρῶσιν· οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ὑπὸ ἕξεως. ἐπεὶ δὲ ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ τὰ ὁδοποιεῖν, διὰ ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνοιεν οἱ τῇ διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ τοιαυτομαθείας ἅπαν θεωρεῖν ἐνδέχεται τὸ τοιοῦτον πάντες ἥδη ἂν ὁμολογήσαιεν πεπονῆσθαι καλῶς. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τοὺς λόγους συνταττόντες, ὀλίγον ἐπαπήκασιν αὐτῆς μέρεσιν· ἡ γὰρ πίστις, ἐντεχνός ἐστι μόνον· τὰ δ' ἄλλα, περιττὰ καὶ οἱ ταῦτα, περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως· περὶ δὲ τὰ ἔξω τῆς πράγματος τὰ πλεῖστα πραγμα-

ARISTOTELIS artis Rhetoricæ.

Lib. I.

Antonio Riccobono interprete.

CAPVT I.

Rhetorica conuenientiã habet cũ Dialectica: ambæ enim in eiuſmodi reb. verſãtur, quę cõmuniter quodãmodo cognoſcũtur ab omnibus, & nullius ſunt ſciẽtiæ definitæ. Quãobrem etiã omnes quodãmodo ambarũ participes sũt. Omnes enim quadãtenus & exquirere & ſuſtinere rationẽ, & defendere, & accuſare conãtur. Ac ex imperita quidẽ multitudine alij temerè hæc faciũt: alij conſuetudine, & habitu. Quoniã verò vtroque modo cõtingit, manifeſtũ eſt licere eadẽ etiã facere certa via, & ratione. Cur enim finẽ conſequãtur, tũ qui hæc faciũt cõſuetudine, tũ qui caſu, causã intueri cõtingit. Iã verò omnes cõfeſſi fuerint huiuſmodi eſſe artis munꝰ. Ac nõ quidẽ qui artes oratorũ componunt, exiguã ipſarũ particulã confecerũt. Fides enim artificioſa eſt ſolũ: alia verò additamenti ſunt loco. At hi nihil quidem de enthymematibus dicunt, id quod eſt robur fidei: de ijs verò, quæ ſunt extra rem, plurima tradunt.

Criminatio enim & miſericordia, & ira & huiuſmodi animi perturbationes non de re ſunt: ſed ad iudicem. Quod ſi in omnibus iudicijs eueniret, quemadmodum in nonnullis etiam nunc euenit ciuitatibus, maximè verò in ijs, quæ benè ſunt inſtitutæ, nihil haberent quod dicerent. Omnes enim partim arbitrantur oportere ſic leges cauere: partim hoc inſtitutũ retinent & prohibent extra rẽ dicere, vt etiã in Areopago, rectè ſic ſtatuẽtes Nõ enim oportet iudicẽ peruertere ad iram, excitãdo vel inuidiã, vel miſericordiam: quia id ſimile eſt, ac ſi quis qua vſurus eſt regula eam reddat peruerſam. Præterea verò apparet eius qui controuerſatur nihil eſſe, niſi vt demonſtret rem eſſe, vel non eſſe, vel factam, vel non factam eſſe. At verò vtrum magna, an parua ſit, vtrum iuſta, an iniuſta, quæcunque legiſlator non diſtinxit, ipſum nempe iudicem oportere cognoſcere, & non diſcere à controuerſantibus. Maximè igitur conuenit rectè latas leges, quæcunque poſſunt omnia ipſas diſtinguere, & quàm pauciſſima relinquere ijs qui iudicant. Primum, quia facilius eſt vnum habere, & paucos, quàm multos qui bene exiſtiment, & poſſint leges ferre ac ius conformare.

πύοιπα. δῆλον δὲ καὶ ἡ ὀργὴ, καὶ τὸ ἔλεος, καὶ ὀργὴ, καὶ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο. δηλαὶ πρὸς τὴν δικαστήν. ὥσ ἐι ἐν ἅπασι μὲν τοῖς κείσις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τῶν νῦν δεῖ τῆν πόλεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅτι λέγωσιν. ἅπαντες γὰρ, οἱον δεῖ τοῖς νόμοις ἀγορεύειν. οἱ μὲν ἢ κελεύουσι, καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν ἀρείῳ πάγῳ. ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαφθείρειν, εἰς ὀργὴν πράγοντας, ἢ φθόνον ἢ ἔλεον· ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσοι στρεβλόν. ἔτι δὲ φανερὸν, ὅτι τῶ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν· εἰ δὲ μέγα ἢ μικρὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὡνομοθέτησε διώρικεν, αὐτὸν δεῖπου τὸν δικαστὴν δεῖ γινώσκειν, καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. μάλιστα μὲν οὖν πρέπει τοῖς ὀρθῶς κειμένοις νόμοις, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτοὺς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν τοῖς κρίνουσι. πρῶτον μὲν, ὅτι ἕνα λαβεῖν, καὶ ὀλίγους ῥᾴον ἢ πολλοὺς οὓ φρονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν·

ἔπειθ᾽, αἱ μὲν νομοθεσίαι, ὑπὸ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται· αἱ δὲ κρίσεις, ἐξ ὑποκρίσεως, ὥστε χαλεπὸν ἀποδίδοσθαι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς, τοῖς κρίνουσιν. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ περὶ μέρους, ὅτι περὶ τῶν παρόντων· ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν· ὁ δ᾽ ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς, ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι· πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηκε πολλάκις· ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ δίκαιον, ἀλλ᾽ ὑποσκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. περὶ μὲν οὖν τῶν λόγων ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν· περὶ δὲ τῶν γεγονότων ἢ μὴ γεγονότων, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ ἔστι ἢ μὴ ἔστι, ἀναγκαῖον ὑπὸ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. εἰ δὴ ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει, φανερὸν ὅτι τὰ ἔξω τῶν προοιμίων πραγματεύεσθαι, ὅσοι τέχνας διορίζουσιν, οἷον, τὸ δεῖ τὸ προοίμιον, ἢ πρὸς τί διήγησιν ἔχει, ἢ τῶν λόγων ἕκαστον μορίων· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς λόγῳ προσχρῶνται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα πείσουσι,

Deinde, legum lationes, ex longi temporis conſiderationibus fiunt: at iudicia de repente, vt difficulter rectam habeant iuſtitiæ & vtilitatis rationem illi qui iudicant. Atque quod omnium eſt maximũ, quia legiſlatoris iudicium non eſt de rebus ſingularibus, nec de præſentibus, ſed de futuris, & de vniuerſalibus: at cõcio & iudex, de præſẽtibus, ac definitis iudicant, quibuſcũ & amor & odium, & propria vtilitas coniuncta ſæpenumerò eſt, vt non amplius poſſint perſpicere ſatis id, quod verũ eſt, ſed obſcuret iudicium propria iucunditas, vel moleſtia. Ac de alijs quidem quemadmodum dicebamus, oportet quàm pauciſſimis efficere dominum diſcepratorem. Verùm de re facta, aut non facta, futurâ, aut non futura, quæ eſt, aut non eſt, omnino diſcepratoribus relinquendum iudicium eſt: non enim fieri poteſt, vt hæc legiſlator prouideat. Iam ſi hæc ita ſe habent, apparet ea, quæ ſunt extra rem, illos præcipere, quicunque in alijs rebus verſantur, vt quid oporteat proœmium, aut narrationem habere & aliarum vnamquãque particularum. Nihil enim in ipſis aliud tradunt niſi quomodo diſcepratorẽ cuiuſdammodi efficiãt. De artificioſa verò fide nihil demonſtrant,

hoc eſt, vnde aliquis fieri enthymematicus poſſit. Hac enim de cauſa, cùm eadem ſit via & ratio in deliberatiuis & iudicialibus, ſitque pulchrior, ac ciuilior deliberationis traditio, quàm ea quæ de contractibus eſt, de illa quidem nihil dicunt: ac de litigando omnes conantur præcepta tradere: quia minùs prodeſt, ea quæ ſunt extra rem dicere in deliberatiuis, ac minùs maliciosa eſt concio, quàm de iure diſceptatio, quia res communior ſit. Hic enim diſceptator de proprijs iudicat: vt nihil aliud opus ſit, niſi demonſtrare, rem ita ſe habere, vt ait is, qui conſulit. In iudicialibus verò id non ſat eſt: ſed opere pretium eſt arripere auditorem. De alienis enim iudicium eſt, vt dum ſe ipſos ſpectant, & ad gratiam audiunt, ſe dent illis, qui controuerſantur, non autem iudicent. Itaque multis in locis, vt etiam priùs dicebamus, lex prohibet extra rem dicere. Ibi autē ipſi diſceptatores hoc cuſtodiunt ſatis. Quoniam verò apparēt artificioſam methodum ad fidem pertinere, & fides demonſtratio quædam eſt; tunc enim fidem habemus maximè cùm demonſtratum eſſe arbitramur: &

ἐπεὶ δ' ἔνια ἐστὶν ἐν τοῖς ἐπιχειρήμασι πίστεων ὑφ' ἃς οὐκ ἐμπίπτομεν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅσων αἱ ὕλαι γνώσεως ἐντεχνοτέρας· ἀνάγκη γὰρ τοῦτο ἢ αὐτῆς εἶναι μεθόδου τοὺς τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ, καὶ κωμικοὺς καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας εἶναι, ἢ τοὺς τὰ συναλλάγματα, ἐπεὶ μᾶλλόν γε ἐκείνης ἁπτὸν λέγειν, ἐπεὶ δ' τὰ δικαζόμενα πάντες πειρῶνται περαίνειν, ὅπερ ἔξεστιν ὀρθῶς ἐπιβάλλειν, ἔστι δὲ ἔργου ἐλάττω τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς. ἔστι δὲ καὶ κακοδρομεῖν ἡ δημηγορία μᾶλλον ἢ δικολογία, ἀλλὰ κοινότερον· ἐν ἅπασι μὲν γὰρ ὁ κριτὴς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα κρίνει· ὥστε δεῖν μὲν δεῖ πάλιν ἀποδεῖξαι, ὅπως ἔχει ὡς φησὶν ὁ συμβουλεύων· ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐκ ἰκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ δεῖ ἔργον εἶναι αἰσχρὸν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις. ὥστε πρὸς τὸ αὐτῶν σκοπούμενοι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, δίδοασι τοῖς ἀμφισβητοῦσι, ἀλλ' ἐν κρίνουσι· διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴπομεν, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος· ἐκεῖ γὰρ αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς. ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι, ἐν μὲν ἔντεχνός ἐστιν ἡ μέθοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστὶν· ἡ δὲ πίστις, ἀπόδειξίς τις τις· πίστις γὰρ μάλιστα πιστεύομεν, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολαμβάνωμεν.

ἔστι δὴ ἀπόδειξις ῥητορικὴ, ἐνθύμημα, καὶ ἔστι τοῦτο, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κυριώτατον τῶν πίστεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμός τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντες τῆς διαλεκτικῆς ἴδιόν ἐστιν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός· δῆλον δὲ ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ὃν πόνων, καὶ πῶς γίνεται συλλογισμὸς, ἔτι καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποίας τέ ἐστι τὰ ἐνθυμήματα, καὶ πρὸς ἃς ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς· τὸ γὰρ ἀληθὲς, καὶ τὸ ὅμοιον τῇ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἕξεως δυνάμεως ἐστὶν, ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας· διὸ πρὸς τὰ ἐνδοξα συμπεπῶς ἔχειν, τοῦ ὁμοίως ἔχειν πρὸς τὸ ἀληθές ἐστιν. ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος οἱ ἄλλοι πραγματεύονται, καὶ διότι μᾶλλον ἀναγκαῖον πρὸς τὸ διαλογίζεσθαι πρὸς τὸ δικαιολογεῖν, φανερόν· χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ ῥητορικὴ, διά τε τὸ φύσει τὰ κρείττω καὶ τὰ δίκαια μᾶλλον εὐπαρπίαν εἶναι· ὥστε εἰ μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίνονται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δὲ ἐστὶν, ἄξιον ἐπιτιμᾶσθαι. ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους, οὐκ ἐκ τοῦ ἀκριβεστάτου ἔχοντος

demonſtratio oratoria, eſt enthymema, & eſt hoc, vt ſimpliciter dicam, potentiſſimum ad faciendum fidem: & enthymema ſyllogiſmus quidam, & quæ ad ſyllogiſmum pertinent æquè omnem Dialecticæ eſt videre, vel ipſius vniuerſæ, vel partis alicuius: non eſt dubium, qui maximè hoc poteſt intueri, ex quibus, & quomodo fiat ſyllogiſmus, eum etiam enthymematicum eſſe, maximè cùm aſſumpſerit, & in cuiuſmodi rebus verſentur enthymemata, & quas habeant differentias ad Logicos ſyllogiſmos. Nam verum & ſimile vero eiuſdem eſt facultatis videre. Simul autem & homines ad verum natura conformati ſunt, ſatis, & plerunque conſequuntur veritatem. Quāobrem ad probabilia conijcienda ſe habere eius eſt, qui eodem modo ſe habeat ad veritatem. At alios quidem ea, quæ ſunt extra rem, præcipere, & qua de cauſa magis deflexerint ad iuris diſputationem, apparet. Vtilis autem eſt Rhetorica, propterea quod natura ſunt meliora vera & iuſta, quàm contraria. Quare, niſi provt conuenit iudicia fiant, neceſſe eſt per ipſa ſuperari: atque hoc eſt dignum reprehenſione. Præterea verò apud nonnullos nec ſi exquiſitiſſimam haberemus

ſcientiam, facile eſt per illam perſuadere dicendo. Doctrinæ enim eſt ea, quæ à ſcientia proficiſcitur, oratio. Id autem fieri non poteſt, ſed neceſſe eſt ex communibus duci fidem, & rationem, quemadmodum etiam in Topicis dicebamus de collocutione cum imperita hominum multitudine. Deinde vero contraria oportet poſſe perſuadere, quemadmodum etiam in ſyllogiſmis non vt vtraque faciamus (non enim oportet mala perſuadere) ſed vt ne lateant, quomodo ſe habent, & alio vtente rationibus ipſis minùs iuſtè, ſoluere poſſimus. Ac ex alijs quidem artibus nulla contraria ſyllogiſmo concludit. Dialectica verò & Rhetorica, ſolæ id faciunt, æquè enim ſunt ambæ contrariorum. At res quæ ſubiectæ ſunt, non æquè ſe habent, ſed ſemper veræ & meliores natura, aptiores ad ſyllogiſmum, & magis idoneæ ad perſuaſionem ſunt, vt ſimpliciter dicam: ad hæc abſurdum eſt, ſi corpore quidem turpe ſit non poſſe opitulari ſibi ipſi, oratione verò turpe ſit, quæ magis propria eſt hominis, quàm corporis vſus. Si verò obijciatur, quod valde nocebit ijs qui vtantur iniuſtè huiuſmodi facultate rationum id commune eſt aduerſus omnia bona. Præter virtutem

ὀνησήμιλω, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης τ
σαι λέγοντας. διδασκαλίας γὰρ
ὁ λόγος ἐστὶν ὀνησήμιλω λόγος. τοῦτο δ'
δυνατον, ἀλλ' ἀναγκη διὰ τῶν
κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς
γους. ὥσπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέ
μεν πρὸς τὸν πολλοὺς ὁπο
ξεως. ἐπὶ δὲ ταὐτὰ δεῖ δυ
σθαι πείθειν, καθάπερ καὶ ἐν
συλλογισμοῖς· οὐχ ὅπως ἀμφότ
τερα ποιῶμεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φ
λα πείθειν. ἀλλ' ἵνα μὴτε λαν
νῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως ἄλλου λ
μένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς, μὴ
καίως, λύειν ἐχωμεν. τῶν μὲν
ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία ἔναν
συλλογίζεται· ἡ δὲ διαλεκτικὴ
καὶ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποι
οῦσιν. ὁμοίως γὰρ εἰσὶν ἀμφότεραι
ἐναντίων. τὰ μὲν πραγματικὰ
πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔ
χει, ἀλλ' αἰεὶ τὰ βελ
τίω φύσει εὐσυλλογιστότερα καὶ
πιθανώτερα, ὡς ἁπλῶς εἰ
πεῖν πρὸς δὲ τύπους, ἀπορον, εἰ
σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δυ
νασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δὲ
αἰσχρὸν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν
ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας
εἰ δὲ μεγάλα βλάψει αὐτὸ ὁ χ
ρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνά
μει λόγου, τοῦτο τι κοινὸν ἔστι
πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρε

δὲ μάλιστα καὶ πρὸς χρησιμωτάτων, οἷ ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου στρατηγίας. τοιοῦτοις γὰρ αὖ τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως· καὶ βλάψειεν, ἀδίκως. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν, ὅτῳ ἑνός τινος ἡμῖν ὁρισθέντος ἀφορισμένου ἡ ῥητορικὴ, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτικὴ καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν· καὶ ὅτι τὸ πείσαι ἔργον αὐτῆς, οὐχὶ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν. ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας, ὅπως θεραπεύσαι καλῶς· πρὸς ἣν οὖν πρότασις, ὅτι τὸ αὐτῆς τὸ, τὸ πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἔστι τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμὸν τὸ καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν οὐδ' οὗτος μὲν ἕξει, ὁ μὲν καὶ τῷ δύνασθαι· ὁ δὲ καὶ τῷ προαίρεσιν, ῥήτωρ. ἐκεῖ δὲ, σοφιστὴς μὲν καὶ ἡ προαίρεσις, διαλεκτικὸς δὲ οὐ καὶ τῷ προαίρεσις, ἀλλὰ καὶ τῷ δυνάμει. περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν πῶς, τίνων ἐσόμεθα τυγχάνειν φίλοι προειλόμενοι. πάλιν οὖν

& maximè aduersus vtilissima, vt robur, valetudinem, diuitias, disciplinam militarem. His enim aliquis profuerit maximè, si vtatur iustè: & nocuerit, si iniustè. Ac non esse quidem alicuius generis definiti Rhetoricam, sed talem, qualis est Dialectica, & vtilem esse, apparet. Neque verò persuadere esse munus ipsius, sed videre, quæ possunt apponi ad persuadendum in quaque re, quemadmodum etiam in alijs artibus omnibus. Neque enim medicinæ est sanum facere, sed quousque fieri potest, eousque perducere. Licet enim etiam illos qui non possunt recuperare sanitatē, tamen curare bene. Ad hæc autem eiusdem esse tum appositum ad persuadendum, tum quod videtur appositum, videre, vt etiam in Dialectica tum syllogismum, tum qui videtur syllogismus (Sophisticus enim non est in facultate, sed prælectione). Tamen hîc quidem erit partim secundùm scientiam, partim secundùm prælectionem orator. Ibi verò sophista quidē secundùm prælectionē, Dialecticus autem non secundùm prælectionem, sed secundùm facultatem. Iam verò de ipsa methodo conemur dicere, & quomodo, & ex quibus poterimus consequi ea, quæ proposuerimus. Rursus igitur

tanquam de integro ordientes cùm definiuerimus ipſam, quid ſit, reliqua dicamus.

οἷον ἐξ ἀρχῆς ἐπισκέψωμεθα, ἀφορίσαντες τί ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛ. β'

SIt autem Rhetorica facultas in quaque re videndi, quod contingit eſſe idoneum ad faciendam fidē. Hoc enim nullius alterius eſt artis munus. Nam ex alijs vnaquæque in re ſibi ſubiecta exercet vim docendi, & perſuadēdi, quemadmodum Medicina in ſanabili, & morboſo: & Geometria in affectionibus, quæ accidunt magnitudinibus: & Arithmetica in numero. Similiter verò etiam reliquæ artes & ſcientiæ. At Rhetorica de re poſita, vt ita dicam, videtur poſſe intueri, quod appoſitum eſt ad faciendā fidem. Quamobrem etiam dicimus ipſam, non in aliquo genere proprio definito habere vim artificioſam. Fides autem vna non artificioſa eſt: altera artificioſa. Res nō artificioſas voco, quæcunque non à nobis excogitatæ ſunt, ſed ante erāt, vt teſtes, quęſtiones, ſyngraphæ, & quęcunque ſunt huiuſmodi. Artificioſas verò, quęcunque, vt methodo & opera noſtra comparētur, fieri poteſt. Quare oportet illis quidem vti: has verò etiā inuenire. At quæ ratione excogitatur fides, triplex eſt.

ΕΣτω δὴ ἡ ῥητορικὴ, δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἐπίσης ἴδιον τέχνης ἔργον. ἕτεραι γὰρ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὐτῷ ὑποκείμενον ἔχει διδασκαλικὴν, καὶ πειστικήν. οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινοῦ καὶ νοσεροῦ· καὶ γεωμετρικὴ, περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσιν· ἡ ἀριθμητικὴ, περὶ ἀριθμοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ περὶ ἑκάστων τὲ ὑπάρχουσιν. ἡ μὲν ῥητορικὴ, περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν· διὸ καὶ φαμὲν αὐτὴν, οὐ περὶ γένος ἴδιον ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ πρακτικόν. τῶν δὲ πίστεων, αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν, αἱ δὲ ἔντεχνοι· ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϥπῆρχεν. οἷον, μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δύναται· ὥστε δεῖ τούτων, τοῖς μὲν χρήσασθαι· τὰ δὲ, εὑρεῖν· τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου παρεχομένων πίστεων περὶ ἕκαστα εἴδη ἐστὶ τρία.

αἱ μὲν γὰρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τῷ λέγοντος· αἱ δ', ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως· αἱ δ', ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, διὰ τὸ ἀποδεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι ἀποδεικνύναι, διὰ μὲν, οἷον τὸ ἤθους, ὅταν ᾖ τοιοῦτος ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα· τοῖς γὰρ ὅλως ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν, ἁπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μή ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι· ποῖόν τινα δεῖ τὸν λέγοντα· οὐ γάρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογουμένων. Δεῖται δὲ τῆς πίστεως καὶ ἡ ὑπεικείας τῷ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένου πρὸς τὸ πιθανόν, ἀλλὰ σχεδόν, ὡς εἰπεῖν, κωλυούσης ἔχειν πίστιν τὸ ἦθος. διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν, οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδιδόμεθα κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες. πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρῶνται φαμὲν πραγματεύεσθαι τοῖς νῦν τεχνολογοῦσιν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων διαλωβήσεται καθ' ἕκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν. διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν δεικνύς τι φαινόμεθα δείξαμεν, ὅτι τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. ἐπεὶ αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσὶ φανεραί,

Nam partim consistit in moribus eius qui dicit: partim in eo, vt auditor afficiatur aliquo modo, partim in ipsa ratione, quid demonstret, vel videatur demonstrare. Ac propter mores quidem, quoties ita prolata sit oratio, vt fide dignum reddat eum, qui dicit. Probis enim magis & celeriùs credimus, in omnibus quidem simpliciter, sed in ijs, in quibus certi nihil sit, verum opinio dubia, etiam id accidere propter orationem, sed non quia anticipatum opinione sit cuiusdammodi esse eum qui dicit. Non enim rectè se habet, quod nonnulli faciunt ex dicendi magistris. Ponunt in arte probitatem eius qui dicit, quasi nihil conferat ad id, quod est appositum ad fidem: sed propemodum, vt ita dicam, potentissimam continent fidem mores: propter auditores autem, quoties in affectum ab oratione perducti sint. Non enim similiter iudicamus, dum mœremus & gaudemus, aut amamus, & odio habemus. Qua de re etiam sola conati dicimus præcepta tradere eos, qui nunc artem conscribunt. Atque hæc quidem declarabuntur sigillatim, cum de affectibus dicemus. Propter rationes verò fidem habent:

cùm verum, aut id quod apparet demõſtrauerimus ex ijs, & quę in quaque re ſunt appoſita ad perſuadendũ. Quõniam vero fides ex his eſt, apparet tria hæc cõſequi eſſe eius, qui concludere ſyllogiſmo poſſit, & qui ſpeculari de moribus & virtutibus, & tertio loco qui de affectib. nempe quid vnuſquiſque ſit ex affectibus, & qualis, & ex quibus excitetur, & quomodo. Quo fit, vt Rhetorica tanquam agnatum quidam Dialecticæ ſit, & eius, quę de moribus eſt traditionis, quàm iuſtum eſt appellare Politicam. Quare etiã ſubit perſonã Politicæ Rhetorica, & qui ſibi hãc vendicãt, partim propter ignorantiã, partim etiam propter alias cauſas humanas. Eſt enim particula quædã Dialecticæ & ſimilitudo, quemadmodũ etiã exordiẽtes dicebamus. De aliqua enim re definita neutra ipſarum eſt ſcientia quomodo ſe habeat, ſed facultates quædã ſint parandi rationes. Ac de facultate quidẽ ipſarũ, & quomodo ſe habeãt inter ſe, dictũ eſt propemodum ſatis. Quæ verò cernuntur in eo quod demõſtrent vel apparеant demõſtrare: quẽadmodum etiã in Dialecticis, eorum quidem vnũ inductio eſt, alterum autem ſyllogiſmus, & qui apparet ſyllogiſmus, ita hîc quoque ſimiliter ſe res habet.

ὅλῳ ζῴων τελεία ὑπὸ λαβεῖν, τ
συλλογίσασθαι δυνατὸν ἀφ' ἑνός, καὶ τ
θεωρῆσαι τὰ περὶ τὰ ἤθη,
τας ἀρετάς, καὶ περὶ τὰ παθητ
πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τ
παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐ
τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς. ὥ
τε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν ὁ
ἀποφυές τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ
καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγμα
τίας, ὧν διχῶς ὄντων πραγμα
ρύειν πολιτικήν. διὸ καὶ ὑπο
δύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τῆς π
λιτικῆς ἡ ῥητορική· καὶ οἱ μὲν
ποιούμενοι ζωῆς, τὰ μὲν δι' α
παιδευτίαν, τὰ δὲ δι' ἀλαζ
νείαν, ἔστι δὲ, καὶ δι' ἀνάγ
ἀνθρωπικάς. ἔστι γὰρ μόριόν τ
διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθ
περ καὶ ἀρχόμεθοι εἴπομεν. τ
οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδεπέ
αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχ
ἀλλὰ δυνάμεις ποιεῖ τὸ πρεῖ
λόγοις. περὶ μὲν οὖν τῆς δυν
μεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρ
ἀνάγκας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶ
πῶς δὲ διὰ δ' ἀγωνιῶμεν ἢ φαίνεσ
δυνατῶμεν, καθάπερ καὶ ἐν τ
διαλεκτικοῖς, τὸ μὲν, ἐπαγω
γὴ ἐστί, τὸ δὲ συλλογισμός·
δὲ φαινόμενος συλλογισμός·
οὕτω ὁμοίως· ἔστι γὰρ,
μὲν περὶ διχῶμα, ἐπαγωγὴ

τὸ μὲν ἐνθύμημα, συλλογισμός. καλῶ μὲν ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμὸν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τῶν δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· ἢ παρὰ τοῦτα οὐδὲν πῶς. ὥστ' εἰ ἀνάγκη ἢ ὅλως διαλογιζόμενον, ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ἀναγκαῖον, ἢ ἀνατρέπειν· δῆλον μὲν ἡμῖν τοῦτο ὅτι πᾶσι ἀναλυτικοῖς· διαλέγεσθαι ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ ἔστι. πῶς μὲν οὖν διαφέρει παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον· ὅτι, τὸ μὲν, ὅτι τῶν πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγὴ ἦν· ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα· τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα, τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐκεῖ μὲν, συλλογισμός· ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. φανερὸν δὲ ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθόν· τὸ εἶδος τῆς ῥητορικῆς· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται καὶ ἐν τούτοις μᾶλλον ἔχει· εἰ δὲ γὰρ αἱ μὲν, παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι αἱ δὲ, ἐνθυμηματώδεις ῥήτορες ὁμοίως, οἱ μὲν, παραδειγματώδεις.

Nam exemplum eſt inductio, enthymema ſyllogiſmus eſt. At enthymema quidem voco oratoriũ ſyllogiſmũ, exemplũ verò inductionem oratoriam. Omnes autẽ fidem faciunt demonſtrando, aut exẽpla proferentes aut enthymemata, & præter hęc nihil quodãmodo. Quare ſi etiã omnino neceſſe eſt, ſyllogiſmo aut inductione vtẽtem demõſtrare quodcunque, aut quemcũque (manifeſtum autẽ eſt nobis id ex Analyticis) neceſſariò vtrumque ipſorum cũ vtroque horũ idẽ eſt. Quæ verò ſit differentia exempli & enthymematis apparet ex Topicis. Ibi enim de ſyllogiſmo & inductione dictũ eſt priùs. Nempe eum in multis & ſimilibus demonſtrant, rem ita ſe habere, ibi quidem indictionem eſſe, hîc verò exemplum. At cùm quibuſdam poſitis aliud quid ex his euenit præter hæc, eo quod hæc ſint, vel in vniuerſum, vel plerumque, ibi quidem ſyllogiſmum, hîc verò enthymema vocari. Apparet autem etiam vtrumque habere bonum ſpeciem Rhetoricæ. Nam quemadmodum in Methodicis dictũ eſt, etiam in his ſimiliter res ſe habet. Sunt enim aliæ quidem exemplorum plenæ orationes: aliæ verò enthymematum: & oratores ſimiliter, alij quidem exemplis delectantur,

alij verò enthymematibus. Et ad perſuadendum quidem non minùs valent orationes, quæ exemplis conſtant, perturbant verò magis, quæ enthymematibus. Cauſam autem ipſorum, & quomodo vtroque vtẽdum, dicemus poſterius. Nunc verò de his ipſis apertiùs & diſtinctiùs diſſeremus. Quoniam enim quod appoſitum eſt, ad perſuadendum alicui appoſitum eſt, & vnum quidem ſtatim eſt appoſitũ ad perſuadendum per ſe, & credibile: alterum verò, quod demõſtrari videatur ex talibus, & nulla ars conſiderat ſingulare, vt Medicina, quid Socrati ſalubre ſit vel Calliæ: ſed quid tali, vel talibus (hoc enim artificioſum eſt, ſingulare autem infinitum, & ſub ſcientiam non cadens) ne Rhetorica quidem ſingulare probabile latebitur, vt Socrati, vel Hippiæ: ſed quòd talibus, quemadmodum etiam Dialectica. Etenim illa ſyllogiſmo concludit, non ex quibuſlibet (apparent enim quædam etiam ijs, qui deliranti) ſed illa quidem ex ijs quæ ratione indigent: Rhetorica verò ex ijs, quæ in conſultationem venire conſueuerunt. Eſt autem munus ipſius & de eiuſmodi rebus de quibus conſultamus, & artes nõ habemus, & apud eiuſmodi auditores, qui nõ poſſunt ex multis cõtueri,

οἱ δ', ἐνθυμηματικοί. πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· ἐρυθοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. τὸν μὲν αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διοριζόμεθα καθαρῶς. ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν, τὸ μὲν πιθανὸν ὅτι, καὶ τὸ μὲν, αὐθὶς ἔστιν ἁπλῶς αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστόν· τὸ δὲ, τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον. οἷον, ἡ ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν ἢ Καλλίᾳ, ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦτο γὰρ, ἔντεχνον· τὸ δὲ καθ' ἕκαστον, ἄπειρον καὶ οὐκ ὁπόσιον· οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἐνδοξον θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ· ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική· καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε· φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν, οὐ πρὸς λόγου δεομένοις· ἡ δὲ ῥητορικὴ, οὐ πρὸς ἃ βουλεύεσθαι εἰωθότων· ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς, περὶ τοιούτων ὧν βουλευόμεθα, καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δυνάμενοι διὰ πολλῶν συνορᾶν,

οὐδὲ λογίζεσθαι πέρα ὀλίγου. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν. περὶ γὰρ τοῦ μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται, ἐπεὶ οὐδὲ προσλαμβάνων· οὐδεὶς γὰρ πρόσθεν ἢ ὅτου ἐνδέχεται συμβουλεύσῃ· ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συμπέρασμα, ἃ μὲν ἐκ συλλελογισμένων πρόσθεν· τὰ δὲ, ἐξ ἀσυλλογίστων μέν, δεομένων δὲ συλλογισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα. ἀνάγκη δὲ τούτων, τὰ μὲν μὴ εἶναι βουλευτικολιθήπον, διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑποκεῖται εἶναι ἁπλοῦς. ἃ δὲ, μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι, μηδὲ ἔνδοξον· ὥστε ἀναγκαῖον τὸ τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παραδείγμα περὶ ὧν ἐνδεχόμενον ὡς τὰ πολλὰ ἄλλως ἔχειν ἔχει. δηλοῖ· τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγήν· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμόν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε καὶ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός· ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲν δεῖ λέγειν. αὐτὸς γὰρ τοῦτο προσλαμβάνει ὁ ἀκροατής· οἷον ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι Ὀλυμπιάδι γὰρ νενίκηκε· τὸ δὲ ὅτι στεφανίτης ἐν Ὀλυμπιάδι, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γινώσκουσι γὰρ πάντες.

neque ratiocinari longiùs. At conſultamus de ijs, quæ videntur poſſe ſe vtroque modo habere De ijs verò quæ fieri non poſſunt vt aliter vel facta ſint, vel futura ſint, vel ſe habeant, nemo conſultat ſic exiſtimans. Nullo enim alio modo niſi ne contingit cõſulere. Contingit autẽ concludere ſyllogiſmo, & colligere alia quidem ex ſyllogiſmo concluſis priùs, alia verò ex nõ concluſis quidẽ ſyllogiſmo, ſed indigentibus ſyllogiſmo, propterea quòd nõ ſint probabilia. At neceſſe eſt illud quidẽ non eſſe facile ad conſequendũ propter lõgitudinem. Nam diſceptator ſupponitur eſſe ſimplex: hæc verò minus apposita ad perſuadendũ, quia nec ex confeſſis ſint, nec probabilibus. Quare neceſſarium eſt enthymema eſſe & exemplũ de ijs, quæ contingunt ita, vt ſæpe ſe habeant etiã aliter, exemplũ quidem inductionẽ, enthymema verò ſyllogiſmũ. Et ex paucis, & ſæpe paucioribus quàm ex quibus eſt primus ſyllogiſmus. Si enim ſit aliquid horum notum, non oportet dicere: ipſe enim id ſupplet auditor. Quemadmodum, quod Doricus coronariũ certamen vicit, ſatis eſt dicere, eum Olympia viciſſe; coronarium autem certamen eſſe Olympia nõ oportet adiungere. Cognoſcunt enim omnes.

Quoniam autem ſunt pauca neceſſaria, ex quibus oratorij ſyllogiſmi conficiuntur (multa enim de quibus iudicia, ac deliberationes ſunt, contingit etiam aliter ſe habere: quæ enim agunt de ijs conſultant, & deliberant: quæ verò aguntur, omnia huiuſce generis ſunt, & nihil horũ, prope dixerim, ex neceſſitate eſt: quæ autem plerumque accidunt & contingunt, ex talibus neceſſe eſt alijs ſyllogiſmo concludi, neceſſaria verò ex neceſſarijs (id quod manifeſtum eſt nobis ex Analyticis) appatet ex quibus enthymemata ducũtur, alia quidẽ neceſſaria futura eſſe, plurima verò quæ plerumque ſe habent Ducuntur enim enthymemata ex veriſimilibus & ſignis, vt neceſſe ſit horum vtrumque cũ vtroque idẽ eſſe. Veriſimile enim eſt, quod plerumque fit, nõ ſimpliciter autem quemadmodũ definiunt nõnulli, ſed quod in ijs quæ cõtingit aliter ſe habere, ſic ſe habet ad illud, cui eſt veriſimile, vt vniuerſale ad ſingulare. Ex ſignis autẽ vnũ quidẽ ita ſe habet, vt ſingulariũ aliquid ad vniuerſale: alterũ verò, vt vniuerſale aliquid ad ſingulare, atq; ex his quod neceſſariũ eſt tecmerium: at quod nõ eſt neceſſarium, nomine caret, quo diſtingui poſſit. Ac neceſſaria quidẽ voco ex quibus fit ſyllo-

ἐπεὶ δέ ἐϛι, ὀλίγα μὲν τὰ ἀ
ναγκαῖα ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ
λογισμοί εἰσι· τὰ γὰρ πολλὰ
αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις ἐνδέ-
χονται ἄλλως ἔχειν. περὶ ὧν μὲν γὰρ
πρᾶττουσι, βουλεύονται καὶ σκοποῦσι
περὶ ταῦτα, πάντα τοιαῦτ
ἐϛί· τὰ δὲ ὑφ' ἑτέρων, ὡς ἔπος εἰπ
εῖν ἀνάγκης οὐδὲν· τὰ δὲ ὡς
πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχό
μενα τούτων ἀνάγκη ἑτέρων ε
ἶναι· τὰ δὲ ἀναγκαῖα, ἐ
κείνων· δῆλον δὲ καὶ
τοῖς ἀναλυτικοῖς· φανερὸν
ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται
ἀναγκαῖα ἔσται, τὰ δὲ πλε
ίονα πολύ· λέγεται γὰρ τὰ
ματα ἔκ τε εἰκότων καὶ σημείω
ν ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ε
ἶναι τοῦτο εἶναι. τὸ μὲν γὰρ, εἰκὸ
ς ὡς ἐπὶτοπολὺ γινόμενον
ἁπλῶς μέν ἐϛι, καθάπερ οἴονταί
τινες τὸ περὶ τοῦ ἐνδεχομένα
ἄλλως ἔχειν, ὅπως ἔχει πρὸς ἕκα
στον τῶν εἰκότων, ὡς τὸ καθόλου πρὸ
ς μέρος· τὸ δὲ σημεῖον, τὸ μ
ὴ ἔχειν, ὡς τὸ καθ' ἕκαστον
τὸ καθόλου· τὸ δὲ, ὡς
καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρ
ος τῶν δέ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον,
ειον· τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον,
μοίως δὲ κατὰ πολὺ διαφορά. ἀ
μφοῖν λέγω, ἐξ ὧν γίνεται

ἰσμὸς· διὸ & τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τοῦ σημείου ἐστίν. ὅταν γὰρ μὴ οἰηθέντας λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον, ὡς δεδειγμένου καὶ περασμένου. τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας, ταὐτόν ἐστι καὶ τῶν ἀρχαίων γλωττῶν. ἔστι δὲ τοῦ σημείων, τὸ μὲν, ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, οἷον εἴ τις φαίη σημεῖόν ἐστι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι. Σωκράτης γὰρ & σοφὸς ἦν & δίκαιος. τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι· λυθὲν δὲ καὶ ἀληθὲς ἢ τὸ εἰρημένον. ἀσυλλόγιστον γάρ· τὸ γὰρ οὕτως εἴ τις εἴποιεν σημεῖόν ἐστι, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ πέπονεν ὅτι χολὰς ἔχει, ἀναγκαῖον ὕδωρ τοῦ σημείων τεκμήριον μόνον εἶναι. μόνον γὰρ ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστι. τὸ δὲ, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον, οἷον εἴ τις φαίη εἶναι, ὅτι πυρέττει, σημεῖόν ἐστι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ. λυθὲν δὲ καὶ τοῦτο, καὶ ἀληθὲς ᾖ. ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν & νῦν. μᾶλλον δὲ φανερὸν & πρὸς τοῦτον, καὶ διὰ τί ἀτελὴς μὲν ἀσυλλόγιστός ἐστι, τὸ δὲ συλλελογισμένα,

Quamobrem etiam tecmerium tale ex ſignis eſt. Cùm enim non contingere arbitrantur, vt ſoluatur id, quod dictum eſt, tunc ſe afferre putant tecmerium, tanquam demonſtratum, & terminatum: quia tecmar & terminus idem eſt, iuxta antiquam linguam. Eſt autem ex ſignis vnum quidem vt ſingulare ad vniuerſale, non ſecus ac ſi quis diceret ſignum eſſe, ſapientes eſſe iuſtos, quia Socrates ſapiens erat, & iuſtus. Atque hoc quidem ſignum eſt, ſed ſolui poteſt, etiamſi verum ſit quod dictum eſt. Non enim cadit in ſyllogiſmum. Hoc autem, vt ſi quis diceret, ſignum eſſe, aliquem ægrotare, quia febrem habet, vel aliquem peperiſſe, quia lac habet: neceſſarium eſt quod & ſignis tecmerium ſolum eſt: ſolum enim ſi verum ſit, ſolui non poteſt. Alterum verò vt vniuerſale ad id, quod ſingulariter ſe habet: vt ſi quis diceret, aliquem febre laborare, ſignum eſſe quia frequenter anhelat: ac ſolui poteſt quoque hoc, etiam ſi verum ſit Contingit enim etiam non laborantem febri, anhelare. Quid igitur veriſimile ſit, & quid ſignum & tecmerium, & quid differant, dictum eſt adhuc. Apertiùs verò etiam de his, & qua de cauſa alia ſyllogiſmo concludi poſſint,

alia non poſſint, in Analyticis diſputatum eſt. Iam exemplum eſſe inductionem, & in qualibus ſit inductio, dictum eſt. Atque eſt neque vt pars ad totum, neque vt totum ad partem, neque vt totum ad totum, ſed vt pars ad partem, ſimile ad ſimile, cùm ambo ſubſint eidem generi, ſed notius alterum ſit altero. Exemplum eſt, quemadmodum affectare tyrannidem Dionyſium, cùm poſtulet euſtodiam. Etenim Piſiſtratus priùs affectans, poſtulauit euſtodiam, & cùm obtinuiſſet, tyrannidem occupauit. Et Theagenes Megaris: Et alij quoſcunque ſciunt, exemplum omnes fiunt Dionyſij, quem nondum ſciunt ob id poſtulare. Omnia autem hæc ſubſunt eidem vniuerſali; quòd affectans tyrannidem cuſtodiam petit. Ac ex quibus quidem ducatur, quæ videtur eſſe fides demonſtratiua, dictum eſt. Enthymematum verò magna eſt differentia, & maximè latet fermè omnes, quæ eſt in Dialectica methodo ſyllogiſmorum. Alia enim ipſorum ſunt in Rhetorica, vt etiam in Dialectica methodo ſyllogiſmorum: alia in alijs artibus & facultatibus partim extantibus, partim nõdum compertis. Quamobrem etiam latent auditores

ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται φανερὸν αὐτῶν. παράδειγμα δέ, ὅτι μὲν ἐπαγωγὴ, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται. ἔστι δὲ οὔθ' ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον. ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. ὅταν, ἀμφω μὲν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θατέρου θάτερον ᾖ, παράδειγμά ἐστιν. οἷον, ὅτι ἐπιβουλεύει τυραννίδι Διονύσιος, αἰτεῖ τινὰ φυλακήν. καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, αἰτήσας τινὰ φυλακήν, καὶ λαβὼν ἐτυράννησε. καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις. καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασι, πάντες γίνονται τῶν Διονυσίων. οὐ γὰρ ἴσασί πω, τί δεῖ τοῦτο αἰτεῖν. πάντα δὲ ταῦτα, ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι, φυλακὴν αἰτεῖ. ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαί, εἴρηται. τῶν δ' ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορὰ, καὶ μάλιστα λεληθυῖα οἰκεῖόν πάντας ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τῶν διαλεκτικῶν μεθόδων τῶν συλλογισμῶν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ καὶ τῶν ῥητορικῶν, ὥσπερ καὶ τῶν διαλεκτικῶν μεθόδων τῶν συλλογισμῶν. τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, αἱ μὲν οὖσαι, αἱ δὲ οὔπω καταλαμβάνουσαι. διὸ καὶ λανθάνουσί τινες ἀκροατάς,

μᾶλλον ἀπόδημοι καὶ ξένοις, μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν. μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, ἐὰν πλείοσιν ῥηθῇ. λέγω δὲ διαλεκτικοὺς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν. ἔστι δὲ εἴδη οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῷ εἴδει· οἷς, ὁ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων, ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν. καὶ τοι ταῦτα, εἴδει διαφέρει. ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεών ἐστιν. οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσὶ προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν, καὶ περὶ τούτων ἄλλας, ἐξ ὧν ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν. ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει καὶ ἐπὶ πάντων. κακεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα. περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι. ταῦτα δὲ, ὅσα τις ἂν βέλτιον ἐκλέξηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλο ἀλλοίου τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς. ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔστι διαλεκτικὸν, οὐδὲ ῥητορικόν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἔσται ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων, ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα, τῶν καὶ μέρους,

& qui magis ea attingũt quàm par eſt, recedunt à ſeipſis Magis autem aperietur, quod dicitur, ſi id pluribus fuerit explicatum. Dico enim Dialecticos, & Rhetoricos ſyllogiſmos eſſe, de quibus locos dicimus. Atque hi ſunt communiter de iuſtis, & naturalibus, & de ciuilibus & de multis differentibus ſpecie, vt maioris, & minoris locus: nihil enim magis licebit ex hoc concludere ſyllogiſmo, vel enthymema dicere de iuſtis, quã naturalibus aut de quacunque re. Atque hæc ſpecie differunt. Propria verò, quæcunque ex propoſitionibus vnicuiq; ſpeciei, aut generi inſiti ſunt: vt de naturalibus ſunt propoſitiones ex quibus neque enthymema, neque ſyllogiſmus eſt: de moralibus, & de his aliæ ex quibus nõ erit de naturalibus ſimilitérque id ſe habet in omnibus. Atque illa quidem non efficiunt in aliquo genere prudentem, quia nullam certam materiam habent. Hæc verò quo quis meliora ſeligat ad propoſitiones conficiendas, clàm efficiet diuerſam ſcientiam à Dialectica & Rhetorica. Nã ſi incidat in principia, non eſt Dialectica, neque Rhetorica; ſed illa erit, cuius habet principia. Sunt autem plura enthymemata ex his formis ducta, quæ ſingulares ſunt,

& propriæ : ex communibus verò pauciora. Vt igitur etiam in Topicis, ſic his in libris diſtinguendæ ſunt enthymematum & formæ & loci, ex quibus aſſumendum eſt. Voco autem formas vniuſcuiuſque generis proprias propoſitiones. At locos communes ſimiliter omnium. Ac priùs quidem explicemus formas. Sed priùs aſſumamus genera Rhetoricæ, vt cùm diſtinxerimus quot ſint, de his ſeparatim aſſumamus elementa, & propoſitiones.

ἢ ἰδίων· ὁπόσαι μὲν οὖν κοιναί, ἐλάττω. καθάπερ οὖν ἐν τοῖς τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τὴν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν λεκτέον. λέγω δὲ εἴδη μὲν, τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις. τόπους, δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. πρότερον οὖν ἐπωμεθα περὶ τῶν εἰδῶν. πρότερον δὲ λαβωμεν τὰ μέρη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι ποσα ὄντα, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

CAP. III.

IAm verò Rhetoricæ ſunt tres numero formæ. Totidem enim auditores ſunt orationum. Etenim conſtat ex tribus oratio, tum ex eo qui loquitur, tum ex eo de quo loquitur, tum ex eo ad quem. Ac finis ad hunc refertur, id eſt, ad auditorem. Neceſſe autem eſt auditorem aut auſcultatorem eſſe : aut diſceptatorem: & quidem diſceptatorem aut præteritorum aut futurorum. Eſt verò qui futura diſceptat, vt concio : qui præterita, iudex, qui facultatem, auſcultator : itaque ex neceſſitate ſunt tria genera orationum oratoriarum, deliberatiuum, iudiciale, demonſtratiuum.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

ΕΣτι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν. ποσαχῶς γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες. συγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὃν. καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτον ἐστι, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν. κριτὴν δὲ, ἢ περὶ γενομένων, ἢ περὶ μελλόντων. ἔστι δ', ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων. οἷος ἐκκλησιαστής. ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων. οἷος ὁ δικαστής. ὁ δὲ περὶ τὴν δυναμεως, οἷος ὁ θεωρός. ὥστε τρία ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τελη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν.

συμβουλῆς ἡ, τὸ μὲν προτρεπτικόν. τὸ δὲ ἀποτρεπτικόν. ἀεὶ γὰρ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγορεῦντες, τούτων θατέρου ποιοῦσι. δίκης δὲ, τὸ μὲν κατηγορία, τὸ δὲ, ἀπολογία. τούτων γὰρ ὁ ποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας. ἐπιδεικτικοῦ δὲ, τὸ μὲν ἔπαινος. τὸ δὲ ψόγος. χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ, τῷ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων. περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων. τῷ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γεγονώς. περὶ γὰρ πραγμάτων ἀεὶ, ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται. τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ, κυριώτατος μὲν ὁ παρών. καὶ γὰρ τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς ψόγους πάντες ποιοῦνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γεγονότα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προσκαζοντες. τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερον ἐστι. καὶ τισὶ μὲν ἔστι τέλος. τῷ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν. ὁ μὲν γὰρ προτρέπων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει. ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει. τὰ δ' ἄλλα, πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνῃ, ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν, ἢ αἰσχρόν. τοῖς δὲ δικαζομένοις, τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον. τὰ δ' ἄλλα, καὶ ὅσοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς τοῦτο.

Ac deliberationis quidem vna pars est suasio: altera dissuasio. Semper enim tum qui priuatim deliberant, tum qui publicè concionantur, horum alterum faciunt. Iudicij verò vna pars accusatio, altera defensio. Horum enim alterum facere necesse est eos, qui controuersantur. Ac demonstratiui vna pars est laus, altera vituperatio. Tempora etiam vnicuique horum accommodantur. Deliberanti quidem futurum; nam de futuris deliberat, aut suadens, aut dissuadens. Iudicia verò tractanti, præteritum: nam de factis semper vnus accusat, alter defendit. At demõstratiuo maximè proprium quidem est præsens (ex ijs enim, quæ insunt, laudant aut vituperant omnes) sed assumunt sæpe etiam præterita, quæ in memoriam reuocant, & futura quæ coniectant: Finis præterea singulis hic diuersus est, & tribus sunt tres, deliberanti quidem vtile & pernicioſum. Etenim suadens, vt melius deliberat, dissuadens, vt prius dissuadet. Alia autem ad hoc simul assumit, vel iustum, vel iniustum, vel honestum, vel turpe. Iudicia verò tractantibus, iustum & iniustum. Alia verò etiam simul assumunt ad hæc: At laudantibus & vituperantibus honestum, & turpe.

Alia autem & hi ad hæc ferunt. Signum verò eſt, quem diximus, ſingulis finem eſſe, quòd de alijs interdum non controuerſabuntur, vt qui iudicio prouocatus, ſe non feciſſe, aut non nocuiſſe: at ſe iniuſtè feciſſe, nunquam confitebitur: nihil enim opus eſſet iudicio. Similiter etiam qui deliberant, alia quidem ſæpenumero dimittunt: ſe verò inutilia deliberare aut ab vtilibus diſſuadere, non confitebuntur. Non eſſe autem iniuſtum finitimos in ſeruitutem redigere, & nullam iniuriam inferentes, ſæpe non cogitant. Eodem modo etiam qui laudant, & qui vituperant, non conſiderant, vtiliane egerit, an perniciosè, ſed in laude ſæpe ponunt aliquem, neglecto eo quod ſibi prodeſſet, egiſſe aliquid honeſti: quemadmodum Achillem laudant, quòd adiuuerit ſodalem Patroclum, cùm ſciret ſe mori oportere, & ipſi liceret viuere. At ei eiuſmodi quidem mors honeſtior fuit; ſed viuere vtile. Apparet autem ex ijs quæ dicta ſunt, neceſſe eſſe, de his vt habeantur priùs propoſitiones. Tecmeria enim, & veriſimilia, & ſigna, propoſitiones ſunt oratoriæ,

τοῖς δ' ἐπαινοῦσι & ψέγουσι, τὸ καλὸν & τὸ αἰσχρόν. τὰ δὲ πράγματα ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ ἐπαναφέροντα. σημεῖον δέ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος. τοῦτο μὲν γὰρ περὶ πράγματος, οἷον περὶ οὗ ἀμφισβητοῦσιν. οἷον, ὁ δικαζόμενος, ὡς οὐ γέγονεν ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν. ὅλως δὲ ἀδικεῖ, οὐδέποτ' ἂν ὁμολογήσαιεν. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔδει δίκης. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες, περὶ μὲν πράγματα πολλάκις παρίενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπωφελίμων ἔνιοτε ἐπιστῶσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν. ὡς δὲ οὐκ ἄδικον, τοὺς ἀσυλίτους καταδουλοῦσθαι, & τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες, & οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν εἰ συμφέροντα ἔπραξεν, ἢ βλαβερά· πράγματα μὲν γὰρ οὐκ ἐπαίνῳ πολλάκις πρίασιν, ὅταν ὀλιγωρήσας τοῦ αὑτῷ λυσιτελοῦντος, ἔπραξέ τι καλόν. οἷον, Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδὼς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν. οὕτω δὲ, ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος κάλλιον. τὸ δὲ ζῆν, συμφέρον. φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν προτάσεις τὰς προτάσεις. τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, & τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί·

ὅλως μὲν γὰρ συ ογισμὸς ἐστι, οὐκ ἐνθύμημα, συλλογισμός ἐστι, συνεστηκὼς ἐκ πλειόνων ἐμπάσεων. ἐπεὶ δὲ οὔτε γενέσθαι ἐνδέχεται οἷόν τε οὔτε γενέσθαι τὰ ἀδύνατα, μηδὲ τὰ δυνατά. οὐδὲ τὰ μὲν γενόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἷά τε, τὰ μὲν πεπραγέναι, τὰ δὲ πραχθήσεσθαι, ἀναγκαῖον τὸν συμβουλεύοντα, καὶ τὸν δικαζόμενον, καὶ τὸν ἀποδεικνύντα, ἔχειν περὶ τούτων περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου. καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μὴ· καὶ εἰ ἔσται ἢ μή· ἔτι δὲ εἰ ἐπί τι ἔπεσται, καὶ παραυτῶ τες, καὶ ψεύγοντες, καὶ πραγματεύοντες, καὶ ἀπράγμονες ἐστε, καὶ κατηγοροῦντες, καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δύνανται πειρᾶσθαι· ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρόν, ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον, ἢ καθ' αὑτὰ λέγοντες ἢ πρὸς ἄλλα αὐτοῖς χρώμενοι, δῆλον, ὅτι δεῖ αὖ καὶ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος, καὶ τῶν μείζονος καὶ τῶν ἐλάττονος, πρᾶξαι ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου. ὥστ', ἐπεὶ μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τοὺς πράξεις, εἴρηται.

Etenim omnino ſyllogiſmus ex propoſitionibus conſtat: enthymema verò ſyllogiſmus eſt conſtitutus ex ijs, quæ dictæ ſunt, propoſitionibus. Et quoniam fieri non poteſt, vt facta ſint, neque vt in futurum fiant, quæ fieri non poſſunt, ſed quæ poſſunt: neque ea, quæ non facta ſunt, nec erunt, fieri poteſt, vt facta ſint, neque vt in futurum fiant: neceſſarium eſt, tum deliberanti, tum iudicia tractanti, tum demonſtratiuo habere propoſitiones de eo, quod fieri, & non fieri poteſt: & an factum ſit, nécne: & an erit, nécne. Præterea verò, quoniam omnes tum qui laudent, & qui vituperant, tum qui ſuadent & qui diſſuadent, tum qui accuſant, & qui defendunt, non ſolùm quæ dicta ſunt demonſtrare conantur: ſed etiam rem magnam eſſe, vel paruam eam, quæ eſt vel bona, vel mala, vel honeſta, vel turpis, vel iuſta, vel iniuſta: ſiue per ſe dicant, ſiue inuicem ex altera parte comparent, manifeſtum eſt oportere etiam de magno & paruo, & maiori, & minori propoſitiones habere: tum in vniuerſum, tum de vnaquaque re, vt quódnam ſit maius bonum vel minus, aut iniuria vel ius, & ſimiliter de alijs. Ac de quibus quidē neceſſariò oportet aſſumere propoſitiones, dictū eſt.

Poſt hæc verò diſtinguendum eſt ſeparatim vnum quodque horum, vt de quibus deliberatio ſit, & de quibus demonſtratiuæ orationes: tertiò autem, de quibus iudicia.

μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων. ᾧ, περὶ ὧν συμβουλή, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι. τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

CAP. IV.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

AC primùm quidem ſumendum eſt, cuiuſmodi in bonis, aut malis is, qui deliberat, verſetur: quoniam non in omnibus, ſed in ijs, quæcunque contingit & fieri & non fieri. Quæcunque verò ex neceſſitate vel ſunt, vel erunt, vel nõ poſſunt eſſe, vel fieri, de his non eſt deliberatio. Iã verò nec de ijs quæ fieri contingit: omnibus ſunt enim etiam natura quædã, & quæ à fortuna fiunt bona, quæ contingit & fieri, & non fieri, de quibus nõ præſtat deliberare, ſed de ijs certè quæcunque cadũt ſub conſultationem. Eiuſmodi verò ſunt quęcunque referri ad nos poſſunt, & quorum principium, vt oriantur, à nobis pendet. Nam vſque eò conſideramus, donec inueniamus, poſſimus ne nos ea, an non poſſimus agere. Ac vt ſingula quidem exactè enumerentur, & ea digerantur in formas, de quibus ſoliti ſunt ſtatuere, præterea verò, vt quantum fieri poteſt, de ipſis diſputetur ex veritate, non oportet in præſentia quærere:

Πρῶτον μὲν οὖν λεκτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει. ἐπειδὴ, ὑπὲρ ἃ ἅπαντα, ἀλλ' ἔστι ἃ οὐδέποτε ἔστιν ἢ ἦν ἢ ἔσται ἢ ἀδυνάτων, εἰδὼς ἢ ἠπίστατο, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἀπάντων. ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια, καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίνεσθαι καὶ μή. περὶ ὧν, οὐδὲν ἔτι ἔργον τὸ συμβουλεύειν. ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι. τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστί. μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως δ' ἂν ὦμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ, ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δὲ ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίσαι καὶ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ δεῖ καὶ τοῖς παροῦσι χρῆσθαι ζητεῖν.

Poſt hæc verò diſtinguendum eſt ſeparatim vnum quodque horum, vt de quibus deliberatio ſit, & de quibus demonſtratiuæ orationes: tertiò autem, de quibus iudicia.

μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων. ὅθ', περὶ ὧν συμβουλή, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι. τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

CAP. IV.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

AC primùm quidem ſumendum eſt, cuiuſmodi in bonis, aut malis is, qui deliberat, verſetur: quoniam non in omnibus, ſed in ijs, quæcunque contingit & fieri & non fieri. Quæcunque verò ex neceſſitate vel ſunt, vel erunt, vel nõ poſſunt eſſe, vel fieri, de his non eſt deliberatio. Iã verò nec de ijs quæ fieri contingit: omnibus ſunt enim etiam natura quædã, & quæ à fortuna fiunt bona, quæ contingit & fieri, & non fieri, de quibus nõ præſtat deliberare, ſed de ijs certè quæcunque cadũt ſub conſultationem. Eiuſmodi verò ſunt quęcunque referri ad nos poſſunt, & quorum principium, vt oriantur, à nobis pendet. Nam vſque eò conſideramus, donec inueniamus, poſſimus ne nos ea, an non poſſimus agere. Ac vt ſingula quidem exactè enumerentur, & ea digerantur in formas, de quibus ſoliti ſunt ſtatuere, præterea verò, vt quantum fieri poteſt, de ipſis diſputetur ex veritate, non oportet in præſentia quærere:

Πρῶτον μὲν οὖν λεπτέον περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει. ἐπειδὴ, ἢ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ἔστι ἐν οἷς ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι καὶ μή. ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ὄντ' ἢ ἔσται ἢ ἀδύνατα, εἴη ἂν γίνεσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων. ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια, καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίνεσθαι καὶ μή. περὶ ὧν, οὐδὲν ἔτι ἔργου τὸ συμβουλεύειν. ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι. τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα πέφυκεν ἀναλίσκεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστί. μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ, ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσων ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίσαι καθ' αὑτὸ ἀληθῆ, καὶ δεῖ καὶ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν,

διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶ-
ναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλ-
λον ἀληθινῆς. πολλῷ δὲ πλείω δεδό-
σθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεω-
ρημάτων. ἔστι γὰρ καὶ πρότερον εἰ-
ρημένον τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν
ὅτι ἡ ῥητορικὴ, συγκειται μὲν ἐκ τῆς
ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς
περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς. ὅμοια δ' ἐ-
στὶ, τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ,
τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. ὅσα δ' ἂν
τις, ἢ τῇ διαλεκτικῇ, ἢ ἕνεκεν μὴ
καθαρῶς αὐτῶν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπι-
στήμας πειρᾶται κατασκευάζειν,
λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ
μεταβαίνειν ἐπὶ τὸ κατασκευάζειν εἰς ἐπιστή-
μας ὑποκειμένων ἕνεκεν πραγμά-
των, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. ὅμοιος
δὲ, ὅσα περὶ ἔργου μὴ ἔστι διελεῖν,
ἐπὶ δ' ἐστὶν ἐπιστρέψαι τὴν πολιτικὴν
ἐπιστήμην, εἰπεῖν καὶ νῦν. σχεδὸν γὰρ,
περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ περὶ
ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες,
ἔστι μάλιστα πυγχάνει πέντε τὸν ἀριθ-
μὸν ὄντα. ταῦτα δ' ἐστὶ, περὶ πό-
ρων, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης. ἔτι
δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ
τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων,
καὶ περὶ νομοθεσίας. ὥστε περὶ μὲν
πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύ-
ειν, δεῖ καὶ τὰς προσόδους τῆς πό-
λεως εἰδέναι, πόσαι καὶ πόσαι, ὅπως,
ἂν μὲν διαλείπωσι, προσεπῇ,

propterea quòd id non est Rhetoricæ artis, sed prudentioris, ac verioris, & quia multo plura data sunt etiam nunc ipsi, quàm propriæ postulent contemplationes. Quod enim etiam priùs diximus, verum est, Rhetoricam compositam esse tum ex Analytica scientia, tum ex Politica quæ in moribus versatur: similem verò esse partim Dialecticæ, partim Sophisticis sermonibus. Quod si quis vel Dialecticam, vel hãc non tanquam facultates, sed scientias conetur instruere, latenter naturam ipsarum demolietur, eo quòd transeat concinnans in scientias subiectarum quarundam rerum, sed non solummodo rationũ. Verumtamen quæcũque melius est, vt explicentur, ac præterea relinquũt meditationem Politicæ scientiæ, dicamus etiam nunc. Fermè enim de quibus consultant omnes, & de quibus concionantur illi, qui deliberãt, res maximè sunt quinque numero. Atque hæ sunt de apparitionibus pecuniarum, & bello, & pace: præterea verò de custodia regionis, & ijs, quæ importantur, & exportantur, & legum latione. Quare de apparitionibus pecuniarum qui deliberaturus fuerit, eum oportebit reditus ciuitatis scire, qui, & quanti sint: vt si quis desit adiungatur:

& ſi quis minor ſit, augeatur. Præterea verò ſumptus ciuitatis omnes, vt ſi quis ſuperuacaneus ſit tollatur, & ſi quis maior ſit, minor efficiatur. Non enim ſolùm ad ea, quæ adſunt, adiungendo, ditiores fiunt, ſed etiam detrahendo de ſumptibus. Atque hæc non ſolùm ex rerum priuatarum experientia contingit contueri, ſed neceſſarium eſt eorum, quæ alij inuenerunt, hiſtoricum eſſe ad eam, quæ de his habetur, deliberationem. Vt de bello, & pace, facultatem ſcire ciuitatis & quanta iam adſit, & quantum cõtingat adeſſe, & qualis ſit ea, quæ habeatur, & quæ poſſit adiungi. Præterea verò bella quomodo, & quæ geſſerit, ac nõ ſolùm propriæ ciuitatis, ſed etiam finitimorum, hæc ipſa neceſſarium eſt ſcire, vel etiam quibuſcum glorioſum eſt bellare vt cum potentioribus quidem pax exerceatur, cum minoribus verò in ipſorum arbitrio ſit bellare, & facultates vtrum ſimiles, an diſſimiles. Conſiſtit enim etiam in hac parte, vt plus poſſideamus, aut inferiores ſimus. Neceſſarium verò eſt, harum quoque rerum cauſa, non ſolùm propria bella animaduertiſſe, ſed etiam aliorum, quem euentum habuerint. Nam vt ex ſimilibus fiant, ſimilia naturam habent.

ἢ εἴ τις ἐλαττοῦται, αὐξητέον. ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆ πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴ τις περίεργος ἀφαιρητέον. καὶ εἴπερ μείζων γίγνεται. ἡ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προσγίνεται πλείω γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. ταῦτα δὲ οὐ μόνον ἐκ τῶν ἰδίων ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνεφορᾶν, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν ἱστορικῶν τοῖς ἄνδρασι βιβλίων ἱσχυρὸν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλίαν. περὶ μὲν πολέμου καὶ εἰρήνης, ἢ δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τις ὑπάρχει ἤδη καὶ πάλιν αὐξέχεται ὑπάρχειν. καὶ τοῖα τις ἢ τίνα ὑπάρχουσι δεῖ, καὶ ἃ τις ἐνδέχεται προσθήσειν. ἔτι δὲ, πολέμους πῶς καὶ τίνας πεπολέμηκεν. καὶ μόνον τῆς αὐτείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων τοῦτο αἀναγκαῖον εἰδέναι. ἢ καὶ πρὸς οὓς ἥδιστον πολεμεῖν. ὅπως μὲν τοῖς μὲν τις κρείττοις εἰρηνεύηται. πρὸς δὲ τοὺς ἥττους ἐπ' αὐτοῖς ἢ τὸ πολεμεῖν. καὶ τὰς δυνάμεις, πότεροι ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι. ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἡττᾶσθαι. ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὲν μόνον τοῖς οἰκείοις πολέμοις τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ἄλλων, πῶς ἐπεβαίνουσιν. ἐπὶ γὰρ τῶν ὁμοίων ὁ ὅμοιοι γίγνεσθαι πέφυκεν

ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται, μήτε τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, μήτε τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους ἐν οἷς φυλακτέον. τοῦτο δὲ ἀδυνάτου, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας. ἵν' εἴτ' ὀλίγων ἡ φυλακὴ προσῇ, μὴ εἰ τις περίεργος ἀφαιρεθῇ· μήτε τοὺς εὐπορωτέρους τόπους παρῶσι μᾶλλον. ἔτι δὲ περὶ ἐφοδῆς, πόσην δαπάνην ἱκανὴν τῇ πόλει, καὶ ποία ἡ αὐτῆς τε γιγνομένη καὶ εἰσαγωγίμως. καὶ ὧνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ πάντων εἰσαγωγῆς. ἵνα πρὸς τούτους, καὶ συμβολαὶ καὶ ξῆκαι γίγνωνται. πρὸς δύο γὰρ δεῖ φυλάττειν ἀναγκαῖον ἀπέγκλητοις τοῖς πολίταις. πρός τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς τὰ χρήσιμοις. εἰς δ' ἀσφάλειαν, ἁπάντα μὲν τὰ δικαιωθῆναι ἀναγκαῖον διωρεῖν. ἓν δ' ἥκιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαίειν. ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως. ὡς τ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσαι τε πολιτειῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέροντα ἑκάστῃ, καὶ ἐναντία ἄλλων φθείρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκεῖα τῆς πολιτείας καὶ ἐναντία. λέγω δὲ τὸ μὲν οἰκεῖα φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας, αἱ δοκοῦσαι πᾶσαι καὶ αἱρεθεῖσαι καὶ ὑπομενόμεναι,

Præterea verò de cuſtodia regionis non latere, quomodo cuſtodiatur: ſed & multitudinem ſcire cuſtodiæ & formam, & loca præſidiorum. Hoc autem eſſe non poteſt, niſi quis ſit peritus regioni: vt ſi minor ſit cuſtodia augeatur, & ſi qua ſit ſuperuacanea, tollatur, & opportuna loca ſeruentur magis. Cùm de re cibaria quantus ſumptus ſit ſatis ciuitati: & quanta ſit ea, quæ ibi naſcitur, & ea quæ importatur, & quarum rerum exportatione indigeant, & quarum importatione, vt cum ijs, qui ad has ſunt vtiles, conuentiones & pactiones fiant. Apud duo enim hominum genera cuſtodire neceſſe eſt culpa carentes ciues: tum apud potentiores, tum apud eos, qui ad has res vtiles ſunt. Ad ſecuritatem autem omnia quidem hæc neceſſe eſt poſſe perſpicere: ſed non minimum eſt legum lationem intelligere. In legibus enim conſiſtit ſalus ciuitatis. Quare neceſſarium eſt ſcire: quot ſint Rerumpublicarum formæ, & quæ proſint cuique, & à quibus vt corrumpantur naturam habeant: tum proprijs ciuitatis, tum cõtrarijs. Dico autem à proprijs corrumpi, quia præter optimam Rempub. aliæ omnes tum ſi remittantur, tum ſi intendantur, corrumpuntur:

quemadmodum Democratia non ſolùm ſi remittatur, debilior fit vt tandem perueniat ad Oligarchiam, ſed etiam ſi intendatur nimis, vt & grypitas, & ſimitas, non ſolùm ſi remittantur perueniunt ad medium, ſed etiam ſi nimis grypa fiant, vel ſima, ita diſponunt, vt ne nares quidem videantur eſſe. Vtile verò eſt ad legumlationes, non ſolùm intelligere, quæ Reipublicæ proſit, cùm ex præteritis aliquis contemplatur, ſed etiam quæ ſunt apud alios ſcire, quales qualibus congruant. Quare manifeſtum eſt, ad legumlationem terræ peregrinationes vtiles, eſſe. Hinc enim accipere licet gentium leges: ad ciuiles verò deliberationes eorum, qui de actionibus ſcribunt, hiſtorias. Omnia autem hæc Politicæ, ſed non Rhetoricæ munus ſunt. Ac quæ quidem tenere oportet eum, qui deliberaturus eſt, maxima, tam multa ſunt. Ex quibus verò oporteat tum de his, tum de alijs ſuadere, aut diſſuadere, dicamus rurſus.

φθείρονται. οἷ᾽, ὅταν μικρὸν παρὰ μόνον αὐξηθῇ, ἀσθενεστέρα γίνεται, ὥστε πόλις ἂν εἰς ὀλιγαρχίαν. ἀλλὰ καὶ ὑπερτεινομένη σφόδρα. ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης, καὶ ἡ σιμότης, ἐὰν μόνον αὐξηθῇ ἐρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γίνεται καὶ σιμὰ ὥστε διαφθείρει ἡ ῥὶς. ὥστε μηδὲ μυκτῆρας δοκεῖν εἶναι. χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπάγειν, πῇ πολιτεία συμφέρει ὅτι τῶν παρελθόντων χρόνων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. ὥστε δῆλον ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν, αἰτῆς γῆς περιοδοι χρήσιμοι· ἐπιδῆσαι γὰρ λαβεῖν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλὰς, τὰς τῶν πεπραγότων ἱστορίας. ἅπαντα δὲ ταῦτα, πολιτικῆς ἀλλ᾽ οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. περὶ ὧν μὲν οὖν ἅπτεσθαι δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν, τὰ μέγιστα τοσαῦτά ἐστιν. ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων πρακτέον ἢ ἀποτρεπτέον, λέγωμεν πάλιν.

ΚΕΦΑΛ. ε'.

Σχεδὸν δὲ ἡ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, ἡ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, ὃν τυγχάνομεν, ἡ αἱρούμενοι ἢ φεύγοντες. ἡ τοῦτ' ἔστιν οἱ κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥτ' εὐδαιμονία ἢ τὰ μόρια αὐτῆς. ὥςπερ οὖν ὑποδείγματος χάριν λάβωμεν, τί ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία, ἢ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης. περὶ γὰρ ταύτης ἢ πρὸς εἰς ταύτην συντείνοντων, ἢ πρὸς ἐναντίων ταύτῃ, αἴ τε προτροπαὶ ἢ αἱ ἀποτροπαὶ πίστεις εἰσι. τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ πρὸς μορίων τι, ἢ μεῖζον ἢ ἐλάττονος ποιοῦντα δεῖ προτρέπειν. τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ προτρέπειν. ἔστω δὴ εὐδαιμονία, εὐπραξία μετ' ἀρετῆς, ἢ αὐτάρκεια ζωῆς. ἢ βίος ἡδὺς μετ' ἀσφαλείας ἢ εὐετηρία κτημάτων ἢ σωμάτων μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε ἢ πορευτικῆς τούτων. σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν ἢ πλείω ἢ εὐδαιμονίαι ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες. εἰ δὴ ἔστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη, εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν ἢ εὐγηρίαν,

CAP. V.

FErmè autem tum priuatim cuique, tum communiter omnibus ſcopus quidam eſt, quem ſpectantes & eligunt & fugiunt. Iſque eſt, vt ſummatim dicam, tum felicitas, tum quæ ſunt ipſius. Quare exempli gratia ſumamus, quid ſit, vt ſimpliciter dicam, felicitas, & ex quibus particulæ ipſius ſint. Nam de hac, & de ijs quæ ad hanc referuntur, & de his quæ contraria huic ſunt, tum ſuaſiones, tum diſſuaſiones omnibus ſunt. Quæ enim parant hanc, vel particulam aliquam, vel maiorem ex minore efficiunt, oportet agere. Quæ verò corrumpunt, vel impediunt, vel contraria efficiunt non agere. Sit igitur felicitas benè ſe habens actio cum virtute: vel ſua ſorte contenta vita: vel vita cum ſecuritate iucundiſſima: vel bona conſtitutio poſſeſſionum, & corporum cùm facultate, quæ conſeruet, & efficiat hæc. Fermè enim ex his vnum, vel plura felicitatem conſitentur eſſe omnes: Quod ſi eſt felicitas eiuſmodi, neceſſe eſt ipſius eſſe partes, nobilitatem, multorum amicitiam, bonorum amicitiam: diuitias, bonam prolem, multam prolem, bonam ſenectutem,

Deinceps corporis virtutes, vt ſanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, facultatem certandi, gloriam, honorem, bonam fortunam, virtutem, aut etiam partes ipſius, prudẽtiam, fortitudinem, temperantiam, iuſtitiam. Sic enim ſua ſorte maximè contentus ſit, ſi adſint ipſi tum quæ in ipſo, tum quæ extra bona ſunt. Nõ enim ſunt alia præter hæc. Ac in ipſo quidem ſunt, quæ in animo, & quæ in corpore ſunt. Extra autem nobilitas, & amici, & pecuniæ, & honor. Præterea verò congruere arbitrãtur, vt facultates adſint, & fortuna. Sic enim maximè ſecuris vita ſit. Sumamus igitur ſimiliter & horum vnumquodque quid ſit. Ac nobilitas quidem genti & ciuitati eſt, ſi indigenæ & antiqui ſint & duces primi illuſtres, & multi illuſtres nati ſint ex ipſis in ijs, quæ cadunt ſub æmulationem. Priuata verò nobilitas, vel à viris, vel à fœminis eſt, & legitima origo ab vtriſque: & vt in ciuitate, ſi primi clari ſint vel in virtute, vel diuitijs, vel alia earum rerum, quæ honorantur, & multi illuſtres ſint ex genere, tum viri, tum mulleres, tum iuuenes, tum ſenes. Bona proles verò, & multa proles non ſunt incerta. Eſt autem in cõmuni quidem bona proles, ſi iuuentus ſit multa & bona.

ἔτι παῖ τῶ σώματος ἀρεταί, οἷον ὑγίεια, κάλλος, ἰσχύς, μέγεθος, δυσαμιν ἀγωνιστικὴ· δόξα, τιμὴ, εὐτυχία· ἀρετὴ, ἃ δὲ τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρίαν, σωφροσύνη, δικαιοσύνη. ὥστε δὴ ἀν παρεισαιτο εἶναι, εἰ ὑπαρχοι αὐτῷ, ταῦτ' ἐν αὐτῷ ἢ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. ἐ γὰρ ἔστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. ἔστι δ', ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχὴν ἢ τὰ ἐν σώματι. ἄξιον δὲ, εὐγένεια, ἢ φίλοι, ἢ χρήματα, ἢ τιμή. ἔτι δ' προσήκειν οἰόμεθα, δυνάμεις ὑπάρχειν ἢ τύχην. ὥστε δὴ ἀν ἀσφαλεστατος ὁ βίος εἶη. λάβωμεν οὖν ὁμοίως, ἢ τούτων ἕκαστον τί ἐστί. εὐγένεια μὲν οὖν ἔστιν ἐθνῇ μὲν ἢ πόλει, τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, ἐ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ὑπαρξαντας, ἢ πολλοὺς ὑπάρξαντας ἐπιφανεῖς γενέσθαι ἐξ αὐτῆς ὧν τοῖς ζηλωτοῖς. ἴδια δ' εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ γυναικῶν ἐ γνησίων ἀπ' ἀμφοῖν. ἢ ὥσπερ ὑπὸ πόλεως τοὺς τε πρώτους γνωρίμους, ἢ ἐπ' ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῷ τιμωμένων. ἢ πολλοὺς ὑπάρξαντας ἐν τῷ γένει, ἐ ἄνδρας, ἢ γυναῖκας, ἢ γένος ἢ πρεσβυτέρους. εὐτεκνία δ' ἢ πολυτεκνία, ἀκ ἄδηλα. ἔστι δ' τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης δ' ἢ πολλὴ ἢ ἀγαθή,

ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, ἡ μέγεθος, κάλλος, ἰσχύν, δύναμιν ἀγωνιστικήν. ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία. τοῦ δὲ ἀρίστου ἰδία δὲ, εὐτεκνία, καὶ πολυτεκνία τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ καὶ δικαῖα εἶναι καὶ ἄρρενα. ἀγαθῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν κάλλος, καὶ μέγεθος. ψυχῆς δὲ σωφροσύνη, καὶ φιλεργία ἀνδρὸς καὶ ἀνελευθερίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἰδία καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν πᾶσι τούτων. ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὡς ἐπὶ Λακεδαιμονίοις, ὅλον καὶ τὸ ἥμισυ ἐκ δαιμονοῦσι. πλούτου δὲ μέρη, κτήματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτῆσις. ἔτι δὲ ὑποζυγίων κτῆσις, καὶ βοσκημάτων καὶ ὑδραποδώδων πλῆθος καὶ μεγάθη καὶ κάλλει διαφερόντων. δεῖ δὲ πάντα, καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα χρὴ εἶναι δηλονότι. ἔστι δὲ, χρήσιμα μὲν μᾶλλον, τὰ καρπιμα. ἐλευθέρια δὲ, ἃ ποιεῖ ἀπόλαυσιν. καρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ προσόδοι. ἀπολαυστικὰ δὲ, ἀφ' ὧν μηδὲν ἔξω τοῦ χρῆσιν γίγνεται, ὅπου καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ, ἀσφαλείας μὲν τὸ οἰκεῖσθαι καὶ ὕπο κεκτῆσθαι, ὡς τὸν αὐτὸν εἶναι τῶν χρήσιν αὐτῶν.

Bona verò ex virtute corporis, vt magnitudine, pulchritudine, robore, facultate certandi. Quod ad animū attinet, temperantia, & fortitudo iuuenis sunt virtutes. Priuatim autem bona proles, & multa proles est, si proprij liberi multi sint, & tales sint tum fœminæ tum mares. Fœminarū verò virtus est, si spectetur corp⁹, pulchritudo & magnitudo: si animus, temperantia: & studium operibus sine sordibus. Similiter autem tū priuatim, tum communiter & in viris, & in fœminis oportet quærere, vt vnūquodque insit ex his. Quibuscūque enim quæ ad fœminas pertinent, vitiosa sunt vt Lacedemonijs, fermè ex dimidio non sunt felices. Diuitiarum partes sunt, numi, multitudo terræ, locorum possessiones. Præterea verò supellectilium possessiones, & pecorum & seruorum, qui multitudine, & magnitudine, & pulchritudine excellant. Hæc autem omnia & secura, & liberalia & vtilia oportere esse manifestum est. Sunt vtilia quidem magis fructuosa. At liberalia, quæ sunt ad voluptatem. Fructuosa dico: à quibus sunt prouentus: Voluptaria, à quibus nihil præter vsum sit quod æstimādum sit. Terminus securitatis est, eo in loco, & eo modo possedisse, vt in ipso sit vsus ipsorū,

proprietatis verò vel contra, quando in ipso est alienatio. Voco alienationem, donationem & venditionem. Omnino diuitem esse consistit in eo vt vtatur magis, quàm in eo vt possederit. Etenim actus talium & vsus, sunt diuitiæ. Bona fama est, si quis ab omnibus virtute præditus existimetur; vel tale aliquid habere quod omnes appetunt; vel mali vel boni, vel prudentes. Honor est signum beneficæ opinionis. Honorantur autem iustè quidem, & maximè illi, qui benefecerunt. Verumtamen honoratur etiam qui potest benefacere. Beneficium verò est vel ad salutem, & quæcunque sunt causa, cur simus, vel ad diuitias vel ad aliquod ex alijs bonis, quorum non facilis est possessio, vel omnino, vel ibi, vel aliquando: multi enim ob illa, quæ parua existimantur, honorem consequuntur, sed modi, & occasiones causæ sunt. Partes verò honoris sunt sacrificia, monumenta in metris, & sine metris, premia, delubra, possessiones, sepulchra, statuæ, nutrimenta publica, barbarica, vt adorationes, & excessiones, dona apud quosque honoranda. Etenim donum est possessionis donatio, & honoris signum. Quamobrem & studiosi pecuniæ, & studiosi honoris appetunt ipsa.

τῷ ἴδιον εἶναι ἢ μή, ὅταν ἐφ' αὑτῷ ἡ ἀπαλλοτρίωσις. λέγω δ' ἀπαλλοτρίωσιν, δόσιν καὶ πρᾶσιν. ὅλως δ', τὸ πλουτεῖν ὄντων ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι. καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῆς τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλῆτος. εὐδοξία δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ πάντων ἀπολαμβάνειν ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ πᾶσιν ἢ ἔχειν ἃ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ ἀγαθοί, ἢ οἱ φρόνιμοι. τιμὴ δ' ἐστὶ μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης. τιμῶνται δ' δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες. ἐοικὲ μὲν γὰρ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. εὐεργετεῖ δ', εἰς σωτηρίαν· καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἴς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾴδια ἡ κτῆσις, ἢ ὅλως ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ. πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα, τιμῆς τυγχάνουσιν. ὀργὴ δὲ τόποι καὶ καιροὶ αἴτιοι. μέρη δὲ τιμῆς, θυσίαι, μνήματα, ὐπομνήματα μέτρων καὶ ἄνευ μέτρων, ἔπη, ἐγκώμια, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, ἔνδειαι δημόσιαι. τὰ βαρβαρικὰ, οἷον προσκυνήσεις, καὶ ἐκπώσεις, δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια. καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι, κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον. διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῆς ἀμφοτέροις

ἀμφοτέρως γὰρ ἔχει ὧν δέονται. καὶ γὰρ τιμὰς ὅτῳ, ἃ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι, καὶ τιμὰν ἔχει, ἃ οἱ φιλότιμοι. σώματος δ' ἀρετὴ, ὑγίεια. αὕτη δ' ἔστως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασι. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ηρόδικος λέγεται. οὐδ' ὑβρίζειν ἂν διδαξαίμην τὸν ὑγιείας, ἀλλὰ τὸ πλείστων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων. κάλλος δ', ὅπερ καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἔστι τέλειον μάλιστα κάλλος, τὸ τοῦ σώματος, πρὸς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, πρός τε τὸ τρέχειν καὶ τὸ βίᾳ, καὶ ἡδὺ ὅταν ἰδεῖν τοῦ ἀπολαῦσαι. διὸ, οἱ πένταθλοι, κάλλιστοι· ὅτι τὸ τε βίᾳ καὶ τὸ τάχος ἅμα πεφύκασιν. ἀκμάζοντος δ', τὸ μὲν πόνους τοὺς πολεμικοὺς, ἡδὺ δ' εἶναι θεᾶσθαι μετὰ φιλοτιμίας. γήροντος δ' τὸ μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν. ἀγῶνα δ', ἀλλὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται· ἰσχὺς δ', ἔστι μὲν δυνάμεως τὸ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται. ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἕλκοντα ἢ ὠθοῦντα ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα, ὥς τε ὁ ἰσχυρός· ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων ποσί. ὄγκος δ' ἰσχυρὸς, μεγέθους δ' ἀρετὴ, τὸ ὑπερέχειν τῷ μήκει, ἢ βάθει, ἢ πλάτει τοῦ πολλῷ τοσούτῳ μείζονι, ὥστε μὴ βραδυπόρους ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὸν ὄγκον.

Vtrique enim inueniunt ea, quorũ indigẽt. Etenim possessio est, quam appetunt studiosi pecuniæ & honorem habet, quẽ studiosi honoris. Corporis virtus est sanitas, eáque sic, vt morbi expertes sint, qui habeant vsum corporũ Multi enim sani sunt, vt Herodicus dicitur, quem nemo felicẽ dixerit causa sanitatis, propter omniũ abstinentiã humanorum, aut plurimorum. Pulchritudo diuersa est in vnaquaq; ætate. Ac iuuenis quidẽ pulchritudo est, si ad labores vtile habeat corpus, & ad cursum, & ad vim, cùm iucundus sit visu, ad voluptatem. Quamobrẽ quinquertiores, pulcherrimi sunt, quod ad vim, & ad velocitatem simul nati sunt. Vigentis verò, si ad labores bellicos, ac iucundus esse videatur cum terrore. At senis si ad labores necessarios sit idoneus, atq; indolẽs, quòd nihil habeat eorum, quibus senectus offenditur. Robur est facultas mouendi alterum, vt vult. Necesse autẽ est mouere alterũ, vel trahendo, vel pellẽdo, vel tollendo, vel deprimendo, vel colligendo, ita vt robustus, vel omnibus, vel horũ aliquibus robustus sit. Magnitudinis virtus est, superare longitudine, vel profunditate, vel latitudine multos, tantò magis, vt ne tardiores efficias motiones propter exuperãtiã.

Certandi virtus corporis conſtat ex magnitudine, & robore & velocitate. Etenim velox robuſtus eſt. Nam qui poteſt crura proijcere quodammodò & mouere, & velociter, & longè, curſor eſt. Qui verò ſtringere, & tenere, luctator. Atqui pellere plaga, pugil. Qui autem vtriſque his, pancratiaſticus. Verùm qui omnibus his, quinquertio. Bona ſenectus eſt tarditas ſenectutis cum indolentia. Neque enim ſi velociter ſeneſcat, bonam ſenectutem habet, neque ſi vix quidem, ſed dolēter Eſt verò & ex ijs, quæ ſunt corporis, virtutibus, & ex ijs, quæ fortunæ. Nam qui expers morbi non ſit, neque robuſtus, non erit perturbationis expers. Neque indolens etiam erit longæuus Nec ſine fortuna durare poterit Eſt verò quædam etiam ſeparatim à robore, & ſanitate alia facultas diu viuendi: multi enim ſine corporis virtutibus diu viuunt Verùm diligens diſputatio de his non eſt vtilis ad ea, quæ nunc diſputamus. Multorum amicitia, & bonorum amicitia non ſunt incerta, amico definito, vt ſit eiuſmodi amicus quicunque quæ arbitratur bona eſſe illi, effector eſt ipſorum propter illum. Iam, cui multi ſunt tales, eſt multorum amicus.

ἀγωνιστικὴ δὲ τῆ σώματος ἀρετῆ συγκειται, ὀκ μεγέθους ἢ ἰσχύος ἢ τάχους· καὶ γὰ ὁ τάχος ἰχυρός ἐστιν. ὁ γὰ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως, καὶ κινεῖν τάχυ, ἢ πόρρω, δρομικός. ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός. ὁ δὲ ὠ σαι τῆ πληγῆ, πυκτικός. ὁ δὲ ἀμφοτέροις πύπτις, παγκρατιαστικός. ὁ δὲ πᾶσι πύπτις, πένταθλος. εὐγηρία δὲ, ἐστὶ βραδυτὴς γήρως μετ' ἀλυπίας. οὔτε γὰρ εἰ τάχυ γηράσκει, εὐγήρως, οὔτ' εἰ μόγις μόλ, λυπηρῶς σέ. ἔστι δὲ καὶ ὀκ ἄνευ τῆς τῦ σώματος ἀρετῆς καὶ τύχης. μὴ ἄδοσος γὰ ὢν μηδὲ ἰχυρός, ὀκ ἔσαι ἀπαθὴς, ουδὲ ἄλυπος ἢ πολυχρόνιος, οὔτ' ἄνευ τυχῆς διαμείνειεν ἄν. ἔστι δὲ ὡς ἢ χωρὶς ἰσχύος ἢ ὑγιείας, ἄλλη δυνάμεις μακροβιότητος. πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῆς τῦ σώματος ἀρετῆς, μακρόβιοί εἰσιν. ἀλλ' ουδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος, ἡ περὶ τύτων εἰς τὰ νῦν. πολυφιλία δ' ἢ χρηστοφιλία ὀκ ἄδηλα τῆ φίλου ωεισμένου, ὅτι ἐστὶν ὁ πιστὸς φίλος, ὅστις ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶ ἐκείνῳ ωραγματικός ἐστιν αὐτῆς δ' ἐκείνου. ᾧ δὴ πολλοὶ τύτοις, πολυφίλος·

ὑπεικεῖς ἄνδρες, χρηστυχία δέ ἐστιν, ὧν ἡ ἐθῶν αἰτία ταῦτα γίνεσθαι ἐστιν, ἢ πάντα, εἶτα, ἢ τὰ μέγιστα. φύσιν ἡ τύχη, ἐνίων μέν, τέχνας. πολλῶν δὲ καὶ ἀπόσων ἡ φύσις· ἐνδέχεται γὰρ καὶ φύσιν εἶναι. ὑγιείας μὲν γὰρ αἰτία, κάλλους δὲ καὶ μεγέθους φύσις, ὅλως δὲ τὰ τοῦ ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ ἐφ' οἷς ἐστὶν ὁ φθόνος. καὶ τοῦ ζηλωτὸν αἰτία τύχη. οἷς εἰ οἱ μὲν ἀδελφοὶ, ὁ δὲ καλὸς. ἦλθον μὲν εἰδὸν τὸν θησαυρὸν οἱ δ' οὐχ εὗρον. ἢ εἰ τῷ ἔπεσχε τὸ βέλος πρότερον ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος ἀεὶ οἱ δὲ, ἅπαξ ἐλθόντες ἔτυχον. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα πράγματα δοκεῖ εἶναι. περὶ ἐπῶν, ἐπὶ τοῖς οἰκείοις τοῖς ἐπαίνοις τόποις, δεῖ ἐπαίνους ποιεῖσθαι τὸν λόγον διορίσαντας.

Cui verò etiam boni viri, bonorum amicus. Bona fortuna est quorum fortuna bonorum causſa est: ea effici, & adeſſe vel omnia, vel plurima, vel maxima. Cauſſa autem est fortuna nonnullorum quidem etiam, quorum artes ſunt, multorum verò non artificioſorum, vt quorum natura eſt, & contingit etiam, vt præter naturam ſint. Nam ſanitatis quidem ars eſt cauſſa: aut pulchritudinis, & magnitudinis natura. Omnino talia ex bonis ſunt, à fortuna, in quibus verſatur inuidia. Ac præter rationem bonorum cauſſa eſt fortuna, vt ſi alij deformes ſunt fratres, hic autem pulcher: aut alij non viderunt theſaurum, hic autem inuenit: aut ſi eum, qui propè erat, attigit telum, hunc autem non: aut ſi non venit ſolus ſemper frequentans, qui verò ſemel venerunt, perierunt. Omnia enim eiuſmodi bonæ fortunæ euentus videntur eſſe. De virtute, quoniam maximè proprius de laudibus locus eſt, cùm de laude conficiemus ſermonem, tum erit diſſerendum.

CAP. VI.

ΚΕΦΑΛ. ς'.

AC in quæ quidem oportet intueri eos, qui ſuadent tanquam futura, aut præſentia, & in quę eos, qui diſſuadent, apparet. Contraria enim horum ſunt. Quoniam autem propoſitus eſt deliberandi ſcopus, id quod vtile eſt, & conſultant non de fine, ſed de his quæ ſunt ad finem, & hæc ſunt vtilia in actionibus: & vtile eſt bonum, ſumenda erunt elementa de bono ac vtili ſimpliciter. Iam ſit bonum, quod ipſum ſui cauſſa eligendum eſt. Et cuius cauſa aliud eligimus. Et quod appetunt omnia, aut omnia ſenſum habentia, aut mentem aut ſi aſſumerent mentem. Et quæcunque mens vnicuique dictauerit. Et quæcunque de vnoquoque mens dictauerit vnicuique illud eſt vnicuique bonum. Et quo præſente bene diſpoſitum eſt & ſeipſo contemptum eſt. Et quod ſibi ſat eſt. Et quod idoneũ eſt ad efficienda, & cuſtodiẽda talia. Et quod conſequũtur talia. Et quæ idonea ſunt ad prohibenda contraria, & quæ ad corrumpenda. Conſequuntur autem dupliciter: aut enim ſimul, aut poſterius, vt diſciplinã quidẽ ſcientia poſterius: ſanitatẽ verò vita ſimul.

Ων μὲν οὖν δεῖ σκοπεῖν τοὺς προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων. δῆλον ὑποτρέποντας, φανερόν. τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ὄντα. ἐπεὶ δὲ προκειται τῇ συμβουλευούσῃ σκοπὸς τὸ συμφέρον. βουλεύονται δὲ οὐ περὶ τὰ τέλη, ἀλλὰ περὶ τὰ πρὸς τὸ τέλος, οὐδὲ περὶ τὰ συμφέροντα καθ' αὑτὰς πράξεις. τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν· λητέον οὖν εἴη στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς· ἔστω δὴ ἀγαθόν, ὃ αὐ διὰ αὐτὸ ἑαυτῷ ἕνεκα ἢ αἱρετόν, καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα, καὶ ὃ ἐφίεται πάντα, ἢ πάντα τὰ αἰσθησιν ἔχοντα, ἢ νοῦν, ἢ εἰ λογοι νοῦν, καὶ ὅσα ὁ τις αὐ ἑκάστῳ ἀποδοίη, καὶ ὅσα ὁ περὶ ἑκάστου νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, τοῦτ' ἔστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν. καὶ ὑπάρχοντα δὲ διάκειται καὶ αὐτάρκως ἔχει, καὶ τὰ αὐτάρκεις, καὶ τὰ ποιητικὰ ἢ φυλακτικὰ τοιούτων, καὶ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ φθαρτικά. ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς, ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον. οἷον, τῇ μὲν μαθήσει τὸ ἐπίστασθαι, ὕστερον· τῇ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, ἅμα, καὶ τὰ ποιητικὰ σεσῳσμένου

ἕξεις ἰδίᾳ· ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγιείας, καὶ τὸ ἡδύ, ὡς σπέρμα ὑγιείας, καὶ τὸ ἡδύ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι. ὅτι ὡς ὀλίγου τοῦτο ποιεῖ ὑγιεινόν. τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη τὰς τῶν λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς. ἀπολαύσει γὰρ τοῦ μὲν, τοῦ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν ὅμοια. τοῦ δὲ, τοῦ ἔχειν τι ἀγαθὸν ὕστερον, καὶ ἢ αὐτὸ ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις, καὶ αὐτὸ μείζονος κακοῦ, ἐλαττωτικός. ᾧ γὰρ ὑστερεῖται τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίνεται τοῦ μὲν λῆψις, τοῦ δὲ ἀποβολή. καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ, ἀνάγκη ἀγαθὰν εἶναι. ᾗ γὰρ ταύτας, οὗ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τοῦ ἀγαθῶν εἰσι, καὶ σωτηρικαί. περὶ ἑκάστης δὲ, καὶ τίς, καὶ ποία, καὶ πῶς ῥητέον. καὶ τῷ ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῆς φύσεως. ὥςπερ καὶ τὰ ἀθλα καὶ τὰ καλὰ, ἀναγκαῖα εἶναι. τὰ μὲν γὰρ ἡδονῆς ποιητικά. τοῦτο δὲ καλῶν τὰ μὲν ἡδέα. τὰ δὲ, αὐτὰ καθ' αὑτὰ αἱρετὰ ὄντα. ὡς δὲ καὶ ἐν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε· εὐδαιμονία. καὶ γὰρ καθ' ἑαυτὴν αἱρετὴν καὶ αὐτάρκης. καὶ ἕνεκα αὐτῆς πολλὰ αἱρούμεθα. δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, σωφροσύνην, μεγαλοψυχίαν, μεγαλοπρέπειαν, καὶ ἄλλας τοιαύτας ἕξεις.

Ac idonea ſunt ad efficiendum tripliciter, partim vt ſanum eſſe ſanitatem: partim vt cibaria ſanitatem: partim vt exerceri, quod plerunque efficit ſanitatem. His autem poſitis neceſſe eſt, vt & ſumptiones bonorum bonæ ſint, & malorum depulſiones. Conſequitur autem illud, vt non habeamus malum ſimul: hoc autem, vt habeamus bonum poſterius: & pro minore bono maioris ſumptiones & pro maiore malo minoris. Quo enim ſuperat maius id, quod eſt minus, id fit illius quidem ſumptio, huius verò depoſitio. Et virtutes neceſſe eſt, vt bonum ſint. Nam his benè efficiuntur, qui habent, & idoneæ ad bona efficienda ſunt, & agenda. De vnaquaque autem & quæ & cuiuſmodi ſit, ſeparatim dicendum, & vt voluptas bonum ſit. Omnia enim appetunt animalia ipſam naturâ. Quare vt & iucunda, & honeſta neceſſe eſt bona ſint. Illa enim voluptatis efficientia ſunt: honeſta verò partim iucunda: partim ipſa per ſe eligenda ſunt: Vt autem de ſingulis dicam, neceſſe eſt, vt bona ſint hæc: felicitas, quia & per ſe eligenda eſt, & ſe ipſa contenta, & cauſſa ipſius multa eligimus: iuſtitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia, & alij huiuſmodi habitus:

Virtutes enim animi ſunt: & ſanitas & pulchritudo, & talia: virtutes enim corporis, & cõficientes multorum ſunt, vt ſanitas, & voluptati, & vitæ. Quamobrem etiam optimum videtur eſſe, quia duorum, quæ apud multitudinem maximè honorantur, cauſſa eſt, voluptatis & vitæ, & diuitiæ, quia ſunt virtus poſſeſſionis, & conficientes multorum: amicus, & amicitia: etenim per ſe res electione digna eſt amicus, & conficiens multorum: honor, gloria, etenim iucunda ſunt & conficientia multorum, & conſequitur ipſa plerunque, vt adſint illa, in quibus honorantur: facultas dicendi, agendi: quia conficientia ſunt omnia hæc bonorum: deinceps ingenium, memoriæ, docilitas, velox animi motus, omnia eiuſmodi, conficientes enim ipſæ bonorum facultates ſunt, ſimiliter verò etiam ſcientiæ omnes, & artes, & viuere: ſi enim nullum aliud ſequeretur bonum per ſe eligendum eſt, & iuſtũ: vtile enim quoddam communiter eſt. Atque hæc quidem fermè confeſſa bona ſunt. In controuerſis autem ex his ſyllogiſmi ſunt. Cui contrarium malum, id bonum. Et cuius contrarium inimicis prodeſt, vt ſi timidos eſſe maximè prodeſt inimicis,

ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς· καὶ ὑγίεια, καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητικαὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια, καὶ ἡδονῆς καὶ τῷ ζῆν. διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι, ὅτι δύο τῶν ποιῶν πολλῶν τιμωμένων ἐστὶν ἡδονῆς, καὶ τῷ ζῆν. πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως· καὶ ποιητικὸν πολλῶν· φίλος καὶ φιλία, καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν· τιμὴ, δόξα. καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς. ὡς ὅπου πολὺ τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται. δυνάμεις τε λέγειν, καὶ πράττειν. ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν. ἔτι εὐφυία, μνήμη, εὐμαθία, εὐστοχία, καὶ τὰ τοιαῦτα. ποιητικὰ γὰρ αὐτὰ ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι, καὶ τὸ ζῆν. εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕπεται ἀγαθὸν, καθ' αὐτὸ αἱρετὸν ἐστι. καὶ τὸ δίκαιον. συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι. ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα ἀγαθὰ ἐστιν. ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις, ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί. ᾧ τὸ ἐναντίον κακὸν, τοῦτ' ἀγαθόν. καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει. οἷον, εἰ τὸ δηλοῦν ἐστὶ μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς.

δῆλον ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. καὶ ὅλως, ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, ἐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται. διὸ εὖ εἴρηται.

Ἥκειν γαθήσας Πρίαμος.

ἐπὶ μὲν οὖν ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους. ὅταν μὲν γὰρ τὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν, καὶ μὴ ᾖ θάτερον ὑπερβολῇ, τοῦτο ἀγαθόν. ὃ μὲν οὖν καὶ ἧττον ἢ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν. καὶ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται. φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη. καὶ ὡς πέλος ἤδη τὸ τοῖσιν ὑπολαμβάνεται καὶ τέλος πολλοῖς. τὸ δὲ πέλος ἀγαθόν. ὅθεν εἰρηται, καθ-ήκειν δ' ἰχωλὸν Πριάμῳ· καὶ, αἰσχρὸν καὶ δηρόν τι μένειν. καὶ ἡ παροιμία ἐν τοῖς, ὕδρας ἐν ὑδρίαις. καὶ οὐ πολλοὶ ἐφίενται· καὶ τὸ ἀξιομάχητον φαινόμενον. ἅπαντες γὰρ ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ὄν. οἱ δὲ πολλοί, ὥσπερ πάντες φαίνονται. καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. καὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν. ὡς γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπραγότες. δῆλον γὰρ τὸ φανερὸν ὁμολογήσαντες δή. ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι, καὶ ἀγαθοί οὓς οἱ ἐχθροὶ ἐπαινοῦσι.

manifestum est fortitudinem maximo emolumento ciuibus esse. Et omnino quod inimici volunt, vel quo gaudent, contrarium huic emolumento esse apparet Itaque rectè dictũ est,

Certè gaudebit Priamus.

Est autem non semper id, sed plerumque. Nihil enim prohibet aliquando idem prodesse contrarijs: vnde dicitur, Mala conciliare homines, quando sit idem perniciosum ambobus. Et cuius non est exuperantia, id bonum: quod autem est maius, quàm oportet, malum. Et cuius causa multum laboratum est & multum insumptum. Videtur enim iam bonum, & vt finis iam tale habetur, & finis multorum, finis autem bonum, vnde illa dicta sunt. Et certè famam Priamo: &, Turpe manere diu: & prouerbium hoc, In foribus hydriam Et quod multi appetunt, & pugna dignum apparet, quod enim omnes appetunt id bonum erat. Multi autem tanquam omnes videntur. Et quod laudandum est: nemo enim non bonum laudat. Et quod inimici, & improbi laudant. Quasi enim omnes iam confitẽtur, si etiam illi, qui malè affecti sunt. Nam propterea quòd apparet, confiteantur, vt & improbi quos amici vituperant, & probi quos inimici laudant.

Quamobrem ſe conuicio affectos eſſe exiſtimarunt Corinthij à Simonide, qui cecinit, Corinthios verò non accuſat Ilium. Et quod ex prudẽtibus, aliquis, vel bonis viris, vel mulieribus præiudicauit, vt Viſſem Miuerua, & Helenam Theſeus, & Alexandrum Deæ, & Achillem Homerus. Et omnino quæ præligenda ſunt. Præeligunt autem vt agant, tum quæ dicta ſunt, tum inimicis mala, tum amicis bona, tum quæ fieri poſſunt. Atque hæc duobus modis ſunt, & quæ fiunt, & quæ facilè fiunt. Facilia verò ſunt, quæcunque vel ſine dolore ſunt, vel breui tempore. Difficile enim definitur vel dolore, vel longitudine temporis. Et ſi vt volunt. Volunt autem, vel nullum malum, vel minus quàm bonum. Hoc verò erit, ſi vel lateat pœna, vel parua ſit. Et propria. Et quæ nemo, Et eximia, honor ſit enim magis. Et congruentia ipſis. Talia autem ſunt, tum quæ conueniunt propter genus, tum propter facultatẽ. Et quæ deficere arbitrantur, etiamſi parua ſint: nihil enim minus præeligunt ea, vt agant. Et quæ bene deducuntur in actum. Fieri enim poſſunt, vt facilia. Bene autem deducuntur in actum quæ omnes, vel multi, vel ſimiles, vel minores rectè egerunt.

διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπὸ Κορινθίων Σιμωνίδην, ὑπὸ Σιμωνίδου πεποιημένος, Κορινθίοις δὲ οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον, καὶ ὃ τῶν φρονίμων τινὲς, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προείρηται. οἷον Ὀδυσσέα ἀθῶσαι, καὶ Ἑλένῃ Θησεύς, καὶ Ἀλέξανδρον θεοί, καὶ Θεαί, καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος. καὶ ὅλως τὰ προαιρετά. προαιροῦνται δὲ πράττειν, τά τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθὰ, καὶ τὰ δυνατά. ταῦτα δὲ διχῶς ἔστι, τά τε ῥᾳθύμως καὶ τὰ ῥᾳδίως γινόμενα. ῥᾴδια δὲ ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλήθει χρόνου, ἂν ἐθέλωσιν ὡς βούλονται. βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακὸν ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἢ ὑμοῖα ἢ μικρὰ ᾖ. καὶ τὰ ἴδια καὶ μὴ δεῖς, καὶ τὰ θαυμαστὰ, μᾶλλον γὰρ ἔστω μᾶλλον. καὶ τὰ ἀρμόττοντα αὐτοῖς, τοιαῦτα δὲ τὰ τοῦ τοιούτου καὶ γένους καὶ δυνάμεων, καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, καὶ ἂν μικρὰ ᾖ. ὑδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. καὶ τὰ διὰπράξασθαι δυνατὰ γὰρ ὡς ῥᾴδια, διὰπράξασθαι δὲ, καὶ ἃ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οὐ ὁμοίως ἢ οἱ ἧττον καταπράττουσιν,

καὶ ἃ χαρίσασθαι τοῖς φίλοις, καὶ ἃ ἐπιδείξασθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἃ οἱ θαυμαζόμενοι προαιροῦνται πράττειν, καὶ πρὸς ἃ διάφοροι καὶ ἔμπειροι. ῥᾷστα γὰρ κατορθοῦν αὐτοῖς. καὶ ἃ μαθεῖν φαῦλον. ἐπιστῆσαι γὰρ μᾶλλον, καὶ ὧν ἐπιθυμοῦσιν τυγχάνουσιν. καὶ γὰρ μᾶλλον ἡδύ, ἅμα καὶ βέλτιον φαίνεται, καὶ μᾶλλον ἕκαστοι περὶ ἃ πεπόνθασιν. οἷον, οἱ φιλότιμοι, εἰ ἔστιν τιμή. οἱ φιλόκαλοι, εἰ καλόν· οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα. καὶ οἱ μᾶλλον ὡσαύτως περὶ μὲν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ὅσῳ ἄμεινον κτᾶσθαι τοὺς πλείους.

Et quæ grata facient amicis, & quæ odiosa facient inimicis. Et quæcunque quos admirantur, præeligunt, vt agant. Et in quibus ingenioſi ſunt, & experti: facilius enim ſe recte auctores arbitrantur. Et quæ nemo improbus: laudanda enim magis. Et quæ cupiunt: non enim ſolùm iucundum, ſed & melius apparet. Et in quibus maximè ſunt ſingulitales vt ſtudioſi victoriæ, ſi victoria aderit, ſtudioſi honoris, ſi honor ſtudioſi pecuniarum, ſi pecuniæ & alij eodem modo. Ac de bono quidem, & vtili, ex his ſumenda eſt fides.

ΚΕΦΑΛ. ζ'.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦσιν ἄμφω συμφέρειν περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἑπομένης ἂν εἴη μικροῦ καὶ περὶ ἐλάττονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. ἔστω δὴ ὑπερέχειν μὲν τὸ ὑπερβάλλον καὶ ἐν ᾧ ὑπερέχεται μόριον τὸ ὑπερεχόμενον καὶ τὸ ὑπερέχον, καὶ μᾶλλον μὲν ἀεὶ καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον. μέγα δὲ καὶ μικρὸν καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ πᾶν πολὺ μέγεθος, καὶ ὑπερέχειν μὲν, τὸ μέγα· τὸ δ' ἐλλείπειν, μικρὸν, καὶ πολὺ, καὶ ὀλίγον ὡσαύτως. ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν ἀφέλημά τι καὶ τῷ αὐτῷ αὐτῷ ἕτερον·

CAP. VII.

Quoniam autem ſæpe qui confitentur vtrumque vtile eſſe, de eo, quod eſt vtilius controuerſantur: deinceps ſequitur, vt dicamus, de maiori bono, & de eo, quod eſt vtilius: Sit igitur ſuperans tantum & amplius. Quod verò ſuperatur id quod ineſt. Et maius quidem ſemper & plus ad minus. Magnum verò, & paruum & multum, & paucum ad multorum magnitudinem. Et ſuperans quidem magnum: at deficiens paruum. Et multum & paucum itidem. Quoniam igitur bonum dicimus, & quod ipſum propter ſe,

& non aliud eligendum eſt, & quod omnes appetunt, & quod illi, qui mentem, & prudentiam acceperint, eligerent, & quod idoneum eſt ad afficiendum, & cuſtodiendum, & quod conſequuntur talia, id autem, cuius cauſſa res eſt, finis eſt: finis verò eſt, cuius cauſſa alia ſunt, ipſiſque bonum eſt, quod ad ipſum accommodatum eſt: neceſſe eſt etiam plura vno, & pauciori-bus connumerato vno vel paucioribus maius bonum eſſe, propterea quòd ſuperat, at quod ineſt, ſuperatur Et ſi maximum maximo præſtat, etiam genera generibus, & ſi quæcunque genera generibus, etiam maximum maximo, vt ſi maximus vir mulie-re maxima maior, etiam omnino viri mulieribus maiores, & ſi viri mulieribus omnino maiores, etiam vir maximus maxima muliere maior. Proportione enim reſpondent exuperantiæ generum, & maximarum, quæ ſunt in ipſis. Et quando hoc quidem illi conſequens eſt: illud verò huic nequaquam. Conſequens verò eſt, vel huic ſimul, vel illi poſterius, vel facultate. Ineſt enim vſus conſequentis in vſu alterius. Et conſequens ſimul eſt, ſi eſt ſanus, vt viuat. Huic verò non illud. At poſterius, ſi diſcit, vt ſciat.

καὶ μὴ ἄλλου αἱρετὸν, καὶ οὗ πάντα ἐφίεται, καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο, καὶ τὸ ποιητικὸν δὲ τοῦ φυλακτικὸν, ἢ ᾧ ἕπεται δὲ ποιῶ-τα. τὸ δ' οὗ ἕνεκα τὸ πέ-λος ὄζει. πέλος δ' ὄζιν ὧ ἕνε-κα δὲ ἄλλα, αὐτῷ δ' ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸ δέοντα πεπονθό-. αἰάγκη δὲ τι πλείω τοῦ ἑνὸς ἢ τῷ ἐλαττόνων, συναειθμουμέ-νου τοῦ ἑνὸς ἢ τῷ ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶ). ὑπαρέχ-ει δ'. τὸ δὲ ὑπάρχον, ὑπαρέ-χεται. ἢ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ με-γίστου ὑπαρέχῃ, καὶ αὐτὸ αὑτῷ, ἢ ὅσα αὐτὰ αὑτῷ, ἢ τὸ μεῖζον τοῦ μειζόνουοῦ, ὁ μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων. καὶ ὅλως οἱ ἄῤῥενες τῷ γυναικῶν μεί-ζοις, καὶ εἰ οἱ ἄῤῥενες τῷ γυναι-κῶν ὅλως μείζους, ὁ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων. ἀνάλογον γὰ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν, καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. καὶ ὅταν μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή. ἕπεται δ' ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ὑφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει. ὑπάρχει γὰ ἐ-χθροῖς ἢ τῷ ἐπιμόνου ἐν τῷ θε-ρέρου. ἕπεται δ' ἅμα μὲν τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τῷτῳ δ' ἐκεῖνο ὃ-

ἔστιν ὁ τῷ μανθάνειν τὸ ὁπότερα. δυνάμει δέ, τῷ ἐνδέχεσθαι τὸ ἀποστερεῖν. ὁ γὰρ ἱερόσυλλήσας, κἂν ἀποστερήσῃ, ἢ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω. ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος, καὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ, μείζω. τοῦτο γὰρ ἦν, τὸ μείζονος ποιητικὸν εἶναι, καὶ οὐ τὸ ποιητικὸν μεῖζον ὡσαύτως. εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος, καὶ μεῖζον ἀγαθὸν, καὶ ἡ ὠφέλια τῆς ἡδονῆς μείζων. καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ, τοῦ μὴ καθ' αὑτό. οἷον, ἰσχὺς ὑγιεινοῦ, τὸ μὲν γὰρ, οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα, τὸ δὲ, αὐτοῦ· ὥσπερ ἴσως τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἧττον τὸ μὲν τέλος. τὸ δὲ, μὴ τέλος. τὸ μὲν γὰρ, ἑνὸς ἕνεκα. τὸ δὲ, αὐτοῦ. οἷον τὸ γυμνάζεσθαι, τοῦ δὲ ἔχειν τὸ σῶμα, ἧττον προσδεόμενον ἰατροῦ ἢ ἑτέρων. αὐταρκέστερον γάρ. ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ὀλιγοδεέστερον ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. καὶ ὅταν πάντα μὲν ἢ, ἢ μὴ δυνατὸν ἢ γενέσθαι. ἰατρὸν δὲ αὖθις τοῦτο· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον. ὥστε φανερὸν μεῖζον ἀγαθόν. κἂν ἡ ἀρχὴ, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. κἂν ἡ αἴτιον, τὸ δὲ οὐκ αἴτιον, δι' ἃ τὸ αὐτό. αὖθις γὰρ αἴτιόν ἐστιν ἡ ἀρχῆς, ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι.

Facultate verò, ſi ſacrilegus eſt, vt ſurripiat: qui enim ſacrilegus fuerit, etiam ſurripiet. Et quæ ſuperant ipſo maius, maiora ſunt: neceſſe enim eſt ſuperare etiam maius: Et maioris, boni efficientia, maiora ſunt. Hoc enim erat maioris efficiens eſſe. Et cuius efficiens maius itidem: ſi enim ſalubre magis eligẽdum eſt, quàm iucundum, etiam maius bonum eſt: & ſanitas, quàm voluptas maior. Et quàm magis eligendum eſt per ſe, quàm quod non per ſe, vt robur, quàm ſalubre. Hoc enim non propter ſe, illud verò propter ſe, id quod erat bonum, Et ſi alterum quidem ſit finis: alterum verò non finis. Hoc enim propter illud, at illud propter ſe, vt exerceri vt bene ſe habeat corpus. Et minùs indigens altero, vel alteris: ſe enim contentum magis, minùs verò indiget, paucioribus vel facilioribus indigens. Et quando vnum quidem ſine hoc non ſit vel non poſſit fieri: alterum verò ſine hoc, ſit, vel poſſit fieri. Se enim magis contentum eſt non indigens. Itaque apparet maius bonum eſſe. Et ſi vnum principium ſit: alterũ verò non principium. Et ſi vnum ſit cauſſa: alterũ verò non cauſſa propter idem. Nõ ſine cauſſa, vel principio non poteſt eſſe, vel fieri,

Et ex duobus principijs, quod eſt à maiore principio, maius eſt. Et ex duabus cauſſis quod eſt à maiore cauſſa, maius eſt. Et è controuerſo ex duobus principijs maioris principium maius. Et ex duabus cauſis maioris cauſa res maior. Manifeſtum igitur eſt ex ijs, quæ dicta ſunt, quod vtroque modo maius eſt, & ſi principium vnum, alterum verò non principium, videbitur maius eſſe: & ſi vnum non principium: alterum verò principium. Finis enim maior, & non principium, vt Leodamas dixit accuſans Caliſtratũ, eum, qui cõſuluerit, quã qui egerit, iniuſtius egiſſe: quod non actũ fuiſſet, niſi conſuluiſſet. Rurſus verò aliũ Chabriam, eũ, qui egerit, quàm qui cõſuluerit, quòd nõ factum eſſet niſi fuiſſet, qui ageret. Nam propter hoc conſilium eſt, vt agant. Et rarius quã copioſum, vt aurũ quàm ferrum: cùm minus bonũ ſit: maior enim eſt poſſeſſio, propterea quod difficilior ſit. Alio antẽ modo copioſũ, quàm rarum; quia vſus ſuperat: quod enim ſæpe habetur, ſuperat, quod raro: vnde dicitur, Optima quidẽ aqua. Et omnino difficilius, quàm facilius, quia rariùs. Alio autẽ modo facilius, quàm difficilius: ſe enim habet, vt volumus. Et cui quod eſt contrarium, maius eſt.

καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς μεῖζον. καὶ δυοῖν αἴτιον, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου μεῖζον, καὶ ἀνάπαλιν δὲ δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ, μείζων. καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ἐστι φανερόν. Εἰ δὲ ἀρχὴ πόλεμος, πόλεμος ἀρχὴ, δόξει μεῖζον εἶναι. καὶ εἰ μὴ ἀρχὴ, τὸ δ' ἀρχὴ· τὸ γὰρ τέλος μεῖζον. Ἐὰν μὴ ἀρχή. ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη καλλιόρκου, τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν. ὁ γὰρ μὲν πραχθῶναι μὴ βουλευσάμενος πάλιν δ' ἂν χαλεύσειν, τὸν πράξαντα τὸ βουλεύσαντος. οὐ γὰρ ἂν πρᾶξαι, εἰ μὴ ἐκεῖνος ὁ πράξων. διὸ καὶ γὰρ ἕνεκα τοῦ βουλεύσει, ὅπως πράξωσι· καὶ τὸ ἀναιρετώτερον τοῦ ἀφθόνου. οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν. μείζων γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπώτερον εἶναι. δῆλον δ' ὅτι τὸ ἄφθονον τοῦ ἀναγκαίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερβάλλει. τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερβάλλει. ὅθεν λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ, καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾳδίους. ἀναιρετώτερον γὰρ, δῆλον δ' ὅτι, τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου. ἔχει γὰρ ὡς βουλόμεθα· καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον

καὶ ἡ στέρησις μείζων, καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων. τὰ μὲν γὰρ τέλη, ἐστὶ δὲ τέλη· καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἱρετῷ μείζω αὐτά, ἐστὶν αἱ κακίαι καὶ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω. ἐπὶ τῶν, ὡς ἐστὶ αἴτια, ἐστὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα, ἐστὶν ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αὔξοντα, ἐστὶ αἱ ἀρχαί· καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων. οἷον τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν, αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι. καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως· καὶ τὸ φιλεταῖρον εἶναι, τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον καλλιον. ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρηματίας. καὶ ἁπλῶς δὲ ἢ τῶν βελτόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίες, ἐστὶν ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους. αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις, μειζόνων εἰσὶ, καὶ τῶν καλλιόνων ἢ καὶ τῶν βελτόνων αἱ ὀπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό, καὶ ὧν αἱ ὀπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα. ὡς γὰρ ἐκεῖ ἡ ὀπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὐτὸ ἑκάστη. καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ὀπιστῆμαι, ἀπελόγως διὰ ταῦτα, ἐστὶ ὃ κρίναιεν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι,

Et quius priuatio maior. Et virtus, quàm non virtus. Et vitiositas, quàm non vitiositas, maius est. Nam illa sunt fines: hæc non fines. Et quorum opera honestiora, vel turpiora sunt, maiora ipsa sunt. Et quorum vitia, & virtutes maiores sunt, etiam opera maiora sunt. Quoniam vt causſæ, & principia, etiam euenta, & vt euenta, etiam causſæ, & principia. Et quorum exuperantia magis eligenda, vel honestior, vt exquisitè videre magis eligendum, quàm odorari, etenim visus, quàm odoratus. Et studiosiorem sodalium esse quàm pecuniarum honestius est. Quare etiam studium sodalium, quàm pecuniarum. Et contra meliorum exuperantiæ meliores, & honestiorum honestiores. Et quorum cupiditates honestiores, vel meliores. Maiores enim appetitiones maiores sunt. Et honestiorum, vel meliorum cupiditates meliores, & honestiores propter idem. Et quarum scientiæ honestiores, vel probiores, etiam res honestiores sunt, & probiores: vt enim scientia se habet, ita etiam id, quod verum est. Præcipit autem, quod suum est, vnaquæque. Et probiorum, ac honestiorum scientiæ ex proportione eadem de causſa. Et quod iudicarent, vel iudicarunt, prudentes,

Et ex duobus principijs, quod eſt à maiore principio, maius eſt. Et ex duabus cauſſis quod eſt à maiore cauſſa, maius eſt. Et è controuerſo ex duobus principijs maioris principium maius. Et ex duabus cauſis maioris cauſa res maior. Manifeſtum igitur eſt ex ijs, quæ dicta ſunt, quod vtroque modo maius eſt, & ſi principium vnum, alterum verò non principium, videbitur maius eſſe: & ſi vnum non principium: alterum verò principium. Finis enim maior, & non principium, vt Leodamas dixit accuſans Caliſtratũ, eum, qui cõſuluerit, quã qui egerit, iniuſtius egiſſe: quod non actũ fuiſſet, niſi conſuluiſſet. Rurſus verò aliũ Chabriam, eũ, qui egerit, quàm qui cõſuluerit, quòd nõ factum eſſet niſi fuiſſet, qui ageret. Nam propter hoc conſilium eſt, vt agant. Et rarius quã copioſum, vt aurũ quàm ferrum: cùm minus bonũ ſit: maior enim eſt poſſeſſio, propterea quod difficilior ſit. Alio autẽ modo copioſũ, quàm rarum; quia vſus ſuperat: quod enim ſæpe habetur, ſuperat, quod rarò: vnde dicitur, Optima quidẽ aqua. Et omnino difficilius, quàm facilius, quia rariùs. Alio autẽ modo facilius, quàm difficilius: ſe enim habet, vt volumus. Et cui quod eſt contrarium, maius eſt.

δ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς μεῖζον. καὶ δυοῖν αἰτιοιν, τὸ ἀπὸ τῆ μείζονος αἰτίᾳ μεῖζον, καὶ ἀνάπαλιν δὲ δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τῆ μείζονος ἀρχῆ, μεῖζων. καὶ δυοῖν αἰτιοιν, τὸ τῆ μείζονος αἰτίᾳ μεῖζον, μεῖζον. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ὄφι φανήσεται. ἐὰν δὲ ἀρχὴ πόλεμον ἀρχὴ, δόξει μεῖζον εἶναι. καὶ εἰ μὴ ἀρχὴ, τὸ δ' ἀρχὴ· τὸ γὰρ πέλος μεῖζον. ἐὰν μὴ ἀρχὴ. ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγόρει φήσας καλλιόρκου, τὸν βουλόμενα τὸ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν. ὁ γὰρ ἑκὼν πραχθῆναι μὴ βουλομένου. πάλιν δ' ἂν χαρίεν, τὸν πράξαντα τὸ βουλόμενος. ὁ γὰρ ἂν ᾠήθη, εἰ μὴ ἑκὼν ὁ πράξων. διὸ καὶ ἔστιν βουλεύσασθαι, ὅπως πράξωσι· καὶ τὸ σπανιώτερον τῆ ἀφθόνου. οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀγαθὸν ὤν. μείζων γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπώτερον εἶναι. ἄμεινον δ' ὕδατος τὸ ἄφθονον τῆ σπανίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει. τὸ γὰρ πολλάκις τῆ ὀλιγάκις ὑπερέχει. ὅθεν λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ, καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τῆ ῥᾳόνος. σπανιώτερον γὰρ, ἄμεινον δ' ὕδατος, τὸ ῥᾷον τῆ χαλεπωτέρου. ἔχει γὰρ ὡς βουλόμεθα· καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον ἐ-

καὶ ὧν ἡ στέρησις μείζων, καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων. τὰ μὲν γὰρ τέλη, ταῦτα δὲ τέλη· καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰσχίω μείζω αὐτά, καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω. ἐπεὶ γὰρ, ὡς τὰ αἴτια, καὶ αἱ ἀρχαὶ, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια, καὶ αἱ ἀρχαί· καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων. οἷον τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν, αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι. καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως· καὶ τὸ φιλεταίρειν ἢ τὸ φιλοχρήματον μᾶλλον καλλίον. ὥστε καὶ φιλεταιρεία φιλοχρηματίας. καὶ ἁπλουστέρως ἢ πῶς βελτίονων αἱ ὑπεροχαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίες, καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους. αἱ γὰρ μείζως ὀρέξεις, μειζόνων εἰσὶ, καὶ πῶς καλλιόνων ἢ καὶ πῶς βελτίονων αἱ ὑπεθυμίαι βελτίους καὶ καλλίες διὰ τὸ αὐτὸ, καὶ ὧν αἱ ὑπεσπημαι καλλίες ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πεπραγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα. ὡς γὰρ ἐκεῖ ἡ ὑπεσπημαι, καὶ τὸ ἀληθές· καὶ αὐτὴ ἢ τὸ αὐτῆς ἐκάστη. καὶ πῶς σπουδαιότερον ἢ καὶ καλλίονων αἱ ὑπεσπημαι, ἀπὸ λόγου διὰ ταῦτα, καὶ ὃ κρίναιεν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι,

Et cuius priuatio maior. Et virtus, quàm non virtus. Et vitiositas, quàm non vitiositas, maius est. Nam illa sunt fines: hæc non fines. Et quorum opera honestiora, vel turpiora sunt, maiora ipsa sunt. Et quorum vitia, & virtutes maiores sunt, etiam opera maiora sunt. Quoniam vt causſæ, & principia, etiam euenta, & vt euenta, etiam causſæ, & principia. Et quorum exuperantia magis eligenda, vel honestior, vt exquisitè videre magis eligendum, quàm odorari, etenim visus, quàm odoratus. Et studiosiorem sodalium esse quàm pecuniarum honestius est. Quare etiam studium sodalium, quàm pecuniarum. Et contra meliorum exuperantiæ meliores, & honestiorum honestiores. Et quorum cupiditates honestiores, vel meliores. Maiores enim appetitiones maiores sunt. Et honestiorum, vel meliorum cupiditates meliores, & honestiores propter idem. Et quarum scientiæ honestiores, vel probiores, etiam res honestiores sunt, & probiores: vt enim scientia se habet, ita etiam id, quod verum est. Præcipit autem, quod suum est, vnaquæque. Et probiorum, ac honestiorum scientiæ ex proportione eadem de causſa. Et quod iudicarent, ve iudicarunt, prudentes,

vel omnes, vel multi, vel plures, vel optimi, bonum vel maius, necesse est sic se habere, vel simpliciter, vel si ex prudentia iudicarunt. Est verò hoc commune etiam in alijs. Etenim quid, & quale, & quantum sic se habet, vt scientia, & prudentia affirmauerit. Verùm de bonis diximus. Nam definitum est bonum esse, quod quæ acceperint res prudentiam, eligerent sigillatim. Manifestum igitur est, etiam maius esse quod magis prudentia dicit. Et quod melioribus inest, vel simpliciter, vel quatenus meliores sunt, vt fortitudo, quàm robur. Et quod eligeret melior, vel simpliciter, vel quatenus melior, vt iniuria affici magis, quàm iniuria afficere. Id enim iustior eligeret. Et iucundius, quàm minùs iucundum. Voluptatem enim omnia sequuntur, & propter ipsam, vt iucunditate perfundatur, appetunt. Definitum autem est his bonum, & finis. Iucundus verò est tum minùs molestum, tum diutiùs iucundum. Et honestius, quàm minùs honestum est aut iucundum, aut per se eligendum. Et quorum ipsi ipsis, aut animis volunt causſa esse magis, ea maiora sunt bona, quorum, verò minimè volunt, maiora mala. Et diuturniora, quàm minùs diuturna.

ἢ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ πλείους ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν ἢ μεῖζον, ἀναγκη ὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς, ἢ εἰ τῷ φρόνησιν ἔκριναν. ἔστι δὲ τοῦτο κοινόν, καὶ τῶν ἄλλων, καὶ γὰρ πῆ, καὶ ποσὸν ἢ ποιὸν, ὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις εἴπωσι. ἀλλὰ περὶ ἀγαθῶν εἰρήκαμεν. ὥριται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα τὰ προαιρέματα φρόνησιν, ἕκαστον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ μεῖζον ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει. καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἧ βέλτιοι. οἷον ἡ ἀνδρεία ἰσχύος, καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βέλτιον, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἧ βέλτιον. οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν. τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν, καὶ τὸ ἥδιον, τῷ ἧττον ἡδέος. πάντα γὰρ ἡδονὴν διώκει, καὶ αὐτῇ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται. ὥριται δὲ τέλος τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ τέλος. ἥδιον δὲ τό, τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ, καὶ τὸ καλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ. τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἢ τὸ ἡδὺ, ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν, καὶ ὅσων αὐτοὶ αὐτῶν ἢ φίλοις βούλονται αἱρεῖσθαι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά. ὅσων δὲ ἧττον, μείζω κακά, καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων

καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων. ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις, τῷ εἰδέναι, τῷ χρόνῳ, τῷ δὲ, τῇ βουλήσει. ὅταν γὰρ βούλονται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τῷ βεβαίῳ. καὶ ὡς αὖ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἀκολουθεῖ. οἷον εἰ τὸ ἀνδρείως τοῦ καλλίου καὶ αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἱρετωτέρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον τοῦ σωφρονεῖν. καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται, τοῦ μὴ ὃ πάντες· καὶ ὃ οἱ πλείους ἢ οἱ ἐλαττόνες. ἀγαθὸν γὰρ ἴσως, ὃ πάντες ἐφίενται. ὥστε καὶ μεῖζον ἢ μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς ἔσται κρίνουσι. τὸ μὲν γὰρ, ὡς αὐ οἱ πάντες φαῖεν ἄν εἶναι. τὸ δὲ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες, καὶ ὅτι μᾶλλον, ὃ πάντες μετέχουσι μεῖζον. ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν. ὅτι δ', ὃ μηδεὶς, ἢ ὃ ὀλίγοι, ἀτασθαλώτερον γὰρ, καὶ τὰ ἐπαινετώτερα. καλλίω γὰρ· ὧν αἱ τιμαὶ μείζους ὡσαύτως. ἡ γὰρ τιμὴ, ὥσπερ ἀξία τίς ἐστι, ὧν αἱ ζημίαι μείζους, καὶ τὰ τῷ ὁμολογουμένων ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω, καὶ διαιρούμενα εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται.

Et firmiora, quàm minus firma. Superat enim vſus, illorum quidem tempore, horum verò voluntate. Nam quando volunt, adeſt magis vſus rei firmæ. Et vt ex coniugatis, & ſimilibus caſibus etiam alia conſequuntur, vt ſi quod fortiter agitur, & honeſtius, & magis eligendum eſt, quàm quod temperanter: etiam fortitudo quàm temperantia magis eligenda, & fortem eſſe, quàm temperantem. Et quod omnes eligunt, quàm quod non omnes Et quod plures, quàm quod pauciores Nam bonum erat, quod omnes appetunt. Quare etiam maius, quod magis. Et quod controuerſantes, vel inimici, vel iudicantes, vel quod iſti iudicant. Illud enim eſt, perinde ac ſi omnes affirmarent: hoc verò perinde ac ſi potentes, & ſcientes. Et interdum cuius omnes participes ſunt, maius eſt: dedecus enim eſt, non eſſe participem. Interdum, cuius nemo, aut cuius pauci, quia rarius Et magis laudanda: quia honeſtiora. Et quoniam honores maiores, itidem. Nam honor tanquã precium quoddam eſt Et quorũ pœnæ maiores. Et quæ ſunt confeſſis, & ijs, quæ apparent magna, maiora. Et que diuiduntur in partes, ipſa maiora apparent, plurium enim exuperantia apparet.

vnde & Poëta ait illam persuasisse Meleagro, vt exurgeret, exponentem.

Quot mala concurrunt, quando sunt oppida capta:
Occidunt homines, tectisque incendia miscent.

Ast alij abducunt natos, nec non mulieres ornatè cinctas. Et si componantur ac destruãtur, vt Epicharmus faciebat, tũ propter idem, quod euenit diuisioni, nam compositio exuperantiam demõstrat multam: tum quod principium apparet magnorũ, & causſa. Quoniam verò difficilius, & rarius est maius, etiam occasiones, & ætates, & loci, & tempora, & facultates reddunt magna. Si enim suprà facultatem & suprà ætatem, & suprà similes, & si sic, vel ibi, vel tũc habebit magnitudinem, & honestarum, & bonorum, & iustorum, & contrariorum. Vnde & epigramma in olympionicem.

His humeris dura imposita mihi vrbe redibam.
Ex Argo pressus piscibus ad Tegeam.

Et Iphicrates se ipsũ encomio ornauit, dicens. Et quibus extiterũt hæc Et natiuum, quàm ascitum, difficilius enim. Vnde & Poëta ait. Sum mihimet doctor, & eius quod magnum est, maxima pars, vt Pericles funebrem orationem habens, si iuuentus ex ciuitate sublata sit,

πλησίον γὰρ τὸ μᾶλλον φαίνεται ὅλον δὲ ὁ ποιητὴς φησι, πῆσιν λέγουσιν τὸν Μηλέαγρον αἰᾶς λῶας,

ὅσα κακὰ ἀνθρώποισι πέλει, πῦρ δ' αὖτε ἀλέων·

αὐδρας μὲν κτείνυσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀϊδαΐζει.

τέκνα δέ τ' ἀμφὶ γυναῖκας, καὶ τὸ συνδιαιρεῖσθαι ἢ καὶ ἐποικοδομεῖν. ὥσπερ Ἐπίχαρμος ἔλεγέ τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει. ἡ γὰρ συνθεσις, ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν. καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον. ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ ἀσυνηθέστερον μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα. εἰ γὰρ ἐνδεᾶ δυνάμεως, καὶ πρὸ ἡλικίας καὶ ἐνδεᾶ τοὺς ὁμοίους καὶ εἰθισμένους, ἢ οὐδέπω, ἢ πόθ' ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν, καὶ δικαίων, καὶ τῶν ἐναντίων. ὅθεν καὶ τὸ ὀπίσθαιμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ.

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων πραχεῖαν ἄσιλλαν,

ἦλθις ἐξ Ἄργους εἰς τεγέαν ἐφέρων.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐγκωμιάζων λέγων, ἐξ ὧν ὑπῆρξε λέγων. καὶ τὸ αὐτοφυὲς τῷ ὀπισθίνου, χαλεπώτερον γὰρ, ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς φησιν. αὐτοδίδακτος εἰμι. καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος· ὥς, Περικλῆς τὸν ὀπιτάφιον λέγων, ἢ νεότητα ὅλην ἢ πόλεως

πόλεως αἱρηθῆναι, ὥσπερ δὲ τὸ ἔαρ οὐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη. καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα, οἷς τὰ ἐν γήρᾳ καὶ ὑόσις. δὲ δυεῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους. καὶ τὸ αὐτῷ, δὲ ἁπλῶς, καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου. τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δὲ οὔ. καὶ τὰ ἀντέλει τοῦ βίου. πολλῷ γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς τὴν τύχην. καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν. ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων, ἐκ αἱρεθείη. διὸ καὶ τὸ δοκεῖν, τοῦ δὲ πράττειν, τοῦ δοκεῖν αἱρετώτερον ἐστί. τὸ μὲν γὰρ, κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται. πράττειν δὲ λανθάνων οὐ φύσει αἱρεθῆναι. καὶ ὅσα ἐστὶ μᾶλλον ἢ δοκεῖν βέλτιστα. πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον. διὸ δὲ τὴν δικαιοσύνην φασὶ, μικρὸν ἐστί. ὅτι δοκεῖν ἢ ἐστὶ αἱρετώτερον, τὸ δὲ ὑγιαίνειν, οὔ. καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον. οἷς, τὸ πρὸς τὸ ζῆν. καὶ δὲ ζῆν, δὲ πλοῦτον ἡδονῆς. καὶ τὸ φρόνησιν τὰ καλά. διὸ καὶ ἡ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια, μᾶλλον δοκεῖ ἐστί. ἅπαντα γὰρ ἔχων τὰ τοιαῦτα. καὶ τὸ ἀνυπόπτερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς. πλείω γὰρ εἴης.

perinde esse, ac si ver ex anno sublatum sit. Et in necessitate maiore vtilia, vt in senectute. & morbis. Et ex duobus quod propius accedit ad finem. Et quod ipsi, quàm quod simpliciter. Et id, quod fieri potest, quàm quod non potest. Illud enim est ipsi bonum: hoc verò nequaquam. Et quæ sunt in fine vitæ. Fines enim magis, quàm quæ ad finem. Et quæ sunt ad veritatem, quàm quæ ad opinionem. Terminus autem eius quòd est ad opinionem, est, si latiturus esset, eum non electurum. Quamobrem vt quis beneficio afficiatur, quàm vt afficiat, videtur magis eligendum esse. Illud enim etiam si lateat, eliget, vt autem beneficio afficiat si lateat, nõ videtur esse electurus. Et quæcunque esse electurus. Et quæcunque esse magis, quã videri volunt, ad veritatem enim sunt magis: Quamobrem & iustitiam aiunt rem paruam esse, quia vt quis videatur, quàm, vt sit, magis eligendum est. De sanitate verò nequaquam. Et ad multa vtilius, vt ad vitam, & bonam vitam, & ad voluptatem & administrationem honestorũ. Quamobrem & diuitiæ, & sanitas, res maximæ videntur esse. Omnia enim hæc ipsæ habent. Et minus molestum & quod est cum voluptate. Plura enim sũt vno

Quare eſt etiam voluptas bonum,& indolentia Et ex duobus quod eidem adiunctum maius totum efficit. Et quæ non latét præſentia,quàm quæ latent: ad veritatem enim hæc ſunt. Quamobrem diuitem eſſe apparebit maius bonum, quàm videri. Et quod amandum eſt, & aliquibus quidem ſolum: aliquibus verò cum alijs. Itaque non æqualis pœna eſt, ſi quis altero oculo vtentem cæcauerit, & duos habentem : quod enim amandum eſt, ſublatum eſt. Ac ex quibus quidem oporteat fidem afferre,tum ſuadendo, tum diſſuadendo fermè dictum eſt.

ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν. καὶ ἡ ἀφυπία. καὶ δυεῖν ὁ τῷ αὐτῷ προσπεφυκόμενον, μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα ἢ ἃ λανθάνει. πρὸς μὲν γὰρ τἀληθῆ ταῦτα ζῶντα. διὸ τὸ πλουτεῖν φανεὶν δεῖ μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ ὄντος. καὶ τὸ ἀγαπητόν. καὶ τοῖς μέν, μόνον. τοῖς δὲ μετ' ἄλλων. διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία αἴ τις τὸν ἑπρόσθαλμον τυφλώσει, καὶ τὸν δύ' ἔχοντα. ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῃρῆται. οὐκ οὖν μόνῳ οὕτω δεῖ τὰς πίστεις φέρειν, ἐν τῷ πρέπειν καὶ ἀπρεπῶς ἔχειν καὶ ἀφῃρῆται.

CAP. VIII.

MAximum autem ,& potentiſſimũ omniũ eſt,vt poſſimus perſuadere, & egregiè deliberare. Reſpublicas omnes aſſumere,& vniuſcuiuſque mores,& inſtituta,ac vtilia diſtinguere: perſuadetur enim apud omnes,eo quod vtile eſt. Vtile verò eſt quòd ciuitatem conſeruat. Præterea dominatus eſt, domini enunciatio. Ac dominatus ex Rebuſpublicis diſtincti ſunt: quot enim Reſpublicæ , tot etiam dominatus ſunt. Atqui Reſpublicæ ſunt quatuor , Democratia , Oligarchia , Ariſtocratia , Monarchia. Quare dominatus,

ΚΕΦΑΛ. η'.

ΜΕγιστον δ', καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δυνασθαι πίθειν, καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἑκάστης ἦθη, καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν. πίθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι. συμφέρει δὲ τὸ σῴζειν τὴν πόλιν. ἔτι δ' κυρία μὲν ὄντως ἡ τοῦ κυρίου ἀποφασις. τὰ δὲ κύρια διῄρηται καὶ τὰς πολιτείας. ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύρια ὄντων. εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέτταρες, Δημοκρατία, Ολιγαρχία, Αριστοκρατία, Μοναρχία. ὥστε τὸ μὲν κύριον,

ἢ τὸ κρῖνον, τούτων αὖ εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων. ἔστι δὴ δημοκρατία μὲν, πολιτεία ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς. ὀλιγαρχία δὲ ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων. ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ᾗ οἱ κατὰ παιδείαν. παιδεία δὲ λέγω, τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου κειμένην. οἱ γὰρ ἐμμεμνημένοι ἐν τοῖς νόμοις, ἐν τῇ Λακεδαιμονίων ἀριστοκρατίᾳ. ἀναγκαῖον δὲ τούτους φαίνεσθαι, χρίσεις. ὄνομα δὲ τοῦνομα πᾶσιν τοῦτο. Μοναρχία δὴ ὅτι κατὰ τοῦνομα. ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ὅτι. τούτων δὲ, ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινά, βασιλεία. ἡ δὲ ἀόριστος, τυραννίς. τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας, ὃ δεῖ λαμβάνειν. αἱροῦνται γὰρ πάντες τὸ τέλος. ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία. ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος. Ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ πρὸς παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα. τυραννίδος δὲ, φυλακή. δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα, διαφερόντως, εἰ γὰρ αἱροῦνται πρὸς τοῦτο ἀναφέροντες, ἐπεὶ δὲ μόνον αἱ πίστεις γίνονται διὰ ἀποδεικτικοῦ λόγου, δεῖ καὶ δι' ἠθικοῦ. τῷ γὰρ ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν, τοῦτο δὲ ἐστίν, ἢ ἀγαθὸς φαίνηται, ἢ φίλος, ἢ ἀμφω. δεῖ δὲ τὰ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς.

& id quod iudicat, harum erit particula, aut totũ harum. Democratia eſt Reſpublica in qua ſortes diſtribuunt magiſtratus. Oligarchia, in qua qui valent cenſibus. Ariſtocratia, in qua ex diſciplina. Diſciplinã voco à lege conſtitutã. Nam qui in legibus inſtiterũt, in Ariſtocratia dominantur. Neceſſe verò eſt hos apparere optimos, vnde & nomẽ accepit huiuſmodi. Monarchia eſt ſecundum nomen, in qua vnus omnium dominus eſt. Atque ex ijs, quæ Monarchiæ nomine continentur, illa quidem, quæ ordinẽ quendam habet, Regnum eſt: at indefinita, Tyrannis. Iam finem cuiuſque reipub. nõ oportet latere. Eligunt enim ea, quæ referuntur ad finem. Ac Democratiæ quidem finis eſt libertas. Oligarchiæ verò diuitiæ. At Ariſtocratiæ quæ pertinent ad diſciplinam, & inſtituta Tyrannidis autem, cuſtodia. Manifeſtum igitur eſt, qui pertinent ad finem cuiuſque mores, & inſtituta, & vtilia diſtinguenda eſſe, ſiquidem eligunt ad hæc referentes. Et quoniam non ſolùm fides ſit ea quæ demonſtrat oratione, ſed etiam morata (nam eo quia cuiuſdam modi apparet is, qui dicit, fidẽ habemus, id eſt, ſi bonus appareat, vel amicus, vel vtrũque) oportebit mores reipublicæ cuiuſque nos tenere.

Cuiuſque enim mores maximè idoneos ad faciendam fidem, neceſſe eſt in quaq. eſſe. Hæc verò accipientur ex iiſdem. Nam mores apparent ex prælectione, ac prælectio refertur ad fidem. Ac quæ quidem oportet appetere illos, qui ſuadent tanquam futura vel præſentia, & vnde oporteat deducti fidem ſumere, præterea verò de Rerumpublicarũ moribus & inſtitutis tum quibus, tum quomodo abundabimus, quantum erat præſenti tempori accommodatum, dictum eſt. Exquiſitè enim diſputatum eſt in politicis de his.

τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἕξεως πιστωτικὸν τοῦ, αἱ ἀγωγαὶ περὶς ἑκάστην ἔσονται. ταῦτα δὲ λεχθήσεται, ὅταν περὶ αὐτῶν. τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ ποιεῖ τὴν προαίρεσιν. ἡ δὲ προαίρεσις, εἰ ἀφέρεται πρὸς τὸ τέλος. ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι παρασκευάζοντας ὡς ὑπαρχόντων ἢ ὄντων. ἐκ ὁποίων δεῖ τοὺς περὶ τῆς συμφερόντως πίστεως λαμβάνειν, ἔπειτα περὶ τῶν πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων, εἰς ὅσον ἐν τῷ παρόντι καιρῷ συμμέτρως ἐρεῖν. διακριβοῦν γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτων.

CAPVT IX.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

POſt hæc autem dicamus de virtute, & vitio, & honeſto, & turpi. Res enim huiuſmodi propoſitæ ſunt ei, qui laudat, & qui vituperat. Continget verò ſimul dum de his dicemus, vt etiam illa aperiamus, ex quibus cuiuſdã modi exiſtimabimur ſecũdũ mores, quæ erat ſecũda fides: ex iiſdẽ enim & nos, & aliũ fide dignũ poterimus efficere propter virtutem. Quoniã verò contingit & iocosè, & ſeriò laudare ſepenumero, nõ ſolùm hominem, aut Deũ, ſed etiam inanimata, & aliorum animalium quodlibet, eodem modo etiam de his ſumendæ ſunt propoſitiones.

Μετὰ δὲ ταῦτα λεγωμεν, περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ. ἅτε γὰρ σκοποί, τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι. συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας καὶ κεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν, ποιοί τινες ὑπολημφθησόμεθα καὶ τὸ ἦθος. ὅπερ ἦν πιστικὸν σπουδαίου. ὁμοίως γὰρ ἡμᾶς τε δίκαιον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. ἐπὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις ἃ μόνον ἀθρωπον, ἢ θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχὸν τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις.

ὡς ποσὸν παραδείγματος χάριν, εἰπωμὲν καὶ περὶ τούτων. καλὸν μὲν οὖν ἐστὶ τὸ αὐτὸ αἱρετὸν ὄν, ἐπαινετὸν καὶ· καὶ ὁ αὐ ἀγαθὸν ὄν, ἡδὺ καί, ὅτι ἀγαθόν. εἰ δὲ τοῦτ' ἔστι τὸ καλὸν ἀνάγκη τὸν ἀρετὴν καλὸν εἶναι. ἀγαθὸν γὰρ ὄν, ἐπαινετόν ἐστιν. ἀρετὴ δ' ἕξις μέν δυνάμεις, ὡς δοκεῖ ποιητικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτική· καὶ δυνάμεις, ἐνεργητικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα. μέρη δὲ φρονήσεως, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία. ἐλευθεριότης, πραότης, φρόνησις, σοφία. ἀνάγκη δὲ μείζους εἶναι ἀρετὰς, ταῖς πρὸς ἄλλους χρησιμωτάτας, ἐπεὶ ἔστιν ἡ ἀρετὴ δύναμις ἐνεργητική. διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν. ἡ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ· ἡ δὲ, καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμός ἐστιν αὐτῶν. εἶτα ἡ ἐλευθεριότης. προίενται γὰρ καὶ οὐκ ἀπαγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι, ὅτι ἡ δικαιοσύνη μέν, ἀρετή, διὰ τοῦ τὰ αὐτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος. ἀδικία ἐστὶ, διὰ τοῦ τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. ἀνδρεῖοι δὲ διὰ τοῦτο, οἱ τὰ καλὰ ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ.

Itaque quodammodo exempli gratia dicamus etiam de his. Ac honestū quidem est, quod cùm per se eligendum sit, laudabile est, vel quod cùm bonū sit, iucundum est, quia bonum. Quod si hoc est honestum, necesse est, vt virtus honesta sit. bona enim cùm sit, laudabilis est. Virtus verò est facultas, vt videtur, quæ parat bona, & quæ conseruat, & facultas, quæ beneficia facit multa, & magna, & omnia in omnibus. Partes autem virtutis sunt iustitia, fortitudo, temperantia, magnificentia, magnanimitas, liberalitas, mansuetudo, prudentia, sapientia. Necesse verò est maximas esse virtutes, quæ aliis vtilissimæ sunt, siquidem est virtus facultas, quæ beneficia facit. Idcirco iustos, & fortes maximè honorant: hæc enim in bello, illa verò etiam in pace vtilis est ipsis. Et liberales. Nam effundunt, & non certant de pecuniis, quas maximè appetunt alij. Iustitia est virtus, per quam quæ sunt sua, singuli habent, & vt iubet lex. Iniustitia per quam aliena non vt præcipit lex. Fortitudo per quam actores sunt honestorū operum in periculis, & vt lex præcipit, atque administri legis. Timiditas contrarium. Temperantia est virtus, per quam ad voluptates corporis sic se habent, vt lex præcipit.

Intemperantia contrarium, Liberalitas, quæ in pecuniis benefacit. illiberalitas contrarium. Magnanimitas virtus magnorum effectrix beneficiorum. Pusillanimitas contrarium Magnificentia virtus in sumptibus magnitudinis effectrix. Paruificentia contrarium Prudentia est virtus orationis, per quam bene consultare possunt de bonis, & malis quæ dicta sunt pertinere ad felicitatem. Ac de virtute quidem, & vitio in vniuersum & de particulis dictum est, quod præsenti tempori satis sit. De aliis verò non est difficile videre. Apparet enim necesse esse, vt & ea, quæ efficiunt virtutem, sint honesta, referuntur enim ad virtutem. Et quæ à virtute efficiuntur, eiusmodi autem sunt signa virtutis, & opera. Et quoniam signa, & talia quæ sunt boni opera, vel perpessiones honesta sunt, necesse est, vt etiam quæcunque sunt fortitudinis opera, signa fortitudinis vel fortiter gesta honesta sint. Et iusta, & iustè se habentia opera, porpessiones verò minime. In sola enim hac inter virtutes, non semper quod iustè se habet, honestum est, verùm cùm quis damnatur, turpius est si id fiat iustè, quàm si iniustè. Et *de aliis virtutibus similiter.*

ἀνδρία ἡ τοὐναντίον. σωφροσύνη δὲ ἔστιν ἀρετὴ δι' ἣν περὶς τὰς ἡδονὰς σώματος ἔπως ἔχουσιν ὡς ὁ νόμος κελεύει. ἀκολασία ἡ τοὐναντίον. ἐλευθεριότης ἡ, περὶ χρήματα ἡ ἐλευθεριότης ἡ, τοὐναντίον. μεγαλοψυχία ἡ ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων. μικροψυχία ἡ, τοὐναντίον. μεγαλοπρέπεια ἡ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγάλοις ποιητική. μικροψυχία ἡ μικροπρέπεια, τοὐναντία. φρόνησις δ' ἐστὶν, ἀρετὴ διανοίας καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δυνάμεθα περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν πρὸς εὐημερίαν εἰς εὐδαιμονίαν. περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν μορίων εἴρηται καὶ τῶν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. φανερὸν γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τὰ τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά. τοιοῦτος γὰρ. ἃ τε ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα. τοιαῦτα δὲ τὰ σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα. ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα ὅσα εἰσὶν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη, καλά. αἰσχρὸν τε ὅσα ἀνδρίας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρίως πεπραγμένα, καλὰ εἶναι. καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα· πάθη δὲ οὔ. οὐ μόνη γὰρ αὕτη τῆς ἀρετῆς ἔργα· ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ δικαίως καλὸν, ἀλλ' ὅτι τῷ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως

ἐν οἷς ἡδοναὶ ἢ ἀρεταί, ὡσαύτως, καὶ ἐφ' οἷς τιμὴ καὶ ἔθλα τιμῶν, καλά· καὶ ἐφ' οἷς τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα, καὶ ὅσα μὴ αὐτῷ ἕνεκα πράττει τις ἀλλ' ἢ ἀρετήν, καὶ ἃ ἁπλῶς ἀγαθά, ὅσα ὑπὲρ πατρίδος τις ἐπιτήδευσε, παρεὶς τὸ αὑτῷ, καὶ ἃ τῇ φύσει ἀγαθά, καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθά. αὐτῷ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. καὶ ὅσα τεθνεῶτι ὑπῆρξεν μᾶλλον ἢ ζῶντι. τὰ γὰρ αὐτῷ ἕνεκα, μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντα, καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα. ἧττον γὰρ αὐτά. καὶ ὅσαι εὐεργεσίαι τοῖς μὴ τετυχήκασιν. καὶ τοῖς τοιαῦτα πεποιήκασι. δίκαιον γάρ, καὶ τὰ εὐεργετήματα, ἃ γὰρ εἰς αὐτόν. καὶ τὰ ἀναισχυντήματα ἃ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται. καὶ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται καὶ λέγοντες καὶ ποιοῦντες καὶ μέλλοντες, ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου.

Θέλων τ' εἰπεῖν, αἰδώς με κωλύει αἰδῶς.

αἴ δ' ἦκες ἐς ἐσθλὸν ἵμερον ἢ καλῶν καὶ μὴ τ' εἰπεῖν γλῶσσ' ἐκύρησε κακόν, αἰδὼς οὐκ ἔσχεν ὄμματος, ἀλλ' ἔλεγες περὶ τᾶς δικαίας.

καὶ περὶ ὧν ἀγωνίζονται μὴ φοβοῦμενοι. περὶ γὰρ τῶν δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῖς πάσχουσι. καὶ αἱ τῇ φύσει σπουδαιότεραι, ἀρεταὶ καλλίους,

Et in quibus præmia ſunt honor, honeſta ſunt. Et in quibus honor magis, quàm pecuniæ. Et quæcunque non ſui cauſſa agit aliquis, ex iis, quæ eligenda ſunt. Et ſimpliciter bona, & quæcunque pro patria geſſerit aliquis, negligēs ſuum ipſius. Et naturaliter bona. Et quæ non ipſi bona: ipſius enim cauſſa talia ſunt. Et quæcunque mortuo contingit vt adſint magis, quàm viuenti. Id enim quod ſui cauſſa eſt, continent magis quæ ſunt viuenti. Et quæcunque opera aliorum ſunt cauſſa: minus enim ſui Et quæcunque bonę actiones ſunt erga alios, ſed non erga ſe. Et erga eos qui bene fecerunt, quia id iuſtum eſt. Et beneficia, quia non ſunt erga ipſum. Et contraria eis in quibus verecundantur. Nam verecundatur qui propria & dicunt, & faciunt, & dicturi ſunt, & facturi, vt etiam Sappho cecinit, cū diceret Alcæus. Volo aliquid loqui, ſed me prohibet pudor. Si veniſſes in bonarum rerum deſiderium, aut honeſtarum, neque dicere lingua tentaſſet malum, pudor nequaquam occuparet oculos, ſed loquereris de re iuſta. Et de quibus aguntur: cùm minimè metuāt: quia in bonis quæ ad gloriā referūt, hoc modo afficiūtur. Et qui natura ſūt meliores, eorum virtutes honeſtiores,

& opera vt vlri, quam mulieris. Et quæ voluntariæ aliis magis, quàm ipſis. Quamobrem iuſtum, & iuſtitia honeſta eſt. Et inimicos vlciſci magis, & non reconciliari. Nam par pari referre iuſtum eſt. Iuſtum autē eſt honeſtum: ad fortitudinem verò pertinet, nō cedere. Et victoria & honor inter honeſta. Nam eligenda ſunt etiamſi nullum fructum ferūt, & excellentiam virtutis declarant Et memorabilia, & quæ memoria digniora ſunt, honeſtiora ſunt. Et quę non viuentē ſequuntur. Et quæ honor conſequitur. Et quæ excellunt. Et quæ ſoli adſunt, honeſtiora ſunt: valdè enim memorabilia ſunt. Et poſſeſſiones non frugiferæ, quia liberaliores. Et quæ ſingulorum ſunt propria honeſta ſunt. Et quæcunque ſigna ſunt eorū quæ apud quoſque laudātur. vt Lacedæmone comam alere honeſtū eſt: nam libertatis eſt ſignū. Non enim eſt ei, qui comam alit facilè vllum obire munus ſeruile. Et nullam exercere operoſam artem, quia pertinet ad libertatē nequaquam ad alterius arbitrium viuere. Sumere verò oportet etiam ea, quæ vicina ſunt iis, quæ adſunt, quaſi eadem ſint, & ad laudem & ad vituperationem, vt cautum & animoſum, timidum, & inſidioſum, ſtolidum & bonum,

καὶ τὰ ἔργα. οἷς αὐδρός, ἢ γυναικός. ἢ αἱ κατασκευαὶ καὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτῆς. διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη καλόν. ἢ τὸ τοὺς ἐχθροὺς ἀμύνεσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι. τὸ, τὰ γὰρ ἀντιποδιδόναι δίκαιον. τὸ δὲ δίκαιον καλόν. καὶ ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι, καὶ νίκη ἢ ἀμὴ φίλων καλῶν. αἱρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ἐπιφοχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονεύματα. καὶ ἃ μᾶλλον, μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται. ἢ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ, καὶ τὰ περιττά. καὶ ἃ μόνῳ ὑπάρχοντα, καλλίω. θᾶττον γὰρ. ἢ κτήματα ἄκαρπα. ἐλευθεριώτερα γὰρ. ἢ ἃ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια, καλά· ἢ ὅσα σημεῖα ὅτι τοῖς παρ' ἑκάστοις ἐπαρουσιάσαι. οἷς ἐσ. Λακεδαίμονι κομᾶν, καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον. οὐ γὰρ ὅτι ῥᾴδιον ἄδειν παῖδα ἔργον θητικόν. ἢ τὸ μηδεμίᾳ ἐργάζεσθαι βαναύσῳ τέχνῃ. ἐλευθέρου γὰρ, τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. ληπτέον δὲ, καὶ τὰ συνεγγὺς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς καὶ ταῦτα ὄντα, ἢ πρὸς ἔπαινον ἢ πρὸς ψόγον. οἷς, τὸν βλακικὸν καὶ βύβλαχον, δηλοῖ καὶ βουλευτὴν, ἢ τὸν ἀλίγιστον, χρηστόν.

ἢ δὲ ἀνάλγητον, θεραπον. καὶ ἕκαστον ὃ, ὁμοίως τοῦ θρασυκαλου-μένου ἀεὶ καὶ δ' βέλτιστον. ἢ δὲ ὀργίλον & τὸν μανικὸν ἁπλοῦν. ἢ τὸν ἀνδαλέον, μεγαλοφρονῆ ἢ σεμνόν. ἢ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας. ἢ τὸν θρασύν, ἀνδρεῖον. ἢ τὸν ἄφρονα, εὐθυ-μέλητον. δόξει τι γὰρ τοῖς πολλοῖς ἢ ἅμα θραυλογισμὸν ὁμοίως τοῖς αἰτίας. εἰ γὰρ ἔ μὲν ἀνάγκη κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν ὅπου καλόν. & εἰ θεραπικὸς τοῖς τυχοῦσι, ἢ τοῖς φίλοις. ὑπερβολὴ γὰρ ἐρε-τῆς, τὸ πάντας δεῖ ποιεῖν, σκοπεῖν ὃ ἢ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος. ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίοις ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. δεῖ ὃ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον ἐν λέγειν, ὡς ὑπάρχει. οἷον ἐν Σκύθαις ἢ Λάκωσιν, ἢ φιλοσόφοις. & ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἀγεῖν εἰς τὸ καλόν. ἐπεὶ φαίνεται γένει-σθαι. & ὅσα τ' τὸ θεραπικὸν. εἶεν εἰ ἄξια τῶν θεραπόντων καὶ τῶν θεραπευομέ-νων. εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλόν, τὸ θεραπικὰ θαι τιμιον. ἢ εἰ τῶν τὸ θεραπικὸν ἐστὶ τὸ βέλτιον ἢ τὸ κάλλιον.

& indolentem lenem, & vnumquodque ex conſequentibus, ſemper ſecundum id, quod optimum eſt, vt iracundum & furioſum, ſimplicem & contumacem, magnificum & grandem, & qui ſunt in exuperationibus perinde ac virtutibus eſſent, vt audacem fortem, & prodigum liberalem. Nam & id videbitur multis, & ſimul paralogiſmi vim habebit ex cauſa. Si enim vbi non eſt, neceſſe, ad pericula paratus eſt, multo magis videbitur: vbi honeſtum ſit. Et, ſi paratus eſt ad largiendum quibuſlibet, etiam erit amicis, excellentia enim eſt virtutis, omnibus benefacere. Conſiderare etiam oportet, apud quos laus ſit. Quemadmodum enim Socrates dicebat, non eſt difficile Athenienſes apud Athenienſes laudare, quod autem apud quoſque in honore eſt, dicendum eſt quaſi adſit, vt apud Scythas aut Laconas, aut Philoſophos, & omnino quod in honore eſt, reducendum eſt ad honeſtum, ſiquidem videtur eſſe vicinum. Et quæcunque prout conuenit, vt ſi digna geſſit maioribus, & de rebus antè geſtis: ad felicitatem enim pertinet & honeſtum eſt, adaugere honorem. Aut ſi præterquam conuenit, in melius & honeſtius, vt ſi proſpera fortuna vtens,

quod contigit Hippolocho: & Harmodio, & Aristogitoni, ſtatuæ in foro fuerunt collocatę. Similiter verò etiam in cõtrariis. Et ſi non habes ex ipſo copiam, cum aliis compara, vt Iſocrates faciebat, quia conſuetudinem non haberet dictionis iudicialis. Oportet verò cum illuſtribus conferre. Amplificandi enim id vim habet, & honeſtum eſt, ſi bonis melior ſit. Ac cadit iure amplificatio in laudes, In excellentia enim conſiſtit, & excellentia eſt honeſtorum. Quam ob rem ſi non cum illuſtribus, at cum aliis oportet comparare, ſiquidem excellentia videtur iudicare virtutem. Omnino autem ex iis formis, quæ communes ſunt omnibus orationibus, amplificatio quidem aptior eſt ad demonſtratiuas: actiones enim confeſſas ſumunt, vel reliquum ſit magnitudinem adiungere, & pulchritudinem. Exempla verò ad deliberatiuas: nam ex antè geſtis futura coniicientes, iudicamus. Ac enthymemata ad iudiciales: cauſſam enim, & demonſtrationem recipit factum maximè, quia obſcurum ſit. Ac vnde quidem laudes, & vituperationes ducantur fermè omnes, & in quæ oportet, intuendo laudare, & vituperare & ex quibus encomia conficiuntur, & probra, hæc ſunt

οἷον εἰς Ἱππόλοχον, & Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ ἑστάναι. ὁμοίως δὲ καὶ ὅπου τοῦτο ἐναντίων. κἂν μὴ καθ' αὑτὸν δύνῃς, πρὸς ἄλλους αὐτὰ παραβάλλειν. ὅθεν Ἰσοκράτης ἐποίει, διὰ τὸ συνήθη μὴ τῆς δικαιολογίας εἶναι. δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὔξησις γὰρ ἡ καλόν· εἰ σπουδαίων βέλτιων. πᾶσα δ' αὔξησις λόγος· ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ὑπεροχὴ τοῦ καλοῦ. διὸ, κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ προβάλλειν· ἐπεὶ θεωρεῖ ἡ ὑπεροχή, δοκεῖ μᾶλλον ἀρετή. ὅλως δὲ τοῦτο κοινὸν ἐπὶ πάντων ἁπάσαις τοῖς λόγοις, ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· πρὸς γὰρ πρᾶξίς ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν. ὥστε λοιπὸν μείζους φαίνεται καὶ καλλίους· τὰ δὲ προοιμιάσματα τοῖς συμβουλευτικοῖς. ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμανθάνουσιν, κρίνομεν. τὰ δ' ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς, αἰτίαν γὰρ ἡ ἀπόδειξις, δέχεται τὸ γέγονος μάλιστα διὰ τὸ ἄσαφές. ἐκ πόθεν μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται φανερὸν πᾶσιν, καὶ πρὸς ἃ δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν· ἐκ ποίων τε ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη· ἔστω τοῦτ' εἰρη-

ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά. ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

Cognitis enim his, quæ ſunt his contraria patent. Vituperatio enim ex contrariis eſt.

ΚΕΦΑΛ. ι.

CAPVT X.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων δεῖ πιστεῦσαι τοὺς συλλογισμούς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν. δεῖ δὴ λαβεῖν τρία. ἓν μὲν, τίνων καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι. δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι. τρίτον δὲ, τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἑξῆς. ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. νόμος δέ ἐστιν, ὁ μὲν, ἴδιος, ὁ δὲ, κοινός. λέγω δὲ ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται. κοινὸν δὲ, ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, καὶ πάντα προαιρούμενοι. ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα. οὐδεὶς γὰρ ὃ προαιρεῖται ἀγνοεῖ. δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν, καὶ φεύγειν παρὰ τὸν νόμον, κακίαν δεῖ καὶ ἀκρασίαν. ἐὰν γὰρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν, ἢ μίαν ἢ πλείους, διὰ τοῦτο καὶ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν.

DE accuſatione autẽ, & defenſione, ex quot, & qualibus oportet conficere ſyllogiſmos, conſequens eſt dicere. Iam aſſumenda ſunt tria, vnũ, Quarum, & quot rerum cauſſa iniuria afficiant: alterũ, Quomodo ipſi affecti: tertiũ, Quales & quomodo ſe habentes. Cũ definiuerimus igitur quid ſit iniuria afficere, cætera perſequamur. Sit ergo iniuria afficere nocere ſponte contra legem. Lex verò eſt vna propria, altera communis. Voco propriam ſecundùm quam ſcriptam ciuiliter agunt: communem, quæcunque non ſcripta apud omnes conſtare videntur. Sponte autem faciunt, quæcunque ſcientes, & non coacti. At quæcunque quidem ſponte, non omnia præeligentes, quæcunque verò præeligentes ſponte & ſcientes omnia: nemo enim quod præeligit, ignorat. Cauſſa autem cur præeligant nocere, & mala committere contra legem, vitium eſt, atque incontinentia. Si qui enim improbitate laborent, aut vna, aut pluribus, in eo, in quo improbi ſunt, etiam iniurioſi ſunt:

vt illiberalis in pecuniis: intemperans in corporis voluptatibus: mollis in desidia: timidus in periculis: eos enim, qui simul periclitantur, deserunt propter metum: ambitiosus propter honorem: iracundus propter iram: studiosus victoriæ propter victoriā: amarus propter vltionem: imprudens quia decipitur in iusto, & bono: similiter verò etiam ex alijs vnusquisque in vnaquaque ex subiectis rebus. Verùm hæc manifesta sunt, & erunt partim ex ijs, quæ de virtutibus dicta sunt, partim ex ijs, quæ de affectibus explicabuntur. Restat dicere, cuius rei causſa, & quomodo se habentes iniuria afficiant, & quos. Ac primùm quidem explicemus quænam expetamus, & qualia fugiamus, dum conamur iniuria afficere. Manifestum enim est, accusatori quidem quot & qualia ex ijs insint aduersario considerandum esse, quæ expetentes omnes iniuria proximos afficiunt defensori verò, qualia, & quot ex his non insint. Iam omnes agunt omnia, partim quidem non per se: partim verò per se. Ac non per se quidem, partim per fortunam agunt, partim ex necessitate. Et ex necessitate, partim vi: partim natura. Quare omnia, quæcunque non per se agunt,

ἆρ᾽ ὁ μὲν, ἀκόλαστος ὅτι χ
μαῖα. ὁ δ᾽ ἀκόλαστος ὅτι τα
σώματος ἡδοναί. ὁ δ᾽ μαλακ
ὅτι τὰ ῥᾴδυμα. ὁ δὲ δηλός ἐ
εἰ τοῖς κινδύνοις· πάντ γὰρ συ
κινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνο
διὰ τὸν φόβον. ὁ δὲ φιλόπημ
διὰ πόνου. ὁ δ᾽ ὀξύθυμος δ᾽ ὀ
γήν. ὁ δὲ φιλόνικος διὰ νίκη
ὁ δὲ πικρὸς διὰ τιμωρίαν. ὁ δ᾽ ἀ
ορων διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι ὅτι τὸ δ
κρίνειν καὶ ἄδικον. ὁμοίως δὲ κ
δίκαιος ἕκαστος, ὅτι ἕκαστον δ
ὑποκειμένων. δηλοῖ δὲ καὶ μᾶλ
των, δῆλον. τὰ μὲν, ἐκ τῶν
ταις ἀρεταῖς ὡρισμένων. τὰ δ᾽ ἐ
τῶν ὅτι τὰ παθη ῥητορικὰ
λοιπὸν δ᾽ εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα καὶ πῶ
ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ τίνας. ὅτι μ
τον μὲν οὖν ἀγελώμεθα, τίνων ὑπ
γόμενα, καὶ ποῖα φοβούμενοι, ἢ χ
ροῦμεν ἀδικεῖν. δῆλον γὰρ, ὡς τ
μὲν καὶ τηρητέον, πόσα καὶ πό
Τούτων τοίνυν ἀρχὴ τῷ λοιδορῶ, σκ
πλέον, οἷς ὑφιέμενοι πάντες, τοῖς πλ
σιον ἀδικοῦσι. τῷ δὲ ἀπολογουμέ
νῳ, ποῖα καὶ πόσα τούτων ἐκ ὑπάρχ
πάντες δὲ πρὸς πάντα. τὰ μ
ἃ δι᾽ αὑτούς, τὰ δὲ, δι᾽ αὐτούς. τ
μὲν εἰκῇ μὴ δι᾽ αὐτούς. τὰ μὲν, δ
τύχην πρὸς τὰ δ᾽ ἐξ ἀνάγκη
τῶν δ᾽ ἐξ ἀνάγκης, τὰ μὲν, βίᾳ. τ
δὲ, φύσει. ὥστε πάντα ὅσα μὴ δι᾽ α

πρὸς πραττόμενα. τὰ μὲν, ἀπὸ τύχης. τὰ δὲ φύσεως, τὰ δὲ, βίας. ὅσα δὲ δι' αὐτὰς, ὧν αὐτοὶ αἴτιοι. τὰ δὲ δι' ἔθος. τὰ δὲ δι' ὄρεξιν. καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν. τὰ δὲ, δι' ἀλογίστον. ἔστι δὲ ἡ βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ. οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ' ἢ ἃ τὰ αὐτὰ οἴηται εἶναι ἀγαθά. ἄλογοι δὲ ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία. ὡς δ' ἀναγκαῖον πάντα ὅσα πράττουσι, δι' αἰτίας εἶναι, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν, τὸ δὲ πρᾶγμα διαιρεῖσθαι καθ' ἡλικίας ἢ ἕξεις, ἢ ἀλλ' ἄττα τὰ πραχθήσομενα, φανερὸν. εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τοῦτο νέοντα πράξουσιν. τὰ τοιαῦτα. ἀλλ' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν. οὐ δὲ οἱ πλούσιοι καὶ πένητες διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ συμβέβηκε τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἐνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων. τοῖς δὲ πλουσίοις διὰ τὴν ὑπεροψίαν, ἐπιθυμεῖν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν. ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι, οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ κεχωρισμένοι κατὰ τὰς ἕξεις πράξουσι, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν. ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος.

aut ſunt à fortuna: aut naturæ aut vi. Quæcunque verò per ſe, quorũ ipſi ſunt cauſſæ, alia ſunt per conſuetudinem: alia per appetitionem: & ex his alia per participem rationis appetitionem: alia per expertem rationis. Eſt autem voluntas cum ratione appetitio boni: nemo enim vult, niſi quod exiſtimauerit eſſe bonum. Expertes verò rationis appetitiones ſunt ira & cupiditas. Quare neceſſe eſt omnia quæcunque agũt propter ſeptẽ cauſſas eſſe, fortunã, vim, naturã, conſuetudinẽ, rationem boni, iracundiã cupiditatẽ At diuidere ex ætatibus, vel habitibus, vel alijs quibuſcunque, ea quæ agũtur; ſuperuacaneum eſt. Si enim cõtingit iuuenibus, vt iracundi ſint, vel cupidi non propter ætatem agũt talia, ſed propter iram & cupiditatem. Neque diuites, & pauperes propter diuitias, & paupertatem: ſed contingit quidem pauperibus, propter indigentiam cupere pecunias: diuitibus verò propter licentiam, cupere non neceſſarias voluptates. Verùm agunt quoque iſti, non propter diuitias & paupertatẽ, ſed propter cupiditatem. Similiter verò etiam iuſti, & iniuſtis, & alij, qui dicuntur exhabitibus agere, propter hæc omnia agunt: aut enim propter rationẽ boni, aut propter affectum,

ſed partim propter mores, & affectus bonos, partim propter contrarios. Contingit tamen, vt his quidem habitibus talia ſint conſequentia: illis verò talia: ſtatim enim fortaſſe temperanti propter temperantiam & opiniones, & cupiditates bonæ ſunt conſequentes de voluptatibus: at intemperanti contraria de his ipſis. Quamobrem huiuſmodi diuiſiones omittendæ ſunt. Conſiderandum verò eſt, quæ res quas ſoleant conſequentes habere. Nam ſi albus ſit, aut niger, aut magnus, aut paruus, nihil ſtatutum eſt talium eſſe conſequens. Si verò iuuenis, aut ſenex ſit aut iuſtus, aut iniuſtus, iam differt, & omnino quæcunque ex contingentibus efficiunt vt differant mores hominum: quemadmodum diuéſne eſſe exiſtimetur, an pauper, differret aliquid, & aduerſáne fortuna, an proſpera vti. Atque hæc quidem poſteriùs dicemus. Nunc verò de reliquis dicamus primùm. Fiunt à fortuna talia, quorum cauſſa indefinita, & quæ non gratia huius fiunt, & non ſemper, nec plerunque nec ordinatè Hæc autem manifeſta ſunt ex definitione fortunæ. Natura fiunt quorum cauſſa in ipſis eſt, & ordinatè: aut enim ſemper, aut plerũque eodẽ modo euenĩũt.

ἀλλ' οἱ μὲν, διὰ ἕξιν, καὶ παθητικὴν χρησιν· οἱ δὲ, διὰ ἐναντίας. συμβαίνει μὲν τισὶ τοῖς μὲν τοιούτοις ἕξεσι, καὶ τοιοῦτα ἀκολουθεῖν. τοῖς δὲ τοιάσδε, καὶ τοιάδε. εὐθὺς γὰρ ἴσως, τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σώφρων, δόξαι τε ὀρθαὶ καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι τοῖς περὶ ἡδονῶν. τῷ δ' ἀκολάστῳ, αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις, ἐατέον. ἀκριβέστερον δ', τίνα τίσιν εἴωθεν ἕπεσθαι. εἰ μὲν γὰρ λευκὸς, ἢ μέλας, ἢ μέγας, ἢ μικρὸς, οὐδὲν πέπακται τῶν τοιούτων ἀκολουθῆσαι. εἰ δὲ νέος, ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. ἢ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων, ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων. οἷον πλουτεῖν δοκεῖτον ἢ πένεσθαι. διοίσει τι ἢ οὐ τυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐρῦμεν. νυνὶ δ', περὶ τῶν λοιπῶν εἰπωμεν πρῶτον. ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων μή τις αἰτία ἀόριστος, ἢ μὴ ἕνεκά του γίγνεται. ἢ μή τε αἰεὶ μήθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μήτε πεπερασμένως. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. φύσει δ', ὅσων μὲν αἰτία ἐν αὐτοῖς, καὶ πεπερασμένα. ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει,

τὰ γὰρ παρὰ φύσιν, οὐ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατὰ φύσιν ἕνεκά τινος ἢ ἄλλου αἰτίας γίγνεται. δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. βίᾳ δέ, ὅταν παρὰ ἐπιθυμίαν, ἢ τοῖς λογισμοῖς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. ἔστι δ' ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεπονηκέναι ποιοῦσι. διὰ λογισμὸν δέ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν. ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττωσι. ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν. ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν. διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν, τὰ ἁμαρτητικά. διαφέρει δὲ ἁμαρτία καὶ κόλασις. ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τῷ πάσχοντος ἕνεκα ἔστιν. ἡ δὲ ἁμαρτία, τῷ ποιοῦντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. ὥστε μὲν οὖν πᾶσα ἔστιν ἡ ὀργὴ δῆλον ἔσται, ἐν τοῖς περὶ τῶν παθῶν. δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. ἔστι δὲ καὶ τὸ συμπλεῖν, καὶ τὸ ἐσθίειν ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῇ φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτὰς πράττοιτο, ἅπαντά ἐστιν, ἢ ἀγαθὰ, ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα, ἢ φαινόμενα ἡδέα.

Quæ enim præter naturam ſunt, non oportet exactè diſputare vtrum ſecundùm naturam aliqua, an ob aliam cauſſam fiant. Videbitur verò etiã fortuna cauſſa eſſe talium. Vt fiunt quæcunque propter cupiditatem, vel rationes boni fiunt per ipſos agentes. Conſuetudine fiunt quæcunque quia ſæpe fecerunt faciunt. Propter rationem boni fiunt, quæ videntur vtilia eſſe ex ijs, quæ dicta ſunt, bonis, aut tanquam finis, aut tanquam ad finem, quando propter vtile aguntur. Nonnulla enim etiam intemperantes vtilia agũt, verum nõ propter vtile, ſed propter voluptatem; propter excandeſcentiam, & iram fiunt, quæ pertinent ad vltionem. Differt autem vltio à caſtigatione. Nam caſtigatio patientis cauſſa eſt, vltio efficientis vt repleatur. Ac in quo quidem ſit ira, manifeſtum erit in ijs, quæ de affectibus tradẽtur. Propter cupiditatem aguntur, quæcunque apparent iucunda. Quod verò eſt ex aſſuefactione, & conſuetudine, inter iucunda ponitur. Multa enim etiam eorum, quæ natura non ſunt iucunda, cùm aſſueuerint iucundè faciũt. Quare, vt breuiter dicã, quęcunque per ſe agunt, omnia ſunt, aut bona, aut quæ videntur bona, aut iucunda, aut quæ videntur iucunda,

Et quoniam quæcunque per ſe agunt, ſponte agunt, aut non ſponte, quæcunque non per ſe, omnia quæcunque ſponte agunt, erunt bona, aut quæ videntur bona, aut iucunda, aut quæ videntur iucunda. Pono enim & malorum, & eorum quæ videntur mala liberationem, aut pro maiori minoris aſſumptionem, inter bona (eligenda enim quodammodo ſunt) & moleſtorum, aut eorum quæ videntur liberationem aut aſſumptionem pro maioribus minorum, eodem modo inter iucunda. Sumendum igitur eſt, vtilia & iucunda quot ſint, & qualia. Ac de vtili quidem in deliberatiuis dictum eſt priùs: de iucundo autem dicamus nunc. Oportet verò exiſtimare ſatis eſſe definitiones, ſi ſint de vnoquoque neque exactæ, neque obſcuræ.

ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὑτὰς ἐκόντα πράττοιμεν, οὐχ ἑκόντες δ' ὅσα μὴ δι' αὑτὰς, πάντ' ἂν εἴη ὅσα ἑκόντες πράττοιμεν, ἢ ἀγαθὰ, ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα, ἢ φαινόμενα ἡδέα. λέγω δὲ τὸ μὲν πρὸς κακῶν, ἢ φαινομένων κακῶν, ἢ ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλαττόνος μετάληψιν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς. αἱρετὰ γὰρ πως ἔστι. τὸ δὲ πρὸς κυπριῶν, ἢ φαινομένων, ἢ ἀπαλλαγὴν, ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσι. λεκτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα. δεῖ μὲν οὖν τὸ συμφέροντος, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον. δεῖ δὲ τὸ ἡδέος, εἰπωμὲν νῦν. δεῖ δὲ νομίζειν, ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἃ ὧσι δεῖ ἑκάστου μήτε ἀκριβεῖς, μήτε ἀσαφεῖς.

CAP. XI.

IAm poſitum ſit nobis voluptatem eſſe motionem quãdam animi, & conſtitutionem ſubitam & ſenſibilem in ſtatu naturæ cõuenienti, moleſtiam verò contrarium. Si igitur eſt voluptas eiuſmodi, conſtat etiam iucundum eſſe quod habet vim efficiendæ eius, quæ dicta eſt, affectionis quod verò habet vim corrumpendæ,

ΚΕΦΑΛ. ια'.

ΥΠοκείσθω δὴ ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν, κίνησιν τινὰ ψυχῆς, καὶ κατάστασιν αἰφνίδιον, καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν. λύσειε δ' ἂν τοῦτο μάλιστα. εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ ποιεῖσθαι, συμβαίνοι δ' ἂν ἡδὺ ὂν τὸ ποιητικὸν εἶναι τῆς ἐναργοῦς διαθέσεως. τὸ δὲ φθαρτικὸν

ἢ ἐναντίας κατασκευῆς ποιητικὰ, λυπηρόν. ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τὸ, τὸ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς βᾶττον. καὶ μάλιστα, ὅταν ἀπολαμφθέντα ἢ πάλιν ἐναντίῳ φύσει τινὶ καὶ αὐτῷ γένηται. καὶ ἔθη. καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον, ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γὰρ τὸ ἔθος τῇ φύσει. ἐγγὺς γὰρ τὸ πολλάκις τῷ ἀεί· ἔστι δὲ ἡ μὲν φύσις τοῦ ἀεί· τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις. καὶ τὸ μὲν βίαιον ἧττον, ἡ δὲ φύσις γὰρ ἡ βίαιος· διὸ αἱ ἀνάγκαι λυπηρόν. καὶ ὀρθῶς εἴρηται.

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον προσάγω, ἐπίπαν δ' ἔφυν.

καὶ αἱ ἐπιμέλειαι καὶ τὰς σπουδὰς καὶ τὰς συντονίας, λυπραί· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν. ὅταν δὲ τὸ ἔθος ποιῇ ἡδύ. καὶ ἡ εὐμάθεια ἡδέα. διὸ αἱ ῥᾳθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδιαί, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, πᾶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ τούτων πρὸς ἀνάγκην. καὶ ἃ ἂν ἡ ἐπιθυμία ᾖ, ἅπαν ἡδύ. ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέως ἔχειν ὄρεξις. πᾶσι δὲ ἐπιθυμητὰ, αἱ μὲν, ἄλογοί εἰσιν· αἱ δὲ μετὰ λόγου. λέγω δὲ ἀλόγους μὲν, ὅσας μὴ ὁμοίως τοῖς πολλοῖς ὑπολαμβάνειν καὶ ἐπιθυμοῦσιν.

vel contrariæ conſtitutionis efficiendæ, eſſe moleſtum. Neceſſe igitur eſt, iucundum naturam ire plerunque & maximè, cùm aſſumpſerint ſuam ipſorum naturam quæ ſecundùm ipſam fiunt. Et conſuetudines. Etenim conſuetum quaſi natura inſitum iam fit. Similis enim eſt conſuetudo naturæ. Nam vicinitatem habet quod ſæpe fit, cum eo, quod ſemper. Eſt autem natura quidem eius quod ſemper fit: conſuetudo verò eius, quod ſæpe. Et non violentum: præter naturam enim vis eſt. Quamobrem neceſſitates moleſtiã habent: & rectè dictum eſt: Inſuaue eſt etenim fieri quodcũque neceſſe eſt. Curationes autem & ſtudia, & contentiones, moleſtas eſſe. Neceſſaria enim & violenta hæc ſunt, niſi aſſueuerint. Sic enim conſuetudo affert iucunditatem. At contraria iucunda ſunt. Quamobrem occaſiones, & ceſſationes à labore & non curantiæ & luſus & requietes, & ſomnus inter iucunda ſunt. Nihil enim horum eſt ad neceſſitatem. Et cuius cupiditas fuerit, id omne iucundum: nam cupiditas iucundi eſt appetitio. Cupiditatum autem aliæ quidem rationis expertes ſunt, aliæ verò cum ratione. Voco rationis expertes, quas non ex eo, quod exiſtiment, aliquid ſuſcipiunt,

Et ſunt tales quæcunque dicuntur eſſe natura, vt quæ propter corpus inſunt, vt alimenti, ſitis & fames, & in vnaquaque ſpecie alimenti cupiditas, & quæ cernuntur in ijs, quæ guſtatu percipiuntur, & in venereis, & omnino in ijs, quæ pertinent ad tactum, & in odoratu ſuauitatis, & auditu, & viſu. Cum ratione verò quaſcunque ex eo, quod perſuaſi ſunt concipiũt. Multa enim & perſpicere, & poſſidere concupiſcunt, cùm audiuerint, & perſuaſi ſint. Quoniam verò poſita eſt iucunditatis perceptio in ſentienda aliqua affectione, & phantaſia, eſt ſenſus quidam debilis, & ei, qui recordatur, quíque ſperat conſequens eſt phantaſia quædam eius rei, cuius meminit, aut ſpem habet. Si hoc ita eſt, patet etiam voluptates ineſſe vehementes ijs qui recordantur & ſperant, ſiquidem ineſt quoque ſenſus. Quare neceſſe eſt, omnia iucunda aut in ſenſu conſiſtere præſentium, aut in memoria etiam præteritorum, aut in ſpe futurorum; ſentiunt enim præſentia, recordantur præterita, ſperant futura. Ac quæ quidem memoria cuſtodiuntur, iucunda ſunt, non ſolùm quæ tunc cùm aderant, iucunda erant, ſed nonnulla etiam non iucunda, ſi præterea euenisſ, quippiam honeſtum, &

εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶ φύσει. ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ἐπαναχουσαι. οἷον ἡ ἔδωδὴ δίψα καὶ πεῖνα, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος ἔδωδῆς, ὀπτυμία. καὶ ἐν ἀφροδισίοις τὰ γυναῖα, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια. καὶ ὅλως τὰ ἁπτὰ καὶ περὶ ὀσμὴν εὐωδίας καὶ κνησμὸν ἡδέος καὶ ψόφου. μὴ λόγου ἕνεκα ὅσα ἐκ τοῦ πιθανῶν ὀπτυμοῦσι. πολλὰ γὰρ ἡδέα ἀκούσαντες καὶ πιθάνης. ἐπεὶ δὲ ἡδὺ τὸ αἰσθάνεσθαί τινος παθητικῆς, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενὴς, καὶ ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ἐλπίζειν ἀκολουθεῖν φαντασία τις ἂν μέμνηται ἐλπίζῃ. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπεὶ καὶ ἡ αἴσθησις. ὥστ' ἀνάγκη πάσας τὰς ἡδέας, ἢ εἶ τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα. αἱ μὲν γὰρ τὰ παρόντα μιμοῦνται δὲ τὰ γεγενημένα. ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. ταῦτα μὲν οὖν μεμιγμένα, ἡδέα ἐστίν. οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι ὅτι παρῶν ἡδέα ἐστίν, ἀλλ' ἔνια, καὶ οὐκ ἡδέα, ἀλλ' ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ ταῦτα

ὄλι καὶ τοῦτο εἴρηται.

ἀλλ' ἡδύ τι σωθῆναι, μεμνῆσθαι πόνων.

μᾶλλον δέ τι καὶ τέρπεται ἀνὴρ μνήμενος, ὡς πολλὰ πάθῃ καὶ πολλὰ ἐόργῃ.

τοῦτο δὴ οὖν τοῦτο, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακόν. τὰ δὲ ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα, ἢ διαφαίνει ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ αὖ διὰ λύπης ὠφελεῖν. ὅλως δὲ ὅσα παρόντα διαφαίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους, ὡς ὑπερπολύ. διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ. ὥσπερ καὶ ὅμηρος ἐποίησεν περὶ τῆς θυμοῦ,

ὥστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο.

οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ ἐμφορεῖας τυχεῖν. οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑφ' αὑτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον. καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις, ἀκολουθεῖ τις ἡδονή. ἢ γὰρ μεμνημένοι, ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες, ὡς τεύξονται, χαίρουσί πως ἡδονῇ. ὥσ. οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι τῆς δίψαις, καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι, καὶ οἱ ἐρῶντες καὶ διαλεγόμενοι καὶ γράφοντες, καὶ ὑπονοοῦντες. ἀεί τι περὶ τοῦ ἐρωμένου χαίρουσιν.

bonum. Vnde illud dictum est,

Verùm delectat salvum meminisse laborum.

Et illud.

Nam delectatur, memor est quicunque laborum,

Cùm res est multas passus, multásque peregit.

Atque huius rei causſa est, quia iucundum est etiam non habere malum. Ex ijs verò quæ in ſpe ſunt, quæcunque præſentia aut oblectare, aut iuuare videntur multùm, aut ſine moleſtia iuuare. Omnino quæcunque præſentes oblectãt, etiam oblectant ſperantes, & recordantes plerũque. Quamobrem & itaſci iucundũ est, vt Homerus cecinit de excandeſcentia.

Quæ melle effuſo longè est dulcior.

Nemo enim iraſcitur ei, qui vindicari non poſſe videatur: ijs verò, à quibus multùm ſuperantur potentia, aut non iraſcuntur, aut minus. Et plurimas cupiditates conſequitur quædam voluptas. Aut enim dum recordantur, quomodo potirentur, aut dum ſperant fore, vt potiantur, perfunduntur quadam voluptate, vt qui in febribus habent ſitim, & dum recordantur, quomodo biberint, & dum ſperant ſe bibituros, gaudent: & qui amant cum colloquuntur, & ſcribunt & canunt ſemper aliquid de re illa, quam amant, gaudent.

In omnibus enim his talibus dum recordantur, quodammodo se sentire arbitrantur rem amatam. Et principem amoris sit hoc omnibus quando non solùm præsenti gaudent, sed etiam absentem in memoriam reuocantes amant: Quamobrem & cùm quis molestia afficitur, quod non adsit: & in luctibus & lamentationibus exoritur quædam voluptas Nam molestia est in eo, quòd non adsit: voluptas verò in eo, quòd recordetur, & videat quodammodo illum, & quæ ageret, & qualis esset. Quare etiam id dictum est.

Sic ait: & cunctis lachrymarum accendit amorem.

Et vlcisci iucundum est: quod enim si non consequamur, molestum est, id si consequamur, iucundum est. Qui verò irascuntur, molestiam habent incredibilem, nisi vlciscantur, sperantes autem gaudent. Et vincere iucundum est, non solùm studiosis victoriæ, sed etiam omnibus: Phantasia enim excellentiæ gignitur, cuius omnes habent cupiditatem, aut remissiùs, aut vehementiùs. Et quoniam vincere iucũdum est, necesse est etiam ludos iucundos esse, qui pertinent ad pugnas & ad tibias, & ad disputationes (sæpe enim in ipsis accidit vincere) & ludos talorum, & pilæ, & aleæ,

ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι, οὐ μὴ αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου, καὶ ἀρχὴ ἡ τοῦ ἔρωτος γίνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντας χαίρωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεμνημένοι ἐράσι. διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τὸ μὴ παρεῖναι, καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίνεταί τις ἡδονή. ἡ μὲν γὰρ λύπη, ὅτι τὸ μὴ ἐνδεχόμενον. ἡδονὴ δὲ, ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ ἐποίει, καὶ οἷος ἦν. διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται.

ὡς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφίμερον ὦρσε γόοιο.

καὶ τὸ νικᾶν ἡδύ. ὑπάρχει γὰρ τὸ μὲν τυγχάνειν λυπηρὸν ὄντι, τὸ τυγχάνειν ἡδύ. οἱ δὲ ὀργιζόμενοι, λυποῦνται μὲν ἐνεργοῦντες, μᾶλλον δὲ χαίρουσι. ἐλπίζοντες γὰρ χαίρουσι. καὶ τὸ νικᾶν ἡδύ. καὶ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι. φαντασία γὰρ ὑπάρχειν γίνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ὀρεγόμενοι, ἢ ἐλάττων, ἢ μᾶλλον. ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰ παίδια ἡδέα εἶναι, τὰ μαχητικὰ καὶ τὰ αὐλητικὰ, καὶ ἐριστικά. πολλάκις γὰρ ἐν αὐτοῖς γίνεται τὸ νικᾶν, καὶ ἀγωνιστικὸς, καὶ σφαιριστικὸς, καὶ κυβευτικὸς, καὶ πεττευτικὸς

καὶ περὶ τὰς ἐπανορθώσεις ὁ παιδαγωγὸς ὁμοίως. αἱ μὲν γὰρ ἡδοναὶ γίγνονται, αἱ δὲ τῆς συνηθείας. αἱ δὲ θῆρες ἡδοναὶ, οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα ἠρωτική. ἔστιν γὰρ ἅμιλλα. ἁθροῦσθαι καὶ νίκη ἔχει. διὸ καὶ ἡ δικαστικὴ, καὶ ἡ ἐριστικὴ, ἡδεῖα τοῖς φιλοθορύβοις καὶ φιλομάχοις. καὶ ἡμᾶς καὶ διδασκαλίας τῆς ἡδέως, δόξαι τὰ γιγνώσκειν φαντασίαν ἑκάστῳ, οἷον τοιοῦτος καὶ ἀνωνυμάζος· καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οἷς εἶναι ἀληθεύειν. τοιοῦτοι δ' οἱ ἐγγὺς μᾶλλον τῆς πόρρω, καὶ οἱ συνήθεις καὶ οἱ γνώριμοι καὶ οἱ πολῖται, τῆς ἄπιστοι καὶ οἱ ὄντες τῆς μελλόντων, καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων, καὶ πολλοὶ ὀλίγων. μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους τῆς ἐναντίων. ἐπεὶ ὧν ἥκιστα πολυ καταφρονῇ, ὥσπερ παιδίων ἢ φαύλων, ἡδέως μάλιστ' ἂν τούτων ἡμῖν ἢ τῆς δόξης, ἀνάγκη γε τῆς δόξης χαίρειν. ἐπὶ τοῦτο δὲ ἄλλοτ, καὶ ὁ φίλος τῆς ἡδέων. τί, τι γὰρ φιλεῖν ἡδύ. οὐδὲν γὰρ φίλοινος ἐμὴ χαίρων οἴνῳ. καὶ τὸ φιλεῖσθαι ἡδύ. φαντασία γὰρ ἐν ἐνεῖναι τὸ ἀγαθὸν ἔστ' ἐν ἀρχῇ αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν ἔστ'. ὃ πάντες ὀρέγονται οἱ αἰσθανόμενοι. τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι' αὐτόν. καὶ τὸ θαυμάζεσθαι ἡδὺ δι' αὐτὸ τὸ ἡμᾶσθαι,

& tesserarum & de festis luctis similiter: alij enim iucūdi efficiuntur, si quis sit assuefactus: alij statim iucundi sunt, vt venatio, & tota ferarum insectatio. Vbi enim certamen est, ibi etiam victoria est. Quare & iudicialis, & contentiosa disputatio iucunda est ijs, qui assuefacti sint, & potentes sint. Et honor & gloria est inter iucūdissima, quia oritur phantasia cuique, se talem esse, & probū. Idque magis, cùm id affirmant illi, quos existimat vera dicere. Tales autem sunt vicini magis, quàm longinqui & familiares & noti, & ciues, quàm externi, & præsentes, quàm futuri, & prudentes quā imprudentes: & multi, quàm pauci. Verisimilius enim est vera dicere eos, qui cōmemorati sunt, quam contrarios: quoniam illorū quos aliquis valde contēnit, vt puerorū aut belluarum, non putat honorem, aut existimationem, ipsius scilicet existimationis gratia. Sin autem, propter aliud aliquid. Et amicus est inter iucunda. Nam & amare iucundū est; quia nemo amās vini est, qui non gaudeat vino, & amari iucundū. Phantasia enim etiā ibi est, adesse sibi bonū, quod omnes cupiunt, qui sensum habeant. Amari verò est, charum esse ipsum per se. Et suspici iucundum est, quia ea in re honor adhibetur.

Et adulatione permulceri, & adulator res iucunda eſt, videtur enim admirator, & videtur amicus, qui adulator eſt. Et eadem agere ſæpe iucundum eſt. Conſuetum enim iucundum erat. Et permutare iucundum eſt: naturæ enim accommodatum eſt permutare Nam idem ſemper exuperantiam efficit conſtituti habitus, vnde dictum eſt, Permutatio omnium dulcis. Ob id enim etiam ea, quæ temporis ſpatio fiunt iucunda ſunt, tum homines, tum res. Permutatio enim ex præſenti eſt. Simul verò etiam rerum eſt, quod fit temporis ſpatio. Et diſcere, & admirari iucundum eſt plerumque. Nam in admiratione cupiditas eſt. Quare admirabile excitat cupiditatem. At in diſcendo, in eum, qui naturalis eſt, ſtatum erigimur. Et benefacere, & beneficium accipere, eſt inter iucunda. Nam beneficium accipere eſt conſequi ea, quæ cupiunt. At benefacere eſt habere, & excellere, quæ ambo appetunt. Et quoniam iucundum eſt, quod valet ad benefaciendum, corrigere iucundum hominibus eſt proximos, & inchoata perficere. Et quoniam tum diſcere iucundum eſt, tum admirari, etiam talia, neceſſe eſt vt iucunda ſint, quod imitatione expreſſum eſt,

καὶ τὸ κολακεύεσθαι. καὶ ἐ κόλαξ ἡδύ. φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος ὁ κόλαξ δοκεῖ. καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις ἡδύ. τὸ γὰρ συνήθης, ἡδὺ ὡς. ἐ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ. εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. τὸ γὰρ αὐτὸ, ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ διὰ χρόνου ἡδέα δοκεῖ καὶ ἀνθρώποις ἐ πράγματα. μεταβολὴ γὰρ ὀργὴ τὸ παροίτης δοκεῖν. ἅμα δὲ ἐ ἀναίσιον, τὸ διὰ τοῦ χρόνου. καὶ τὸ μανθάνειν ἐ τὸ θαυμάζειν, ἡδὺ ὡς ὀπότερον. ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ὀρέγεσθαι μᾶλλον ἐστὶν. ὡς, τὸ θαυμαστὸν ὀρεκτόν. ἐν δὲ τῷ μανθάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. καὶ τὸ εὖ ποιεῖν ἐ τὸ εὖ πάσχειν, τῷ ἡδέων. τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν, τυγχάνειν ἐστὶν ὧν ὀρέγονται. τὸ δὲ εὖ ποιεῖν, ἕξιν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ δύνασθαι, ἐ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, ἐ τὸ τὰ ἐλλείποντα ὁλοκληροῦν. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, ἐ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀναγκαῖον ἡδέα εἶναι, ὅ τε μεμιμημένον,

πᾶσα γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητική, καὶ πᾶν ὃ αὖ ἦν μεμιμημένον. καὶ ἡδὺ μὲν ἦν ἡδὺ οὐ τὸ μίμημα. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμὸς ἦν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει. καὶ αἱ ἀφελπίσεις. καὶ τὰ ἀφ' ἑαυτοῦ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν ναυαγίων. πάντα γὰρ θαυμαστὰ ἐστὶν. καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδύ, καὶ συγγενῆ τὰ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστίν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡδέα, ὡς ἵππος ἵππῳ, καὶ ὄνος ὄνῳ, ὄφις ὄφει. καὶ αἱ παροιμίαι ἐμφαίνουσιν. ὡς ἡλικὶ ἡλικία τέρπει. καὶ ὡς ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον τὸ ὅμοιον. καὶ ἔγωγε τὸν ἥρω φημί. καὶ ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιόν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δὴ αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτον πέφυκεν, ἀνάγκη πάντας φιλαυτοτέρους εἶναι, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μάλιστα. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν. οἷον ἔργα λόγους. διὸ φιλοκόλακες, ὡς ἵππος ἵππῳ, καὶ φιλέρασται, καὶ φιλότεκνοι, καὶ φιλότεκνοι. αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα, καὶ τὰ ἐλπιζόμενα ἐπιτελεῖν, ἀθρόα αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται,

vt pictura, & ſtatuaria, & poëtica & quidquid eſt imitatione expreſſum, etiamſi non ſit iucundum id, cuius imitatio eſt. Non enim ea in re gaudet, ſed ratiocinatio eſt, hoc eſſe illud. Quare diſcere aliquid contingit Et rerũ circũuolutationes: & vix ſeruari ex periculis Omnia enim admirabilia hęc ſunt. Et quoniam quod eſt ſecundũ naturam, iucundum eſt: & quæ cognata ſunt ſecundùm naturã inuicem ſunt omnia cognata, & ſimilia iucunda ſunt plerunque, vt homo homini, & equus equo, & iuuenis iuueni: vnde etiam prouerbia prolata ſunt, quòd æqualis æqualẽ delectat, & quòd ſemper ſimili amicum eſt ſimile, & cognouit fera ferã, & ſemper graculus cũ graculo. Et quæcũque alia huiuſmodi. Et quoniam ſimile & cognatũ iucundũ eſt ſibi ipſi omne, & maximè ipſe erga ſe ipſum quiſq; ſic affectus eſt, neceſſe eſt, omnes ſui amãtes eſſe, aut magis aut minùs Omnia enim talia ſunt erga ſe maximè Et, quoniam ſui amantes omnes ſunt etiã quæ ſua ſunt, neceſſe eſt iucũda eſſe omnib. vt opera, orationes. Quamobrem amãtes ſunt aſſentatorum plerumque, & amatorũ, & honorum & liberorum. Ipſorum enim opera liberi ſunt. Et inchoata perficere, iucundũ eſt. Ipſorum enim opus iam fit.

Et quoniam principem esse iucundissimum est, etiam sapientem videri esse, iucundum est: ad principatum enim pertinet sapere. Est autem sapientia rerum multarum & admirabilium scientia. Præterea verò, quoniam amantes honoris sunt plerunque, necesse est, & principem esse, & increpare proximos iucundum esse. Et in quo optimus videtur esse ipse, ibi versari, vt Euripides ait: tam quisque ad id frequens adest, magnámque in illo temporis partem terit: Euadat ipse semet vt præstantior. Similiter verò etiam, quoniam ludus est inter iucunda, & omnis remissio animi, & risus inter iucunda, necesse est etiam ridicula iucunda esse, & homines, & orationes, & opera. Disputatum autem est de ridiculis separatim, in ijs quæ sunt de Poëtica. Ac de iucundis quidem dicta hæc sint: Molesta autem ex contrarijs patent. Ad quorum quidem caussa iniuria afficiunt, hæc sunt.

καὶ ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον, & τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι ἡδύ. ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν, ἔστι δὲ ἡ σοφία πολλῶν & θαυμαστῶν ἐπιστήμη. ἔτι δὲ ἐπὶ φιλόπημοι, ὡς ἐπιπολύ, ἀνάγκη & τὸ ὀπτασίαι εἶναις πόλας, ἡδὺ εἶναι, καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτῷ, ἐνταῦθα διατρίβειν. ὥσπερ Εὐριπίδης φησί.

-- καὶ πῶς ἐπείγεται,
Νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,
ἵν' αὐτὸς αὑτῷ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἡ παιδιὰ τῆς ἡδέως, & πᾶσα αἴσις, καὶ ὁ γέλως τῆς ἡδέως. ἀνάγκη δὲ καὶ γελοῖα ἡδέα εἶναι. & ἀνθρώπους καὶ λόγους & ἔργα, διώρισται δὲ περὶ τῶν γελοίων ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. περὶ μὲν οὖν τῶν ἡδέων, εἰρήσθω τοῦτο. τὰ δὲ λυπηρὰ, ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά. ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, τοῦτ' ἐστί.

CAPVT XII.

ΚΕΦΑΛ. ιβ'.

QVomodo autē se habentes, & quos, dicamus nūc. Ac ipsiquidē, cùm arbitrantur fieri posse, vt res agatur & fieri posse, vt à se, & si se latituros, cū egerint, aut si nō latuerint,

Πῶς δ' ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πραχθῆναι πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν. εἰ γὰρ μὴ λανθάνειν πράξαντες, ἢ μὴ λαθόντες

μὴ δυῶαι δίκλω. ἢ δοῦναι μὲν ἀν' ἐλάττω πλὸ ζημίαν ἕξ τῆ κἀρδιᾳ ἑαυτῆς, ἢ ὧν κἀδοκται. πῶα μὲν οὖν δυνατὰ, φάνεται, ἢ πῶα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται. κοινὰ γὰρ ἅπ μερῶν τὰ ῥητορικῆς ἔστι πάντων. αὐτὸ δ' οἴονται δυνατὸν ἕξ μάλιστα, ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, ἢ οἱ θρασεῖς, ἢ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων. καὶ ἐὰν πολύφιλοι ὦσι, ἢ ἐὰν πλούσιοι. ἢ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς, οἴονται δύνασθαι. εἰ ἢ μὴ, κἂν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί. δι' ἃ γὰρ ταῦτα δύνανται, ἔστι θρασεῖς, ἢ λανθάνειν, ἢ μὴ δοῦναι δίκλω. ἢ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς. οἱ μὲν γὰρ φίλοι, ἀφυλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, ἢ προσκαλέσαντος, πρὶν ἐπιζημιῶσθαι. οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται αἷς ἂν φίλοι ὦσι. ἢ ὅλως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι. λανθάνειν δ' εἰσὶν, οἷς τ' ἐνδοιαστοῖς τοῖς ἐγκλήμασιν. ἧς ἀσθενὴς ἐφεῖ αἰτίας. ἢ ὁ πένης ἔστ' ἂ αἰχρὸς ἐφεῖ μοιχείας. ἔστ' ἂ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς. ἀφύλακτα γὰρ διὰ τὸ ὅλως μηδένα οἴεσθαι, καὶ ἃ πολλάκις ἔστ' ἂ τοιαῦτα, ἧμαι ἢ εἷς. ἀφύλακτα γὰρ ἔστ' ἂ ταῦτα.

se non daturos pœnam aut daturos quidem, sed minus damnum esse, quàm lucrum sibi ipsis, aut his quorum curam habent. Ac quæ quidem fieri posse videantur, & quæ non posse, posteriùs explicabitur. Communia enim partibus Rhetoricæ sunt hæc omnibus. Ipsi verò arbitrantur se posse maximè sine damno iniuria afficere, qui dicendo valent, & agendo, & experientia multarum contentionum, & si eis multi amici sint, & si diuites, & maximè quidem si ipsi valeant in ijs, quæ dicta sunt, arbitrantur potentiam se habere. Sin minus, si sint tales ipsis amici, aut ministri, aut socij, quia his freti possunt & agere & latere, & non dare cœnam: & si amici sint ijs qui iniuriam patiuntur, aut iudicibus. Nam amici parùm cauti sunt ad iniuriam patiendam, & reconciliantur priùs quàm iudicium persequantur. Iudices verò gratificantur ijs, quibus amici sint & omnino absoluunt, aut paruis pœnis afficiunt. Apti verò ad latendum sunt, & contrarij criminibus: vt debilis de verberatione, & pauper, & deformis de adulterio. Et quæ sunt nimis in aperto, & in oculis: incauta enim sunt, quòd nemo illa existimet. Et tanta & talia quæ admiserit nemo. Incauta enim etiam talia sunt.

Nã omnes, vſitatós vt morbos cauent, ſic etiã iniurias. Quo autẽ morbo nondũ laborauerit, eum nemo reformidat. Et quibus nemo eſt inimicus, aut multi. Illi enim putãt ſe latitu ros, quia nõ cauentur: hi verò etiã latent, quia non videntur aggreſſuri fuiſſe eos, qui cauẽt, & quia habent defenſionẽ, ſe non fuiſſe aggreſſuros. Et quib. eſt occultatio, aut modꝰ, aut locus, aut alienatio in prõptu. Et quibus ſi non lateant, eſt depulſio iudicij, aut dilatio tẽporis, aut corruptiones iudicũ. Et quibus ſi fiat damnũ eſt depulſio ſolutionis, aut dilatio temporis, aut ſi propter inopiã nihil habiturus ſit quod amittat. Et quib. lucra quidẽ aperta ſunt, aut magna, aut vicina: dãna verò aut parua, aut obſcura aut longinqua. Et cui non eſt pœna æqualis vtilitati, id quod videtur habere Tyrannis. Et quib. iniuriæ lucra ſunt, damna verò probra ſolùm. Ex quibus contra iniuriæ quidem ſunt in laudẽ aliquam, vt ſi contingat, ſimul vindictam facere pro patre, aut matre, vt Zenoni: damna verò ſunt, vt pecuniæ, aut exilium, aut tale aliquid. Ambo enim iniuriam faciunt & vtroque modo ſe habentes: non tamen ĩidem, ſed contrarij moribus. Et qui ſæpe aut latuerũt, aut nihil dãni habuerunt. Et ſæpe lapſi opinione.

πάντες γὰρ τὰ εὐωδόπτα, ὥσπερ ἀῤῥωστήματα φυλάττονται, καὶ τὰ ἀδικήματα. ὁ δὲ μηδὲν πω ῥώσησεν, οὐδεὶς φυλαξεῖται. καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς ἢ πολλοί. οἱ μὲν γὰρ, οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι. οἱ δ', λανθάνειν διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχεῖρησαι φυλαττομένοις. καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐπιχείρησαι. καὶ οἷς ὑποψία κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις ἄπορος. καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσι ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνου, ἢ διαφθορὰ κεφῶν. καὶ οἷς ἐὰν ᾖ μήτε ζημία, ἔστι δίωσις ἢ ἐκπίστως, ἢ ἀναβολὴ χρόνου, ἢ δ' ἀπορία μηδὲν ἕξει, ὅτι ἀπολεῖσαι. καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς. αἱ δὲ ζημίαι, ἢ μικραί, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόρρω· καὶ ᾧ μὴ ὅτι πμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, ἀλλ' οὐδὲ ἐλάττων ἡ τυραννίς. καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα· αἱ δὲ ζημίαι ὀνείδη μόνον. καὶ οἷς ξυνάμφοιν, τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἕπαινόν ἐστα, καὶ εἰ συνέζη ἄμα ἀμυνεῖσθαι τὸν πατέρα ἢ μητέρα, ὥσπερ Ζήνωνι. αἱ δὲ ζημίαι, εἰς χρήματα, ἢ φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν τι. ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες. πλὴν οὐκ οὖν τοῖς, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι. καὶ οἱ πολλάκις ἢ λελανθότες, ἢ μὴ ἔζημιωμένοι, καὶ οἱ πολλάκις ἀπατηχότες.

εἰσὶ γὰρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἳ μαχαίρᾳ. καὶ οἷς μὲν ὠφελεῖ χρῆμα ἢ τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ ὑπηρὸν ὕστερον. ἢ τὸ κέρδος, ἢ δὲ ζημία ὕστερον. οἱ δὲ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι. ἔστι δ' ἀκρασία, περὶ πάντα ὅσαι ὀρέγονται. καὶ οἷς δὲ συμφέροι, τὸ μὲν λυπηρὸν ἡδὺ ἦν, ἢ ἡ ζημία. τὸ δὲ ἡδὺ ἐξ ὠφέλιμον, ὕστερα καὶ χρονιώτερα. οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς ἐφρονιμώτεροι, τὰ τοιαῦτα φιλοῦσι. καὶ οἷς αὖ ἐνδέχεται διὰ τύχην δόξαι παρεῖναι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος, ἐξ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἁπλῶς μὴ ἀδικεῖν. καὶ οἷς αὖ ἢ τὰ ὄντα τυχεῖν, ἐξ ὅσοι αὖ ἐνδεεῖς ὦσι. λέγω δὲ εἶναι ἐνδεεῖς, ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίᾳ, ὥσπερ οἱ πένητες, ἢ ὡς χαρίεσσιν, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. ἐξ οἱ σφόδρα δύσελπιστοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα εὐδοξοῦντες. οἱ μὲν, ὡς οὐ δόξοντες, οἱ δὲ, ὡς ἡδὺ μᾶλλον δόξοντες. αὐτοὶ μὲν ἐμοὶ ὅπως ἔχοντες, ὑπερχάρησαν. ἀδικοῦσι δὲ τοῖς τοιούτοις ἐξ τὰ τοιαῦτα τοῖς ἔχουσι, ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς. ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς χαρίεσσι, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ τοῖς πόρρω ἐξ τοῖς ἐγγύς. τὸν μὲν γὰρ, ἡ λῆψις ταχεῖα. τὸν δὲ, ἡ ἁμαρτία βεβαία.

Sunt enim aliqui etiã in talib. vt in bellicis, parati rursus pugnã tentare. Et quib. protinus sit iucũdum, molestũ verò posteriùs: aut lucrum protinus, damnũ verò posteriùs. Intemperantes autem tales sunt. Ac intemperantia est in omnibus quæ appetunt Et quib. è conuerso molestum iam adsit, aut damnũ: iucundũ verò & vtile, posteriora & diuturniora sint. Cõtinentes enim, & prudẽtiores talia sequuntur. Et quibus cõtingat vt propter fortunam videantur egisse, aut propter necessitatẽ, aut propter naturam, aut propter consuetudinem, & omnino errasse, sed nõ iniuriam fecisse. Ex quibus adsit æquitatis obtinendæ facultas. Et qui indigentes sint. Dupliciter autem sunt indigẽtes: aut enim tanquam rei necessariæ, vt pauperes, aut tanquam exuperantiæ, vt diuites. Et qui sunt bonæ admodum existimationis, & qui admodum malæ. Illi quidem tanquam qui non existimabuntur: hi verò tanquam qui nihil magis existimabuntur. Ac ipsi quidem sic se habentes aggrediuntur. Iniuria verò afficiunt eos, & ijs rebus præditos, quarum ipsi sunt indigentes vel ad necessaria, vel ad exuperãtiam, vel ad delectationem. Et longinquos, & vicinos. Horum enim comprehensio velox:

illorum verò vltio tarda, vt qui ſpoliant Carthaginienſes. Et eos, qui non cauent, nec obſeruant, ſed credu li ſunt: facilè enim eſt omnes latere. Et ſocordes: induſtrij enim eſt ius perſequi. Et verecundos: non enim pugnaces ſunt de lucro. Et qui à multis iniuriam paſſi ſunt, & ius perſequuti nō ſunt, quaſi ſint ſecundùm prouerbium: Myſorũ præda. Et quos nunquam amplius, & quos ſæpe: vtrique enim incauti: illi quidem, & nunquam, hi verò, vt qui non amplius. Et calumnia affectos, aut idoneos, qui afficiãtur Tales enim non præeligunt, cùm timeant iudices: nec poſſunt perſuadere, ex quibus ſunt qui odio habentur, & quibus inuidetur. Et aduerſus quos habent prætextum, vel maiorum, vel ſuum ipſorum, vel amicorum, quòd aut malefecerint, aut facturi fuerint, vel ipſis, vel maioribus, vel ijs, quos charos habent: vt enim prouerbium ait, Prætextu eget tantum improbitas. Et inimicos, & amicos. Quia hos ſit facile: illos iucundum. Et qui amicis carent & non valent dicendo, aut agendo: aut enim non conantur inuadere: aut reconciliantur: aut nihil proficiunt. Et quibus non eſt vtile tempus conſumere: expectãdo vel iudicium vel ſolutionẽ, vt ſunt peregrini, & opifices.

οἷς, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. καὶ τοῖς μὴ διλαβεῖς, μηδ' φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. καὶ τοῖς ραθυμοτέρως. ὀπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν. καὶ τοῖς αἰσχροκερδέσι. καὶ γὰρ μαχητικοὶ τοῦ κέρδους. καὶ τοῖς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθεῖσι καὶ μὴ ἐπεξελθοῦσι, ὡς ὄντας κατὰ τὸ παροιμίαν, τοὺς μυσῶν λείψανα. καὶ οἷς μηδεπώποτε καὶ οἷς πολλάκις, ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι. οἱ μὲν ὡς οὐδέποτε. οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἐπ. καὶ τοῖς δικαζεσθαι μέλλουσι, ἢ διδάσκουσι. οἱ γὰρ, οὔτε προαιροῦνται φοβούμενοι τοὺς κριτὰς, ὅτι δυνάσται πέφυκεν. ὧν οἱ μισοῦμενοι καὶ φθονούμενοι εἰσι. καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι προφάσεις, ἢ πρόγονων, ἢ αὑτῶν, ἢ φίλων, ἢ πεπονθότων κακῶς. ἢ μελλόντων, ἢ αὐτοὶ ἢ πρόγονοι, ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δέεται μόνον ἡ πονηρία. καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἢ τοῖς φίλοις. τοῖς μὲν γὰρ, ῥᾴδιον. τοῖς δ' ἡδύ. καὶ τοῖς ἀφίλοις, καὶ τοῖς μὴ λόγοις εἰπεῖν, ἢ πρᾶξαι. ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπιχειρεῖν, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι. καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ δικάζειν ἀπιτροῦσιν, ἢ δίκην, ἢ ἔκπτωσιν. οἷς, οἷον καὶ αὐτουργοί.

διὰ μικρὰ τε γὰρ ἀγαλλόνται, καὶ ῥᾳδίως οἱ τοιοῦτοι καταπαύονται. καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦσιν. ἐγγὺς γὰρ ᾧ δοκεῖ τὸ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τις τοιοῦτον ἀδικῇ ὃς, ᾧ εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν. λέγω δὲ, ᾧ εἴ τις τ εἰωθότα ἐβεβίζειν αἰκίσαιτο. καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς, ἢ βουλομένους, ἢ βουλευθέντας. ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδύ, καὶ τὸ καλὸν, καὶ ἐγγὺς τοῦτο, τὸ μὴ ἀδικεῖν φαίνεσθαι. καὶ οἷς χαρίσωνται, ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως παρ' οὓς ζῶσιν αὐτοὶ, καὶ παρ' οὓς ἔξεστιν ὑπηκόους τυχεῖν. καὶ οἷς ἂν ἐγκαλοῦντες ὦσι, καὶ παραλαχοῦντες. οἷον Καλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα. καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα, ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, αὐτὸν μὴ αὐτοὶ, ὡς οἷόν τε ἀνδρώμενον βουλεύσασθαι. ὥσπερ λέγεται Φάνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κιττάβια, ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφασαν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. καὶ οἷς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια παθεῖν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι, ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, δεῖ ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δυνήσεται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν.

Nam ob res paruas transigunt, & facilè tales mitigantur. Et qui multas iniurias intulerunt, vel tales, quales patiuntur; vicinũ enim quiddã videtur ei, quod non facit iniuriã passus, cùm talẽ iniuriam passus est aliquis qualem consueuit etiam ipse facere. Dico autẽ, vt si quis solitum contumeliam facere, verberet. Et qui male fecerũt, vel facere voluerunt, vel volũt, vel facturi sunt, habet enim & iucundum, & honestum, & vicinum, est hoc ei quod facere iniuriã non videtur. Et quos iniuria afficiendo gratificabũtur, aut amicis, aut ijs, quos admirantur, aut quos amãt, aut dominis, aut omnino ad quorum arbitriũ viuũt ipsi, & apud quos licet æquitatem consequi. Et quibus crimen obtulerunt, & à quibus seiuncti sunt: vt Calippus fecit in Dionem. Etenim talia vicina sunt ei, quòd iniuriã facere non videtur. Et qui ab illis lædentur, si eos ipsi non læserint, quasi nõ amplius liceat consultare: vt dicitur Æneſimedus Geloni misisse cottabia cùm seruitutem induxisset, quòd præuenisset, quasi & ipse facturus fuisset. Et quos si iniuria affecerint, poterunt multa iusta agere, tanquã facilè sanaturi: vt dixit Iason Thessalus, Oportere se nõnulla iniusta facere, vt posset etiã iusta multa facere.

Et in ijs, in quibus omnes, vel multi iniuriam facere conſueuerunt, ſe enim veniam putant conſecuturos. Et in ijs, quæ facilia ſunt ad occultandum. Talia autem ſunt quę vel celeriter conſumuntur, vt eſculenta: vel facilè commutantur, aut figuris, aut coloribus, aut temperamentis, vel quæ multis in locis abdere in promptu eſt. Talia verò ſunt quæ facilè portantur, & in paruis locis abduntur. Et quibus indifferētia, & ſimilia multa priùs erant, ei qui iniuriam facit. Et in ijs, quæ pudet dicere eos, qui iniuriam paſſi ſunt, quales ſunt mulierum propriarum contumeliæ, aut in ſe aut in filias. Et in ijs, quæ tractare ſtudio litium videbitur ijs, qui ius perſequatur: huiuſmodi ſunt parua, & in quibus venia eſt. Ac quomodo quidem ſe habentes iniuria afficiant, & in cuiuſmodi rebus, & quos, & quamobrem, fermè hæc ſunt.

CAP. XIII.

INiurias autem omnes & iuſtè ſuſceptas actiones diſtinguamus, exorſi primùm hinc. Definita igitur ſunt iuſta, & iniuſta ad leges duas, & ad quos referūtur dupliciter. Dico autē legem partim propriā, partim communē. Propriam quidem ſingulis definitam inter ipſos, & ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι. συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι. τοιαῦτα δὲ ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται, οἷς τὰ ἐδώδιμα. ἢ τὰ μεταβάλλοντα, ἢ χρώμασιν, ἢ χρώμασιν ἢ κεράσεσιν, ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον. τοιαῦτα δὲ τὰ εὐκάτακτα καὶ ἃ μικροῖς τόποις ἀφανίζεσθαι, καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ πρότερον ἦν τῷ ἀδικοῦντι. καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες. οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρις, ἢ εἰς ἑαυτὸν ἢ εἰς υἱεῖς. καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπιχειρῶν. τοιαῦτα δὲ τὰ περὶ ἃ καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμην. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ πῶς, καὶ ποῖοι, καὶ ὅθεν, σχεδὸν ταῦτα ἐστί.

ΚΕΦΑΛ. ιγ'.

ΤΑ δὲ ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διείλομεν πρότερον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. ὥρισται δὲ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πρός τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὓς ἔστι διχῶς. λέγω δὲ νόμον, τὸ μὲν, ἴδιον. τὸ δὲ, κοινόν. ἴδιον μὲν, τὸ ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς ἑαυτούς. καὶ τοῦτον τὸ μὲν

φήμαι, ἄγραφοι· τὸν δὲ γεγραμμένον. ἐστὶν δὲ τὸν κατὰ φύσιν. ἔστι γάρ, ἃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ, μηδὲ συνθῆκαι· οἷ, καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκην, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον.

οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ τοῦτο. κουδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει, περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον. οὐδὲ γάρ, οἷ διὰ μὲν δίκαιον, ποσὶ δὲ καὶ δίκαιον.

μηδὲ τὸ μὲν πάντων νόμισον,
ἄλλο δ' ἄλλοτε·

αἰθέρος δ' ἀενάου πάτημα, καὶ τ' ἀπείρου αὐγῆς.

καὶ ὡς λέγει ὁ τῆς Μεσσηνιακῆς Ἀλκιδάμας. πρὸς ἓν δ' ἀδίκειται, διχῶς διώκεται. ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινόν, ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ προσῆφ καὶ μὴ προσῆκεν. διὸ δὲ τὰ ἀδικήματα διχῶς δεῖ ἀδικεῖν καὶ δικαιώματα διχῶς δεῖ καὶ ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν. ἢ γὰρ πρὸς ἕνα ἐστὶ συνειδότα ἢ πρὸς τὸ κοινόν. ὁ γὰρ μοιχεύων δὲ τύπτει, ἀδικεῖ πρὸς ἕνα τῶν ὠφελημένων. ὁ δὲ μὴ στρατεύόμενος. τὸ κοινόν. ἁπάντων δὲ τῶν ἀδικημάτων διηρημένων. ἢ τῶν μὲν ἔστιν πρὸς τὸ κοινόν.

eámq. aût non ſcriptã, aut ſcriptam. Cõmunem verò ſecũdũ naturam. Eſt enim quoddam, quod augurantur omnes, natura cõmune iuſtum, & iniuſtum, etiamſi nulla ſocietas inuicem ſit, nullúq. pactio vt Sophoclis Antigone videtur dicere iuſtũ eſſe, interdictum ſepelire Polynicem, quaſi natura ſit id iuſtũ. Non etenim id nũc, & heri, ſed ſemper fuit. Et nemo ſcit, vnde eius ortus ſit. Et vt Empedocles dicit de non interficiendo, quod animatum eſt: id enim non quibuſdam quidem iuſtum eſt, quibuſdam verò nõ iuſtũ, ſed hoc quidem omniũ legitimũ, pérque latũ æthera, omnibus in partibus extẽſum eſt, pérq. ingẽtem ſplẽdorem. Et vt dicit in Meſſeniaca Alcidamas. Ad quos vero ſunt definita, dupliciter definita ſunt: aut enim ad communitatem, aut ad vnum eorum, qui ſunt in communitate, referuntur ea quæ oportet agere, & non agere. Quamobrem & iniurias, & iuſtas actiones, dupliciter contingit perſequi, & iuſtè ſuſcipere: aut enim ad vnum definitum, aut ad communitatem referũtur. Nam qui committit adulterium, & verberat, iniuria afficit aliquem ex definitis, qui verò non militat, cõmunitatem. Iam cùm omnes iniurias diſtinxerimus, vt aliæ referantur ad communitatem,

aliæ ad aliũ & ad alios, cùm reperierimus, quid ſit iniuria affici, explicemus reliqua. Eſt autem iniuria affici ab ijs qui ſpõte agũt, iniuſta pati. Iniuria enim afficere, definitũ eſt priùs ſponte eſſe. Et quoniã neceſſe eſt, qui iniuriã patitur, eũ noxam accipere, & nõ ſponte accipere: noxę quidẽ ex ſuperioribus cõſtant. Bona enim & mala diſtincta ſunt per ſe ſuperiùs, & quæ ſpõte agũt homines, eſſe quæcũnque ſcientes. Quare neceſſe eſt, omnia crimina aut ad communitatẽ, aut ad priuatũ referri, aut ignorante illo, & nõ ſponte agẽte, aut ſponte, & ſciẽte. Et ex his alia præligẽte, alia propter affectum. Ac de ira quidem dicetur in ijs quæ pertinent ad affectus. Qualia verò præligãt, & quomodo ſe habentes, dictum eſt ſuperiùs. Et quoniã qui confitentur, ſæpe ſe egiſſe, aut litis inſcriptionem non confitentur, aut id, in quo eſt litis inſcriptio, vt accepiſſe quidem, ſed non furatum eſſe, & fuiſſe priorẽ qui percuſſerit, ſed non intuliſſe contumeliam, & concubuiſſe, ſed nõ commiſiſſe adulteriũ, aut furatum eſſe, ſed nõ commiſiſſe ſacrilegium: non enim Dei aliquid, aut coluiſſe quidem, ſed non publica, aut collocutũ eſſe cum hoſtibus, ſed nõ prodidiſſe: propterea oportebit etiam, cùm de his agetur, definire,

πῶς ἔχ, πρὸς δ᾽ λλους ἢ πρὸς ἑ
λους, ἀναλαβόντας πῶς ἕκαστ τὸ
δικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. ἔ
ἔχ τὸ ἀδικεῖσθαι, τὸ ἑκὼν ἐκόντ
ἃ ἄδικα πάσχειν. ἐπεὶ γὰρ ἀδικεῖ
ὠφελεῖσθαι πρότερον ἐκούσιον ἦ
ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη τὸν ἀδ
κούμενον βλάπτεσθαι, ἃ ἀκούσιο
βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι, ἃ
πῶς πρότερον φανεραὶ εἰσι. τ
γὰρ ἀγαθὰ ἃ τὰ κακὰ διήρτ
καθ᾽ αὑτὰ πρότερον, ἢ τὰ
κούσια, ὅτι δῆλον ὅσα εἰδότες. ἀ
τ᾽ ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα,
πρὸς τὸ κοινόν, ἢ πρὸς τὸ ἴδιον ἦ
ἀγνοοῦντος ἃ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος
εἰδότος. ἢ πούτων, τὰ μὲν, πρ
λεμένου. τὰ δ᾽, διὰ πάθος. πρ
μὲν οὖν θυμοῦ, ῥηθήσεται ἐν τοῖ
πρὶ ἃ πάθη. ποῖα δ᾽ προαιρεῖσθο
ἢ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερο
ἐπεὶ δὲ ὁμολογοῦντες πολλάκ
πρᾶξαί, ἢ τὸ δικῆσαι
οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ πρὶ ὃ τὸ δικ
σαι. ὃ λαβεῖν μὲν, ἀλλ᾽ ο
κλέψαι· ἢ παρᾶξαι πρότερον ἀλ
ὐχ ὑβρίσαι, ἢ συγγνώσεσθαι μᾶλλ
μοιχεῦσαι· ἢ κλέψαι, ἀλλ᾽ οὐχ ἱε
ροσυλῆσαι, οὐ γὰρ Θεοῦ τι, ἢ ἐ
πρᾶσσεσθαι μὲν, ἀλλ᾽ οὐ δημοσίᾳ
ἢ διαλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοι
ἀλλ᾽ οὐ προδιδόναι. δεῖ οὖν τοῦτα δι
δὲ ἢ πρὶ πούτων διορίσασθαι

ἡκλειψιν, ἡ ὕβεις, ἡ μοιχεία. ὅπως ἰδὼ τὸ ὑπαρχὸν ἐαὐτῷ μὴ ὑπαρχὸν βουλώμεθα δηλωσαι, ἔχομεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. ἔστι δὲ τοιαῦτα τὰ τοιαῦτα, ὥσπερ τὸ ἄδικον τὸ μὲν ἄδηλον, ἢ μὴ ἄδικον ὥσπερ ὃ ἐν ἀμφισβητησις. ὁ γὰρ τὴν ὠφελίαν ἀφελόμενος καὶ ἡ μοιχεύσας καὶ τὸ ἀδικεῖν. τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων ὠφελημένον τινὰ ὠφελήσειν. ἆρ' ὕβεις ἐκεῖνο. οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβεισεν. ἀλλ' εἰ ἕνεκά του, ἢ τὸ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸς ἡδεσθαι. οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν. ἀλλ' εἰ δικαίᾳ βλάβῃ ἐκλεψε, καὶ σωφρονισμῷ ἑαυτῷ, ὁμοίως δὲ καὶ ἐκεῖ τῷ δίκαιον ἔχειν, ὥσπερ καὶ ὧδε τούτων. ἐπεὶ δὲ τῷ δικαίων καὶ τῷ ἀδίκων δύο εἰδη. ἓν μὲν γὰρ γεγραμμένα. ἓν δὲ ἄγραφα. ὧδε μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν, εἰρηται. τὰ δὲ ἄγραφα, δύο δέον εἰσὶν ἐξ ὧν τὰ μὲν καθ' ὑπερβολὰς ἀρετῆς καὶ κακίας. ἐφ' οἷς ὀνείδη, καὶ ἐπαινοι, ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ, καὶ δωρεαί. οἷς τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι δεῖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν δεῖ ποιήσαντα, καὶ βοηθητέον τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄγραφα ποιητά. τὰ δὲ, τὸ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα. τὸ γὰρ ἐπιεικὲς, δοκεῖ δίκαιον εἶναι. ἔστι δὲ ἐπιεικὲς, τὸ ὡρισμένῳ τῷ γεγραμμένῳ νόμῳ δίκαιον.

quid sit furtū, quid contumelia, quid adulteriū: vt siue esse, siue non esse velimus demonstrare, possimus declarare iustum. Sunt autē omnia talia de eo, vtrum iniustū sit, & paruū, an non iniustum id de quo est controuersia. Nam in præelectione consistit improbitas, & iniuriæ illatio. Eiusmodi verò nomina significant præelectionem, vt contumelia & furtum. Nō enim si verberauit, omnino contumelia affecit, sed si causa huius rei, dedecorandi illū: aut percipiendi voluptatem. Neque omnino si clā accepit, furatus est, sed si propter noxā furatus est, & vt sibi ipsi asciscceret. Similiter verò etiam de alijs res se habet, vt de his. Et quoniā iustorum & iniustorum erāt duę species, alia enim scripta, alia non scripta, de quibus quidē leges loquūtur, dictum est: non scriptorum verò duæ sunt species. Atque hæc sunt partim secundùm exuperantiā virtutis, & vitij, in quibus sunt probra, & laudes, ignominiæ & honores, & dona, vt gratiā habere ei, qui benefecerit, & reddere beneficiū ei qui dedit, & adiutorem esse amicis, & quæcūque alia eiusmodi, partim propriæ legis, & scriptæ supplementum. Æquum enim videtur iustum esse. Et æquum est, quod præter scriptam legem iustum est,

Contingit autem hoc partim inuitis, partim volentibus legum latoribus. Innitis quidem cum eos latuerit: volentibus verò, cùm minime possint distinguere, sed necesse sit, in vniuersum dicere, non sit tamẽ ita, sed plerumque, & quæcunque non est facile distinguere propter infinitatem, vt vulnerare ferro, & quanto, & quali: deficeret enim tempus eum, qui enumeraret. Si igitur sit indefinitum, oporteat autem lege sancire, necesse est simpliciter dicere. Quare si annulum habens sustulerit manum, vel percusserit, secũdùm scriptam legem reus est, & iniuriam fecit, sed reuera non fecit Atque hoc æquum est. Quod si quod diximus, æquum est, apparet qualia sint æqua, & non æqua, & quales non æqui homines Nam in quibus oportet veniã dare, æqua ea sunt. Et errata, & iniurias non iudicare dignas æquali pœna, nec errata, & infortunia. Sunt autẽ infortunia, quæcunque semper præter rationem, & non ab improbitate. Errata verò, quæcunque non præter rationem, & non à malitia. At iniuriæ quæcunque non præter rationem, & à malitia sunt. Quæ enim sunt propter cupiditatem, sunt à malitia. Et humanis ignoscere: æquum est: & non ad legẽ, sed ad legislatorem respicere,

συμβαίνει ὃ τῦτο. τὰ μὲν, ἀκόντω
τὰ δ', ἑκόντων τ νομοθετῶν· ἀκοντ
μὲν, ὅταν λάθη. ἑκόντων δ', ὅταν μ
διώνυται διορίσαι. ἁπλ. μὲ ἀναγκαῖ
μὲν ἢ καθόλυ εἰπεῖν μὴ ἢ δὲ, ἀλ
ὡς ὑπὸ πολὺ, καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδι
διορίσαι δ' ἀπειρίαν. οἷ, τὸ πρὸς
σιδήρῳ, ἢ πηλίκῳ, καὶ ποίῳ π
ἀπολείποι γὰρ ἂν ὁ αἰὼν διεξελθμ
ὡρισμένα. αὐ οὖν ἢ ἀδιόριστον, δέη
νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖ
ὥςτε κἂν δακτύλιον ἔχων ἐπάρητ
τίων χεῖρα, ἢ παταίξῃ, κατ' μὲν τ
γεγραμμένον νόμον, ἔνοχός ἐστι
ἀδικεῖ· κατ' ὀ τὸ ἀληθὲς, οὐκ ἀδικ
καὶ τὸ ἐπιεικὲς τῦτό ἐστιν. εἰσὶ δ' ἕξ
εἰρημένων ἐπιεικὲς, φανερὸν ποῖά τ
τὰ ἐπιεικῆ καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι
ἐπιεικεῖς ἀνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ ἐ
συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ἐστι τα
τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήμα
τα, μὴ τὸ ἴσον ἀξιοῦν, μηδὲ τ
ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα. ἐ
σὶ ἀτυχήματα, μὲν ὅσα παρ
λογα καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας. ἁ
μαρτήματα δ', ὅσα μὲ παρὰλο
για καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας. ἀδ
κήματα δ', ὅσα μέτε παράλογ
ἀπὸ πονηρίας δέ ἐστι. τὰ γὰρ δι
πθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας, ἐ
πῖς ἀνθρωπίνοις συγγνωσκέν ἐπι
κὰς, καὶ τὸ μὲ πρὸς τὸν νόμο
ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σχεδ

ἢ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν. ἢ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. ἢ μὴ πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις αἰεί, ἢ ὡς ὀλιγωρεῖ. ἢ τὰ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν, ἢ καλῶς. ἢ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι αἱρετώτερον. ἢ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἑλέσθαι κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ. ἢ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι. ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ, ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον. ἢ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρῆσθαι, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ· δεῖ μὲν οὖν τῷ ἐπιεικεῖ διωρίσθαι πρότερον τοῦτον.

ΚΕΦΑΛ. ιϛ'.

Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἀπὸ μείζονος ἢ ἀδικίας. διὸ καὶ ἐλάττονα μείονα. ὃν ἀμφισθένην Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρῳκοδόμησε τὰ ἱερὰ ἡμιωβόλια τοῖς νεωποιοῖς. ὅτι δικαιοσύνης δέ, πλείονος. ἔστι δὲ ταῦτα, ὅσα τῇ ὑπερβολῇ τῇ δυνάμει. ὁ γὰρ τὰ ἱερὰ ἡμιωβόλια κλέψας, κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσῃ. ὁτὲ μὲν δὴ ὅτῳ τὸ μεῖζον, ὁ τὸ ἧττον βλαβεὶς κρίνει. ἢ δ' οὐκ ἔστιν ἰσοτιμία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων.

& non ad orationem, ſed ad ſententiam legiſlatoris reſpicere, & non ad actionem, ſed ad prælectionem: & non ad partem ſed ad totum: nec qualis aliquis nunc, ſed qualis aliquis ſemper, aut plerunque: & meminiſſe magis, quibus affectus ſit bonis, quàm malis: & bona quæ acceperit magis, quàm quæ fecerit, & patientem eſſe eum, qui iniuriam accipiat: & magis verbis velle iudicari, quàm factis: & ad arbitrium magis, quàm ad iudicium velle ire. Nam arbiter æquum intuetur: iudex verò legem, & ob id arbiter inuentus eſt, vt æquum valeat. Ac de æquis quidem explicatio habita ſit hunc in modum.

CAP. XIV.

INiuriæ autem maiores ſunt quæ à maiori ſunt iniuſtitia. Quam ob rem etiam minimæ maximæ ſunt, vt Melanopum Calliſtratus accuſabat, quòd fraudaſſet trib. ſemiobolis ſacris templi cõſtructores. At iniuſtitia eſt cõtrarium. Sunt autem hæc ex eo, quòd excellant facultate: qui enim tres ſacros ſemiobolos furatus eſt, etiam quamcunque faceret iniuriam. Ac aliquando quidem ſic maior, aliquando verò ex noxa iudicatur. Et cuius non eſt æqualis pœna, ſed omnis minor.

Et cuius nō eſt medicina: grauis enim res eſt etiā quæ fieri nō poteſt. Et cuius non poteſt iudiciū obtinere is, qui paſſus eſt, quia ſub medicinā non cadit. Nam iudiciū, & caſtigatio ſunt medicina. Et ſi is qui paſſus eſt, & ſi is, qui iniuriā accepit, ipſe ſe valde caſtigauit. Adhuc enim magis qui fecit, dignus eſt qui caſtigetur, vt Sophocles pro Euctemone cùm cauſam diceret, quoniā occidit ſe ipſum, qui contumelia paſſus erat, ſe non æſtimaturum dixit minoris, quū quo is qui paſſus erat æſtimauit ſe ipſum. Et quā ſolus, vel primus, vel cū paucis fecit. Et ſæpe in eodem peccare, magna iniuria eſt. Et propter quā quæſita ſunt, & inuenta quæ prohibent, & quæ puniūt, vt Argis puniunt, propter quē lex lata eſt, & propter quos carcer ædificatus eſt. Et magis ferina iniuria maior. Et quæ ex prouiſione magis. Et quam audientes timent magis, quàm miſerantur. Ac oratoria quidē sūt ea, quod multa ſuſtulit iura, aut tranſgreſſus eſt, vt iuſiurandū, dextrā, fidē, connubiū. Multarū enim iniuriarum exuperātia eſt. Et quā fecit ibi, vbi caſtigātur qui iniuriam faciūt: quod faciūt falſi teſtes. Vbi enim nō erit inſidioſus, ſi etiā in foro? Et inquib. pudor eſt maximè. Et ſi eum iniuria afficiat, à quo beneficio affectus eſt. Ἐξ ὧν μή ἐστιν ἴασις. χαλεπὸν γὰρ τὸ ἀδιώωπον. Ἐξ οὗ μή ἐστι δίκλω λαβεῖν τὸν παθόντα. αἴτιον γάρ. ἡ γὰρ δίκη ἐκ κόλασις, ἴασις. Ἐ ὁ παθὼν ἢ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὑτὸν ἱκανῶς ἐκόλασεν. ἔτι γὰρ μείζονι ὁ μεποιήσας δίκαιος κολασθῆναι. ᾗ, Σοφοκλῆς γὰρ Εὐκτήμονος συμπεραίνων, ἐπεὶ ἀπέφαξεν ἑαυτὴν ὑβριζόμενος, ἡ τιμήσειν ἔφη ἑλάττονος, ἢ ἑαυτὸν ἐτίμησεν ἑαυτόν. ἢ ὁ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων ἐποίησε. Ἐ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα. ἢ δ' οὗ ἂν ζητηθῇ Ἐ διορισθῇ τὰ κολάσιμα Ἐ ζημιωτέα. οἷον, ἐν Ἄργει ζημιοῦσι, δι' ὃν ὁ νόμος πεθῇ, Ἐ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. Ἐ τὸ ἡττον δεινὸν ἀδίκημα μεῖζον. ἢ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον. ἢ ὧν οἱ ἀκούοντες φοβερώτερα μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσι. ἢ τὰ μὲν ῥητορικὰ ἐστι τοιαῦτα. ὅσα πολλὰ ἀνώρικε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν. οἷον ὅρκος; ἀλλ' ἔξεστι, πίστις, ἐπιγαμίας. πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπερογκόν. καὶ τὸ ἐπιόντα, οὐ καλάζονται οἱ ἀδικοῦντες. ἐπὶ τοιοῦτόν ἐστιν οἱ ψευδομάρτυρες. ποῦ γὰρ ἐκ ἂν ἀδικήσειεν· εἰ γὰρ ἐν τῷ δικαστηρίῳ. ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα, Ἐ εἰ τοῦτο ὑφ' οὗ ἐστὶν ἐπιτιμᾶν

πω γὰρ ἀδικεῖ, ὅπ τι κακῶς ἐῖ, ἢ ὅτι ὐκ ὀρθῶς ποιεῖ, ἢ ὁ γε τὰ ἄγραφα δίκαια. ἀμείνων γὰρ μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον ἃ μὴ σὺν γεγραμμένα, ἢ ἄκυρος. τὰ δ' ἄγραφα, οὐ. ἢ δὲ ὅπου εἰ σὺν τὰ γεγραμμένα. ὁ γὰρ τὰ φύσει ἀδικῶν ἢ ὑβρίζημα, ἃ τὰ μὴ ὑβρίζημα ὑσῆει αὖ. ὥστε μὴ σὺν ἀδικώτερος μείζονος, ἢ ἐλάττονος, τοῦτο.

ΚΕΦΑΛ. ιε'.

Βεβῆ τὸ ἀπίχνων καὶ νομῶν πίστεων, ἐχόμενον ὅτι τὸ εἰρημένων γραμεῖν. ἰδίαι γὰρ αὗται τῶν δικῶν. εἰσὶ πέντε τὸν ἀριθμόν, νόμαι μάρτυρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος. πρῶτον μὲν σὺν εἰκότα πρὸς τὸν νόμον πῶς χρηστέον. ἢ πρὸς τὰ ἀπιτρέποντα ἢ κατηγορα ἢ ἀπολογούμενον. φανερὸν ἐπὶ ἐὰν μὲν ὀναπὸς ἢ ὁ γεγραμμένος πρὸς πρόσωπα, πρὸς κοινῶ τοῦτο πάντα, ἢ πᾶσι δικάσπαι ὡς δικαιότερα. ἢ ὅπ τῷ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ χρῆσθαι, τὸ μὲν παντὸς, χρῆσθαι γεγραμμένοις. ἢ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει, ἢ οὐδέποτε μεταβάλλει ὁ κοινός. ἢ φύσει γὰρ ὄντι. οἱ δὲ νόμοι πολλάκις. ὅθεν εἴρηται τῷ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ.

plures enim iniurias facit, tum quòd malè faciat, tũ quòd non bene faciat. Et quæ est contra nõ scripta iura. Melioris enim est, non propter necessitatẽ iustũ esse. Ac scripta quidẽ sunt ex necessitate, nõ scripta verò nequaquã Alio autẽ modo si cõtra scripta. Nã qui in metuẽdi iniuriã facit, & in pœnæ obnoxijs etiã in nõ obnoxijs, iniuriã faciet. Ac de iniuria quidẽ maiore, & minore dictũ est.

CAPVT XV.

FIdem verò, quæ dicitur arte carens, consequens est ijs, quæ dicta sunt, vt percurramus: quia propria ipsa fit iudicialium. Estque quintuplex, leges, testes, pacta, quæstiones, iusiurandum. Ac primùm quidem dicamus de legibus, quomodo ipsis vtendum sit, tum ei qui suadet, cùm qui dissuadet, tum qui accusat, tum qui defendit. Apparet enim si contraria sit facto lex scripta, communi lege vtendum, & æquis, tanquam iustioribus. Et quòd mente optima vti est, non omnino vti scriptis. Et quòd æquum semper manet, & nunquam mutatur, neque communis lex. Secundùm naturam enim est: scriptæ verò leges sæpe. Vnde dictum est in Sophoclis Antigone,

cum illa defendit ſe egiſſe contra Creontis legem, ſed non contra non ſcriptam. Non enim hoc nunc, & heri, ſed ſemper. Ideò ego non timeo vllum. Et quod iuſtum eſt verum quiddam, & vtile, ſed non quod videtur. Quare non eſt lex quæ ſcripta eſt: non enim obit munus legis. Et quòd tanquam argentarius iudex eſt, vt diſcernas adulterinum, iuſtum à vero. Et quòd melioris viri eſt, non ſcriptis, quàm ſcriptis vti, & ſtare & ſi qua in re contraria ſit legi, quæ probetur, vel ipſa ſibi, vt hæc quidem aliquando iubet rata eſſe, quæcunque pepigerunt: illa verò vetat, pactiones fieri contra legem. Et ſi ambigua ſit, ita vt torqueas, & videas, in vtram deductionem aut iuſtum quadrare poſſit, aut vtile deinde eo vtaris. Et ſi res, de quibus lata eſt lex, nõ amplius maneant, lex verò maneat, conandum eſt, vt id declares, & pugnas hac ratione contra ipſam. Si verò lex ſcripta accommodata ſit ad factum, tunc optima mente eſſe dicendum eſt, non vt contra legem iudicet, ſed vt ſe ignoret id, quod dicit lex, ne peteret. Et quod eſt ſimpliciter bonum, eligere neminem, ſed quod ſibi. Et nihil intereſſe, vel legem non ferri, vel non obſeruari.

ἀπολογῆται γὰρ ὅτι ἔπραξε τὰ
τὴν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ τὰ
τὴν ἀγραφον.
οὐ γὰρ νῦν γε καχθὲς, ἀλλ' ἀεί·
δύπου τι ἐγὼ γε ἔμελλον ἀδ
ἀδήνος.
ἡ γὰρ τὸ δίκαιον ὄφελος τ
συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν. ὡ
ὁ νόμος ὁ γραμματικός. ὁ γὰρ
τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. ἔτι ὥσπερ
γυμναστὴν ὁ κριτὴς ὀφείλει, ὅπως
κριτὴν τὸ κάλλιστον δίκαιον, ἀλ τὸ δίκ
βλητικὸς ἀνδρὸς, τὸ τοῖς ἀγραφ
πῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι ἡμῖ
ἡμῖν εἶπου ἀναπτὸς τοῦτο θύδικαιο
τι, αὐτὸς αὑτῷ· ὅτι ὁ νόμ, ἐνίοτ
λύει κύρια εἶναι, ἅτ' ἂν συμβαίνοι
ὅλ' ἀπαγορεύῃ μὴ συμπράττειν τ
τὸν νόμον. ἡ εἰ ἀμφίβολος, σ
σκέψαι δὲ ὁρᾶν εἰ τὸ πότερον ἂ
γραμμὶν, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει,
συμφέρον, εἶτα πρὸς τοῦτο χρῆσθαι.
τὰ μὲν πεφάσματα ἐφ' οἷς κεῖ
νόμος μακρὸς μὲν ἦν, ὁ δὲ νόμος, πρ
ποτ' τοῦτο δηλοῖ; ἡ μάχεσθαι
πρὸς αὐτὸν. ἐκεῖ δ' ὁ γραμματικὸς
πρὸς τὸ πεφασμένον, πότε γράμμ
σθαι λεκτέον ὄφελον. ὅπ, ἐπὶ τῷ τ
τὸν νόμον ἕνεκα δικαίζειν ὄφελον,
ἵνα τις αὐτὸν ἀγνοήσας, ὅπ λέγει ὁ ν
μὴ ὀφλισκάνῃ. ἔτι ὅπ, ἐπὶ ἁπλῶς
γαθὸν αἱρεῖται οὐδείς. ἀλλ
αὐτῷ. καὶ ὅτι οὐδὲν δια
ρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσ

καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις, οὐ λυσιτελεῖ περιφρονοῦντα περὶ τι ἁμαρτάνειν. καὶ γὰρ πολὺ βλαπτόμενοι ἀμαρτάνουσι τοῦ ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῇ ἀρχοντι. καὶ ὅτι τοὺς νόμους σοφώτερον ζητεῖν ἐστίν, τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. καὶ περὶ μὲν τοὺς νόμους, ταῦτα διωρίσθω. περὶ δὲ τοὺς μαρτύρους, μαρτυρίς εἰσι διπλοῦν· οἱ μὲν, παλαιοί, οἱ δὲ παρόντες. ἐκ τούτων, οἱ μὲν, μετέχοντες τοῦ κινδύνου, οἱ δὲ οὔ. λέγω δὲ παλαιοὺς, τούς τε ποιητὰς, καὶ ὅσων δόξαν γνώριμον εἶναι κρίσις φαίνεται. οἷον, ἀμφίλυκοι Ὁμήρου μάρτυρες ἐγένοντο περὶ Σαλαμῖνος. καὶ τὰ περὶ Θεοπείθει ἔναγχος Πεισάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ περὶ Σιγείου. ἐκ Κλεόφωντι τῷ Κριτίαν τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἦν οἰκίαν. καὶ γὰρ ἂν ποτε ἐποίησε Σόλων, ἀπαῖδα μοι Κριτίαν πυρρόπεπλον πατρὸς ἀκούειν.

περὶ μὲν οὖν τῶν μαρτύρων τῶν παρόντων, οἱ πίστεις μάρτυρες. περὶ δὲ τῶν ἐσομένων, ἐκ τῶν χρησμολόγοι. οἷον Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος. ἔτι καὶ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία ἐστίν. οἷον, εἴ τις συμβουλεύοι μὴ πιστεύειν φίλον γέροντα, τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ παροιμία. μὴ ποτ' ὀφθῇ γέροντα. καὶ τὸ παῖς γὰρ εἶ, αἰσχύνῃ, ὦ καὶ τοῖς πατράσι.

Et in alijs artibus non esse vtile agere captiosè, vt contra medicum: quia non tantùm nocet error medici, quantùm si quis assuescat non obedire principi. Et se legibus sapientiorem esse studere, esse id quod in laudatis legibus prohibetur. Ac de legibus quidem hæc explicata sunt. Quod attinet ad testes, eorum sunt duo genera. Alij quidem sunt antiqui: alij verò noui: & ex his alij participes periculi: alij extra periculū. Voco antiquos, & Poëtas, & alios omnes illustres quorum sunt iudicia clara, vt Athenienses, Homero teste, vsi sunt de Salamine: & Tenedij nuper Periandro Corinthio in Sigeenses: & Cleophon contra Critiam Solonis eligis vsus est, dicens olim petulantem fuisse eius familiam: non enim vnquam ceciniſſet Solon, Dic flauo Critiæ, vt studeat carere parenti. Ac de præteritis quidem tales sunt testes. De futuris verò, etiam interpretes oraculorum, vt Themistocles, nauibus pugnandum esse, ligneum significare murum. Præterea verò prouerbia, vt dictum est, testimonia sunt, vt si quis consulat, ne peretur amicus senex, ei attestatur prouerbium: Beneficium ne conferas in senem. Et, vt filios tollat, quorum etiam sustulerit parentes.

Stultus, qui natos occiso patre relinquit. Noui verò sunt, quicunque illustres etiam aliquid indicarunt. Vtilia enim sunt etiam horum iudicia ijs, qui de iisdem rebus controuersantur: vt Eubulus in iudicijs vsus est contra Charetem, eo quod Plato dixit aduersus Archibium, quod increbuit in ciuitate, vt fateantur se improbos esse. Et participes periculi sunt, si visi fuerint falsum dicere. Ac tales quidem de talibus testes sunt. Factum sit, nécne, Sit, nécne. De qualitate verò non sunt testes, vt lustúmne, an iniustum, Vtile, an inutile. Qui verò longinqui sunt, etiam de his fide dignissimi sunt. Nã dignissimi fide sunt antiqui, quia incorrupti Certa enim fides est à testimonijs. Testes quidem non habenti illud seruit, quod ex verisimilibus oportet iudicare, & id significat, mente optima esse. Et quòd non licet corrumpere verisimilia argento. Et quòd non arguuntur falsorum testimoniorum verisimilia. Habenti verò cõtra non habentem, quod subiecta iudicio nõ sunt verisimilibus Et quòd nihil opus esset testimonijs, si rationibus satis esset rem, perspicere. Sunt autẽ testimonia partim de ipso, partim de aduersario. Et alia quidẽ de facto, alia vero de morib.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλίπει. περὶ σφᾶς δ' αὐτοὺς γνώμιμοι, κακρίκασί τι χρήσιμοι δέ, αἱ τούτων κρίσεις, τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν. οἷον, Εὔβουλος ἐν τῇ δικαστηρίοις, ἐχρήσατο κατὰ Χαρήτου, ᾧ Πλάτων εἶπε περὶ Ἀρχιβίου, ὅτι ἐνδιέβαλλεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου ἂν δόξωσι ψευδεῖς. οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι περὶ τοιούτων μόνον μάρτυρες εἰσὶ λέγουσιν, ἢ μή ἐστιν, ἢ μὴ· περὶ δὲ τοῦ ποῖόν, ἢ μάρτυρες. οὐκ, εἰ δίκαιον, ἢ ἄδικον, ἢ συμφέρει ἢ ἀσύμφορον. οἱ δὲ ἄποθεν. καὶ περὶ τούτων πιστότατοι. πιστότατοι γὰρ οἱ παλαιοί. ἀδιάφθοροι. γὰρ. πρὸ σώματα γὰρ τοῖς μάρτυσιν. μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ὁμοῖα τοῖς εἰκόσιν δεῖ κρίνειν. τοῦτ' ἔστι τὸ γνώμην τῇ κρίσει. τὸ ὅτι οὐκ ἔστι ἐξαπατᾶσθαι τὰ εἰκότα ὑπ' ἀργυρίου. καὶ ὅτι οὐκ ἐλέγχεται ψευδομάρτυρα τὰ εἰκότα. ἔχοντι δὲ πρὸς μὲν ἔχοντα, ὅτι οὐκ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτὰ ἐδεῖ μαρτυρίας, εἰ ὁμοίως τοῖς λόγοις ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι, αἱ μὲν, περὶ αὐτῶν. αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. καὶ αἱ μὲν περὶ τὸ πρᾶγμα. αἱ δὲ περὶ τὸ ἦθος

ὥςπε φανερὸν, ὅτι οὐδὲ ποτὲ ὄζιν ἐπορῆσαι μάρτυρίας χρησίμης. εἰ μὲν γὰρ κὴ τὸ πρᾶγματος, ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἀναπόδεικτος, δῆλα δεῖ τὸ ἦθος, ἢ αὐτὸ εἰς ὀπεικείαν, ἢ τὸ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. ἐκ δὲ μάρτυρος, ἢ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξὺ, ἢ ὑποδιαβολῶντος, ἢ ἀδοξιῶντος, ἢ μεταξὺ, καὶ ὅσαι δῆλαι πιαῦται διαφοραὶ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τόπους λεκτέον, ἐξ ὧν ὡσαύτως καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. ὥσε ἢ τὸ συνθήκας, τοσαύτη τῷ λόγου χρῆσίς ὄζιν, ὅσον αὔξει, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πίστας ποιεῖν, ἢ ἀπίστους. αἱ μὲν αὐτῷ ὑπάρχουσι, πίστας καὶ κυρίας. ὅτι δὲ τῷ ἀμφισβητοῦντος, πιθανὸν. πρὸς μὲν οὖν τὸ πίστας ἢ ἀπίστους καταστοχάζεσθαι, οὐδὲν διαφέρει τὰς ὥσε τὰς μάρτυρας πραγματείας. ὁπόσοι γὰρ ἂν γεγραμμένοι εἶσιν οἱ ὑπογεγραμμένοι, ἢ φυλαττόμενοι, πυκνὰς αἱ συνθῆκαι, πίστας εἶσιν. ὁμολογουμένης δὲ τῆς συνθήκης αἰκείας μὲν ὔσης αὐτῆς. ἢ γὰρ συνθήκη, νόμος ὄζιν ἴδιος καὶ κὴ μέρος. καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι, ἀ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον. εἰ δὲ νόμοι, τὰς κὴ τὸν νόμον συνθήκας. καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος, συνθήκη τίς ὄζιν, ὥσπε ὅστις ἀπιστεῖ καὶ φαυλίζει συνθήκην, τοὺς νόμους διαφθείρει.

Quare apparet, nunquam fore, vt careamus teſtimonio vtili: quia ſi non adſit de re, quod aut ſibi faueat, aut controuerſanti aduerſetur, at de moribus ipſius aderit ad oſtendendam probitatem, vel controuerſantis ad improbitatem. Alia verò de teſte aut amico, aut inimico, aut medio. Aut probato, aut infami, aut medio, & quæcunque aliæ eiuſmodi differentiæ, ex ijſdem locis ducendæ ſunt, ex quibus etiam enthymemata ducimus. De pactis eatenus orationis vſus eſt, quatenus ea auget, aut diminuit, aut fide digna efficit, aut indigna. Si pro ſe faciant, fide digna, & rata; ſi pro aduerſario, contrà. Atque ad ea quidem fide digna, aut indigna reddenda, res nihil refert à teſtium tractatione. Quales enim ſint qui inſcripti ſunt, aut qui aſſeruant, his pacta fide digna ſunt. Cùm verò conſtat adeſſe pactum, quod proprium ſit, augendum eſt. Pactum enim lex eſt priuata, & ſecundùm partem. Et pacta quidem non efficiunt legem rata. Leges verò rata efficiunt, quæ cum lege conueniunt, pacta. Et omnino ipſa lex pactū quoddam eſt. Quare quicunque non credit & tollit pactum, leges tollit.

Præterea aguntur multa ex contractibus, & quæ ſponte aguntur ex pactis ſunt. Quare ſi irrita fiant, tollitur inter ſe vſus hominum. Et alia, quæcunque conueniũt, promptum eſſe perſpicere. Quod ſi contrarium ſit, & faciat cum aduerſarijs, primùm quibus aliquis aduerſus legem aduerſantem pugnauerit, ea conueniunt. Abſurdum enim eſt, ſi legibus quidem cùm minùs rectè latæ ſint, ſed fraudem fecerint, qui tulerunt, non putemus oportere obedire, at pactis neceſſarium putemus. Deinde conuenit illud. Iuſti diſpenſatorem eſſe iudicem, vt non hoc ei ſpectandum ſit, ſed quod eſt iuſtius. Et iuſtum quidem non licere peruertere nec fraude, nec neceſſitate, quia natura factum ſit: pacta verò fieri & à deceptis, & à coactis. Præterea conuenit animaduertere, an contractiæ alicui ſint, aut ex ſcriptis legibus, aut ex communibus & iuſtis aut honeſtis. Præterea an alijs pactis poſterioribus, aut prioribus: aut enim poſteriore rata ſunt, & irrita priora: aut priora recta ſunt, & poſteriora falſa. Vtroque modo erit vtile. Deinde expediet videre, ſi qua in parte aduerſentur iudicibus, & quæcunque alia huiuſmodi. Etenim hæc facilia cognitu ſimiliter ſunt.

ἔτι δ', περὶ πόσ' ἐστὶ τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἑκούσια, καὶ τὰ συνθήκας. ὥσπερ ἀνώμοτα γιγνόμενα, αἱρεῖται μὴ ποιεῖν μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ νόμοις χρῆσθαι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ἄλλα δ' ὅσα ῥᾴδιον θεωρῆσαι, ὅτι πολλοῖς ἰδεῖν ἔστιν. εἰ δὲ ἐναντία ἐστί, καὶ μὴ πρὸς ἀμφισβητοῦντων, ἐνίοτε μὲν, εἴ τις παρὰ νόμον ἐναντίον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει. ἔστιν γὰρ, εἰ τῆς μὲν τιμίας, ἧ μὴ ὀρθῶς κείμεθ' ὧσιν, ἀλλ' ἐλαττοῦσιν οἱ πεθέμενοι, ὃν οἰόμεθα δεῖν πίθεσθαι, ταῖς δὲ συνθήκαις αἰσχρὸν. εἰ δ' ὅτι τῷ δικαίου βελτίονι ἔστιν ὁ δικαστὴς ἧκω, τοῦτο σκεπτέον. ἀλλ' ὡς δικαιότερον. καὶ τὸ μὲν δίκαιον, οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, διὰ ἀπάτην, διὰ ἀνάγκην, πεφυκὸς γὰρ ἔστι. συνθῆκαι δ' γίγνονται, καὶ ἐξ ἀπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ ταῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. ἔστι τι, εἰ μᾶλλον συνθῆκαις ὑστέραις, ἢ πρότεραις. ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι αἱ πρότεραι. ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαί, αἱ δ' ὕστεραι ἀπατήκασιν. ἑκατέρως δὲ οὐ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ συμφέρον, ὁρᾶν εἴπερ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. καὶ γὰρ ταῦτα, εὐχερῶντα ὁμοίως.

αὖ ἢ βέβαιοι, μαρτυρίαι πῶς ἐισιν. ἔχειν δ' δοκοῦσι τὸ πίστον, ὅτι ἀναγκη τις παρέσται. ὑκοῦν χαλεπὸν ὑδὲν ἴσως πύτων ἰδεῖν. ἢ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν. ὧν ὡ, ἀ τε ὑπάρχοντ' εἰκῖα, αὔξειν ὀξὺ ὅτι ὅτι μηθὲς μόνον τὴ μαρτυρίων εἰπεν αὖτα ἀ τε ὑπαναντία ὧσι. ἐ μὴ τὸ ἀμφισβητοῦντος ὀλιγάκις ἀν τις ταλαθῆ, λέγων καθόλου τὸ γένος τῆ βεβαίων. οὐδὲν γὰ πῆον ἀναγκαζόμενοι ἐ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ ἐ ταλαθῆ, ἢ ὀλιγαρτεροῦντες μὴ λέγειν ταλαθῆ, ἢ ῥαδίως καὶ ψευδόμενοι ὡς παυσόμενοι δᾶιον. δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ὅτι πιαῦτα γεγυμνασμένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες, ὥσθ' δὲ ὅρκων, πότερα χῶς ὀφείλειν. ἢ γὰ δίδωσι ἐ λαμβάνει, ἢ ἐδέτερον. ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' ἑ. ἐ πύτων. ἢ δίδωσι μὲν, ἐ λαμβάνει δὲ. ἢ λαμβάνει μὲν, ἐ δίδωσι δὲ. ἔτι ἀλλως πῶς ἔχοντα εἰ ὀμώμοσαι. ἔστ', ἢ ὑφ' αὑτῶ, ἢ ὑπ' ἐκείνε, ἐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥαδίως ὀπομοσεῖ. ἢ ὅτι ὀ μὲν ὀμόσας, ὐκ ἀποδίδωσι, τὸς δ' μὴ ὀμόσαντας, εἰκὸς καθικάζειν. ἢ ὡς ἔστ' ὀ κίνδυνος κρείττων ὁ ὢν τῆς δικαίας. τῆς μὲν γὰ, πιστεύει, τῷ μὴ ἔ. ἢ λαμβάνει μὴ ὅτι αὐτὰ χρημάτων ὄρκος.

Quæstiones autem teſtimonia quædam ſunt. Habere verò videntur fidem, quia neceſſitas quædam in eis ineſt. Non eſt igitur difficile earum vim intelligere, & quæ de eis dici poſſunt, explicare: ex quibus ſi ſint propriæ. eas augere licet, quia veræ ſolæ ex teſtimonijs ſint: ſi aduerſentur, & cum aduerſario faciant, euerterit aliquis veritatem, dicens de vniuerſo genere quæſtionem. Nihil enim minus qui coguntur, falſa dicunt, quàm vera, & tolerantes, ne dicant vera & facilè mentientes, vt requieſcant citiùs. Oportet autem habere facultatem referendorum ad hæc præteritorum exemplorum, quæ ſciunt iudicantes. Iuriſiurandi verò ratio, quadripartita diſtributio eſt: aut enim offert, & accipit aut neutrum: aut vnum quidem, alterum verò nequaquam. Et ex his aut offert, non accipit, aut accipit, non offert. Præterea alius eſt conſiderandi modus, an iuratum ſit, & ſic aut ab ipſo, aut ab illo. At non effert quidem, quòd facilè peierant, & quòd iuratus non reddit, hos autem etiam non iuratum arbitratur damnaturos. Et quòd hoc periculum melius eſt in iudicibus, quia his quidem credit, illi verò nequaquam. Non accipit: quòd pro pecunijs iuſiurandum eſt,

Præterea aguntur multa ex contractibus, & quæ ſponte aguntur ex pactis ſunt. Quare ſi irrita fiant, tollitur inter ſe vſus hominum. Et alia, quæcunque conueniũt, promptum eſſe perſpicere. Quod ſi contrarium ſit, & faciat cum aduerſarijs, primùm quibus aliquis aduerſus legem aduerſantem pugnauerit, ea conueniunt. Abſurdum enim eſt, ſi legibus quidem cùm minùs recte latæ ſint, ſed fraudem fecerint, qui tulerunt, non putemus oportere obedire, at pactis neceſſarium putemus. Deinde conuenit illud. Iuſti diſpenſatorem eſſe iudicem, vt non hoc ei ſpectandum ſit, ſed quod eſt iuſtius. Et iuſtum quidem non licere peruertere nec fraude, nec neceſſitate, quia natura factum ſit: pacta verò fieri & à deceptis, & à coactis. Præterea conuenit animaduertere, an contrariæ alicui ſint, aut ex ſcriptis legibus, aut ex communibus & iuſtis aut honeſtis. Præterea an alijs pactis poſterioribus, aut prioribus: aut enim poſteriore rata ſunt, & irrita priora: aut priora recta ſunt, & poſteriora falſa. Vtroque modo erit vtile. Deinde expediet videre, ſi qua in parte aduerſentur iudicibus, & quæcunque alia huiuſmodi. Etenim hæc facilia cognitu ſimiliter ſunt.

ἔτι δ', περὶ τῶν πολλὰ τοῖς συνθήκαις γίγνεται, καὶ τὰ ἑκούσια. κύρια γὰρ συνθήκας. ὥστε ἀνάγκη χειροῦσθαι, αἱρεῖται δὲ τοῖς ἀνθρώποις χρεία τοῦ εὐθρώπων. ἐν δὲ τοῖς ἅπασι δῆλον, ὅτι πολίτης ἰδίᾳ ἐστίν. ἂν δ' ἐναντία ᾖ, καὶ μὴ πρὸς ἀμφισβητοῦντων, περὶ τοῦτο μὲν, ἄρχει ἂν τις τοῖς νόμοις ἐναντίον μαχόμενος, ὡσθ' ὁμοίως. ἄτοπον γὰρ εἰ τῆς μὲν νόμους, ὧν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι, ταῖς δὲ συνθήκαις ἀναγκαῖον. εἶθ' ὅτι τοῦ δικαίου βελτίονος ἐστιν ὁ δικαστὴς ἕνεκεν, τοῦτο σκοπεῖν. ἀλλ' ὡς δικαίου πρᾶγμα. καὶ τὸ μὲν δίκαιον, οὐ μεταστρέφειν, οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ, φύσεως γὰρ ὄντι συνθήκαι γίγνονται, καὶ ἐξ ἀπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. ὡς δὲ τύπῃ σκοπεῖν εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τοῖς γεγραμμένοις νόμοις, ἢ τοῖς κοινοῖς, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. ἔτι τε, εἰ ἄμφω συνθήκαις ὑστέραις, ἢ τῇ προτέραις. ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι. ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαί, αἱ δ' ὕστεραι ἀπατήκασιν. ἀποτέμνει δὲ ἢ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ συμφέρον, ὁρᾶν ἐπὶ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. καὶ γὰρ ταῦτα, εὐχερῶτα ὁμοίως,

αἱ δὲ βέβαιοι, μαρτυρίαι πῶς εἰσιν. ἐχόντων δοκοῦσι τὸ πίστιν, ὅτι ἀναγκή τις παρέστηκεν. ὅλως χαλεπὸν ἰδεῖν αὐτῶν ἰδέαν. καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν. καὶ ὡς, καὶ πῶς ὑπάρχουσιν οἰκεῖαι, αὔξειν δεῖ ὅσα ἐστὶν ἡμῖν μάρτυρα μαρτυρίων εἰπεῖν αὐτὰ καὶ πῶς ὑπάρχειν αὐτοῖς. ἐὰν μὲν τοῖς ἀμφισβητοῦσιν ὀλίγοι αἱ πίστεις, λέγων καθόλου τοῖς γε πολλοῖς τοῖς βεβαίοις. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ δυνατοί, καὶ ὀλιγαρχούμενοι μὴ λέγειν ταληθῆ, καὶ ῥᾳδίως καὶ ψευδόμενοι ὡς παυσόμενοι δοκοῦσιν. δεῖ δὲ ἔχειν ἐπαναφέρειν ὅτι τοιοῦτα γεγυμνάσμεθα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες, καὶ δὲ ὅρκων, πῶς ἀναγκαῖον ὅτι διελεῖν. ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον. ἢ τὸ μέν, τὸ δὲ θάτερον. καὶ πότερον. ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει δέ. ἢ λαμβάνει μέν, οὐ δίδωσι δέ. ἔτι ἄλλως πρὸς ταῦτα ἐπιδιορισασθαι. ἔστι, ἢ ὑφ' αὑτῷ, ἢ ὑπ' ἐκείνου, οὐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥᾳδίως ἐπορκοῦσι. καὶ ὅτι ὁ μὲν ὀμόσας, οὐκ ἀποδίδωσι, τις δὲ μὴ ὀμόσαντος, εἶτα καθαπτάζειν. καὶ ὡς ἔστιν ἀκίνδυνος κρεῖττον ἐν τοῖς δικασταῖς. τοῖς μὲν γὰρ, πιστεύει, τῷ δὲ οὔ. ἢ λαμβάνει δὲ ὅτι αὐτῷ χρημάτων ὅρκος.

Quæſtiones autem teſtimonia quædam ſunt. Habere verò videntur fidem, quia neceſſitas quædam in eis ineſt. Non eſt igitur difficile earum vim intelligere, & quæ de eis dici poſſunt, explicare: ex quibus ſi ſint propriæ. eas augere licet, quia veræ ſolæ ex teſtimonijs ſint: ſi aduerſentur, & cum aduerſario faciant, euerterit aliquis veritatem, dicens de vniuerſo genere quæſtionem. Nihil enim minus qui coguntur, falſa dicunt, quàm vera, & tolerantes, ne dicant vera & facilè mentientes, vt requieſcant citiùs. Oportet autem habere facultatem referendorum ad hæc præteritorum exemplorum, quæ ſciunt iudicantes. Iuriſiurandi verò ratio, quadripartita diſtributio eſt: aut enim offert, & accipit aut neutrum: aut vnum quidem, alterum verò nequaquam. Et ex his aut offert, non accipit, aut accipit, non offert. Præterea alius eſt conſiderandi modus, an iuratum ſit, & ſic aut ab ipſo, aut ab illo. At non effert quidem, quòd facilè peierant, & quòd iuratus non reddit, hos autem etiam non iuratum arbitratur damnaturos. Et quòd hoc periculum melius eſt in iudicibus, quia his quidem credit, illi verò nequaquam. Non accipit: quòd pro pecunijs iuſiurandum eſt,

Et quòd ſi eſſet improbus, iuraret, quia melius eſt cauſſa alicuius rei improbum eſſe, quàm nullius : iuratus enim habebit, non iuratus nequaquam Quare ob virtutem erit, ſed non ob periurium non iurare. Et illud Xenophanis quadrat, quòd non æqualis prouocatio ipſa eſt, impio aduerſus pium, ſed ſimilis, ac ſi robuſtus debilem ad verberandum, vapulandum prouocaret. Si accipit, illud conuenit, quòd credit ſibi, illi nequaquam. Et illud Xenophanis inuertendo dicendum ſic, æquum eſſe, ſi impius offerat pius iuret. Grauéque eſſe, nolle iurare ipſum, de quibus illos dignum iudicat iuratos iudicare Si offert, quòd pium ſit, velle Dijs rem committere, & quòd non oportet ipſum alios iudices rogare : ipſi enim offert, vt iudicet. Et quòd abſurdum eſt, eum nolle iurare, de quibus alios dignum iudices iurare. Et quoniam de ſingulis manifeſtum eſt quomodo dicendum ſit etiam copulando quomodo dicendum ſit patet, vt ſi ipſe quidem vult accipere, aut non offerre, & ſi offert quidem accipere verò recuſat : & ſi accipere & offerre vult : & ſi neutrum. Ex ijs enim, quæ dicta ſunt, neceſſe eſt, vt copulentur,

καὶ ὅτι εἰ ἰῶ φαῦλος ᾖ, κατωμόσατο αὖ. κρεῖττον γὰρ ἕνεκά του φαῦλον εἶναι, ἢ μηδενός. ὀμόσας μὲν γὰρ ἕξει. μὴ ὀμόσας δ', οὔ. ὥςπερ ᾖ, δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν τὸ μή, καὶ τὸ τῷ ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση προσκλησις αὕτη, ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ. ἀλλ' ὁμοία, καὶ εἰ ἰσχυρὸς, ἀσθενῆ παίξαι ἢ πλησιάσαι προσκαλέσαιτο. εἰ μὲν λαμβάνοι ὅτι πιστεύει αὐτῷ ἐκεῖνος δ' οὔ. καὶ τὸ τῷ ξενοφάνους μεταστρέψαντα, φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι, εἰ μὲν ὁ ἀσεβὴς δίδωσι, ὁ εὐσεβὴς δ' ὀμνύῃ. δίκαιόν τε τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὴς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. καὶ ὅτι, οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι. αὐτὸς γὰρ δίδωσι κρίνειν. καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι. ἐπὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζόμενον, πῶς λεκτέον δῆλον. οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, δίδοσθαι δ' μή. καὶ εἰ δίδωσι μὲν λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει. καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ δίδοσθαι θέλει, εἴη μηδέτερον. ὁπότε γὰρ τὰ εἰρημένα ἐστὶν, ἀνάγκη συγκεῖσθαι.

ὥςπερ δὲ τοῖς λόγοις ἀνάγκη συγκεῖσθαι ὧν πρὸς εἰρημένων. ἐὰν μὲν γὰρ μὴ γεγραμμένος ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἀντίδικος, ὅτι ἐκ προνοίας. ἑκουσίου γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστί. τὸ δὲ ἐπιορκεῖν ἐστί. τὰ δὲ βίᾳ καὶ δι' ἀπάτην, ἀκούσια. συλλογίζεσθαι οὖν συμφέρει καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ ἀλλὰ μὴ τῷ στόματι. ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ἢ ὁμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ὀμόσαντων, οἷς ὤμοσε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσασιν. καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν, ὀμοσάντας, οἷς ἂν ὀμόσητε δικάζειν. αὐτοὶ δὲ οὐκ ὀμούμεθα. καὶ ὅσα ἄλλα, ἂν αὔξων τις εἴποι. ἐκ μὲν οὖν τῆς ἀτέχνου πίστεως, εἰρήσθω τοσαῦτα.

Itaque etiam rationes neceſſe eſt copulari ex ijs quæ dicta ſunt. Quod ſi ſuſceptum fuerit ab ipſo contrarium, quod non eſt periurium. Sponte enim eſt iniuriam facere, & pietate eſt iniuriam facere Quæ verò vi & fraude fiunt, non ſponte ſunt. Hic igitur concludendum eſt etiam periurium eſſe in mente, & non ore. Si verò ab aduerſario iuratum fuerit, quod omnia ſubuertit, qui non ſtat illis, quæ iurauit: quia hac de cauſſa etiam legibus vtuntur iurati, &, Vos quidem dignum iudicamus ſtare illis, quæ iurati iudicaueris: ipſi verò non ſtabimus. Et quæcunque alia amplificando aliquis dixerit. Ac de artis quidem expertè fide tam multa dicta ſunt.

ARISTOTELIS artis Rhetoricæ.

LIBER II.

CAP. I.

EX quibus quidem oporteat tum suadere, tum dissuadere, tum vituperare, tum laudare, tum accusare, tum defendere, & cuiusmodi opiniones, ac propositiones vtiles sint ad faciendam harum rerum fidem hæc sunt. De his enim, & ex his enthymemata ducuntur, vt in vnoquoque loquamur propriè genere orationum; quoniam verò causſa iudicationis est Rhetorica, (etenim consilia iudicant, & iudicium iudicatio est) necesse est non solùm ad orationem respicere, quomodo apta sit ad demonstrandum, & ad fidem faciendam, sed etiam ipsùm cuiusdam modi, & iudicem comparare. Multum enim interest ad fidem maximè quidem in consilijs, deinde verò etiam in iudicijs, tum si cuiusdam modi appareat is: qui dicit, tum si erga se existiment se habere quodammodo ipsum, tum verò si etiam ipsi affecti quodammodo sint. Ac cuiusdam quidē modi apparere oratorem, vtilius in consilijs est:

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ τέχνης Ρητορικῆς βιβλίον τέταρτον. ΚΕΦΑΛ. α'.

ΕΚ τίνων μὲν δεῖ ἡμᾶς προτρέπειν, καὶ ἀποτρέπειν. καὶ ψέγειν, καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ πίστεις καὶ δόξεις καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, εἰρῆται. ἐπεὶ γὰρ περὶ τούτων καὶ ἐκ τούτων, τὰ ἐνθυμήματα λέγεται. ὡς δεῖ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ ἦθος τῷ λόγῳ. ἐπὶ δὲ ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ Ρητορικὴ, καὶ γὰρ ταῖς συμβουλαῖς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς, ἔσται καὶ πιστὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποῖόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν. πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν. μάλιστα μὲν, οἱ περὶ συμβουλῆς, εἶτα δὲ, καὶ οἱ περὶ δίκης, τὸ, ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ὑπολαμβάνειν ἔχειν πῶς αὐτόν. πρὸς δὲ πολλοῖς εἰσὶ καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως συγχαίνουσι. τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρησιμώτατον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστιν. τὸ δὲ

ἔτι δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν, εἰς τὰς δίκας· ὁ γὰρ αὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδὲ ὀργιζομένοις πρὸς ὀργὴν ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἔπεσθαι, ἢ κατὰ μέγεθος ἔπεσθαι· τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι δοκεῖ ὁ ποιῶν τι κρίσιν, ἢ ἐν ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι, τοὐναντίον· καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ ἐλπίδι ὄντι, ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι, φαίνεται τῷ δὲ ἀπαθεῖ καὶ δυσκραίνοντι, τοὐναντίον. ἔτι μᾶλλον οἱ πιστοὶ εἰσὶ πιστοὶ τοῖς λέγουσι, περὶ ὧν δοκεῖ τὰ αὐτὰ. τοσαῦτα γὰρ διὰ ἃ πιστεύομεν, ἔξω τῆς ἀποδείξεως. ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια· διαψεύδονται γὰρ ὅσοι ἢ λέγουσιν, ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τι· ἢ γὰρ διὰ ἀφροσύνην ἃ ὀρθῶς τῷ τοιῷδε δοξάζουσι· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν ἃ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσὶν, ἀλλ' οὐκ εὔνοι· διὸ πολλάκις ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γνωσκοντας. καὶ πλὴν ταῦτα οὐδέν. ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτ' ἔχειν, τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. ὅτι μὲν οὖν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φαίνῃ αὐτὸς, οὐκ ἐκ τῶν περὶ τοὺς

affectum verò esse aliquo modo auditorem, in iudicijs. Non enim eadem videntur amantibus & odio habentibus, neque irascentibus, & leniter se habentibus: sed aut omnino diuersa, aut magnitudine diuersa. Amanti enim is, de quo habet iudicationem, aut non iniustè agere, aut parùm videtur iniustè agere. Odio autem habenti contrarium. Et cupienti quidem, & bene sperànti, si sit futurum iucundum, etiam fore, & bonum fore videtur. Affectus verò experti & dubitanti contrarium. Cur igitur ipsæ sint fide digni, qui dicunt, tres sunt caussæ. Tot enim sunt, propter quæ fidem præstamus, præter demonstrationes, nempe prudentia, & virtus, & beneuolentia. Nam falsum sequuntur in ijs de quibus dicunt, vel consultant, aut propter omnia hæc aut horum aliquid. Aut enim propter imprudentiam non rectè id opinantur, aut opinantes rectè, propter improbitatem, quæ videntur, non dicunt, aut prudentes quidem, & probi sunt, sed non beneuoli. Itaque contingit, vt optima consilia non dent, qui ea cognoscũt. Et præterea nihil est. Necesse igitur est, qui omnia videatur hæc habere, eũ esse apud auditores fide dignum. Iam vnde prudẽtes, & probi appareant, ex ijs,

quæ de virtutibus explicata ſunt, ſumendum eſt: ijſdem enim & alterum aliquis & ſe ipſum comparabit talem. De beneuolentia autem, & amicitia in ijs, quæ pertinent ad affectus dicendum nunc eſt. Sunt verò affectus, per quos cùm ſe immutent, differunt in iudicationibus quos ſequitur moleſtia, & voluptas, vt ira, miſericordia, metus, & quæcunque alia eiuſmodi, & his contraria. Oportet autem diuidere ea, quæ de vnoquoque tradentur, in tria, vt quæratur, exempli cauſſa, de ira, tum quomodo affecti iracundi ſint, tum quibus conſueuerint iraſci, tum in quibus. Si enim vnum, vel duo teneamus ex his, & non omnia, fieri non poterit, vt iram excitemus. Similiter verò etiam de alijs. Quemadmodum igitur, & in ijs, quæ ante dicta ſunt, deſcripſimus præpoſitiones: ſic etiam in ijs faciemus, & diuidemus eo, qui dictus eſt, modo.

ἀρέσκει διηρημένων λαμβάνειν ὁ ὅτι ἁπλῶς αὐτῶν τὸ καὶ ὅπῃοί πως, καὶ ἑαυτὸν καταστήσαι τοιοῦτον. τῶν δὲ βυσίας καὶ φιλίας, ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν. ἔστι δὲ τὰ πάθη, ὀργὴ, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ', ἁπλῶς ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ, καὶ πρὸς οἵους εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, & ὑπὲρ ποίοις· εἰ γὰρ, τὸ λαβεῖν ἕν, ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δ' μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη πρὸς ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ & ὑπὲρ τῶν ἄλλων. ὥσπερ οὖν & ὑπὲρ τῶν προειρημένων διειλόμεθα τὰς προτάσεις, ὅτι καὶ ὑπὲρ τούτων ποιησόμεθα, καὶ διελωμεθα τὸν εἰρημένον τρόπον.

CAP. II.

IAm verò ſit ira appetitio cum dolore coniuncta eius quæ apparet vltionis, propter eam quæ apparet deſpicientiã vel in ſe, vel in ſuorum quempiã non conuenienter. Et quoniam talis eſt ira, neceſſe eſt,

ΚΕΦΑΛ. β'.

ΕΣτω δὴ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετ' λύπης συμπαθείας φαινομένης, διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τοῦ εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ μὴ προσηκόντως. εἰ δὴ τοῦτ' ἔστιν ἡ ὀργὴ

ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεί τινι καθ' ἕκαστον τινά· οἷον, Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ. ἐὰν οὖν τις, ἢ αὐτὸς πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε· καὶ πάντως ἡδὺ πᾶσιν ἐπιθυμία τινὰ ἡδονὴν ἔχουσα τοῦ ἐλπίζειν τὸ φανήσεσθαι· ἡδὺ μὲν οὖν τὸ οἴεσθαι τυγχάνειν ὧν ἐφίεται. λύπης δὲ τὰ φαινόμενα μᾶλλον ἐναντία ἐστὶ τοῖς ἐναντίοις αὐτοῖς. ὁ δὲ ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτοῖς μᾶλλον· διὸ καλῶς εἴρηται τοῦτο δυσμενές.

Ὡς πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο,

Ἀνδρῶν οἰνοβαρείων ἀέξεται.

συμβαίνει γὰρ ἡδύνεσθαί τινας ὀλίγα τῶν ὑπαρχόντων, ἢ οἴονται ὀλίγα τεύξεσθαι ἐν τῇ μορφῇ τοῦ, τῇ διανοίᾳ. ἢ οἷον τοῖς ἐγκαθεύδουσι φαντασία, ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἐνυπνίοις. ἔτι δὲ ἡ ὀλιγωρία δῆλον· οὐ γὰρ ὀργιζόμεθα οὐδὲν τοῦ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· καὶ γὰρ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ ἐφ' ἑαυτοὺς ἄξια οἰόμεθα πάντων εἶναι, καὶ σωφρονοῦντα τοιαῦτα· ὅσα δὲ μηδὲν, ἢ παῦρα μικρά, ἴσμεν ἄξια ὑπολαμβάνομεν. τοιαῦται δὲ αἱ τῶν εἰδώλων ὀλιγωρίαι, καταφρόνησίς τε ἐπηρεασμὸς καὶ ὕβρεις· ὃ, περὶ καταφρονῶν, ὀλιγωρεῖ· ἃ γὰρ οὐδενὸς ἄξια ἐστὶν, πάντων καταφρονοῦσι· τῶν δὲ μηδενὸς ἄξιον, ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπηρεάζων, φησὶ καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς τοῦ βουλήσεσθαι, ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ.

vt is, qui irascitur, irascatur semper singularium alicui, vt Cleoni, sed nō homini. Et quia sibi aut suorum alicui fecit, aut facturus fuit. Præterea verò, vt omnem iram consequatur aliqua voluptas ex spe vlciscendi. Iucundum enim est existimare se consecuturum esse, quæ appetit. Nemo autem quæ videtur fieri non posse appetit. At qui irascitur, appetit quæ à se fieri possunt. Quamobrem rectè dictū est de ira. Dulcior effuso quæ melle in pectore crescit. Consequitur enim voluptas quædam & ex hoc, & ex eo, quia versantur in vlciscendo cogitatione. Quæ igitur tunc fit phantasia, voluptatem pati, vtque in somnijs. Et quoniam despicientia est actus opinionis in eo, quod nihil æstimandū videtur etenim mala, & bona digna arbitramur studio esse, & quæ referuntur ad hæc, quæ verò sunt nihil, aut admodum parua, nulla re digna existimamus) tres sunt species despicientiæ, contemptióque, & incommodatio, & contumelia. Qui enim contemnit, despicit: quæ enim arbitrantur nulla re digna esse, ea contemnūt Quæ verò nulla re digna sunt despiciunt. Et qui incommodat, videtur, cōtemnere. Est enim incommodatio impedimentum, quod fit voluntatib. non vt aliquid sibi eueniat, sed vt ne illi;

Quoniam igitur non ſpectat, vt ſibi aliquid eueniat, deſpicit. Id enim manifeſtum eſt, quia nec ob futurum exiſtimat (nã timeret, & non deſpiceret) nec profuturum vlla in re, quæ vllum habeat momentum: nam curaret, vt amicus eſſet. Et qui contumeliam infert deſpicit. Eſt enim contumelia nocere, & moleſtum eſſe in ijs, in quibus dedecus eſt patienti, non vt aliquid fiat ſibi aliud, niſi quod fit, ſed vt voluptatem percipiat. Etenim referentes non faciunt contumeliam, vel vlciſcuntur. Cauſſa verò voluptatis eſt contumeliam facientibus, quòd arbitrantur malefaciendo ſe extollere magis. Quamobrem iuuenes, & diuites contumelioſi ſunt, excellere enim ſe arbitrantur contumeliam inferendo. Contumeliæ verò eſt non æſtimare. Et qui non æſtimat deſpicit. Quod enim nulla re dignum eſt, nullam habet æſtimationem nec mali, nec boni. Quãobrem ait iraſcens Achilles, Non æſtimauit, quoniam ereptum donum ipſe retinet, &, Tanquam non æſtimandum profugum. Vt qui propterea iraſcatur. Conuenire autem arbitrantur, ſe magnifieri ab inferioribus genere, facultate, virtute, & omnino eo in quo aliquis longè excellit,

ἐπὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι ἐλιγωρεῖ· δῆλον γάρ, ὅτι οὐδὲν βλάψει τὸν ὑπολαμβάνοντα· ἐφοβεῖτο γάρ, καὶ οὐκ ὠλιγώρει· οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου· ἐφρόντισε γὰρ ἂν ὅστις φίλος ἦν. καὶ ὁ ὑβρίζων δέ, ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις, τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη ὄντι τῷ παθόντι, μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ ἄλλο ἢ ὅ, τι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡδὺ ᾖ· οἱ γὰρ ἀνταποδιδῶντες, οὐχ ὑβρίζουσι, ἀλλὰ τιμωροῦνται. αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτοὶ ὑπερέχειν μᾶλλον. διὸ καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβριστᾶί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. ὕβρεως δὲ ἀτιμία. ὁ γὰρ ἀτιμάζων, ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν, οὔτε κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ· διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς,

Ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.

ὡσπερεὶ τὸν ἀτιμασθέντα μεταπάσασθαι, ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. συμβαίνει δὲ σχεδὸν τοὺς ὑπερεχομένους ὑπό τινων ἢ πόνων ἢ χρημάτων, ἢ δυνάμεων, καὶ ἀρετῶν, ἢ ὅλως ὧν ᾧ αὐτῶν ὑπερέχει πολύ·

ᾗ οἱ χρήμασιν ὁ πλούσιος, πένη-
τες· ἢ οἷς παρ' λόγῳ ῥητορικὸς
ἀδύνατον εἰπεῖν· ἢ ἄρχων, ἀρ-
χομένῳ· ἢ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος,
τῷ ἄρχεσθαι ἀξίου· διὸ εἴρηται,

Θυμὸς δὲ μεγας ἐσὶ διοτρε-
φέων βασιλήων· ἢ

Ἀλλά γε ἢ μαλακισθεν ἔχει κότον,
ὄφρα πλέασι.

ἁμαρτάνουσι γὰρ πρὸς τὰ ἀξιούμενα· ἔστι, τὸν οὐδὲν προσήκοντα, ὑφ' ὧν τις οἴεται δεῖν τυχεῖν δίκης· ἔστι δὲ εἰσὶν, οὓς δεῖ ποιῆσαι, ἢ ποιεῖ, ἢ αὐτὸς, ἢ ὑφ' αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτὸν, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. φανερὸν οὖν ὅτι πρὸς τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοί, ἐπὶ τίσι, καὶ διὰ τίνα· αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γὰρ πᾶσιν ὀλιγωρίας. ἐάν τε κατ' ὀλίγωσιν ἐμέ τις· οὗτος, παρ' ὃν ἐβουλόμην αὐτὸς κρίνειν τις· οὗτος, παρὰ τὸν πρὸς τοῦτον· ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ἐμοὶ τὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἐάν τε αὖ παροξύνῃ τις, διό τε μὴ συμπροθυμῆται, διό τε ἀνόητόν τι ἐποίησεν ἢ ὅπως ἔχοντα, τοῖς τοιούτοις ὀργίζεται. διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν, πρὸς τοὺς τῶν παρόντων ὀλιγωροῦντας· ὅτι, κάμνων μὲν, πρὸς τὸν ἰατρὸν· πενόμενος δὲ,

vt pecunijs diues pauperi, & in dicendo eloquens ei, qui dicendo non valet, & imperans ei, cui imperatur, & qui existimatur esse dignus qui imperet, ei qui dignus, cui imperetur. Quamobrem dictum est, ira est magna ab Ioue natorum regum. Et alibi, Conceptam tamen iram seruat, Molestiam enim habent propter excellentiam, præterea à quibus aliquis putat benignè fieri oportere. Isti autem sunt, quos beneficio affecit, vel efficit, aut ipse, aut suorum aliquis, aut propter ipsum vel vult, vel voluit. Apparet igitur iam ex his quomodo se habentes irascantur ipsi, & quibus & propter quæ ipsi enim, cùm dolent. Nam appetit aliquid dolens. Siue igitur directè obstiterit aliquis, vt sitienti ad bibendum, siue non directò, similiter idem videatur effieere, &, si refragetur aliquis, & si non suffragetur, & si qua alia in re turbarit sic se habentem: omnibus irascitur. Quamobrem ægrotantes, paupertate laborantes, amantes, sitientes, omnino cupientes, & non rectè agentes, iracundi sunt, & qui concitentur, idonei. Maximè quidem aduersus eos, qui præsentem statum despiciunt, vt ægrotans quidem in ijs, quæ pertinent ad morbum, paupertate autem laborans in ijs,

quæ ad paupertatem, bellator in ijs, quæ ad bellum, amator in ijs quæ ad amorem. Similiter verò etiam in alijs: præparatur enim quisque ad suam cuiusque iram ab inhærente affectu. Præterea verò si contraria acceperit, molestiam enim affert maiorẽ, quod multum etiam præter opinionem est: quemadmodum etiam delectat, quod multum præter opinionem est, si factũ sit, quod vult. Quamobrem & horæ, & tempora, & affectiones, & ætates ex his apparent, quales aptæ sint ad commotionem iræ, & quando, & vbi, & vt, quò magis in eis sunt, aptiores etiam sunt ad commotionem. Ac ipsi quidem sic se habentes facilè ad iram concitantur. Irascuntur autem & ijs, qui irridẽt, & ijs qui subsannãt, & ijs qui illudunt. Contumeliam enim faciunt. Et ijs, qui in eis nocent, quæ contumeliæ signa sunt. Necesse autem est, vt talia sint, quæ neque pro re aliqua, neque vtilia agentibus sunt. Iam enim videntur propter contumeliam. Et maledicentibus & contemnentibus in ijs, quib. ipsis maximè studẽt, vt qui in philosophia cupiunt alios superare, si quis inuehatur in philosophiam: qui verò in forma corporis, si quis in formam; similiter verò etiam in alijs.

τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμικὸς δ', πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρωτικὸς δὲ, πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δ' καὶ πρὸς τἄλλα· προσδοκᾶται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. ἔτι δ', ἐὰν παρὰ προσδοκίαν τύχῃ πρός τι γιγνόμενος· μᾶλλον γὰρ μᾶλλον τὸ παρὰ δόξαν, καθάπερ καὶ πέρπει τὸ παρὰ δόξαν, ἐὰν γένηται ὃ βούλεται. διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικίαι, ἐκ τούτων φανεραί, πῶς ἔχουσι πρὸς ὀργήν, καὶ ποῖα καὶ ποσά· λέγω δὲ ποῖα μὲν οἷς παρεῖναι μᾶλλον εἰσὶ, μᾶλλον δὲ ὀργίλοι· οἷον ἐὰν μὲν οὕτως ἔχῃς, ὀργισθήσῃ πρὸς ὀργιλόν· ὀργίζονται δὲ τοῖς καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. καὶ τοῖς τὰ πεπραγμένα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα· ἀνάγκη δὲ πεπραγέναι τοιαῦτα, ἃ μήτε αὐτῷ τινὸς, μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὕβριν. καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι, καὶ καταφρονοῦσι· τοῦτο δ' ἐστὶν, οἷς δοκεῖ φιλοσοφίᾳ φιλοπραγμονεῖν, ἐὰν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν· οἷς δὲ δοκεῖ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τἄλλων.

ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ μὴ ὑπολαμβάνουσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς, ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰκανῶς, ἢ μὴ δοκεῖν. ἐπιδεῖ δὲ σφόδρα οἴονται ὑπάρχειν οἷς ἐπιτίθενται, οὐ φροντίζουσι. καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ ἧττον ἀξιοῦν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν οὗ πάσχειν, ἢ μή. καὶ τοῖς εὐηργετημένοις πρότερον, ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὠφελῶσι· καὶ γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οἴονται καταφρονεῖσθαι· ὥστε πάλιν ἂν ποιεῖν. καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν οὗ, μᾶλλον ἢ ἴσον ἀντιποιοῦνται. καὶ τοῖς τὰναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἧττον ὦσι καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ ποιοῦντι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἧττον· οἱ δὲ, ὡς παρ' ἧττόνων. καὶ οἷς ἐν μισθοῦ λόγῳ ἔστιν, ἂν πληρῶσι μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἧττοσι μὴ ὀλιγωρεῖν. τοῖς δὲ φίλοις, ἐὰν τι μὴ δι' ὀλιγωρίαν ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν παρασκευάσωσι, καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δοκοῦσιν· ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλεξίππου τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. καὶ τοῖς ὑπερχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις· καὶ ὅλως θυμουμένοις ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις·

Atque hoc multo magis, ſi ſuſpicentur ea non adeſſe ſibi, vel omnino, vel non ſatis, vel non exiſtimari. Quòd ſi valde exiſtiment ſe hærere in ijs, in quibus illuduntur, non curant. Et amicis magis, quàm non amicis, arbitrantur enim conuenire magis, ſe ab ipſis beneficio affici quàm non. Et ijs, qui conſueuerint honorare, aut curare, ſi non amplius ſic conferuentur. Etenim ab his arbitrantur ſe contemni: idem enim facturos. Et ijs qui non reddunt beneficium, nec par reddunt, & ijs, qui contraria faciũt ac ipſi ſi inferiores ſint: Contemnere enim omnes eiuſmodi videntur. At hi quidem, vt eos qui iũferiores ſint: illi verò tanquam ab inferioribus beneficio affecti Et ijs, qui in nulla ſunt exiſtimatione, ſi deſpiciant, magis poſitum enim eſt iram eſſe deſpicientiæ aduerſus non conuenienter ſe gerentes. Conuenit autem inferioribus non deſpicere. Et amicis, ſi non benedicant, aut faciant, & præterea magis, ſi contraria faciant, & ſi non ſentiant ipſos indigere, vt Antiphontis Plexippus Meleagro: deſpicientiæ enim non ſentire ſignum eſt, quæ enim curamus non latent. Et ijs qui gaudent rebus aduerſis, & omnino ijs, qui bono animo ſunt in ipſorum rebus aduerſis:

aut enim inimici, aut deſpicietis ſignum eſt. Et ijs qui non curant, ſi moleſti ſint. Quãobrem & mala nunciantibus iraſcuntur. Et ijs, qui aut auſcultant de ipſis, aut ſpectant ipſorum mala: ſimiles enim ſunt aut ijs qui deſpiciunr, aut inimicis. Amici enim condolent. Spectantes verò propria mala, omnes dolent. Præterea deſpicientibus apud quinque hominum genera, apud eos quibuſcum de honore concertant, apud eos quos admirãtur, apud eos quibus volunt ſe admirationi eſſe, apud eos quos reuerẽtur, & inter eos qui reuerentur ipſos. Inter hos ſi quis deſpiciat, iraſcũtur magis. Et ijs, qui in eiuſmodi reb. deſpiciũt, quas ipſis turpe nõ eſt adiuuare, vt parentes, filios, vxores, ſubditos. Et gratiã non agentibus: præter conueniẽs enim eſt deſpicientia. Et diſſimulatione vtentibus apud eos, qui ſeriò agunt: quia pertinet ad contemptionem diſſimulatio. Et ijs, qui de alijs benemeriti ſunt, ſi non etiam de ipſis: etenim id pertinet ad contẽptionem: nõ æſtimare dignum ijs quibus omnes dignos æſtimet etiam ipſum. Conficiens verò iræ, etiam obliuio eſt, vt quæ etiam nominum ferè eſt, deſpicientiæ enim videtur etiam obliuio ſignum eſſe. Nam propter non curãtiam, obliuio fit,

ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωρᾶσθαι σημεῖον. καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν καὶ λυπῆσαι· διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. καὶ τοῖς ἀκούουσι τοῦ αὐτοῦ, ἢ θεωμένοις τὰ αὐτοῦ φαῦλα· ὅμοιοι γὰρ εἶσι ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι, συναλγοῦσι· θεωμένοις δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες, ἀλγοῦσιν. ἔτι, τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται πρὸς οὓς θαυμάζοισιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτοῖς· ἐν τούτοις ἑαυτῶν ὀλιγωρεῖ, ὀργίζονται μᾶλλον. καὶ τοῖς εἰς τὰ ἰδιώτατα ὀλιγωροῦσιν, ὑφ' ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι· πρὸς τὸ γὰρ σημεῖον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις, πρὸς ἃ σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. καὶ τοῖς μὴ ἄλλα οὗ ποιητικοῖς, ἀλλὰ μὴ καὶ αὐτοῦ· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, μὴ ἀξιοῦν ὧν πάντας καὶ αὐτόν. ποιητικὸν δὲ ὀργῆς καὶ ἡ λήθη, ὅτι καὶ τοῦ ὀνομάτων ὅσα παρὰ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δεῖ κεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον ἐστί. δι' ἃ μάθησιν μᾶλλον γὰρ ἡ λήθη γίγνεται

ἢ δι' ἀμέλειαν, ὀλιγωρία ἐστίν. οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα, εἴρηται. δῆλον δὲ ὡς δεῖ φάναι, αὐτὸν κατασκευάζειν τὴν λέξιν τοιούτους οἵους ὀργίλους ἔχειν, ἢ τοὺς ἐναντίους τοιούτοις ἐνίοις ἔντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτοις οἵοις ὀργίζονται.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῇ πραότητι, καὶ ὀργὴ πραότης, λεκτέον πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πραεῖς ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραύνονται. ἔστι δὲ πραότης, κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὑπερφρονοῦσιν, ὀλιγωρία δὲ ὄφις ἐστὶν, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μεθ' ὑπερηφανίας πάσχουσι, καὶ ἀκουσίως πάσχειν, καὶ φαινομένοις τοιούτοις, πρᾶοί εἰσι καὶ τοῖς παίζουσι πρὸς ἐπιτήδειον βλαπτομένοις. καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ αὑτοῖς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτῷ δοκεῖ ὑπερφρονεῖν. καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ὅτι τοῖς πεπραγόσι, παύονται τῆς ὀργῆς· σημεῖον δὲ ὅτι τῆς αὐτῆς οἰκετῶν κολάσεως· τοῖς μὲν γὰρ ἀντιμαχομένοις καὶ ἀντιλέγουσι μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι, παυόμεθα θυμούμενοι·

at non curantia deſpicientia eſt. Ac quibus quidem iraſcuntur, & quomodo ſe habentes, & propter quæ dictum eſt, Manifeſtum autem eſt, oportere ipſos parare oratione tales, quales cum ſunt, iracundè ſe habent & aduerſarios ijs rebus affines, in quibus iraſcuntur, & tales, qualibus iraſcuntur.

CAPVT III.

QVoniam verò iraſci, & deliniri, cõtraria ſunt & ira, & delinitio, ſumendum eſt, & quomodo ſe habentes lenes ſint; & erga quos leniter ſe habeant, & per quæ leniantur. Sit igitur delinitio, ſedatio, & remiſſio iræ. Si ergo iraſcuntur deſpicientibus, deſpicientia verò eſt ſponte, manifeſtum eſt, & ijs, qui nihil horum faciunt, vel non ſponte faciunt, vel apparent tales, lenes eſſe. Et contraria ijs quæ fecerunt, volentibus. Et quicunque etiam in ſe tales ſunt, nemo enim ſe videtur perſpicere. Et confitentibus & quos pœnitet. Quaſi enim loco pœnæ moleſtia afficiantur in ijs quæ facta ſunt requieſcunt ab ira. Signum verò eſt in famulorum caſtigatione. Inficiantes enim, & contradicentes magis caſtigamus. Verùm aduerſus confitentes iuſtè ſe caſtigari, conquieſcimus excandeſcẽtes,

Cauſſa verò eſt, quòd impudentia eſt manifeſta negare: at impudentia eſt deſpicientia, & contemptio. Quo igitur valde contemnimus, apud eos pudore non afficimur. Et ſe ſubmittentibus & non contradicentibus. Videntur enim confiteri ſe inferiores eſſe. At inferiores timent, qui verò timet, nemo deſpicit. Aduerſus autem ſe ſubmittentes, requieſcere iram, etiam canes manifeſtum faciunt, non mordentes eos, qui proſtrati ſunt. Et ſeriò agentibus cum ſeriò agentibus. Videtur enim curari, ſed non contemni. Et ijs, qui in re maiore gratificati ſunt. Et rogantibus ac deprecantibus, ſubmiſſiores enim ſunt. Et contumelioſis, ac ſubſannātibus atque deſpicientibus aut nullius, aut non bonorum, aut non talium quales ipſi ſunt. Omnino autem ex contrarijs oportet conſiderare ea, quæ pertinent ad lenien dum. Et ijs, quos timent & propter quos pudore afficiuntur: quoad enim ita ſe habeant, non iraſcuntur. Fieri enim non poteſt, vt ſimul timeant & iraſcantur. Et ijs qui per iram fecerunt, aut non iraſcuntur, aut minùs iraſcuntur: non enim propter deſpicientiam videntur egiſſe. Nemo enim qui iraſcitur deſpicit, etenim deſpicientia vacat dolore,

αἴτιον δ', ὅτι αἰσχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι· ἡ δ' αἰσχύνη ὀλιγωρία, ὀλιγωρεῖ δὲ καταφρονητικός. ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, ἐπ' αἰσχυνόμεθα. καὶ τοῖς ὑπτιοῦμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους φοβοῦνται· φοβοῦμενοι δ' οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ὑπτιουμένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, ὃ δάκνοντας τοὺς καθημένους. καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας. δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις, καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παρακεκλημένοις· ταπεινότεροι γάρ. καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευαστικοῖς, μηδ' ὀλιγώροις, μηδὲ εἰς μηδέτα, μὴ μικρὰς χρησις, μὴ μικρὰς τοιούτους οἷοι περ αὐτοί. ὅλως δ', ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά. καὶ οὓς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται· ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν, ἢ μὴ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται· καὶ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πεπρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ· ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἀλυπία

ἡ δὲ ὀργὴ, μετὰ λύπης. καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. καὶ ἐχθροῖς ἢ ἀνταποδοῦναι, ὅλον ἐπὶ πρᾳοῖ εἶναι· οἷς, ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν θυμηδίᾳ, ἐν καταθύσει, ἐν πληρώσει· ὅλως, ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ὄντασι. ἔτι κληρονόμοις δὲ μὴ ὑποφύλοις τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. παύει δὲ καὶ ἕτερα ὀργὴν μείζω ἢ παρ' ἄλλου ληφθῆσα τιμωρία πρότερον· διὸ οὐ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς, ὀνειδιοῦντος τὸν δῆμον, ἢ οὐκ ἀπολογῇ· ὅπως γε, ἔφη, μήπω τότε· ὅταν μεῖζον ἴδω ἀγῶνα· πρᾷοι γὰρ γίγνονται, ὅταν εἰς μεῖζον τινὰ ὀργὴν ἀναλώσωσι· οἷς συμβέβηκε καὶ Ἐργοφίλῳ· μᾶλλον γὰρ χαλεπήναντες, ἢ Καλλισθένει, ἀφῆκαν, διὰ τὸ Καλλισθένους τὴν τιμωρίαν καταγνῶναι θανάτου. καὶ ἐὰν ἔλασσον, καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεποιηκότας ὦσιν, ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἀδύ· ὥσπερ γὰρ ἀληθείας ἡμωρίαν οἴονται. καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· ἡ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τὸ μὴ ποιῆσαι οἴονται πάσχειν· ἡ δὴ ὀργὴ τοῦτο λυθῆναι· δεῖ τῷ λόγῳ δεῖ προκαλέσασθαι·

ira verò cum dolore est. Et ijs qui propter ipsos pudore afficiuntur Et qui se habent contrario modo, ac illi qui irascũtur, profectò lenes sunt, vt in ludo, in risu, in festo, in felici die, in recta actione, in saturitate, omnino in indolentia, & voluptate sine contumelia, & in spe æqua Præterea verò qui commorati sunt in ira, & non recenter irascũtur. Sedat enim iram tempus. Sedat verò etiam alterius iram maiorem de alio sumpta pœna priùs. Quamobrem rectè Philocrates, dicente quodam, dum irasceretur populus. Quid te non defendis? Nondum, inquit. Verum quando? cùm alium videro in crimen vocatum. Lenes enim fiunt, cùm in alium iram consumpserunt, quemadmodum contigit in Ergophili casu. Magis enim ei succensentes, quàm Callistheni, cum dimiserunt, propterea quòd Callisthenem pridie morte mulctauerant. Et si conuicerint. Et si maius malum passi sint, quàm ij qui irascuntur, attulissent: quasi enim se sumpsisse pœnam putant Et si se iniustè agere arbitrantur, & iustè pati: non oritur enim ira aduersus iustum: quia non amplius præter id, quod conuenit, putant se pati: ira autem idipsum erat. Quamobrem oratione oportet priùs castigare,

moleſtè enim ferunt minus, dum caſtigãtur etiam ſerui. Et ſi eos non ſenſuros eſſe putant ſe ab ipſis offendi, & pro quibus paſſi ſint. Nam ira ſingularium eſt, idque patet ex definitione. Quamobrem rectè ſcriptum eſt, dicito Vlyſſem euerſorem, quaſi non vltus eſſet, ſi non ſenſiſſet, & à quo, & pro quo. Quare neque alijs, quicunque non ſentiunt, iraſcuntur, neque mortuis, amplius: quippe qui paſſi ſint extremũ, & non ſint dolituri, neque ſenſuri, quod illi, qui iraſcuntur, appetunt. Itaque bene de Hectore Poëta dum mitigare vellet Achillem ab ira aduerſus mortuum: Mutam equidem terram verberat. Manifeſtum igitur eſt ijs, qui lenire volunt, ex his locis dicendum eſſe, ipſos quidem parãtibus eiuſmodi: illos verò, quibus iraſcuntur, aut metuendos, aut reuerentia dignos, aut benemeritos, aut inuitos, aut valde dolentes ijs, quæ facta ſunt.

CAP. IV.

CVm quos ament, & odio habeant, & quamobrem. Amicitiam, & ipſum amare cum definiuerimus, dicamus. Sit igitur amare, velle alicui quæ putat bona, illius cauſſa, ſed non ipſius, & pro viribus effectorem eſſe eorum.

ἀχαναπτοιτ γὰ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, οὐδὲ δι' αὐτὸς, καὶ διὸ ὧν ἔπαθον· ἡ γὰ ὀργὴ, πρὸς καθ' ἕκαστόν ἐστι· οἷον ὅτι οὐκ τὸ ὀνόματι. διὸ ὀρθῶς πεποίηται φάσθαι· δυσσῶα πολυπόρθιον· ὡς δ' τεθνηκότι μάλιστα, εἰ μὴ ἤσθετο. καὶ ὑφ' ὅ, καὶ αὐτ' ὅπου. ὥστε ὅπερ τοῖς ἀνόσιοι ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται. ὅπερ τοῖς πεθνῶσιν ἔλη, ὡς πεπονθότι τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδὲ αἰσθησομένοις ἃ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. διὸ δὴ καλῶς τῷ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τ' ὀργῆς πεθνεῶτος,

Κωφὴν γὰ δὴ γαῖαν ἀμπίπλη μαϊόμενον.

δῆλον οὖν ὅτι τοῖς καταπραϋντικοῖς βουλομένοις, ἐκ τούτων δεῖ πρέπων λέγειν· αὐτοῖς μὲν γὰ προσεσκεμμένοις τοιούτοις· οἷς δὲ ὀργίζονται, ἢ φοβεροῖς, ἢ αἰσχυνῆς ἀξίοις, ἢ κεχαρισμένοις, ἢ ἀκοντας, ἢ λίαν ἐκπληττομένοις τοῖς πεποιημένοις.

ΚΕΦΑΛ. ιδ'.

ΤΙνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, καὶ τί φιλεῖν καὶ τὸ φιλεῖν ἀναγκαῖον, λεκτέον. ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν, τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πράττειν

τοὺς εἶναι τοὺτων. φίλος δ' ἐστὶν, ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. οἴονται δ' εἶναι φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν διαθέσει πρὸς ἄλλήλους. τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ σπουδαλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διά τι ἕτερον, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον· γίγνομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες· τοῦ ἐναντίου δ', λυποῦνται. ὥσπερ δὲ βουλήσεως σημεῖον, αἱ λύπαι καὶ αἱ ἡδοναί. καὶ οἷς ἤδη ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά. καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. ὥσπερ οὖν αὐτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. καὶ οἷς πεποιήκασι εὖ, φιλοῦσιν, καὶ αὐτοῖς, ἂν ὦν κήδωνται· ἂν εἰ μεγάλα, ἂν εἰ προθύμως, ἂν ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῷ ἕνεκα· καὶ οἷς αὐτοὶ ἐθέλουσι βούλεσθαι ποιεῖν εὖ καὶ τοῖς τῶν φίλων φίλοις. καὶ φιλοῦσιν οἷς αὐτοὶ φιλοῦσι. καὶ τοῖς φιλουμένοις ὑπὸ τῶν φιλούντων ἑαυτούς. καὶ τοῖς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροῖς. καὶ μισοῦσιν οἷς αὐτοὶ μισοῦσι. καὶ τοῖς μισουμένοις ὑπὸ τῶν ἑαυτοὺς μισούντων. πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς, ὥσπερ βούλεσθαι καὶ αὑτοῖς ἀγαθὰ, ὅπερ ἐστὶ τὸ φίλον. καὶ τοῖς δὲ ποιητικοὶ εἰς χρήματα καὶ σωτηρίαν· διὸ τοῖς ἐλευθερίοις καὶ ἀφειδοῦσι καὶ τοῖς δικαίοις.

Amicus verò eſt qui amat, & redamatur, & putantur amici eſſe, qui ſic ſe habere exiſtimãtur inuicem. His poſitis, neceſſe eſt, amicum eſſe, ſimul lætantem bonis, & ſimul dolentem moleſtijs, non propter aliquid aliud, ſed propter illum. Secutis enim ijs, quæ volunt gaudent omnes, contrarijs verò dolent. Quare & voluntatis ſignum ſunt dolores, & voluptates. Et quibus iam ſunt eadem bona, & mala. Et qui ſunt ijſdem amici, & qui ijſdem inimici: neceſſe enim eſt, vt hi eadem velint. Quare qui ea, quæ ſibi, etiam alij, vult ei, videtur amicus eſſe. Et eos, qui benefecerunt, amant, aut ipſis, aut ijs, quos charos habent, aut ſi valdè, aut ſi promptè, aut ſi in talibus occaſionibus, & ipſorum cauſſa, aut eos, quos putant velle benefacere. Et amicorum amicos. Et amantes eos, quos ipſi amant. Et qui amantur ab ijs, qui amantur à ſeipſis. Et eiſdem inimicos. Et odio habentes eos quos ipſi odio habent. Et qui odio habentur ab eis, qui à ſeipſis odio habentur. Omnibus enim hic eadem bona videntur eſſe, ac ſibi ipſis, vt velint, quæ ipſis bona ſunt, id quod erat amici. Præterea beneficos in pecunias & ſalutem. Quamobrem liberales, & fortes honorant & iuſtos,

moleſtè enim ferunt minus, dum caſtigatur etiam ſerui. Et ſi eos non ſenſuros eſſe putant ſe ab ipſis offendi, & pro quibus paſſi ſint. Nam ira ſingularium eſt, idque patet ex definitione. Quamobrem rectè ſcriptum eſt, dicito Vlyſſem euerſorem, quaſi non vltus eſſet, ſi non ſenſiſſet, & à quo, & pro quo. Quare neque alijs, quicunque non ſentiunt, iraſcuntur, neque mortuis, amplius: quippe qui paſſi ſint extremũ, & non ſint dolituri, neque ſenſuri, quod illi, qui iraſcuntur, appetunt. Itaque bene de Hectore Poëta dum mitigare vellet Achillem ab ira aduerſus mortuum: Mutam equidem terram verberat. Manifeſtum igitur eſt ijs, qui lenire volunt, ex his locis dicendum eſſe, ipſos quidem parãtibus eiuſmodi: illos verò, quibus iraſcuntur, aut metuendos, aut reuerentia dignos, aut benemeritos, aut inuitos, aut valde dolentes ijs, quæ facta ſunt.

CAP. IV.

CVm quos ament, & odio habeant, & quamobrem. Amicitiam, & ipſum amare cum definiuerimus, dicamus. Sit igitur amare, velle alicui quæ putat bona, illius cauſſa, ſed non ipſius, & pro viribus effectorem eſſe eorum.

ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, οὐδὲ δι' αὐτούς, καὶ διὰ ταῦτα ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ, τοῦτ' ἔστι καθ' ἕκαστον ὅτι· δῆλον δὴ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. διὸ ὀρθῶς πεποίηται φάσθαι· δυσσέα πολυπόρθιον· ὡς οὐ τετιμωρημένον, εἰ μὴ ᾔσθετο καὶ ὑφ' οὗ καὶ αὐτῷ ὅτου· ὥστε οὔτε τοῖς ἀγνοοῦσιν, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τι τὸ ἔσχατον, οὐδὲ τοῖς ἀλγεῖν οὐκ αἰσθησομένοις· οἱ γὰρ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. διὸ οὐ δεῖ τῷ ἐκπροποιητῇ παῦσαι βλωμένῳ τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς πεπεωκότος,

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀμᾶται μυκηθμῷσιν.

δῆλον ὅτι δεῖ τοῖς καταφρονουμένοις βλαπτομένοις, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ λεκτέον· αὐτοῖς μὲν γὰρ οὐδὲν διαφέρει τοιοῦτοις· εἰσὶ δὲ οἱ ὀργίζονται φοβεροῖς, ἢ αἰσχυνῶν ἀξίοις, ἢ κεχαρισμένοις, ἢ ἄκουσιν, ἢ λίαν ἐκλογιζομένοις τοῖς πεποιημένοις.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

ΤΙνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι καὶ δι' ἃ, καὶ περὶ φιλίας καὶ τοῦ φιλεῖν ἐπισκεπτέον, λάβωμεν. ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν, τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλ' οὐ αὐτῷ, ἀλλὰ τὸ κατὰ δύναμιν ποιεῖν

τοῦτ' ἔστιν τοῦτων. φίλος δ' ἐστὶν, ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. οἴονται δ' εἶναι φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν σπουδάζουσι πρὸς ἀλλήλους. τούτων δὲ ὑπάρχοντος, ἀνάγκη φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διά τι ἕτερον, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον· γίγνονται γὰρ ἅπερ βούλονται, χαίρουσι παῦται· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡδονᾶσθαι καὶ λυπεῖσθαι. ὥσπερ δὲ βλάβους σημεῖον, αἱ λύπαι καὶ αἱ ἡδοναί. καὶ οἷς ἤδη ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά. καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. ὥστε ἀνάγκη αὐτῷ καὶ ἄλλῳ βλάβος, τοῦτο φαίνεται φίλος εἶναι. καὶ οἷς πεπεισμένοις ἦσθ', φιλοῦσιν, ἢ αὐτοῖς, ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ ταχὺ γένοιτο, ἢ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῷ ἕτερα· ἢ οἷς αὐτὸς οἴεται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ καὶ τοῖς αὐτῷ φίλοις φίλους. καὶ φιλοῦσιν οἷς αὐτοὶ φιλοῦσι. καὶ τοῖς φιλουμένοις ὑπὸ αὐτῶν φιλοῦσιν ἑαυτούς. καὶ τοῖς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροῖς. καὶ μισοῦσιν οἷς αὐτοὶ μισοῦσι. καὶ τοῖς μισουμένοις ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μιζουμένων. πᾶσι δὲ τοῦτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς, ὥσπερ βούλεσθαι καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ, ὅπερ ὧν τῷ φίλῳ. εἶεν, τοῖς δὲ πονηροῖς εἰς χρήματα καὶ οἷς σωτηρίαν· διὸ τοῖς εὐδοκιμοῦσι καὶ ἀφειδοῦσι καὶ τοῖς δικαίοις,

Amicus verò eſt qui amat, & redamatur, & putantur amici eſſe, qui ſic ſe habere exiſtimãtur inuicem. His poſitis, neceſſe eſt, amicum eſſe, ſimul lætantem bonis, & ſimul dolentem moleſtijs, non propter aliquid aliud, ſed propter illum. Secutis enim ijs, quæ volunt gaudent omnes, contrarijs verò dolent. Quare & voluntatis ſignum ſunt dolores, & voluptates. Et quibus iam ſunt eadem bona, & mala. Et qui ſunt ijſdem amici, & qui ijſdem inimici: neceſſe enim eſt, vt hi eadem velint. Quare qui ea, quæ ſibi, etiam alij, vult ei, videtur amicus eſſe. Et eos, qui benefecerunt, amant, aut ipſis, aut ijs, quos charos habent, aut ſi valdè, aut ſi promptè, aut ſi in talibus occaſionibus, & ipſorum cauſſa, aut eos, quos putant velle benefacere. Et amicorum amicos. Et amantes eos, quos ipſi amant. Et qui amantur ab ijs, qui amantur à ſeipſis. Et eiſdem inimicos. Et odio habentes eos quos ipſi odio habent. Et qui odio habentur ab eis, qui à ſeipſis odio habentur. Omnibus enim hic eadem bona videntur eſſe, ac ſibi ipſis, vt velint, quæ ipſis bona ſunt, id quod erat amici. Præterea beneficos in pecunias & ſalutem. Quamobrem liberales, & fortes honorant & iuſtos,

Tales autem existimant non aliunde viuentes. Et tales sunt qui viuunt ex labore, & inter hos qui ex agricultura, & inter alios opifices maximè. Et temperantes, quia non iniusti. Et ab agendo remotos propter idem. Et quibus volumus amici esse, si videantur velle Sunt autem eiusmodi tum boni ex virtute, tum qui bona existimatione sunt, aut apud omnes, aut apud optimos, aut apud eos qui suscipiuntur ab ipsis, aut apud eos qui suscipiunt ipsos. Præterea iucundos in communi vita, & communi consuetudine. Tales verò sunt faciles, & non reprehensores peccatorum, & non studiosi victoriæ, neque litigiosi. Omnes enim tales pugnaces sunt: & pugnaces velle contraria videntur, & dextri tum in elucendo, tum in sustinendo. Eisdem enim rebus ambo student, ac is qui proximus est, tum qui possunt lacessi, tum qui eleganter lacessunt. Et laudantes præsentia bona, & ex his maximè, quæ timent non adesse ipsis. Et mundos in viſu, in vestitu, in tota vita. Et non exprobratores neque peccatorum, neque beneficiorum, ambo enim contentiosi. Et non memores malorum, neque obseruatores criminum, sed qui reconciliętur, idoneos:

τοιοῦτοι δ' ὑποτολαμβα
μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας
οἱ ἀπὸ τῆς ἐργαζείας· καὶ
ἀπὸ γεωργίας καὶ τῶν ἀλλ
πυργοὶ μάλιστα. Καὶ τοῖς
ὅπως μὴ ἀδικοῖ. Καὶ τοῖς οἷς
διὰ τὸ αὐτό. καὶ οἷς βούλ
εἶ), ἐὰν φαίνωνται βούλο
τοιοῦτοι, ὅ τ' ἀγαθοὶ καὶ
οἱ εὐδόκιμοι, ἢ ὑπ' πάντ
βέβαιοι, ἢ ὑπ' τῆς θαυ
ὑφ' αὑτῶν, ἢ ὑπ' τοῖς
αὐτούς. ἔτι, τοῖς ἡδεῖς συ
καὶ συνῳδυμερεῦσαι· π
εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτι
παροῳδοῦσιν, καὶ μὴ φιλόνε
δυσέριδες· πάντες γὰρ οἱ
μαχητικοί· οἱ δὲ μαχόμενοι
φαίνονται βούλεσθαι. καὶ οἱ
καὶ τῷ πωθᾶσαι, καὶ τῷ ὑ
δοῦναι ταὐτὰ γὰρ ἀμφότερα
τῷ πλησίον, ἀμφοῖν
σθαι καὶ ἐμμελῶς σκώ
πεῖς ἐπαινοῦντας τὰ ὑ
ἀγαθά, καὶ πάντων μάλιστα
ται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖ
καθαρεύειν τοῦτ' οἶμαι, ὡ
χόντων, τοῦτ' ὅλον τὸ βίον.
ἀγνῶτας μήτε τῶν ἀμαρτημ
τῶν ἀνεργετημάτων· ἅμα
ἐλεγκτικοί. καὶ τοῖς μὲν
κοις μᾶλλον φυλακτικοὶ τῶ
μάτων ἢ ἀλλ' ἀνακαλ

εἴοις γὰρ ἂν ὑποκαθεσθαι εἰ) πρὸς τοὺς ἀγῶνας, καὶ πρὸς αὐτοὺς οἱονται. καὶ τοὺς μὲν κακολόγους, μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ, μήτε αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ. ὁ τοὺς μὲν αὐτηρεστικοὺς τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας, οἷς θαυμαζόντας αὐτούς. ὁ σπουδαίοις ὑποκαμεῖν αὐτοῦντας. ὁ χαίροντας αὐτοῖς. καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας, ἢ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμαζέσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι), ἢ ἡδεῖς. καὶ τοὺς ὁμοίους ὁ ταῦτα ὀρεκτικοὺς, καὶ μὴ παρεσκευασμένοις, μηδὲ ἐκ τοῦτο ἡ βίος· γίγνεται γὰρ ἅπαν, τὸ κεκραμένοις κεκραμένοις, καὶ τοῖς τοιούτοις ἐπιθυμοῦντας, οἷς ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτοῖς· εἰ δὲ μή, ταῦτο καὶ οὕτω συμβαίνει. ὁ τοῖς οἷς ἔπος ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. ὁ πρὸς οὓς αἰσχύνονται πρὸς ἡμᾶς. καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται· καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτοις ἢ φιλεῖσθαι, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι· καὶ οἷς ἂν ἀγαθὰ συμπορίσωσιν, ἐὰν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. ὁ τοῖς ὁμοίως τοὺς ἀπόντας ὁ τοῖς παροῦσι φιλοῦσι· διὸ ὁ τοῖς πρὸς τοὺς τετελευτηκότας τοῦτοις πάντες φιλοῦσι.

quales enim existiment se erga alios, etiam erga ipsos putant. Et non maledicos, neque scientes propinquorum mala, neque ipsorum, sed bona: bonus enim hoc facit. Et non aduersantes irascentibus, aut seriò agentibus: pugnaces enim sunt tales. Et se erga ipsos aliquo modo habentes, vt admirantes ipsos, & virtute præditos existimantes, & gaudentes ipsis. Et ita maximè affectes in ijs rebus, in quibus maximè volunt ipsi aut suscipi, aut virtute præditi videri esse, aut iucundi. Et similes. Et eadem profitentes, si non impediant, neque ex eodem sit vita. Fit enim sic illud. Figulus figulo. Et eadem appetentes, quorum contingit simul ipsos participes esse, sin minùs, id etiam sic accidit. Et apud quos sic se habent, vt pudore non afficiantur eorum quæ sunt ad opinionem, cùm minimè contemnant, & apud quos pudore afficiuntur eorum, quæ sunt ad veritatem. Et quibuscum de honore concertant, & quorum æmulationem volunt, & non inuidiam aut eos amant, aut eis volunt amici esse. Et quibus bona procurarent, nisi futura ipsis (essent maiora mala. Et volunt amici esse ijs, qui similiter absentes, & præsentes amant. Quamobrem tales etiã erga mortuos,) omnes amant.

Et omnino valde ſtudioſos amicorum, & non derelinquentes: maximè enim amant ex bonis amicos bonos. Et non fingentes apud ſeipſos. Tales autem ſunt etiam vitia ſua ipſorum dicentes. Nam dictum eſt apud amicos nos eorum quæ ſunt ad opinionẽ, nõ affici pudore. Si igitur is, quẽ pudet, nõn amat is quẽ non pudet, amanti ſimilis eſt. Et non metuendos Et quibus cõfidimus. Nemo enim eum quẽ metuit, amat. Species autem amicitiæ ſunt ſodalitas, & familiaritas, & cognatio, & quæcunque talia. Conficientia verò amicitiæ ſunt gratia & non rogatum feciſſe, & cùm fecerit, non indicaſſe. Ipſius enim cauſſa ſic videtur, & non propter aliud. De inimicitia verò, & odio conſtat ex contrarijs contemplandum eſſe. Et conficientia inimicitiæ ſunt ira, incomn odatio, criminatio. Ac ira quidem eſt ex ijs, quæ ſunt ad ſeipſum: inimicitia verò etiam ſine ijs, quæ ad ſeipſum: ſi enim exiſtimemus eſſe talem, odio habemus. Et ire quidem ſemper aduerſus ſingularia, vt Calliam, Socratem: odium verò etiam aduerſus genera. Nam furem odio habet, & ſycophãtam quiſquẽ. Et illa quidem ſanabilis tempore: hoc verò inſanabile. Et illa moleſtia afficere appetit: hoc malo potiùs,

καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους, καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τοὺς ἀγαθοὺς τοὺς φίλων ἀγαθοὺς, καὶ τοὺς μὴ πολλοῦμένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες· εἴρηται γὰρ ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικε. καὶ τοῖς μὴ φοβεροῖς· καὶ οἷς θαῤῥοῦμεν· οὐδεὶς γὰρ ὃν φοβεῖται φιλεῖ. εἴδη δὲ φιλίας, ἑταιρεία, οἰκειότης, συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ποιητικὰ δὲ φιλίας χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον. ἐκεῖ δὲ ἔχθρας καὶ τῆ μίσους, φανερὸν, ὡς οὐ πρὸς ἑαυτὸν δεῖ σκοπεῖν. ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργὴ, ἐπιτιμησμὸς, ὑβριστική. ὀργὴ μὲν οὖν ἐστὶν ὅτι πρὸς ἑαυτόν· ἔχθρα δὲ, καὶ αὖθις πρὸς ἑαυτόν· ἐὰν γὰρ ὑποπτεύσωμεν τοιοῦτόν τι, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ, ἐπὶ τοῖς καθ' ἕκαστα, οἷς Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει· τὸ δὲ μῖσος, καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισοῦσι καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος· καὶ τὸ μὲν, ἰατὸν χρόνῳ· τὸ δὲ ἀνίατον·

καὶ ὃ

ἢ μὴ, τῷ λυπῆσαι ἐφίεται· ἢ δέ, τῷ κακῶσαι μᾶλλον· αἰσθάνεσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος· τοῦ δ', οὐδὲν διαφέρει. ἔστι δ' τὰ μὲν λυπηρὰ, αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία & ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. & τὰ μὲν, μετ' λύπης· τὸ δὲ, οὐ μετ' λύπης· ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν, οὔ. & ὁ μὲν, πολλὰ ἂν πάθοιεν ἡμῶν, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ, οὐδέποτε· ὁ μὲν γὰρ, οὐ παύσεται βάλλειν ὃν ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἰ. φανερὸν οὖν ὅτι τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους καὶ ὄντας ἀποδυσωπῆσαι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φαίνεσθαι διαλύειν, & ἃ δι' ὀργὴν, ἃ δι' ἐχθραν ἀμφισβητοῦσιν ἑφ' ὑπὲρ ἂν θεωρήσαι τις ἄλλα· ποῖα δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, φανερὸν ἔσται νῦν.

Sentiri enim vult qui iraſcitur, huius verò nihil intereſt. Sunt autem moleſta eiuſmodi vt ſentiuntur omnia. Et quæ maximè mala ſunt, minimè ſub ſenſum cadunt, iniuſtitia, & imprudentia, non enim moleſtia afficit præſentia vitij. Et illa quidem cum moleſtia: hæc verò non cum moleſtia: qui enim iraſcitur, moleſtia afficitur: qui odio habet, non afficitur. Et ille quidem ſi multa fiant miſereſcit, hic verò nullius. Ille enim talionem pati vult eum cui iraſcitur hic non eſſe. Apertè igitur ex his contingit inimicos, & amicos, tum qui ſunt demonſtrare, tum qui non ſunt efficere, & qui dicunt ſe eſſe diſſoluere, & qui an ob iram, an ob inimicitiam factum ſit, controuerſantur, in vtram partem quis præeligat ducere. Qualia verò metuant & quos & quomodo ſe habentes, ſic apparet.

ΚΕΦΑΛ. ε'.

CAP. V.

Ἔστω δὴ φόβος, λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ, ἢ φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ· οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβεῖ· οἷον εἰ ἄδικος ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναται· καὶ ταῦτα, ἂν μὴ πόρρω, ἀλλὰ σχεδὸν φαίνηται,

SIt ergo metus moleſtia quædam, & perturbatio ex phantaſia futuri mali, vel idonei ad interimendum, vel moleſti. Non enim omnia mala metuuntur, vt ne ſit iniuſtus, aut tardus, ſed quæcunque vel moleſtias magnas, vel interitus poſſunt, & hæc quæ non longè ſed propè apparent,

vt futura ſint. Nam quæ longè admodum, non metuuntur. Sciunt enim omnes ſe morituros, ſed quia non prope, non curant. Quod ſi metus huiuſmodi eſt, neceſſe eſt, vt ea metuenda ſint, quæcunque apparent facultatem habere magnam interimendi, vel afferendi detrimenta ad moleſtiam magnam perducentia. Quamobrem & ſigna huiuſmodi rerum metuēda: prope enim apparet quod metuendum eſt, idque periculum eſt, nempe rei metuendæ appropinquatio. Eiuſmodi verò ſunt inimicitia, & ira eorum qui poſſunt efficere aliquid. Manifeſtum enim eſt, eos, & velle, & poſſe, vt parati ſint ad efficiendum. Et iniuſtitia facultatem habens. Nam eo qua prælegit iniuſtus, eſt iniuſtis. Et virtus contumeliam paſſa, facultatem habens. Manifeſtum enim eſt eā præeligere ſemper, cùm contumeliam patitur, poteſt autem nunc. Et metus eorum, qui poſſunt aliquid efficere: in apparatu enim neceſſe eſt vt ſit etiam ille, qui talis eſt. Quoniam autem multi ſunt priores, & auidiores lucri, & timidi in periculis, metuendum eſt plerumque ipſum aliunde pēdere. Quare conſcij ei, qui fecit aliquid atrox, metuendi, ne aut indicent aut deſerant. Et qui poſſunt iniuriam facere,

ὥςπι μέλλειν· τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα οὐ φοβοῦνται· ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται· ἀλλ' ὅτι οὐ ἐγγύς, οὐδὲν φροντίζουσι. εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἔστιν, ἀνάγκη τὰ δεινὰ φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλων τοῦ φθείρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. διὸ καὶ τὰ σημεῖα τοῦ δεινοῦ, φοβερά· ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. δεινὰ δὲ ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γὰρ ὅτι βούλονται τε καὶ δύνανται· ὥςπι ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος. καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ ὅτι, προαιρεῖται μὲν, ὅταν ὑβρίζηται αἰεί, δύναται δ' ἐνίοτε. καὶ φόβος, τὸν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ αὐάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. ἐπεὶ δὲ οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἄπιοι τοῦ κερδαίνειν, καὶ δηλοὶ ἐν ταῖς κινδύνοις, φοβεροὶ ὡς ἐπιπολὺ τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτοῖς εἶναι. ὥςπι οἱ συνιδόντες πεποιηκότι τι δεινὸν, φοβεροί, ἢ καταπιεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν,

ἀεὶ τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς
γὰρ ἐπιπολύ, ἀδικοῦσιν οἱ ἀν-
θρωποι, ὅταν δύνωνται. καὶ
οἱ ἀδικηθέντες οἱ νομίζοντες ἀ-
δικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύ-
ναμιν ἔχωσι, φοβεροί, δεδιότος τοῦ ἀντιπαθεῖν· τοιοῦτον γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. ᾧ δ' αὐτῷ αὐτῶν ἀντάγωνίσαι, ὅταν μὴ ἐνδέχηται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι τοῖς τοιούτοις. καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροί, καὶ αὐτοῖς φοβεροί· μᾶλλον γὰρ οἱ δύνανται βλάπτειν αὐτούς, ἢ τοὺς κρείττους. καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν δίκην δοῦναι· καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἠδικηκότες. καὶ οἱ πρὸς ἥττους αὐτῶν ὑπηκοότες· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροί, ἢ αὐξηθέντες. καὶ τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀπόντων ἧττον οἱ ὀξύθυμοι ἢ παρόντες καὶ, ἀλλ' οἱ σφόδρα ἢ εἰρωνικοὶ καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι. ὥστε οὐδέποτε φανεροί, ὅπου πόρρω. πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα, ὅσα ἂν ἀμύητα ὦσιν, οἷον θηριώδη ἀνθρώπου μὴ ὀργὴ ἔχοντος, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδυνάτου, ἢ μὴ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὅπου τοῖς ἐναντίοις.

semper ijs, qui possunt iniuriam pati. Nam plerunque iniuriam faciunt homines, quando possunt. Et qui iniuriam patiuntur, vel existimant se iniuriam pati: semper enim obseruant occasionem. Et qui iniuriam fecerunt, si facultatem habeant, metuendi sunt, quippe qui reformident talionem. Positum enim est, eiusmodi esse quod metuendum est. Et earundem rerum competitores quascunque non contingit simul inesse ambobus: semper enim certant cum his. Et præstantioribus metuendi, etiam ipsis metuendi: magis enim potuerint nocere ipsis, quàm præstantioribus. Et quos metuunt præstantiores ipsis propter idem. Et qui præstantiores ipsi sustulerunt. Et qui inferiores ipsis inuaserunt: aut etiam iam metuendi sunt aut cùm creuerint. Et ex ijs, qui iniuriã passi sunt, & ex inimicis, vel aduersarijs, non ad excandescendũ procliues, & liberè loquentes, sed mansueti & dissimulatores, & malitiosi: obscuri enim sunt an prope sint. Quare nunquam manifesti sunt, quia longè absunt. Ex omnibus autem metuendis illa magis metuenda sunt, quæcunque si errauerint corrigi nõ contingit, sed aut omnino fieri non possunt, aut non in ipsorum, sed in aduersariorum sunt potestate.

Et quorum auxilia non ſunt, vel non facilia. Vt autem ſimpliciter dicam, metuenda ſunt, quæ cùm alijs eueniunt, vel euentura ſunt, miſerabilia ſunt. Ac quę quidem metuenda ſint, & quæ metuant, fermè, & ita dicam, maxima hęc ſunt. Quomodo verò affecti, ipſi metuãt, nunc dicamus. Si ergo, eſt metus cum expectatione habendi aliquam ad interimẽdum idoneam perpeſſionem, apparet nemine metuere ex ijs qui arbitrantur nihil ſe paſſuros, neque ea, quæ non arbitrantur ſe paſſuros, neque eos à quibus non arbitrantur, neque tunc cum minimè arbitrantur. Neceſſe igitur eſt metuere eos, qui arbitrantur aliquid ſe paſſuros, & qui ab his, & hæc, & tunc. Non arbitrantur autem ſe paſſuros, neque qui in proſperitatibus magnis ſunt. Itaque contumelioſi ſunt, & paruifactores, & audaces. Atque efficiunt tales diuitiæ, robur, multitudo amicorum, potentia. Neque qui iam ſe paſſos eſſe omnia exiſtimant atrocia, & qui obriguerũt ad futurum, vt qui tympano iam torquentur, ſed oportet aliquam ſubeſſe ſpem ſalutis in ea re, de qua angantur. Signum autem eſt, quia metus paratos ad conſultandum reddit. Atqui nemo conſultat de rebus deſperatis. Quare oportet tales parare,

ἢ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσίν, ἢ μὴ ῥᾴ
διαι. ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φο
βερὰ ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγόμε
να ἢ μέλλοντα, ἐλεεινά ἐστι. τ
μᾶι οὖν φοβερὰ τὰ φοβοῦντα
χιδὸν ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτ
ὄντι. ὡς δ' ἔχοντες οἱ αὐτὶ φο
βοῦνται, νῦν λέγωμεν. εἰ δή ἐστι
ὁ φόβος μετ' ἐλπίδος τοῦ σώ
σεσθαί τι φαντασία τοῦ φαρμακοῦ πάθους, φα
νερὸν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τὴν αὐ
μὴ ὠηθῆναι μηδὲν αὐτῷ παθεῖν, οὐδὲ τού
τοις ἃ μὴ οἴονται παθεῖν, οὐδὲ πρὸ
τοις ὑφ' ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ τό
τε μὴ οἴονται. ἀνάγκη τοίνυ
φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους μὲν πα
θεῖν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων, καὶ τού
τοις, καὶ τότε, ὅτι οἴονται δεῖ πα
σχεῖν. οὔτε δὲ οἱ ἐν δυτυχίαις με
γάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες· ὑπε
ρηφανοί τε καὶ ὀλίγωροι καὶ θρα
σεῖς· ποιεῖ δὲ τοῖς τοιούτοις πλοῦ
τος, ἰσχὺς, πολυφιλία, δυνάμις
ὅτι οἱ ἤδη πεπονθέναι νομίζον
τες τὰ δεινά, καὶ ἀπεψυγμένοι
περὶ τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ὑπὸ
τυμπανιζόμενοι ἤδη· ἐλπὶς δὲ τῶ
ν ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας
περὶ ἃ ἀγωνιῶσι. σημεῖον δὲ
ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιῶ
καί τι οὐδεὶς βουλεύεται πε
ρὶ τῆς ἀνελπίστου· ὥστε
δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν

ἐστιν ἢ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτοὺς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν, οἷοι παθεῖν· καὶ ἐπὶ τοὺς ὁμοίους δηλονότι πάσχοντας, ἢ τοιούτους, καὶ τοσούτους ὑφ' ὧν οὐκ ᾠήθησαν, καὶ τοῦτο, καὶ τότε, ὅτε οὐκ ᾠήθησαν. ἐπεὶ δὲ φοβεῖσθαι φανερὸν τί ἐστι, καὶ τοῖς τὸ φοβερὸν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων· καὶ τὸ θαρρεῖν τί ἐστι, καὶ τοῖς ποῖα θαρραλέοι, καὶ πῶς διακείμενοι θαρραλέοι εἰσί· τὸ γὰρ θάρσος ἀναιρεῖ τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαρραλέον τῷ φοβερῷ· ὥστε μὴ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων, ὡς ἐγγὺς ὄντων· τῶν δὲ φοβερῶν, ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόρρω ὄντων. ἔστι δὲ θαρραλέα, τὰ τε δηλα πόρρω ὄντα, καὶ τὰ θαρραλέα ἐγγύς· καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι, καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ, ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω. καὶ μήτε ἠδικημένοι, μήτε ἀδικοῦντες ὦσιν. ἀνταγωνισταὶ τε ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν· ἢ δυνάμιν ἔχοντες, ὦσι φίλοι· ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες, ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν οἷς ἔσται συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω· αὐτοὶ δὲ πῶς ἔχοντες, θαρραλέοι εἰσίν. ἐὰν πολλὰ κατορθωκέναι δοκῶσι, καὶ μὴ πεπονθέναι· ἢ ἐὰν πολλάκις ἠλυθότες ὦσι εἰς δίκας, καὶ δίκαιοι φυγόντες·

cùm fuerit meliùs, eos metuere, quòd tales possunt pati, quia alij maiores passi sint, & ostendere similes pati, aut passos esse & ab ijs, à quibus non arbitrabantur, & hæc, & tunc, cùm minimè arbitrabantur. Quoniam verò metus apparet quid sit, & metuenda, & quomodo se habentes timeant, apparet ex his etiam. Fidere quid sit, & in quibus versentur fidentes, & quomodo affecti fidentes. Fidentia enim contraria est metui, & quod fidentiam habet ei, quod metum. Quare est spes cum phantasia rerum salutarium, vt quæ prope sint; metuendarum verò, aut quæ non sint, aut quæ longè sint. Sunt autem quæ fidentiam afferunt, & atrocia quæ sunt longè, & fidentiam afferentia quæ prope. Et emendationes si adsint, & auxilia vel multa, vel magna, vel vtraque. Et si neque iniuriam acceperint, neque intulerint. Et si competitores aut non sint omnino, aut non habeant facultatem, aut facultatem habentes sint amici, aut beneficium fecerint, aut acceperint. Aut si plures sint, quibus eadem prosint, aut præstantiores, aut vtrique Ipsi autem sic se habentes fidentes sunt, si multa se rectè egisse arbitrentur, & non passos esse. Aut si sæpe inciderint in atrocia, & euaserint.

Bifariam enim homines perturbationis expertes fiunt, vel quòd experti non ſint, vel quòd auxilia habeant: vt maritimis periculis, & inperiti tempeſtatis fidunt futuris, & auxilia habentes propter experientiam. Et cum ſimilibus non ſit res metuenda, neque inferioribus & quibus præſtantiores ſe arbitrantur eſſe: arbitrantur autem ijs, quos vicerint, ſiue ipſos, ſiue præſtantiores, ſiue ſimiles. Et ſi adeſſe ipſis arbitrentur plura, & maiora, quibus excellentes metuendi ſunt. Ea verò ſunt, multitudo pecuniarum, & robur corporum, & regionis, & amicorum, & eorum quæ ad bellum parantur, vel omnium, vel maximorum. Et ſi iniuriam fecerint, aut nemini, aut non multis, aut non ijs à quibus metuunt. Et omnino ſi ea, quæ ad Deos pertinent, ipſis egregiè ſe habeant, & alia, quæ ſunt à ſignis, & oraculis. Fidentiam enim affert ira. At non iniuriam facere, ſed accipere, iræ efficiens eſt. Numen autem exiſtimatur auxiliari ijs, qui iniuriam accipiunt. Et, cùm priores impetum facientes, vel nihil ſe pati, & paſſuros eſſe, vel rectè acturos arbitrentur. Ac de metuendis quidem, & fidentiam afferentibus dictum.

διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν· ὥσπερ ἐπὶ τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις, οἱ μὲν ἄπειροι χαίρουσι, θαρροῦσι δὲ μέλλοντα· καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες διὰ τὴν ἐμπειρίαν. Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ἢ φοβερὸν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι· οἴονται δ' οὗ, ὧν κεκρατήκασιν, ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων. καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπάρχειν φοβεροί εἰσι. Ταῦτα δ' ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ φίλων, καὶ χώρας, καὶ τῶν περὶ πόλεμον εὐθετικῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγίστων. Καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν, ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, οἷς ἀεὶ φοβοῦνται. Καὶ ὅλως αἱ τὰ περὶ θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων· θαρραλεώτερον γὰρ ἡ ὀργή· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν· τὸ δὲ θεὸν ὑπολαμβάνειν βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. Καὶ ὅταν περιελπίζωσιν, ἢ μηδὲν αὐ πάθειν, μηδὲ πείσεσθαι, ἢ καταρθώσειν οἴωνται. καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων, εἴρηται.

ΚΕΦΑΛ. ζ'.

Ποῖα δ' αἰσχύνονται, καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ὅταν ἡμῖν δῆλον. ἔστω δὴ αἰσχύνη, λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν ἢ τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. ἡ δὲ ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ τούτων. ἀνάγκη δὴ ὅσοις αἰσχύνη ἢ ἐλευθερίοις εἶναι, τούτοις αἰσχύνεσθαι μὲν ὅτι τοῖς τοιούτοις ἢ τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτοῖς, ἢ ὧν φροντίζει· τούτων δὲ ἐστὶν, ὅσα διὰ κακίαν ἔργα ἐστίν· οἷς, ὑποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν· διὰ δειλίαν γάρ. καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ' αἰσχίας γάρ, καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ· διὰ ἀκολασίαν γάρ. καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων, ἢ τεθνεώτων. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρει· ἀπὸ αἰσχροκερδείας γάρ καὶ ἀνελευθερίας. καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν. τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων. καὶ δανείζεσθαι ὅτε δεῖ· καὶ αἰτεῖν· καὶ αἰτῆσαι, ὅτε. ἀπαιτῆσαι·

CAP. VI.

QValia verò sint ea, quorum pudet, & non pudet, & apud quos, & quomodo se habentes, & ex his erit manifestum Sit autem pudor dolor quidam, & confusio in ijs, quæ ad offensionem existimationis videntur pertinere, malis, aut præsentibus, aut præteritis aut futuris. Impudentia verò despicientia quædam, & vacuitas perturbationis in his ipsis. Quod si pudor est is, qui definitus est, necesse est pudere talium malorum, quæ videntur turpia esse ipsi, aut ijs, quorum curam habet. Talia autem sunt, quæcunque à vitiositate opera sunt, vt abijcere clypeum, aut fugere, nam id à timiditate. Et fraudare depositio, nam ab iniustitia. Et concumbere quibuscum nō oportet, aut vbi non oportet, aut quando non oportet, nam ab intemperantia. Et lucrari à rebus paruis, aut à turpibus, aut ab impotentibus vt pauperibus aut mortuis: vnde & prouerbiū, Etiam à mortuo ferre: nam à sordibus & illiberalitate. Et non auxiliari, dum possis in pecunijs, aut minus auxiliari: Et auxiliū accipere à minùs abundantibus. Et mutuum requirere quādo videbitur petere. Et petere, quando repetere.

Et repetere, quando petere, & laudare, vt videatur petere Et repulſam paſſum nihil minùs. Nam omnia illiberalitatis hæc ſunt ſigna. Laudare autem præſentem, adulationis ſignum eſt. Et bona quidem laudando extollere, mala verò obſcurare. Et dolere vicem dolentis. Et alia omnia eiuſmodi, nam adulationis ſigna ſunt. Et non tolerare labores, quos ſeniores, aut delicati, aut maiore licentia præditi, aut omnino impotentiores tolerant. Nam omnia molliciei ſunt ſigna. Et ab altero affici beneficio, & ſæpe, & quæ fecerit exprobrare. Nam puſillanimitatis omnia, & humilitatis ſigna. Et de ſe dicere & polliceri, & alienа ſua affirmare: nam arrogantia eſt. Similiter verò etiam in aliorum vnoquoque, quæ in moribus ſunt, vitiorum opera & ſigna, & ſimilia, nam turpia, & pudenda ſunt. Et adhæc rerum honeſtarum quarum omnes participes ſunt aut ſimiles omnes, aut plurimi, non eſſe participem, Similes autem dico eiuſdem nationis, ciuitatis, ætatis, cognationis, omnino æquales. Turpe iam eſt, non eſſe participem vt eruditionis quadamtenus, & aliarum rerum ſimiliter. Omnia verò hæc magis, ſi propter ipſum apparent accidiſſe:

καὶ αἰτεῖν, ὅτε αἰτεῖν· καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν· καὶ τὸ ἀπατυχηκότα, μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα· τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, καὶ κακείας τὸ τἀγαθὰ μὴ ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα σωφρονεῖν. καὶ τὸ ὑπερεχθαίρειν ἐπ' ἀλγοῦσι· καὶ τἆλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα· κολακείας γὰρ σημεῖα. καὶ τὸ μὴ ὑποφέρειν πόνους, οἷς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐν ἕξει οὐσίᾳ μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως ἀδυνατώτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα, καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις. καὶ ἃ εὖ ἐποίησεν, ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα. καὶ τὸ περὶ αὑτοῦ λέγειν, καὶ ἐπαγγέλλεσθαι. καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια, αὑτοῦ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι περὶ ἄλλων ἑκάστης περὶ τὸ ἦθος κακιῶν τὰ ἔργα. καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντηλά. καὶ ὅτι πάντες τῶν καλῶν ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν· ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἡλικίας, συγγενεῖς· ὅλως, τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν· οἷον, παιδεύσεως ὅτι δεῖ πάντων, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνηται·

sic enim sunt à vitio magis, si ipse sit caussa eorum, quæ affuerunt, aut adsint, aut futura sunt. Patientes autem, aut passos aut passuros talia pudet eorum, quæ ad offensionem existimationis pertinent, & probra: hæc autem sunt quæcunque ad ministeria aut corporis, aut operum turpium, ex quibus est contumeliæ perpessio, & quæ ad intemperantiam tum voluntaria, tum non voluntaria. Quæ verò ad vim non voluntaria: nam ab ignauia, aut timiditate tolerantia est, & non vlcisci. Quorum igitur pudet, hæc sunt, & talia. Quoniam verò de offensione existimationis pudor est phantasia, & huius ipsius gratia, sed non eorum quæ inde eueniũt, ac nemo existimationis curam habet nisi propter eos qui existimant: necesse est, pudere eorum, quorum rationem habet. Rationem verò habet eorum, qui suspiciunt, & quos suspicit & à quibus vult suspici, & quibuscũ de honore contendit, & quorũ non contemnit existimationem. Ac suspici quidem volunt ab ijs, & suspiciunt eos, qui habent aliquod bonum ex ijs quæ pretiosa sunt, aut à quibus requirunt valde aliquid ex ijs, quorum illi sunt domini: vt amatores. De honore autem contendunt cum ijs qui similes sunt,

Et curant, vt eos qui vera loquuntur, prudentes Taléſque ſunt tum ſenes, tum eruditi. Et eorum, quæ ſunt in occulto, & quæ in aperto: vnde etiam prouerbium. In oculis eſſe verecundiam. Et ob id eorum qui ſemper affuturi ſunt, magis pudet: & eorum, qui attendunt ipſos, propterea quòd in oculis ambo ſunt. Et eorum qui non ſunt ijſdem obnoxij: manifeſtum enim eſt contraria his videri. Et qui non ignoſcunt ijs qui apparent peccare: quæ enim aliquis ipſe facit, ea dicitur in proximis non ſtomachari. Quare ſi non faciat, manifeſtum eſt eum ſtomachari. Et qui enunciant multis: nihil enim differt non videri, & non enunciari. Enunciant autem tum iniuriam paſſi, quia obſeruant: tum maledici: ſi enim etiam eos qui non peccant, multo magis eos, qui peccant. Et quibus occupatio eſt in proximorum peccatis, vt ſubſannatorib. & Comicis; maledici enim quodammodo ipſi ſunt, & procliues ad enunciandum. Et à quibus nunquam repulſam tulerunt: nam, vt qui ſuſpiciuntur, affecti ſunt. Quare & eorum, qui priùs aliquid petierunt, pudet, vt qui nondum exiſtimationem amiſerunt apud ipſos. Tales autem ſunt, & qui recèns volunt amici eſſe:

φρονπίζυσι δέ, ὡς ἀληθεύοντων τῶν φρονίμων. τοιοῦτοι δ' εἰσὶ καὶ σεβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. διὸ τῶν τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς θεωρήσοντας αὐτούς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι μόνα. καὶ τοὺς μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐγκλήμασιν ὑπόχους· δῆλον γὰρ ὅτι ταὐτὰ δοκεῖ τοῦτο. καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, τοῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν· ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. ἐξαγγελτικοὶ δέ, οἵ τι ἠδικημένοι διὰ τὸ θεωρητικοὶ· καὶ οἱ κακολόγοι· εὐέπιφορ γὰρ καὶ τοῖς μὴ ἁμαρτάνουσιν, ἔτι μᾶλλον τοῖς ἁμαρτάνουσιν. καὶ οἷς ἡ διαφερεῖν ὅτι τοῖς πρὸς πέλας ἁμαρτάνειν, οἷς χλευαστικοὶ καὶ κωμῳδοποιοὶ· κακολόγοι γὰρ πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί. καὶ ὧν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διήκειντο· διὸ καὶ τοῖς πρῶτον τὴν δόξαν αἰσχύνονται, ὡς οὐδέπω ὑποδεχόμενοι ἐν αὐτοῖς. τοιοῦτοι δ' εἰσὶ καὶ ἐρᾷ ἐγκαλοῦντες

φίλοι εἶ). τὰ γὰρ βέλτιστα πᾶσιν ἅπτεται. διὸ καὶ ἡ τῆς Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακοσίους. τὰ γὰρ πάλαι γνώριμον οἱ μηδὲν συνειδότες αἰσχύνονται· οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα, ἂν μὴ οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν. καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρά, ἀλλὰ καὶ λέγοντες. ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοῖς εἰρημένοις αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δηλώσουσιν αὐτοῖς· ἂν δὲ καὶ πρὸς φίλους τοῦτων. ὅλως δὲ οὐκ αἰσχύνονται, οὐδ' ὧν πάνυ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ μὴ ψεύδεσθαι· οὐδεὶς γὰρ παιδίοις καὶ θηρίοις αἰσχύνεται· οὐδὲ τὰ αὐτὰ τοῖς γνωρίμοις καὶ τοῖς ἀγνῶσι· ἀλλὰ τοῖς μὲν γνωρίμοις, τὰ περὶ ἀληθοῦς δικαιοῦται· τοῖς δὲ ἄπαξιν, τὰ περὶ τὸν νόμον. αὐτοὶ δ' ὧδε διακείμενοι, αἰσχυνθεῖεν ἄν. περὶ τούτων οὖν, εἰ ἱκανῶς ἀρχοίεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινές, οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται, ἦσαν δὲ οὗτοι, ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ἂν μὴ τύχωσι τούτων ἀδόξοι ὄντες· καὶ οὗτοι ἢ ὀφλόντες, ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν.

quę enim optima ſunt viderũt. Quamobrẽ bene ſe habet Euripidis reſponſio ad Sitacuſios. Et ex antiquis familiaribus qui nullius rei ſunt conſcij. Pudet autem non ſolùm eorum, quæ dicta ſunt, pudendorum, ſed etiam ſignorum, vt non ſolùm cùm in re venerea verſantur, ſed etiam cùm adſunt ſigna eius rei, & non ſolùm cùm faciunt turpia, ſed etiam cùm dicũt. Similiter autem nõ ſolùm eorum, quæ dicta ſunt, pudet, ſed etiam eorũ, qui indicaturi ſunt ipſos, vt famulorum, & qui ipſis amici ſunt. Omnino autem non pudet eorum, quorum valde contemnunt exiſtimationem, quòd ad veritatem attinet, neminem enim belluarum, & puerorum pudet. Neque in eiſdem rebus notorum, & ignotorum. Sed notorum quidem, in ijs, quæ ad veritatem exiſtimantur: externorum verò in ijs, quæ ad opinionem tantùm. Ipſos verò ſic affectos pudet, primùm quidem, ſi erga ipſos ſe habuerint perinde aliqui, ac diximus eſſe eos quorum pudet. Erant autem iſti aut qui ſuſpiciuntur, aut qui ſuſpiciunt, aut à quibus volunt ſuſpici, aut à quibus requirunt aliquid opportuni, quod non conſequentur: ſi nullius exiſtimationis ſint: & iſti aut videntes, vt Cydias de Sami colonia concionatus eſt.

Petebat enim, vt existimarent Athenienses, circunstare Græcos, & videntes, & non dumtaxat audituros, quæ decreuissent: aut si prope sint tales, aut censuri sint. Quamobrem & conspici ij, qui aduersa fortuna vtuntur se ab æmulis vnquam nolunt: suspiciunt enim æmuli. Et quando habeant ea, quæ dedecorent opera, & actiones, aut suas ipsorum, aut proauorum, aut aliorum aliquorum, quibuscum sit aliqua ipsis propinquitas: & omnino eorum, pro quibus pudet ipsos. Sunt autem isti, qui dicti sunt, & qui ad ipsos referuntur, quorum magistri, aut consiliarij fuerunt. Et si sint alij similes, quibuscum de honore concertant: multa enim pudore affecti propter tales faciunt, & non faciunt. Et qui conspicientur & in aperto versabuntur cum conscijs, eos pudet magis. Vnde & Antiphon Poëta cùm tympano torquendus esset à Dionysio, & videret vnà morituros se obnubere, vt egressi sunt ex portis. Quid, inquit, obnubitis, ánne cras aliquis horum vos videat? Ac de pudore quidem hæc: de impudentia verò apparet ex contrarijs nos abundaturos.

ἠξίου γὰρ ὑπολαμβάνειν τοὺς Ἀθηναίους θεάσεσθαι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ἐροῦντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους ἃ αὐτοὶ ψηφίσωνται. ἢ καὶ πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι· διὸ καὶ δεῖσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ, καὶ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνοιντ' ἂν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν, τοὺς οἷς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία. καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί. εἰσὶ δὲ ὅσοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς διαφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. καὶ ἃ μὲν ὧσιν ἕτεροι ὁμοίοις, τοὺς οἷς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι δρᾷ τοιοῦτος καὶ ποιῶσι καὶ οὐ ποιῶσι, καὶ μέλλοντες δεῖσθαι, καὶ ὃν φανερῷ διαφερόμενοι τοῖς συνειδόσιν αἰσχυντηλοὶ μᾶλλόν εἰσιν· ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ἦσαν δι' τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε ἔφη· ἢ μή πως εἷς τις ὑμᾶς ἴδῃ τῶν τήνδε; καὶ μὲν οὖν αἰσχύνης, τοῦτο· καὶ δὴ αἰσχυντίας, δῆλον ὡς ὂν καὶ ἀναισχυντίας ὑπερπλήρωμα.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ὅτι πάσχοντες, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὀφειλομένοις τὴν χάριν, δῆλον ἔσται. ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ, μὴ ἵνα τι τούτῳ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵνα ἐκείνῳ τι· μεγάλη δὲ αὕτη, ἢ σφόδρα δεομένων, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς πίστεως, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα. δεήσεις γέ εἰσιν, αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γεγομένου· τοιαῦται δ' αἱ ὀπτυμίαι· οἷον, ὁ ἔρως· καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κίνδυνον ὀπτυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος· διὸ οἱ ἐν πολέμοις πρεσβεύσαντες καὶ φυγαῖς, καὶ μικρὰ ὑπηρετήσαντες, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως, καὶ τὸν καιρὸν κεχαρισμένοι· οἷον, ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν οἷς τοιαῦτα ἔχει τὴν ὑποστροφὴν ἢ δι' μὴ, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. ὥστε φανερὸν καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' οἷς χάριτα χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων θεωρεῖν πῶς μὲν ἀχαρίστους, ἢ ὅταν,

CAP. VII.

QVibus autem gratiã habeant, & ob quæ, & quomodo ipſi ſe habẽtes, cum defiuiuerimus gratiam, cõſtabit. Sit igitur gratia per quam is, qui poſſidet, dicitur gratificari ei, qui indiget, non pro vlla re, neque vt aliquid ſit ei, qui tribuit, ſed vt illi aliquid. Magna autem, ſi aut eorum qui valde indigent, aut rerum magnarum, & difficilium: aut in occaſionibus talibus, aut ſolus, aut primus, aut maximè. Ac indigentiæ ſunt appetitiones, & ex his maximè, quæ cum moleſtia rei, quæ non ſuppetit: eiuſmodi verò ſunt cupiditates, vt amor, & in corporis cruciatibus: & in periculis. Etenim qui in periculo verſatur, cupit, & qui in dolore. Quamobrem qui in paupertate ſubueniunt, & fuga, etiam ſi parua ſubminiſtrauerint, propter magnitudinem indigentiæ, & temporis occaſionem, gratiam tribuerunt, vt qui in Lyceo ſtoream præbuit. Neceſſe igitur eſt minimè in talia facere tributionem, ſin minùs, in paria aut maiora. Quocirca, quia apparet, & quando, & ob quæ fiat gratia, & quomodo ſe habentibus, manifeſtum eſt, ex his apparatum faciendum eſſe, demonſtrando illos aut eſſe

aut fuiſſe in eiuſmodi indigentia, & dolore: hos verò dediſſe in eiuſmodi neceſſitate, tale aliquid tribuentes. Apparet verò etiam vnde diminuere contingat gratiam: & efficere gratiæ expertes: aut enim quòd ſua cauſa tribuunt, aut tribuerunt, id autem non erat gratia) aut quòd fortuitò fecerũt, aut coacti ſunt, aut quòd reddiderunt, non dederunt, ſiue ſcientes, ſiue nequaquam: vtroque enim modo eſt aliquid pro aliquo. Quare ne ſic quidem erit gratia. Et de omnibus categorijs conſideratio habenda. Nam gratia eſt, aut quia hoc, aut tantum: aut tale, aut quando: aut vbi. Signum verò eſt, ſi rem minorem non tribuerunt. Et ſi inimicis aut res eaſdem, aut pares, aut maiores. Manifeſtum enim eſt, ne hæc quidem noſtri cauſſa eſſe. Aut ſi res viles ſciens: nemo enim confitetur ſe indigere vilibus. Ac de tribuenda quidem gratia, & non tribuenda dictum eſt. Qualia verò miſerabilia ſint, & quos miſerantur, & quomodo ipſi ſe habentes, dicamus.

CAPVT VIII.

SIt miſericordia, moleſtia quædam in eo malo, quod videtur habere vim interitus, & moleſtiæ afferendæ, cius

ἢ μεγαλωμένοις ὀν διαυτῆ λύπη ἢ δεινόν· τοῖς δὲ, ὑπηρετῆσαι ὂν διαυτῆ χρεία διὰτὸν ὑπηρετοῦντας. φανερὸν ὃ ἢ ὅλως ἀφαιρεῖσθαι οὐδέχεται πῶς χάριν, ἢ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ ἕνεκα αὐτοῦ ἕνεκα ὑπηρετῆσαν, ἢ ὑπηρέτησαν. τοῦτο δ' ἦν ἡ χάρις· ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγκάσθησαν· ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀπ' ὀν ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες, εἴτε μὴ· ἀμφοτέρως γὰρ τι αὐτὸ ἄλλου· ὥστε οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. ἔτι περὶ ἁπάσας ταῖς κατηγορίαις σκεπτέον· ἢ γὰρ χάρις ὅτι ἐστὶ, ἢ ὅτι τοδί, ἢ ποιόν, ἢ ποτὲ, ἢ ποῦ. σημεῖον δ', εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν· ἢ ὁπότοις ἐχθροῖς, ἢ ταὐτὰ, ἢ ἴσα, ἢ μείζω· δῆλον γὰρ ὅτι οὐδὲ ταῦτα οὗ ἕνεκα. ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ βούλεσθαι φαύλων. ἢ περὶ μὲν τὸ χαρίζεσθαι ἢ ἀχαριστεῖν εἴρηται.

ΚΕΦΑΛ. η'.

ΠΟῖα δ' ἐλεεινὰ, ἢ πῶς ἐλεεῖν ἔστι, καὶ τίνας ἔχοντες, λεκτέον. ἔστω δὴ ἔλεος, λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ ἢ λυπηρῷ τῷ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ καὶ αὐτὸς προσδοκήσειεν ἄν τις πάθειν

ἢ τῷ ἐπ' ἀνδρί τινα· καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον, οἷον οἴεσθαι τινα παθεῖν ἢ τῶν κακῶν, ἢ αὐτὸν, ἢ τῶν αὑτοῦ τινα, ἃ τοιοῦτον τὸν κακόν, οἷον εἴπαμεν ἐν τῷ ὅρῳ· ἢ ὅμοιον, ἢ ἐγγὺς πλησίον. διὸ, οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γὰρ· οὔτε οἱ ὑπερδυσμενεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν ἀγαθὰ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι παθεῖν τι κακόν· ἃ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἵ τε νομίζειν παθεῖν αὖ· οἵ τε πεπονθότες ἤδη καὶ ἀπεφυδρωμένοι· καὶ οἱ θρασύτεροι, καὶ οἱ δι' ἀπειρίαν τὸ φρονεῖν· καὶ δι' ἐμπειρίαν. καὶ οἱ ἀσθενεῖς. καὶ οἱ δηλοῦντες μᾶλλον. καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· βουλήσεως γάρ. καὶ εἷς ὑπάρχων γονεῖς, ἢ τέκνα ἢ γυναῖκες· αὐτὰ γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα πάσχειν τὰ εἰρημένα. καὶ μήτε ἀνδρίας πάσῃ ὄντες, οἷον ὀργῇ καὶ θαρρεῖ· ἀλόγιστα γὰρ τὰ ἐσομένα ταῦτα. μήτ' ἐν ὀλιγωρίᾳ δεινῇ· καὶ γὰρ οὗτοι ἀγνοοῦσι τὸ πάσχειν τι. ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων. μήτ' ἂν φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεήσειν οἱ ἐκπεπληγμένοι,

qui eo ſit indignus, quod ipſe etiam expectet ſe paſſurum, aut aliquem ſuorum, idque cùm propinquum appareat. Manifeſtum enim eſt, neceſſe eſſe, qui miſeraturus eſt, eſſe talem, vt putet paſſurũ aliquid mali aut ſe, aut ſuorum quempiam, & tale malum, quale dictum eſt in definitione, aut ſimile, aut propinquum. Quamobrem nec omnino perditi, miſerãtur: nihil enim amplius ſe paſſuros putant: paſſi enim ſunt. Nec qui ſe valde fẽlices eſſe putant: ſed contumeliam faciunt: ſi enim omnia putant adeſſe bona, manifeſtum eſt, eos etiam putare, ſe non paſſuros aliquid mali. Etenim id inter bona eſt. Ac tales ſunt, vt putent ſe paſſuros, qui iam paſſi ſunt, & euaſerunt. Tum ſenes & ob prudentiam, & ob experientiam. Tum debiles, & timidiores magis. Tum eruditi: conſiderati enim ſunt. Tum quibus ſunt parentes, & liberi, aut vxores: ſua enim ſunt hæc, &, poſſunt pati ob ea quæ dicta ſunt. Tum qui nec in fortitudinis affectu ſunt, vt in ira, aut fidentia: hæc enim de futuro, non conſiderant. Nec in cõtumelioſa affectione, Et enim iſti nõ conſiderant, ſe paſſuros eſſe aliquid: ſed inter hos medij. Nec rurſus metuentes valde: non enim miſerantur metu perculſi,

quia ſint in proprio affectu. Et ſi putant aliquo eſſe æquos: nam neminem putans, omnes exiſtimabit dignos eſſe malo. Et omninò quando ſic ſe habet, vt meminerit talia accidiſſe ſibi, aut ſuis, aut putet fore, vt aut ſibi accidant aut ſuis. Ac quemadmodum quidem ſe habentes miſerentur, expoſitum eſt. Quæ verò miſerentur, ex definitione patent: quæ enim ex moleſtis & triſtibus, vim habent interimendi, omnia miſerabilia ſunt. Et quæ vim perdendi habent. Et quorum fortuna eſt cauſſa malorum, magnitudinem habentium. Sunt autem triſtia: & interitum afferentia mortes & verberationes, & corporum cruciatus, & ſenectus, & morbi, & alimenti indigentia. Quorum verò fortuna eſt cauſſa malorum, ſunt priuatio amicorum, paucitas amicorum. Quocirca diuelli ab amicis ac familiaribus miſerabile eſt: turpitudo, imbecillitas, debilitas, & vnde conueniebat boni aliquid effici, mali aliquid contigiſſe, idque ſæpe. Et poſtquam paſſus ſit, factum eſſe aliquid boni, vt Diopithi ea quæ à Rege miſſa ſunt, quod mortuo miſſa ſint. Et nihil factum eſſe boni, aut eorum quæ facta ſunt, non eſſe fruitionem: ob quæ igitur miſerentur hæc, & talia ſunt.

διὰ τὸ εἶ τοιοῦς τῷ οἰκείῳ πάθει. καὶ οἴονται τινας εἶ ὀλιγους. ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας ἡγήσεται ἀξίους εἶ κακοῦ. ὅλως δὲ ὅταν ἔχῃ ὕπως, ὥςτ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ, ἢ τῷ εἰδότι· ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ αὐτῷ, ἢ τῷ αὐτοῦ. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται. ἃ δ' ἐλεοῦσιν, ἐκ τῶν ὁρισμῶν δῆλον· ὅσα τε γὰρ λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ πάντα ἐλεεινά· καὶ ὅσα αἰσχρὰ καὶ κακά· καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων. ἔστι δὲ, ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ, θάνατοι, καὶ αἰτίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ ἔνδειαι τροφῆς. ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία· διὸ καὶ τὸ διατεθῆναι ὑπὸ τῶν φίλων καὶ σωθῆναι, ἐλεεινόν. αἶσχος, ἀσθένεια, αἰσχροπάθεια. καὶ τὸ ὅτι προσῆκεν ἀγαθόν τι προσγενέσθαι, κακόν τι συμβῆναι. καὶ τὸ πολλάκις τυχεῖν· καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν· οἷ, Διοπείθη τὰ παρὰ βασιλέως, πεπονθὼς καταπέμφθη. καὶ τὸ, ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθόν, ἢ γενομένων μὴ εἶ ἀπόλαυσιν. ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.

ἐλεοῦσι

ἐλεοῦσι δὲ ὅτις τι γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι· οὗτοι γὰρ πάντως, ὥσπερ αὐτοὺς αὐτοῖς μέλοντας ἔχουσι· διὸ καὶ Ἀμασις, ὅτε μὲν τὴν ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ ὅτε τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὡς φασιν· ὅτε δὲ τὴν φίλων ἀτυχημάτων· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν· ἐκεῖνο δὲ δεινόν, ἔστιν οὖν ἐλεεινὸν, τὸ δεινόν· καὶ ὁ ἀκριβοῦν τὸ ἐλεεῖν, καὶ πολλάκις τὴν ἀναπνοὴν κεκώλυκεν· ἐν τοῖς ἐλεοῦσιν, ἐγγὺς αὐτὸ τὸ δεινὸν ἦναι. καὶ τοῖς ὁμοίοις ἐλεῖν ἐστι, καὶ ἡλικίαν, καὶ ἕξιν, καὶ ἀξιώματα, καὶ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται ἐὰν αὐτὸ αὑτῷ ὑπάρξαι· ὅλως γὰρ ἀνάγκη οἴεσθαι δεῖ παθεῖν, ὅτι ὅσα ἐφ' αὑτοῖς φοβοῦνται, ταῦτα ἐπὶ ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. ἐστὶ δὲ ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάλαι, καὶ τὰ μέλλοντα εἶναι· τὰ μὲν γὰρ γεγονότα ἴσμεν, ἢ ὅτι οὐκ ἴσμεν, ἢ ὅτι μέλλοντα ἔσεσθαι πάντες ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἀνάγκη τοὺς συμπαθεῖν βουλομένους ἐμφῆναι καὶ φωνῇ καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει, ἐλεεινοτέρους εἶναι· ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι, τὸ κακὸν ἢ ὁμοίως πεπονθότας, ἢ ὡς μέλλοντας, ἢ ὡς γεγονότας. καὶ τὰ γεγονότα μὴ λέγειν, ἢ μέλλοντα μηδὲ πολλὰ.

Miſerantur verò & familiares, ſi non valde coniuncti ſint neceſſitudine. Erga hos autem, vt erga ſeipſos paſſuros, ſe habent. Quamobrem & Amaſis in caſu filij, qui ad moriendum producebatur, lachrymas non effudit, vt aiunt, ſed in caſu amici, qui mendacibus, effudit, hoc enim eſt miſerabile, illud atrox. Nam atrox diuerſum eſt à miſerabili, & habet vim pellendæ miſericordiæ, & ſæpe in contrarium vtile eſt. Præterea miſerantur, ſi ipſum atrox prope ſit. Et ſimiles miſerantur ætate, moribus, habitibus, dignitatibus, generibus. Nam in omnibus hic magis apparet, etiam ipſi idem poſſe contingere. Omninò enim oportet aſſumere, quæ ſibi metuunt, ea alijs cum fiunt, ipſos miſerari. Quoniam autem quæ prope apparent per paſſiones, miſerabiles ſint: & quæ abhinc decem millia annorum facta ſunt, aut futura ſunt, ea neque expectantes, neque recordantes, aut omnino non miſerantur, aut non ſimiliter neceſſe eſt qui repreſentantur figuris, & vocibus & veſtitu, & omnino ſimulatione, miſerabiliores eſſe: faciunt enim vt propinquum appareat, malum ante oculos proponentes, aut tanquam futurum, aut tanquam factũ. Et quæ facta ſunt nuper, aut futura ſunt breui,

miſerabiliora ſunt propter idem. Et ſigna, & actiones, vt veſtes eorum qui paſſi ſunt, & quæcunque talia. Et ſermones eorum, qui in perpeſſione ſunt, vt qui iam animam efflant. Et maximè virtute præditos eſſe, cùm in talibus temporibus ſunt: omnia enim hæc, quia prope apparent, magis efficiunt miſerationem, quaſi & ille indignus ſit, & ante oculos appareat perpeſſio.

ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. καὶ ὅ
μεῖα, καὶ ταῦ πραξεις· οἷ, ἐαν
τι τῷ πεπονθότων, καὶ ὅσα π
τα· καὶ λόγοις, καὶ ὅσα ἀγ
τῷ παθεῖ ὄντων, οἷ ἤδη π
τώντων. καὶ μάλιστα τὸ αὐτὸ
ξῆ), ἐν τοῖς πεπυσμένοις καιρο
τας, ἐλεεινόν· ἅπαντα γὰρ ταῦ
διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι, μά
ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίω
ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαιν
νου τῷ παθοις.

CAP. IX.

OPponitur autem ei quod miſeratur, maximè, id quod appellant ſtomachari. Nam dolori propter indignas res aduerſas, oppoſitus eſt quodammodo, & per eoſdem mores dolor propter indignas res ſecundas, & vtræque perturbationes ſunt bonorum morum. Oportet enim eorum qui indignè agunt malè, vicem dolere? & ijs, qui benè, ſtomachari. Iniuſtum enim eſt, quòd ſit præter dignitatem. Quamobrem etiam deos dicimus ſtomachari. Exiſtimabitur verò etiam inuidia miſerationi eodem opponi modo, quaſi quæ vicina, & eadem ſit cum ſtomachatione: verùm eſt diuerſa. Moleſtia quidem turbulenta etiam inuidia eſt, & propter proſperum eucntum,

ΚΕΦΑΛ. θ'.

ΑΝτικειται δὲ τῷ ἐλε
μάλιστα μὲν, ὃ καλοῦ
μεσιᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖ
ναξίαις κακοπραγίαις, ἀντικε
νόν ἐστι ἔσται πρὸς, καὶ ἐπὶ τῶ
ἤθεσι τὸ λυπεῖσθαι ὅτι τοῖς ἀ
ξίαις εὐπραγίαις, καὶ ἄμφω
πάθη, ἤθους χρηστοῦ· δεῖ γὰρ
μὲν τοῖς ἀναξίως πραγοῦσι κα
σωαχθεῖσθαι καὶ ἐλεεῖν· τοῖς ἐ
νεμεσιᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ
ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς
ἐπιδίδομεν τὸ νεμεσιᾶν. δόξε
αὖ καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν
αὐτοπαθῆ ἔσται, ὡς συνεγ
καὶ ταὐτὸν τῷ νεμεσιᾶν· ἔστι
τερον· λύπη γὰρ ταραχώδη
ὀφθόνος ἐστὶ, καὶ εἰς εὐπραγ

ὐ τῷ ἀναξίῳ, ἀλλὰ τῷ
ὁμοίῳ. τὸ δ', μὴ ὅπ αὐ-
συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ
τὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὑ-
δεῖ ὑπαρχεῖν· οὐ γὰρ
ται, τὸ μὲν, φθόνος· τὸ
ἡμῖν· ἀλλὰ φόβος, ἐὰν
ὑπ ὑπαρχῃ ἡ λυπὴ ἢ ἢ
μὴ· ὅπ αὐτῷ τι ἔσται φαῦ-
ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας.
οὖν δ', ὅπ ἀκολουθήσει ἐ
ναντία πάθη τούτοις· ὁ μὲν
πούμενος ὅτι τοῖς ἀναξίοις
πραγμοῦσιν ἀσθήσεται, ἢ ἀ-
ἔσται ὅτι τοῖς ἐναντίοις κα-
χοῦσιν· ὃ δ', ὅτις πατρα-
ἐ· μιαιφόνους, ὅταν τι-
ἀμφοτέρας, οὐδεὶς ἂν λυ-
χρὸς· δεῖ γὰ χαίρειν ὅτι
ἐοῖς· ὡς δὴ αὖ-
καὶ ὅτι τοῖς εὖ πρά-
κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ
τα, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν
ἐπ· ἀνάγκη γὰ ἐλπίζειν
φέξειν αὖ ἄνδρ τῷ ὁμοίῳ,
πρ. καὶ ἐσ τῷ αὐτῷ ὑ-
ἅπαντα ζῶπα· ζῷ δ' ἐ-
α, οἷς ἀναπὴ· ὁ γὰ αὐτὸς
ἀπιχαιρέκακος ἐ φιλοικτίρμων·
ὁ γὰρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ
ὑπαρχοντι, ἀναγκαῖον τῷ-
τῇ τιμωρίᾳ καὶ τῇ φθορᾷ τῇ
ιο χαίρειν· διὸ, κωλυτικὰ μὲν

sed non indigni, verùm æqualis & similis. Illud verò, ne ipsi aliquid contingat aliud, sed propter ipsum proximum omnibus similiter oportet inesse: non enim amplius erit illud quidem stomachatio, hoc verò inuidia, sed metus si ob id ipsum adsit molestia, & perturbatio, quia ipsi aliquid futurum sit mali, ab alius prosperitate. Apparet autem fore, vt sint consequentes etiam contrariæ perturbationes his. Qui enim molestia afficitur ob eos, qui indignè malè agunt, lætabitur, aut molestiæ vacuus erit ob contrarios, qui malè agunt, vt ob parricidas, & ficarios, quando supplicio afficiantur, nemo molestia affectus fuerit, qui bonus sit: oportet enim gaudere propter tales eodem modo, ac propter bene agentes secundùm dignitatem: ambo enim iusta sunt & faciunt, vt gaudeat æquus. Necesse enim est eum sperare fore, vt adsint, quæ simili, etiam si ipsi. Et pertinent ad eosdem mores omnia hæc. Contraria verò adcontrarios. Idem enim est malis alienis gaudens, & inuidus. Ex quo enim quispiam molestia afficitur, dum illud oritur, aut adest, necessarium est eum propter priuationem, & corruptionem eiusdem lætari. Quamobrem vim accedat

miſerabiliora ſunt propter idem. Et ſigna, & actiones, vt veſtes eorum qui paſſi ſunt, & quæcunque talia. Et ſermones eorum, qui in perpeſſione ſunt, vt qui iam animam efflant. Et maximè virtute præditos eſſe, cùm in talibus temporibus ſunt: omnia enim hæc, quia prope apparent, magis efficiunt miſerationem, quaſi & ille indignus ſit, & ante oculos appareat perpeſſio.

CAP. IX.

OPponitur autem ei quod miſeratur, maximè, id quod appellant ſtomachari. Nam dolori propter indignas res aduerſas, oppoſitus eſt quodammodo, & per eoſdem mores dolor propter indignas res ſecundas, & vtræque perturbationes ſunt bonorum morum. Oportet enim eorum qui indignè agunt malè, vicem dolere? & ijs, qui benè, ſtomachari. Iniuſtum enim eſt, quòd ſit præter dignitatem. Quamobrem etiam deos dicimus ſtomachari. Exiſtimabitur verò etiam inuidia miſerationi eodem opponi modo, quaſi quæ vicina, & eadem ſit cum ſtomachatione: verùm eſt diuerſa. Moleſtia quidem turbulenta etiam inuidia eſt, & propter proſperum euentum, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. καὶ ταῦτα μεῖα, καὶ αἱ πράξεις· οἷον, εἰ πάσχει τι τῶν ἀναξίων, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ λόγοι, καὶ ὅσα μέλλει τῶν τοῦ πάσχειν ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων. καὶ μάλιστα τὸ καιροῖς τοῖς τοιούτοις εἶναι, οἷς τοῖς πλησίον καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίου πάσχοντος, καὶ ὃν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

ΑΝτίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μέν, ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις, ἀντίκειται δοκεῖ ὅτι ταὐτὸν ἦθος τὸ λυπεῖσθαι ὅτι ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις, καὶ ἄμφω τὰ πάθη, ἤθους χρηστοῦ· δεῖ γὰρ, ὅτι μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συναχθῆναι καὶ ἐλεεῖν· τοῖς δ' εὖ, νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς συμπίπτοις ὢν καὶ ταὐτὸν τῇ νεμεσᾶν· ἔστι δ' ἕτερον· λύπη γὰρ ταραχώδης καὶ φθόνος ἐστὶ, καὶ εἰς εὐπραγίαν

ἀλλ' ὁ τῆς ἀναξίου, ἀμφὶ τῷ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δ', μὴ ὅπως αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ διὰ ταῦτα τοῖς πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔσται, τὸ μὲν, φθόνος· τὸ δὲ, νέμεσις· ἀλλὰ φόβος, καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχει ἡ λύπη καὶ τὸ βλέπειν· ὅπως αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. φανερὸν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰναντία παθήμασι τούτοις· ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ὅτι τοῖς ἀναξίοις καταπράττουσιν ἀγαθόν τι, ἢ ἄλυπος ἔσται ὅτι τοῖς ἐναντίοις καταπράττουσι· οἷον, τοῖς πατραλοίαις δὲ· μισήσουσι, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς αὖ λυπηθεὶς χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ὅτι τοῖς δικαίοις· ὡς δὴ αὖτως καὶ ὅτι τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι αὐτῷ ἄττα τῷ ὁμοίῳ, καὶ αὐτῷ· καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ πᾶσι ταῦτα ταῦτα· τοῖς δὲ ἐναντίοις, τῷ ἀναξίῳ· ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός· ὑφ' ὧν γὰρ τις λυπεῖται γιγνομένων καὶ ὑπαρχόντων, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν· διὸ, κωλυτικὰ μὲν

sed non indigni, verùm æqualis & similis. Illud verò, ne ipsi aliquid contingat aliud, sed propter ipsum proximum omnibus similiter oportet inesse: non enim amplius erit illud quidem stomachatio, hoc verò inuidia, sed metus si ob id ipsum adsit molestia, & perturbatio, quia ipsi aliquid futurum sit mali, ab alius prosperitate. Apparet autem fore, vt sint consequentes etiam contrariæ perturbationes his. Qui enim molestia afficitur ob eos, qui indignè malè agunt, lætabitur, aut molestiæ vacuus erit ob contrarios, qui malè agunt, vt ob parricidas, & ficarios, quando supplicio afficiantur, nemo molestia affectus fuerit, qui bonus sit: oportet enim gaudere propter tales eodem modo, ac propter bene agentes secundùm dignitatem: ambo enim iusta sunt & faciunt, vt gaudeat æquus. Necesse enim est eum sperare fore, vt adsint, quæ simili, etiam si ipsi. Et pertinent ad eosdem mores omnia hæc. Contraria verò adcontrarios. Idem enim est malis alienis gaudens, & inuidus. Ex quo enim quispiam molestia afficitur, dum illud oritur, aut adest, necessarium est eum propter priuationem, & corruptionem eiusdem lætari. Quamobrem vim accedæ

miſericordiæ omnia hæc habent: differunt verò dictis de cauſis. Quare ad non miſerabilia reddenda, omnia ſimiliter vtilia ſunt. Ac primùm quidem de ſtomachando exponamus, quibus ſtomachẽtur, & ob quæ, & quomodo ſe habentes ipſi, poſtea de alijs. Apparet autem ex ijs quæ dicta ſunt. Si enim ſtomachari eſt moleſtia affici, ob eum qui apparet indignè benè agere, primùm quidem manifeſtum eſt, non licere propter omnia bona ſtomachari. Nemo enim ſi iuſtus, aut fortis ſit, aut ſi virtutem conſequatur, ei ſtomachabitur: neque enim miſerationes propter contraria horũ ſunt: ſed propter diuitias, & potentiã, & res eiuſmodi, quib. vt ſimpliciter dicam, digni ſunt boni: & qui natura habent bona, & nobilitatem, & pulchritudinẽ, & quæcunque talia. Quoniã verò antiquum eſſe propinquum apparet naturali, neceſſe eſt idem habentibus bonum, ſi nuper conſecuti ſint, & ob id bene agant, magis ſtomachari, moleſtiores enim ſunt, qui nuper diteſcunt, quã qui antiquitus, & ob genus. Similiter verò ij qui imperant, & qui ſunt, & potẽtes & habẽtes multitudinẽ amicorũ, & bonitatem liberorũ, & quicũq; eiuſmodi ſunt. Et ſi ob hæc aliud aliquid boni euenerit ipſis, eodem modo.

ἐλέους πάντα ταῦτα ὄντ'. διαφέρει δ', διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεητὰ ποιεῖν, ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα. πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσι τ' ἐστὶ νεμεσᾶν, καὶ ὅτῳ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί· εἶτα μετὰ ταῦτα, περὶ τῶν ἄλλων. φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γὰρ ὀδυνηρὸν τὸ νεμεσᾶν, λυπεῖσθαι δεῖ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, ὥστε πρῶτον μὲν δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν· οὐδεὶς γὰρ, εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖος, ἢ οἷος ἀρετὴν λήψεται, νεμεσητὸν τοῦτο· οὐδὲ γὰρ οἱ ἐλεοῦσι δεῖ τοῖς ἀναντίοις τούτων οὖσιν· ἀλλ' ὅτι πλούτῳ, καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις. ὅσοις γὰρ ἁπλῶς ὑπάρχει, ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοί. ἆρ' οἷς πρὸς φύσιν ἔχοντες ἀγαθοί; ἢ εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐπεὶδὴ τὸ ἀρχαῖον ἐγγὺς τι φαίνεται τῇ φύσει, ἀνάγκη τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθὸν, εἶναι νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνουσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγοῦσι, μᾶλλον νεμεσητοί· μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες, τῶν πάλαι, καὶ διὰ γένους. ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι. καὶ πολύφιλοι· καὶ εὐτεκνοι, καὶ ὁποιῳοῦν τῶν τοιούτων, καὶ διὰ ταῦτα δηλονότι τι ἀγαθὸν γένηται αὐτοῖς· ὡσαύτως δ'

ἢ γὰρ ἀνέχεσθαι μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι, ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι, οἱ μὲν, δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν· οἱ δ', τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν, ἀληθὲς δοκεῖ· ὥστε οἱ μὲν ἴσως, τὰ αὑτῶν ἔχειν· ἢ ἐπὶ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν, οὐ τὰ τυχόντας ἄξιον, ἀνάγκη τις εἶναι ἀναλογία, καὶ τὸ ἁρμόττον· ὃ, ὅπλων καλὸς, ἢ τῇ δικαίῳ ἁρμόττει, οὐκ ἀεὶ τῇ εὐδοκίμῳ. καὶ γάμοι διαφέροντες, ἢ τοῖς γένεσι πλουτοῦσιν, ἀνάγκη τοῖς εὐγένεσιν. διὸ οὐκ ἀναγκαῖος ὢν, μὴ τὰ ἁρμόττοντος πράττειν, νεμεσητὸν· ἢ τὸν ἧττον τῇ κρείττονι ἀμφισβητεῖν. μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ὁμοίους τῇ αὐτῇ· ὅθεν καὶ τὸ εἰρημένον,

Αἰακίδης δὲ μάλιστα νεμεσσήθη Τελαμωνιάδῃ·

Ζεὺς γὰρ οἱ νεμέσσατο, ὅτ' ἀμείνονι φῶτι μάχοιτο.

ἃ δ' μὲν, κἂν ὑποτύπῳ, ὁ ἥττων τῇ κρείττονι· ὃ, εἰ ὁ μουσικὸς τῇ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς. οἷς μὲν οὖν νεμεσᾶν, καὶ δι' ἃ ἐκ τούτων δῆλον· ἔστι γὰρ ἅ τε τοιαῦτα ὄντα. αὐτοὶ δ' νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι ἀγαθῶν ὄντες τῆς μεγίστης ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι·

Etenim tunc moleſtiores ſunt nouas diuitias poſſidentes, cùm habent imperium propter diuitias, quàm antiqui diuites. Similiter verò etiam in alijs. Et cauſſa eſt, quòd illi quidem videntur, quæ ſua ſunt habere: hi verò nequaquam: quod enim ſemper ita apparet ſe habere, verum videtur. Quare alteri, non quę ſua ſunt, habere. Et quoniam vnumquodque bonũ quodlibet dignum eſt, ſed quædam eſt analogia & conuenientia, vt arma pulchra nequaquam iuſto conueniunt, ſed forti, & coniugia eximia non nuper diteſcentibus, ſed nobilibus: idcirco ſi quis bonus eſt, non conuenientem rem conſequatur, id habet vim mouendæ ſtomachationis. Et inferiorem cum ſuperiore controuerſari maximè quidem ſi ſint eidem rei dediti: vnde & illud dictum eſt, Aiacis autẽ declinabat pugnam Telamonidæ, Iupiter enim ei ſtomachabatur, quòd cum viro præſtantiore pugnaret. Sin minus, etiam quocunque modo inferior cum ſuperiori, vt ſi muſicus cum iuſto: melior enim eſt iuſtitia, quàm muſica. Quibus igitur ſtomachentur, & propter quæ, ex his patet, hæc enim, & talia ſunt. At ipſi ſtomachoſi ſunt, ſi digni ſint maximis bonis, & ea poſſideant.

Nam ſimilibus exiſtimari dignos qui non ſint ſimiles, nequaquam iuſtum eſt. Secundo loco, ſi ſint boni, & virtute præditi: iudicant enim bene, & iniuſtum odio habent. Et, ſi ſint ſtudioſi honoris, & appetentes quarundam actionum, maximè ijs ſtudioſi ſint, quæ alij, cum indigni ſint, conſequuntur. Et omnino qui exiſtimant ſe dignos ijs, quibus alios non exiſtimant, ſtomachoſi ſunt eis, & ob ea. Quamobrem mancipiorum ſimiles, & praui, & non cupidi honoris, non ſunt ſtomachoſi: nihil enim eſt eiuſmodi, quo ſe putent dignos eſſe. Apparet autem ex his, propter quos aduerſam fortunam habentes, & malè agentes, aut non obtinentes, gaudere, aut ſine moleſtia eſſe oporteat. Ex ijs enim, quæ dicta ſunt, oppoſita manifeſta ſunt. Quare ſi iudices tales præpararit oratio, & petentes, vt ſui miſericordia habeatur, & ob quæ habeatur, offenderit, indignos eſſe, qui conſequantur, dignos verò, qui non conſequantur, fieri non poteſt, vt adſit miſeratio.

τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἀξιοῦσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον· δίκαιον δὲ μᾶλλον, εἰ ἀγαθοὶ, καὶ σπουδαῖοι τυγχάνουσί τε τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀδίκως μισοῦσι. Καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεκτικοὶ ἄλλων τοιούτων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἄτοποι αἰτίαν ὄντες τυγχάνουσι. καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτοὺς, ὧν ἐπιτροις, μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ πρὸς τούτοις, καὶ τούτων. διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις, καὶ φαῦλοι οὐ φιλότιμοι, οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γὰρ ὅτι τοιοῦτον, ὃ αὐτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων ὅτι ποίοις ἀτυχοῦσι καὶ κακῶς πράττουσιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι, χαίρειν ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ὅσα γὰρ τοῖς εἰρημένοις ἐναντία αὐτοῖς ὑπάρχειν ἀνάγκη ἐστίν, ὥστε καὶ τοῖς τὰ κρίματα τούτοις ὀρθῶς διαθεῖσιν ὁ λόγος ἔσται τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξει, ἀναξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν· ἀναξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

ΚΕΦΑΛ. ι'.

Δῆλον δὲ καὶ ὅτι πότε φθονοῦσι, καὶ τίνα, καὶ πῶς ἔχοντες, εἰ δεῖ ὅλως ὁ φθόνος λύπη τις ὅτι δυστυχίᾳ φαινομένῃ τῶν ἀγαθῶν ἀναξίων τοῦ τοιούς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους· φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται. ὁμοίους δὲ λέγω, γένει, συγγενείᾳ, καθ' ἡλικίαν, ἕξιν, δόξαν, ἃ τὰ ὑπάρχοντα. καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει, τὰ μὲν πάντα ὑπάρχειν· διὸ, οἱ μεγάλα τοῦ δοκοῦντος, καὶ δυτυχοῦντες, φθονεροί εἰσι· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὑτῶν φέρειν. καὶ οἱ τιμώμενοι ὅτι ἴσως διαφέροντως, καὶ μάλιστα ὅτι σοφίᾳ, ἢ δυνάμει. καὶ οἱ φιλότιμοι, φθονερώτεροι τοῦ ἀφιλοτίμου. καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ὅτι σοφίᾳ. καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο. καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ, εἴρηται· ἐφ' οἷσις γὰρ φιλοδόξοσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης. καὶ ὅσα δυστυχήματα δοκεῖ.

CAP. X.

MAnifestum est autem & ob quæ inuideãt, & quibus, & quomodo se habentes, siquidem inuidia est molestia quædam propter prosperitatem, quæ apparet eorum quæ dicta sunt bonorum, ergo similes, non vt aliquid sibi sit, sed propter illos. Inuidebunt enim tales: quibus sunt aliqui similes, aut apparent. Similes verò dico genere, cognatione, ætate, habitu, existimatione, copijs. Et quibus parum adest, quin omnia adsint. Quamobrem magna agentes, & prosperâ fortunâ vtentes; inuidentiores sunt: cunctos enim putant quæ sua sunt, eripere. Et qui honorãtur eximiè aliquam ob rem, & maximè ob sapientiam, aut felicitatem. Et studiosi honoris inuidentiores, quàm non studiosi. Et qui sequuntur sapientiæ gloriam: studiosi enim sunt honoris ob sapientiam. Et omnino qui amant gloriam aliqua in re sunt inuidentiores in ea. Et pusillanimi: omnia enim in ipsis videntur magna esse. Ob quæ verò inuideant bona, dictum est. In quibus enim amant gloriam, & de honore contendunt, operibus, & hominum aucupantur opinionẽ. Et quæcunque bonæ fortunæ

euentus ſunt fermè in omnibus inuidia eſt. Et maximè, quæ ipſi aut appetunt, aut putant oportere ſe habere. Aut in quibus ipſi poſſeſſione pauliſper ſuppetant, aut pauliſper deſpiciũt. Apparet verò etiam quibus inuideant: ſimul enim dictum eſt: ijs enim, qui propinqui ſunt & tempore, & loco, & ætate, & exiſtimatione inuident. Vnde dictum eſt. Quòd enim cognatum eſt, etiam inuidere ſcit. Et quibuſcum de honore contendunt, nam de honore contendunt cum ijs, qui dicti ſunt. Cùm ijs verò qui ab hinc decem millia annorum erant, aut cum ijs, qui erũt, aut cum mortuis, nemo, neque cum ijs, qui ſunt ad Herculeas columnas, neque à quibus longo interuallo putãt ſe ſuo, aut aliorum iudicio relinqui, neque quibus ſe longè præſtare, eodem modo & cum his, & de talibus. Quoniam verò cum ijs, qui competitores ſunt, & riuales, & omnino cum ijs, qui eadem appetunt, de honore concertant: neceſſe eſt his maximè inuidere. Vnde dictum eſt. Et figulus figulo. Et ijs, qui celeriter, aut qui vix adeptæ ſunt, aut qui nequaquã adepti ſunt, inuident. Et quibus conſecutis, aut rectè agentibus dedecus ipſis eſt. Sunt autem iſti, qui propinqui ſũt, qui ſimiles,

καθὸν περὶ παύτα φθόνος ἔστι καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῷ ἐνδεεῖσθαι. φανερὸν δὲ καὶ ὅις φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ φθονοῦσιν, ὅσον εἴρηται,

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ὤπίσαται.

καὶ πρὸς οὓς φιλονεικοῦσιν· φιλονεικοῦσι μὲν γὰρ πρὸς τοὺς ἀγωνιστάς. πρὸς δὲ τούτους εἰσὶν ἅπαντες, ἢ πρὸς τοὺς ἐσοικίους, ἢ πλησιάζοντας, οὐδείς. οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις στήλας, οὐδὲ ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις λείπεσθαι. οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν, ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς, καὶ ἀντιποιουμένους, καὶ ὅλως τοὺς περὶ αὐτῶν φιλοτιμουμένους, φιλονικοῦσι, ἀνάγκη τούτοις μάλιστα φθονεῖν. ὅσον εἴρηται. καὶ πεπαμένοις πεπαμένοις. καὶ τοῖς ταχὺ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι. καὶ ὧν ἢ κεκτημένων, ἢ κατορθούντων ὄνειδος αὐτοῖς· οἱ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς, καὶ ὅμοιοι·

δῆλον γὰρ ὅτι παρ' αὐτοὺς ἡ τυχόντων τῶν ἀγαθῶν. ὥστε πᾶν λυπηρὸν ποιεῖ τὸν φθόνον. ἃ δὲ τοῖς ἢ ἐοικόσι ἔστιν, ἢ κεκτημένοις ἃ αὐτοῖς προσῆκεν, ἢ ἐκείνῳ πω· διὸ πρεσβυτέροις. καὶ οἱ πολλὰ δεδιηκότες εἰς ὀλίγα, τοῖς ὀλίγα, φθονοῦσι· δῆλον δ' καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, & ὅτι τοιοῦτοι, καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ὅτι τοῖς ὁμοίοις ἡδήσονται. ὥστε καὶ αὐτοὶ ῥᾳδίως ἀγαθοῦσιν ὄντως ἔχοντι· οἱ δ', ἐλεεῖσθαι, ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενα. ὅσοι οἱ εὐημερηκότες, σπάνιον ὡς οὐ πάσονται ἐλέου ἢ ἧττον ἢ μείων.

Manifestum enim est ipsorum culpa eos non adipisci, quod bonum est. Quare hoc cum molestum sit, effici inuidiam. Et ijs qui habent ea aut consecuti sunt quæ ipsis conueniebant, aut consecuti fuerunt olim Quamobrem seniores iunioribus: & qui multos sumptus fecerunt in idem, ijs, qui paucos, inuident. Iam verò manifesta sunt etiam ea, propter quæ gaudent tales, & in quibus & quomodo se habentes. Vt enim, non habētes molestia afficiuntur: sic habentes ex contrarijs voluptatem percipient. Quare si ipsi ita conformati fuerint, & illi, qui digni, quib. miseticordia habeatur; aut consequantur aliquid boni existimantur, sint tales, quales illi, qui dicti sunt: patet eos non esse consecuturos misericordiam à principibus.

ΚΕΦΑΛ. ια'.

CAPVT XI.

Πῶς δὲ ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ὅτι τοιοῦτοι, αὐτόθεν ἤδη ὅτι δῆλον· οἱ γὰρ ὅτι ζῆλος, λύπη τις ὅτι φαντασία παρουσίᾳ ἀγαθῶν εὐπορίων & ὁμοιοπαθῶν αὐτῷ λαβεῖν περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ἂν οὐχὶ καὶ αὐτῷ ὅτι· διὸ καὶ ἀπρεπὲς ὅτιν ὁ ζῆλος·

Qvomodo autem se habeant æmulantes, & qualia æmulentur, & quibus, hinc constat Si enim est æmulatio molestia quædam propter eam, quæ apparet, præsentiam bonorum honoratorum, & eorum, quæ contingit ipsi assumere, in similibus natura, non quòd alij, sed quòd non etiam ipsi sunt: (quamobrem & bona est æmulatio,

& bonorum, inuidere verò malum & malorum. Ille enim ſe præparat propter æmulationem ad bona adipiſcenda: hic verò, ne proximus habeat, propter inuidiam) neceſſe profectò eſt, procliues ad æmulandum eſſe exiſtimantes dignos ſe bonis, quæ non habent. Nemo enim ſe dignum exiſtimat ijs quæ apparet fieri non poſſe. Quamobrem iuuenes, & magnanimi tales. Et quibus adſunt talia bona, quæ honoratis digna ſint viris. Sunt enim hæc diuitiæ, & multorum amicitia, & magiſtratus, & quæcunque talia, quaſi enim conueniat ipſis probis eſſe, quia conueniunt probè ſe habentibus, æmulantur talia ex bonis. Et quos alij dignos exiſtimant, & quorum proaui, aut cognati, aut domeſtici, aut natio, aut ciuitas honorata eſt, æmulatores ſunt in his. Domeſticè enim arbitrantur ipſis eſſe, & ſe his dignos exiſtimant. Si verò ſunt æmulanda honeſta bona, neceſſe eſt virtutes eſſe tales. Et quæcunque alijs vtilia, & idonea ad benefaciendum, honorant enim benefaciẽtes, & bonos. Et quorum bonorũ fruitio proximis eſt, vt diuitiæ, & pulchritudo magis, quàm ſanitas. Apparent verò etiam æmulandi aliqui, qui enim hæc, & talia poſſidẽt æmulãdi ſunt:

δὲ ὑπερέχων· τὸ δὴ φθονεῖν, φαῦλον, καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ, αὑτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον πρὸς ἀγαθῶν· ὁ δὲ, τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον· ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι πάντας ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν· ὑπολαμβάνουσι γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ μεγαλόψυχοι πιστοί. δὲ εἰσὶν ἅμα πολλὰ τοιαῦτα ἀγαθά, ἃ πᾶσι σπουδαῖα ἀξιοῖ· ἔστι γὰρ εὖ ζῆν, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ὡς γὰρ πρέπον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι πρέπει τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα πᾶσι ἀγαθά. καὶ οἷς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι. καὶ οὓς πρόγονοι, καὶ συγγενεῖς, καὶ οἷς πλησίον, καὶ τὸ ἔθνος, καὶ ἡ πόλις ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ πάντα ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ φαίνεται αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἕξει τούτων. εἰ δ' ὅτι ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθὰ, ἀναγκαῖον καὶ τὰ ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας· καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα, καὶ εὐεργετικά· ἀμφοτέροις γὰρ τοῖς εὐεργετοῦσι, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς. καὶ ὅσῳ ἀγαθῶν ἐπιλαμπτικὸν τοῖς πλησίον ἐστίν· οἷον, πλοῦτος, καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας. φανερὸν δὲ καὶ οἱ ζηλωτοὶ εἰσὶν· οἱ γὰρ ζῶντα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί

ea vero ſunt quæ dicta ſunt, vt fortitudo ſapiẽtia, magiſtratus: nam qui magiſtratus gerunt in multos poſſunt eſſe benefici: imperatores, oratores, omnes, qui talia poſſunt. Et quibus multi ſimiles volunt eſſe, aut multi familiares, aut amici multi, aut quos multi ſuſpiciunt, aut quos ipſi ſuſpiciunt. Et quorum laudes, & encomia dicuntur aut à poëtis, aut ſcriptoribus orationum. Contemnunt verò contrarios. Nam contraria æmulationi contemptio eſt & ad, quod eſt, æmulari, ei, quod eſt, contemnere. Neceſſe autem eſt, ſic ſe habentes, vt æmulentur aliquibus, aut æmulatione petantur, id contemnendum procliues eſſe, tum hos, tum ob hæc, quæcunque contraria mala habent bonis æmulandis. Quamobrem ſæpenumero contemnunt proſpera fortuna vtentes, cùm ſine honoratis bonis adſit ipſis fortuna. Ac ex quibus quidem affectus excitentur, & diſſoluantur, vnde fides ſit, de ijs dictum eſt.

CAP. XII.

ΚΕΦΑΛ. ιβ'.

MOribus autẽ quales ſint ſecundùm affectus, & habitus, & ætates, & fortunas, poſt hæc explicemus. Ac dico affectus, iram, cupiditatem, & talia de quibus diximus priùs. Habitus verò virtutes, & vitia: dictum eſt etiam de his priùs, & qualia præeligant ſinguli, & qualium ſint effectores. Ætates autem ſunt iuuentus, & vigor, & ſenectus. Fortunas verò dico nobilitatem, diuitias, potentiam & his contraria, & omnino proſperam, aduerſámque fortunam. Ac iuuenes quidem moribus ſunt cupidi, & parati ad ea efficienda, quæ concupiuerint, & ex cupiditatibus quæ circa corpus verſantur, maximè eius ſectatores ſunt quę circa res venereas eſt, & incontinentes ipſius, & in horas mutabiles, & faſtidioſi in cupiditatibus: & valde quidem concupiſcunt: celeriter verò ſedantur. Acutæ enim voluntates eis ſunt, & non perdurantes, cuiuſmodi ſunt ægrotantium fames & ſitis. Et excandeſcentes, & acutè excandeſcentes, & parati ad impetum ſequendum. Et obnoxij ſunt iræ. Nam propter ſtudium honoris non patiuntur, ſe paruifieri, ſed moleſtè ferunt, ſi exiſtiment ſe iniuria affici.

Τὰ δὴ ἤθη ποῖοί τινες, καὶ τὰ πάθη, καὶ ταῖς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διειλήφαμεν μὲν τοῦτο. λέγω δὲ, πάθη μὲν, ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ ταῦτα τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον· ἕξεις δὲ, ἀρετὰς, καὶ κακίας· εἰρηται δὲ καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα πραιρούμενοι ἕκαστοι, καὶ ποίων ἀπαντικοί. ἡλικίαι δὲ εἰσι, νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. τύχην δὲ λέγω, εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις, καὶ τοιαυτὰ τούτοις, καὶ ἕλως εὐτυχίαν, καὶ δυσκυχίαν. οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ, καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι. καὶ περὶ μὲν τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι δὲ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς τούτης. εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἀνήκεστοι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται· ἐξίενται γὰρ αἱ βουλήσεις καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν πεινώντων καὶ διψώντων δίψαι καὶ πῖναι. καὶ θυμοειδεῖς, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ· καὶ ἤθους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐ φέρονται ἀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν, ἐὰν δοκῶσιν ἀδικεῖσθαι.

δὲ φιλίπμοι μᾶλ' εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλότιμοι· ὑπεροχῆς γὰρ ὀρέγεται ἡ νεότης· ἡ δὲ νίκη, ὑπεροχή πς. ἔστι δὲ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον, ἢ φιλοχρήματοι· φιλοχρήματοι δέ, ὅτι, διὰ τὸ μή πω ἐνδεῖας πεπειρᾶσθαι· ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάρεων. καὶ εὐκαυθεῖς, ἀλλ' εὐπιθεῖς, διὰ τὸ μή πω πεπεῖρθαι πολλῶν πονηρῶν. καὶ εὔπιστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι ὕπω διάκεινται οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι· καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντός ἐστιν, ἡ δὲ μνήμη, τοῦ παρεληλυθότος. τοῖς δὲ νέοις, τὸ μὲν μέλλον, πολύ· τὸ δὲ παρελήλυθός, βραχύ· τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ, μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. καὶ εὐεξαπάτητοι εἰσι διὰ τὸ εὐμαθέστερον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. καὶ ἀνδρειότεροι θυμοῦ γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὠὴ, τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ, θαρρεῖν ποιεῖ· οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται· τό, τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαρραλέον ποιεῖ. καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γὰρ πω κεκλὰ ἔτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλ' ἀπαγδεύειν ὑπὸ τῶ νόμου μόνον. καὶ μεγαλόψυχοι·

Et ſtudioſi honoris quidem ſunt, ſed magis victoriæ. Excellentiam enim cupit iuuentus: & victoria excellentia quædam eſt, & ambo hæc magis ſunt, quàm vt ſint ſtudioſi pecuniarum. Studioſi autem pecuniarum ſunt minimum, quia nondum indigentiam experti ſunt: quemadmodum Pittaci ſe habet apophthegma in Amphiarum. Et non malorum morum, ſed bonorum, quia nondum conſpexerunt multa mala. Et creduli, quia nõdum in multis decepti ſunt. Et bonæ ſpei: vt enim tumulẽti, ſic calidi ſunt iuuenes natura. Simul verò etiam quia nondum in multis opinione lapſi ſunt, & viuunt vt plurimùm ſpe. Nam ſpes futuri eſt, memoria verò præteriti: iuuenes autem futuri multùm habent, præteriti verò parùm. Primo enim tempore ſe meminiſſe nihil arbitrantur, ſperare autem omnia. Et idonei ſunt, qui decipiantur ob id quod dictum eſt. Sperant enim facilè. Et viriliores, iracundi enim, & bonæ ſpei, quorum illud, vt ne metuant, hoc, vt confidant, efficit. Nemo enim, qui iraſcitur, metuit. Sperare autem aliquid boni, afferendæ fidentiæ vim habet. Et verecundi: nondum enim honeſta alia arbitrantur, ſed eruditi ſunt à lege ſolùm. Et magnanimi:

nondum enim à vita depressi sunt, sed rerum necessariarum experientiam non habent, & existimare se dignum magnis, magnanimitas est, hoc autem est eius, qui bene sperat. Et magis eligunt agere honesta, quàm vtilia, moribus enim viuunt magis, quàm boni ratione. Est autem boni ratio eius, quod vtile est: virtus verò eius, quod honestum. Et studiosi amicorum, & studiosi sodali magis, quam aliæ ætates, quia gaudent conuictu, & ad vtilitatem iudicant nihil. Quare ne amicos quidem. Et omnia in maius & vehementius peccata faciunt contra dictum Chiloni: omnia enim nimis agunt: nam amant nimis, & nimio odio habent, & alia omnia simiiter, quippe qui se scire omnia putant, & asseuerant. Hæc autem causa est, cur omnia nimis. Et iniuria inferunt ad contumeliam, & non malitiam. Et misericordes sunt, quia omnes bonos, & meliores existimant: sua enim ipsorum innocentia cæteros metiuntur, quare indigna pati existimant ipsos. Et studiosi risus. Quamobrem etiam faceti. Nam facetiæ erudita contumelia sunt. Ac iuuenum quidem tales mores sunt.

ἔτι γὰρ ὑπὸ βίου οὔπω πεπαίνονται, οὐδὲ τῶν αἰσχρῶν ἀπειροί εἰσιν· ἢ τὸ ἀξιοῦσθαι αὐτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία· τοῦτο δὲ εὐελπίδος. ἢ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ, τοῦ συμφερόντων· τοῦ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τοῦ λογισμοῦ. ἔστι δὲ, ὁ μὲν λογισμὸς, τὸ συμφέρον· ἡ δ' ἀρετὴ, τὸ καλόν. ἔτι φιλόφιλοι, καὶ φιλέταιροι μᾶλλον πᾶσαι ἡλικιῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῇ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδὲν· ὥσπερ μηδὲ τοὺς φίλους. καὶ ἅπαντα δὴ τὰ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι παρὰ τὸ χλωνείειον· πάντα γὰρ ἄγαν φρονοῦσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως. οἱ δὲ εἰδέναι πάντα οἴονται, καὶ διϊσχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τὸ πάντα ἄγαν. καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. καὶ ἐλεήμονες, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὐτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν· ὥστ' ἀναξίως πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. ἡ γὰρ εὐτραπελία παιδευομένη ὕβρεως ἕξις ἐστί. τὸ μὲν οὖν τοῦ νέου, τοιοῦτον καὶ ἦθος ἐστίν.

ΚΕΦΑΛ. ιγ'.

Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες, οἱονεὶ ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς νέοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἦθη· διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἤδη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐψεῦσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι, οὐδὲν ἀποφαίνονται, ὥστε βέβαιον· ἥκιστα τι ἅπαντα, καὶ ἦττον δεῖ· καὶ ἀμφιδοξοποιοῦντες, πρὸς ἅπαντα οὕτω λέγουσιν ἀλλ' οὐδὲν καὶ τὸ πάντα λέγουσιν ὥστε· παλίως δὲ, κακῶς. καὶ κακοήθεις εἰσί· ἔστι γὰρ κακοήθεια, τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑποτοπάζεσθαι ἅπαντα· ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἄπιστοι δέ, διὰ ἐμπειρίαν. καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι διὰ ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὸν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσι ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. καὶ μικρόψυχοι, διὰ τὸ παπαινωθῆναι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδὲν γὰρ μεγάλον, οὐδὲ σφοδρόν, ἀλλὰ περὶ τοὺς τοῦ βίου ὅρους ἐστίν. καὶ αἰτελοῦς εἰσι· τὴν γὰρ περὶ αὐξησιν καὶ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ ἐμπειρίαν ἔχειν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. καὶ δειλοί, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διακεινται·

CAPVT XIII.

SEniores verò, & qui vigorem remiserunt, fermè ex illis, quę his sunt contraria, vt plurimùm habent mores. Quoniam enim multorum annorum vitam duxerunt, & in pluribus decepti sunt, & erraruntㅤ& res sunt plures prauæ, neque affirmant aliquid, & lōgè minus omnia quā oportet, & putant, faciunt autem nihil, cōtrouersantes adiungūt semper. Forsan, & Fortasse, & omnia dicunt sic, asseuerantes autem nihil Et malorum morum sunt. Esse autem malorum morum significat omnia in peius interpretari. Præterea suspicioſi sunt, quia increduli, & increduli, quia periti. Et neque magno amore, neque magno odio prosequuntur propter eandem causam: sed ex Biantis præcepto, & amant tanquam odio habituri, & odio habent tanquam amaturi. Et pusillanimi, quia depressi sunt in vita: neque enim magni, neque eximij aliquid, sed quæ ad vitam pertinent cupiunt, & parum liberales: vnum enim est ex necessarijs patrimonium & simul cum periti sint, sciunt, quàm difficilis sit sequisitio, & facilis amissio Et timidi, & omnia prętimētes: cōtrario enim modo affecti sunt

ac iuuenes : refrigerati enim ſunt : aut illi callidi ſunt. Quare vitam aperuit ſenectus timiditati. Nam timor refrigeratio quædam eſt. Et ſtudioſi vitæ, & maximè in vltimo tempore : propterea quòd rei abſentis eſt cupiditas, & cuius ſunt indigentes id maximè cupiunt. Et queruli : magis quàm oportet : puſillanimitas enim quædam etiam hæc eſt. Et ad vtile viuunt, ſed non ad honeſtũ magis, quàm oportet, quòd ſui ipſorum amantes ſunt : vtile enim ipſi bonum eſt : honeſtum verò ſimpliciter. Et inuerecundi magis quàm verecundi : nam qui non curant ſimiliter honeſtum : & vtile, parui faciunt, quid videatur. Et malæ ſpei, quia periti : nam vt plurimùm res malæ ſunt. Caduntigitur plerumque in peius : & præterea quæ timidi. Et viuunt memoria magis quàm ſpe. Nam vitæ quod futurum eſt, exiguum eſt : præteritum verò multum. Eſt autem ſpes futuri, memoria verò præteritorum. Id quod etiam ipſis cauſſa eſt loquacitatis : narrant enim præterita. Nam recordantes voluptatem percipiunt. Et excandeſcunt quidem acutè, ſed imbecilliter. Et cupiditates partim defecerũt, partim debiles ſunt. Quare neque cupidi ſunt neque effectores ex cupiditatib. ſed ex lucro,

τοῖς νέοις· καταψυχόμενοι γὰ
οἱ δ', θερμοί· ὥστε φαίνοιτ' ἂ
τὸ γῆρας τῇ ἡλικίᾳ· ἔστι γὰρ ὁ
καταψύξις τίς ἐστι. καὶ φιλόζ
μάλιστα ὅτι τῇ τελευταίᾳ
διὰ τὸ τῶν ἀπόντων εἶναι ἡ ἐπιθ
καὶ ὧν ἂν ἐνδεεῖς, τοῦτο μάλι
θυμοῦσι. καὶ φίλαυτοι μᾶλλον
μακροψυχίαν γάρ τις καὶ αὕτη.
τὸ συμφέρον ζῶσιν, ἀλλ' οὐκ
καλὸν μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ
τοῦτο· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον
ἀγαθὸν ἐστι· τὸ δὲ καλὸν, ο
καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον ἢ α
τηλοῦ· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντί
μοίως τῷ καλῷ ἐν τῷ συμφ
ὀλιγωρῆσι τοῦ δοκεῖν. καὶ δυσ
διὰ τὴν ἀμπειρίαν· τὰ γὰρ πλέ
πραγμάτων φαῦλά ἐστιν· ἐ
τοῦτο γὰρ πολλὰ ἐπὶ τὸ χ
ἔτι διὰ τὴν ἀγνοίαν· ἐν ζῶσι
μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι
βίου, τὸ μὲν λοιπὸν, ὀλίγον· τὸ
τελευτᾶσθαι, πολύ· ἔστι δὲ καὶ μ
τὴν μνήμην, τὰ π
μνῶν. ἅμα δὲ αὐτοῦ καὶ διὰ
ταῦτα· ἀναπολοῦσι γὰρ τὰ γεγονό
γοντες· ἡδὺ γὰρ καὶ τὸ μνημονεύειν
καὶ οἱ θυμοὶ, ὀξεῖς μὲν εἰσιν,
ἀλλ· καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ μὲν
παυσιν, αἱ δὲ ἀσθενεῖς. ὥστε
θυμικοὶ, ἢ τὸ ἐναντίοι
ἐπιθυμίας ἡδονὴ καὶ τὸ

σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· οὔτε γὰρ ἐπιθυμίαι αἰσχροῦ, & δουλεύουσι τῷ κέρδει. & μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμόν, ἢ κατὰ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογισμός, τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος, τῆς ἀρετῆς. & τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργίαν ἕνεκα εἰς ὕβριν. ἐπιεικεῖς δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, οὐ διὰ τὸ τοῦ νέους· οἱ μὲν γὰρ, διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ δὲ, ἀσθένειαν. πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς πάσχειν· τοῦτο δὴ ἐλεητικούς. ὅθεν, εὐδυσκολοι εἰσὶ, οὐδὲ φιλογέλωτες· εὐδυσκολον γὰρ τὸ εὐδυσκολον τῷ φιλογέλωτι. τῷ μὲν οὖν νέων εἶναι τὰ τοιαῦτα· ἐπὶ ἐπὶ ἁρμόττει πάντες τοῖς σωφρονικωτέροις καὶ λεγομένοις λόγοις, τοῖς ὁμοίοις, ὅτι ἄδηλον πῶς ἔχουσι τοῖς λόγοις, τοιοῦτοι φαίνονται & αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

Quocirca etiam temperati apparent tales: cupiditates enim remiserunt, & seruiunt lucro. Et magis viuunt boni ratione, quàm moribus. Boni enim ratio est eius, quòd vtile est, mores verò virtutis sunt. Et iniuriosè se gerunt ad malitiam, non ad contumeliam. Misericordes verò etiam senes sunt, sed non eadem de caussa, ac iuuenes. Illi enim, quia humani: hi verò, quia debiles: omnia enim existimant proxima esse sibi, quæ patiantur: hoc autem erat misericordia vnde quæruli sunt, & non faceti, nec studiosi ridiculorum. Contraria enim sunt, querulum esse, & studiosum risus. Ac iuuenes quidem, & seniores eiusmodi sunt moribus præditi. Quare, quoniam recipiunt omnes, quæ suis ipsorum moribus conuenienter habentur orationes, & similes, non est incertum, quemadmodum cùm vtuntur orationibus, tales appareant & ipsi, & orationes.

ΚΕΦΑΛ. ιδ'.

CAP. XIV.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων ἦθος ἕξουσι, ἑκατέρων ἀμφοῖν τὸ ὑπερβολικὸν. οὔτε σφόδρα θαρροῦσι· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον.

Vigentes autẽ apparet interiecturos inter hosmoribus futuros vtrorũque detrahendo exuperantiã. Et neque valde confidũt: id enim est audaciæ. Neque nimis metuunt, pulchrè ad vtrũq; se habẽtes

Neque omnibus credunt : neque omnibus non credunt : ſed ex veritate iudicant magis. Et neque ad honeſtum viuunt ſolùm. Neque ad vtile : ſed ad vtrumque. Et neque ad parſimoniam. Neque ad luxuriam, ſed ad conueniens. Similiter verò etiam ad excandeſcentiam, Et ad cupiditatem, Et temperantiam cum fortitudine, & fortitudinem cum temperantia cõiunctam habent. Nam inter iuuenes, & ſenes hæc diſtributa ſunt: iuuenes enim fortes ſunt, & intemperantes : ſeniores verò temperantes : ſeniores verò temperantes, & timidi. Vt autem in vniuerſum dicam, quæcunque ſibi diſtribuerunt iuuentus & ſenectus ex commodis ea ipſi habent. Quæcũque verò excedunt, aut deficiũt eorum, quod moderatum eſt, & conueniens Viget autem corpus à triginta annis vſque ad quinque & triginta : animus verò circiter vndequinquaginta. Ac de iuuentute quidem & ſenectute, & vigore quales mores quęque ætas habeat, tam multa dicta ſint.

ὅτι λίαν φοβέμενοι ·
πρὸς ἄμφω ἔχοντες
πιστεύοντες , ὅτι πᾶσιν
τις , μηδὲ πρὸς τὸ μηδὲ
μᾶλλον· καὶ ὅτι πρὸς
ζωντες μᾶλλον , ὅτι πρὸ
φέρον , μηδὲ πρὸς ἄμ
τι πρὸς φειδῶ , ὅτι
πλεῖα , μηδὲ πρὸς τὸ
ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς
πρὸς ὀλιγωρίαν. καὶ
μετ' ἀνδρίας , καὶ ἀνδρ
φροσύνης · ὧν γὰρ
καὶ τοῖς γέρουσι διῄρη
εἰσὶν γὰρ , οἱ μὲν νέοι ,
ἀκόλαστοι · οἱ δὲ πρεσβύ
φρονες καὶ δειλοί. ὡς δὲ
πᾶν , ὅσα μὲν διῄρηται ὑ
γῆρας πρὸς ὠφελίμων , κ
ἔχουσιν · ὅσα δὲ ὑπερβά
ἐλλείπουσιν , ἢ ἐλλείπει
πεῖον καὶ τὸ ἁρμόττον.
δὲ , τὸ μὲν σῶμα , ἀπὸ τρ
ἐτῶν , μέχρι πέντε καὶ
καὶ ἡ ψυχὴ , περὶ τὰ ἐνιαύ
κοντα. περὶ μὲν οὖν τ
γήσεως καὶ ἀκμῆς , τοίω
ἕκαστοι , εἰρήσθω τοσαῦτ

Neque omnibus credunt : neque omnibus non credunt : ſed ex veritate iudicant magis. Et neque ad honeſtum viuunt ſolùm. Neque ad vtile : ſed ad vtrumque. Et neque ad parſimoniam. Neque ad luxuriam, ſed ad conueniens. Similiter verò etiam ad excandeſcentiam, Et ad cupiditatem, Et temperantiam cum fortitudine, & fortitudinem cum temperantia cõiunctam habent. Nam inter iuuenes, & ſenes hæc diſtributa ſunt: iuuenes enim fortes ſunt, & intemperantes : ſeniores verò temperantes : ſeniores verò temperantes, & timidi. Vt autem in vniuerſum dicam, quæcunque ſibi diſtribuerunt iuuentus & ſenectus ex commodis ea ipſi habent. Quæcũque verò excedunt, aut deficiũt eorum, quod moderatum eſt, & conueniens Viget autem corpus à triginta annis vſque ad quinque & triginta : animus verò circiter vndequinquaginta. Ac de iuuentute quidem & ſenectute, & vigore quales mores quęque ætas habeat, tam multa dicta ſint.

CAPVT XV.

De ijs autem, quæ à fortuna fiunt, bonis, propter quæ etiam mores cuiuſdam modi accidunt hominibus,

ΚΕΦΑΛ. ιε

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης
ἀγαθῶν, ὅσα καὶ
ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς

λίγωμεν ἐφεξῆς. εὐγενείας μὲν οὖν ἔστι δεῖν, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι καὶ εὐκαταφρόνητον αὐτοῖς· πάντα γὰρ ὑπάρχειν, πρὸς τοῦτο συμβάλλεται· ἡ δὲ εὐγένεια, ἐν τιμῶσι πρόγονοι ὄντες. ἐν καταφρονητικόν, ἐν τοῖς ὁμοίοις τοῖς προγόνοις τοῖς αὑτοῦ· διὸ πόρρω ἔστω μᾶλλον ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐπιφανέστερα ἐν θαυμαζόμενα. ἔστι δὲ, εὐγενὲς μὲν, ἐν τινὶ τῶν γενῶν ἀφετῆ· γενναῖον δὲ, ἐν τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἀπὸ τῆς φύσεως· ὅπερ ὡς ἐπιπολὺ ἐν συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς· ἔστι γὰρ ἡ ἔστιν ἐν τοῖς γένεσιν ὥσπερ, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγροῖς τὰς χώρας γιγνομένοις· ἐν ἐνίοτε αὖ ἡ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐκλείπουσι δέ πως χρόνῳ ἄνδρες ἀφετῆ· καὶ πίπτει πάλιν αὖθις δίωσιν. ἐξίστανται δὲ, τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον ἀπ' Ἀλκιβιάδου· ἐν οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ πρώτου. τὰ δὲ εὐσταθῆ εἰς ἀζηλίαν ἐν νωθρότητα· οἷον, ἀπὸ Κίμωνος ἐν Περικλέους ἐν Σωκράτους.

deinceps explicemus. Ac nobilitatis quidem mores sunt, honoris cupidiorem esse eum, qui possederit ipsum. Omnes enim cùm aliquid adsit id accumulare soliti sunt. Nobilitas verò dignitas quædam maiorum est. Et procliuem esse ad contemnendum similes maioribus ipsorum, quia hæc remota magis quàm propinqua, honoratiora sunt, & ad gloriandum idonea. Est autem nobile ex generis virtute. Generosum verò ex eo, vt non deficiat à natura. Id quod pleramque non accidit nobilibus, sed sunt multi abiecti. Prouentus enim est etiam in generibus virorum, vt in ijs, quæ in agris oriuntur. Nonnunquam si sit bonum, genus, exoriuntur ad aliquod tempus viri eximij, & deinde rursus retrofertur. Deficiunt verò bono ingenio prædita genera ad insaniores mores, vt qui ab Alcibiade, & à Dionysio superiore. Stabili verò ingenio prædita, ad socordiam, vt qui à Cimone, & Pericle, & Socrate.

ΚΕΦΑΛ. ιϛ'.

Τῶν δὲ πλούτου ἃ ἕπεται ἤθη, φανερόν ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ οἱ ἐπιφανοῖς, καὶ χορηγίας ἐν ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου·

CAP. XVI.

Diuitias qui consequantur mores, in promptu est videre omnibus. Cõtumeliosi enim sunt. Et cõtumaces perpetientes, à possessione diuitiarum.

Quaſi enim habeant omnia bona, ſic affecti ſunt. Nam diuitiæ tanquam præcium quoddam ſunt æſtimationis aliorum. Quare videntur omnia venalia eſſe ipſorum. Et delicati, & arrogantes. Delicati quidem propter delitias, & oſtentationem felicitatis, arrogantes verò & elati: & propterea quòd omnes ſoliti ſunt verſari in eo, quod amatur, & ſuſpicitur ab ipſis: & quia exiſtimãt æmulari alios, quæ etiam ipſi. Simul autem, & meritò ſic affecti ſunt, quia multi indigent habentium, vnde & illud à Symonide dictum eſt de ſapientibus & diuitibus apud coniugem Hieronis interrogantem, vtrum eueniret melius, vt quis eſſet diues, an ſapiens. Vt diues ſit, inquit. Sapientes enim ſe videre in diuitium foribus dixit, Et quia putant ſe dignos eſſe, qui imperent. Se enim habere putant ea, quorum cauſa dignum eſt imperare. Et vt ſummatim dicam, dementis felicis mores diuitiæ efficiunt. Differunt autem in ijs, qui nuper poſſederunt: & in ijs qui à maioribus acceperũt ipſi mores: eò quòd omnia magis, & peiora mala habent noui diuites: nam quaſi imperitia diuitiarum eſt, nouum diuitem eſſe. Et iniurias inferunt non malitioſas,

ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα
ὕπω διῴκεινται· ὁ γὰρ πλ
λμὴν τὴς ὅτι τῆς ἀξίας
διὸ φαίνεται πάντα ὠνια
καὶ τρυφεροὶ, καὶ ἀλαζό
φεροὶ μὲν, διὰ τὴ τρυ
ἐνδιζιν τῆς εὐδαιμονία
κωνες ὄντ᾽ σύνοικοι, δι
τας εἰωθέναι διατελεῖ
ἐοώλιμον δὲ θαυμαζέμ
αὐτῆς· καὶ τὸ οἴεσθαι ζ
δήλους ἅ καὶ αὐτοί. ἅμα
πως πέπο πάρεσι· πολ
σιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχ
δὲ τὸ Σιμωνίδου εἰρητ
σοφῶν δὲ πλουσίων πρὸς
κα τὴ Ἱέρωνος, ἐρομένῃ
γυναῖκα κρεῖττον πλεύσα
φὸν, πλούσιον εἰπεῖν· τ
φοὺς ὁρᾶν ὅτι ταῖς πύ
θύραις, ἔφη, διά
καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους
χειν· ἔχειν γὰρ οἴονται
κειν ἀξίους ἀρχειν. καὶ
φαλαίνω, αἰσθάπερ οὐδ
θοις ὁ πλοῦτος ὄφ
τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις
παλαι, τὰ ἤθη, τῷ ἀπ
λον δὲ φαυλότερα τὰ
ζοὺς νεοπλούτους· ὥστ
παιδεία πλούτου ὄφ
πλουτεῖν ἐστί. καὶ
δὲ ἀδικοῦσιν, οὐ

ἀλλὰ τὰ μὲν, ὑβριστικά· τὰ δὲ, ἀκρατικά· ἢ εἰς αἰσχίω, καὶ μοιχείαν.

sed partim contumelioſas, partim incontinentiæ plenas, vt in verberationem & adulterium.

ΚΕΦΑΛ. ιζ'.

Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς δυνάμεως οἴονται πάντες φανερὸν εἶναι ἤδη· τὰ μὲν γὰρ, τὰ αὐτὰ ἔχει ἃ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ, βέλτιω· φιλοτιμότεροι γὰρ οἱ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς παρέχειν διὰ τὴν δύναμιν. καὶ ἀπονδαστικώτεροι, διὰ τὸ ὑπομονητικοὶ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ τοῖς τὴν δύναμιν. καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετεμάζουσιν· ὅτι δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ & ὀγκώδων βαρύτης. καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικροδίκηται εἰσιν· ἀλλὰ μεγαλόδικοι. ἢ τὰ δύνηται τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων, τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συμπίπτουσιν αἱ μάλιστα δοκοῦσαι εἶναι δυτυχίαι. καὶ ἔτι εἰς δυτυχίαν, καὶ τὰ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ δυτυχία πλεονεκτεῖν. ὑπερφανώτεροι μὲν οὖν καὶ ἀλογώτεροι διὰ τὴν δυτυχίαν εἰσί.

SImiliter verò de potentia fermè plerique apparent mores. Partim enim eoſdem habet potentia, quos diuitiæ: partim meliores. Sunt enim ſtudioſiores honoris. Et virilliores moribus ij, qui potẽtes ſunt, quàm diuites, quia appetunt opera, quæcunque licet ipſis, agere propter potentiam. Et magis dediti ſtudio, quia in ſedulitate ſint, dum coguntur conſiderare ea, quæ pertinent ad potentiam. Et grandiores, quàm grauiores. Reddit enim clariores dignitas. Quamobrem moderatè agũt. Eſt autẽ granditas, mollis & elegans grauitas. Et ſi iniuriam faciunt, non in paruis iniurioſi ſunt, ſed in magnis: proſpera fortuna particulas habet eorum, quæ dicta ſunt, pro moribus. Nam ad hæc referuntur quæ videntur eſſe. Fortunæ proſperitates. Præterea vt in ijs quæ pertinẽt ad bonã prolem, & ad bona corporis, facit proſpera fortuna vt meliores ſimus conditione. Ac ſuperbiores quidem ſunt, & inconſiderantiores propter proſperam fortunam.

Vnus autem consequitur melior mos bonam fortunam, quod deos colunt, & se habent ad cultum diuinum aliquo modo credentes propter bona, quæ proueniunt à fortuna. Ac de iis quidem; qui sunt secundum ætatem, & fortunam, moribus dictum est Contraria enim iis quæ exposita sunt, ex contrariis apparent, vt pauperis, & infelicis mores, & impotentis.

ἓν δὲ ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τ
εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι,
ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖον πως, πιστεύο
τες δοῦλα τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπ
τῆς τύχης τοῖς μὲν θεοῖς καθ'
λιτίαν δὲ τύχῃ ἦσιν, ἐρηται
τὰ δὲ ἐναντία τῆς εἰρημένων
τῆς ἐναντίων φανερὰ ἔστιν· ἥ
πένητος δὲ ἀτυχοῦς ἦθος, δ
δυνάστου.

CAPVT XVIII.

ΚΕΦΑΛ. ιη'.

QVoniam autem appositarum ad persuadendum orationum vsus ad iudicium refertur: quæ enim scimus & iudicauimus, de iis nihil amplius opus est oratione: refertur autem, siue apud vnum aliquis vtens oratione suadeat, aut dissuadeat, vt admonentes faciunt, aut persuadentes: nihil enim minus disceptator est vnus: nam cui oportet aliquid persuadere, is est, vt simpliciter dicam, disceptator; siue aduersus controuersantem, siue aduersus propositam sententiam dicat aliquis, similiter: oratione enim necesse est vti, & tollere contraria, aduersus quę, vt aduersus controuersantem, verba facit: similiter verò etiam in demonstratiuis: tanquam enim ad disceptatorem, ad auscultatorem

ΕΠεὶ δὲ ἡ πίστις πίστεων
λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν
περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν, καὶ
κρίκαμεν· οὐδὲν ἔτι δεῖ
γου· ἔστι δὲ, αὖτε πρὸς ἕνα
χρώμενος τῷ λόγῳ πρὸς τ
ἢ ἀποτρέπει· οἷον οἱ νου
ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· ο
γὰρ ἥττον κριτής ἐστιν ἑνὸς
γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν,
ἁπλῶς εἰπεῖν, κριτὴς ἐκ
πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐ
πρὸς ὑποτείνοντα λέγει τις ἐμ
τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆ
καὶ αἱρεῖν τὰ ἐναντία,
ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα
λόγον ποιεῖται· ὡσαύτω
καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικ
ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν

διωρισται ὁ λόγος συμπάσης· ὅλως δὲ μόνος ὡς ἁπλῶς δεῖ κριτὴς ὁ ὢν περὶ τὰς πολιτικὰς ἀγῶνας ἢ ζητούμενα κρίνων· ἅ τε περὶ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, & πρὸς ἃ βουλεύονται· πρὸς ἃ δὴ πῶς ἔχει τὰς πολιτείας ἔχειν, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον. ὥστε διωρισμένου ἀμφοῖν, πῶς τε, καὶ διὰ ποίων τοῖς λόγοις τοῖς ἠθικοῖς ποιησόμεθα. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἕκαστον μὲν ἦθος οἷός ἐστὶ λόγων, ἕτερον τὸ πῶς ἔχειν· πρὸς ἃ τούτων δὲ αὐτοῖς εἰλημμένοις δόξαι ἢ πράγμασι εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες· ἔτι δὲ ἐξ ὧν πίστεις ποιοῦσι τοῖς λόγοις ἐνδέχεται λέγειν, καὶ πρὸς τούτων διωρίσθω· λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν πρὸς ἅπαντα· πάσης γὰρ ἀναγκαῖον ἢ πρὸς τὸ δυνατὸν ἢ ἀδύνατον πραγματεύεσθαι ἐν τοῖς λόγοις· ἢ τοῖς μὲν, ὡς ἔστιν· τοῖς δὲ, ὡς γέγονε πιθανὸν δηλοῦσθαι. ἔτι δὲ πρὸς μεγάθους καὶ μικρότητα ἁπάντων δεῖ πῶς λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μείωσιν καὶ αὔξησιν, καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες

oratio conſtituta eſt, omnino autem ſolus, vt ſimpliciter dicam, eſt diſceptator, qui in ciuilibus contentionibus ea, de quibus eſt quæſtio, iudicat: quæ enim verſantur in controuerſia, ea quęruntur quomodo ſe habeant: & de quibus cõſultant: de moribus verò Rerumpub. in deliberatiuis dictum eſt prius: idcirco explicatum eſt, & quomodo, & per quæ orationes moratas efficiamus. Et quoniam circa vnumquodque genus orationum diuerſus quidem finis erat, ac de omnibus iis dictę ſunt opiniones, & propoſitiones, ex quibus fidem ducunt tum conſulentes, tum demonſtrantes, tum controuerſantes: præterea verò ex quibus moratas orationes contingit reddere, etiam de his eſt diſputatum: reliquum eſt nobis, vt communia explicemus. Omnibus enim neceſſarium eſt, ea, quæ ſunt de eo, quod fieri, & non fieri poteſt, adhibere in orationibus. Et alios quidem, futurum eſſe, alios verò factum eſſe conari oſtendere. Prætereaverò de magnitudine communiter quærendus eſt in omnibus orationibus. Vtuntur enim omnes diminutione, & amplificatione, tum conſulentes, ſiue ſuadeant ſiue diſſuadeant: tum laudantes aut vituperantes: tum accuſantes,

aut defendentes. His autem explicatis, tum de enthymematibus conabimur dicere communiter, tum de exemplis, vt cùm reliqua addiderimus, ad finem perducamus id, quod initio proposuimus. Est autem ex communibus amplificare aptissimum demonstratiuis, vt exposuimus. Factum verò iudicialibus: de his enim iudicium est, at id, quod fieri potest, & futurum deliberatiuis.

ἢ ἀποδεικνύμενοι. π
ἀνάγκη, περὶ τῶν
κοινῇ πειρατέον λέ
μεν· ἐκ δὲ τῶν περὶ
πως δὲ καὶ τοὺς
ρίζειν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς
ὧν τῶν κοινῶν, τὸ μὲν
ζειν τῶν τοῖς ἐπιδεικτικο
τὸ δὲ μέλλον, τοῖς δι
τούτων γὰρ ἡ κρίσις·
ἐκ δὲ συμβουλ, τοῖς συμ

CAP. XIX. ΚΕΦΑΛ

AC primùm quidē de ijs, quæ fieri possunt, & non possunt, dicamus. Si igitur cōtrarium potest vel esse, vel fieri: etiam cōtrarium videbitur esse posse, vt si fieri potest, vt conualuerit homo, etiam, vt ægrotauerit: eadem enim est facultas contrariorū, quatenus cōtraria sunt Et si simile, fieri potest, etiam simile. Et si difficilius fieri potest, etiā facilius. Et si virtute præditus, vel pulcher fieri potest, etiam omnino fieri potest: difficilius enim est domum pulchram, quàm domum fieri. Et cuius principium potest fieri, etiam finis: nihil enim fit, neque incipit fieri eorum, quæ fieri non possunt, quemadmodum vt diameter sit symmeter, neque inciperet fieri, neque fa-

Πρῶτον μὲν οὖν πῶ
ἀδυνάτων καὶ ἐνδ
ἐνδεχόμενον καὶ ἀδυνατεῖν κ
ἐκ τοῦ ἐναντίου δόξειε
τόν· οἷον, εἰ δυνατὸν
γιαίνειν, καὶ νοσῆσαι
δύναμις περὶ ἐναντί
καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυ
ὅμοιον. καὶ εἰ τὸ χαλε
τόν, καὶ τὸ ῥᾴον. καὶ εἰ
ἢ καλὸν γενέσθαι
ὅλως γενέσθαι δυν
πότερον γὰρ καλὸν
κιδο εἶναι). ἐκ οὗ ἡ
γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος
γεται· ἐδὲ ἀρχεται
ἀδυνάτων· οἷον,
τιὸ διάμετρον εἶναι,
ξαιτο γενέσθαι, ἢ

ἡ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατόν· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατόν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη. καὶ ὧν ἔρως, ἢ ἐπιθυμία φύσει ἔστιν· ἀδύνατα γὰρ τὰ ἀδυνάτων ἐρᾶν, καὶ ὅσα ὑπερβολῇ ὡς ὑπερπολύ. καὶ ὧν ὑπάρξαι εἰσὶ καὶ τύχαι, δυνατὸν καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἄν, ἢ πείσαιμεν. ταῦτα δ' ἐστὶν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατά, καὶ τὸ ὅλον. καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη ὡς ὑπερπολύ· εἰ γὰρ πρόσθεσις, καὶ περιφλὶς, καὶ ὑπόδημα· καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσθεσις, καὶ περιφλὶς. καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος· οἷον, εἰ πλοῖον· γενέσθαι δυνατὸν, καὶ σκάφη· καὶ εἰ σκάφη, καὶ πλοῖον. καὶ εἰ θάτερον τῶν ἀρχῶν ἀγαθὸν ἢ κακὸν, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. καὶ εἰ αὖθι τύχης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι· καὶ

Et cuius finis, etiam principium fieri poteſt: omnia enim ex principio fiunt. Et ſi poſterius eſſentia, vel ortu poteſt fieri, etiam priùs: quemadmodum ſi, vt vir fiat, fieri poteſt etiam vt puer. Prius enim hoc fit. Et, ſi vt puer, etiam vt vir: principium enim illud eſt. Et quorũ amor, vel cupiditas natura eſt: nemo enim ea quæ fieri non poſſunt amat, aut cupit plerúmque. Et quorum ſcientiæ ſunt, & artes, poſſunt ea & eſſe, & fieri. Et quorum principium, vt oriantur in ijs eſt, quæ & nos coëgerimus, & perſuaſerimus: hæc verò ſunt quibus meliores ſumus vel domini, & amici. Et quorum partes fieri poſſunt, etiam totum fieri poteſt. Et quorum totum fieri poteſt etiam partes plerunq. Si enim obſtragulum, & ligula, & ſolea fieri poſſunt, etiam calcei poſſunt, fieri: &, ſi calcei, etiam obſtragulum, & ligula, & ſolea: & ſi genus totum eorum, quæ poſſunt fieri etiam forma. Et ſi forma, etiam genus: vt ſi nauis fieri poteſt, etiam triremis: &, ſi triremis, etiam nauis. Et ſi alterum eorum, quæ natura inter ſe conferuntur, etiam alterum: vt ſi duplum etiam dimidium: &, ſi dimidium, etiam duplũ. Et ſi ſine arte, vel apparatione poteſt fieri aliquid

magis per artem, & diligentiam fieri poteſt, vnde & ab Agathone, dictum eſt, „Atqui alia quidem fortunæ facere, alia verò nobis neceſſe eſt, & ars adhibetur. Et quod à detexioribus, vel inferioribus, vel imprudentioribus fieri poteſt, etiam à contrariis magis: vt etiam Iſocrates dixit. Graue eſſe Euthynum didiciſſe, ipſum verò non potuiſſe inuenire. Quæ verò fieri non poſſunt, manifeſta ſunt ex contrariis eorum quæ dicta ſunt. Factum autem ſit, nécne, ex his conſiderandum. Primum quidem, ſi quod minùs vt fiat, natura aptum eſt factũ eſt, etiam quòd natura aptius eſt, factum fuerit. Et, ſi poſteriùs ſolitum fieri factum eſt, etiam priùs factum eſt, vt ſi obliuionem cepit, etiam didicit hoc aliquando. Et, ſi potuerit, ac voluit, fecit: omnes enim quando cùm poſſint, volunt, faciunt: nam impedimentum nullum eſt. Et ſi voluit, & nihil extra prohibuit. Et ſi potuit, ac iratus fuit. Et ſi potuit, ac concupiuit: plerunque enim quæ appetunt, ſi poſſint etiã faciunt: mali quidé propter intemperantiam: boni verò, quoniam bona cupiunt. Et ſi debuit fieri, & facere: veriſimile enim eſt, eum, qui facturus fuit, etiam feciſſe. Et, ſi antè facta ſunt, quæcumque naturaliter fiunt antè illud,

μᾶλλον διὰ τέχνης & ὀπτικώτερα δυνατόν· ὅθεν καὶ Ἀγάθωνα εἰρηκέναι·

Καὶ μὴν τὰ μὲν γὰρ τύχη πρόσεστιν· ἡμῖν δὲ

Ἡμῖν αἰτίαν & τέχνη προσήκει γενέσθαι.

& εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατόν, & τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. φανερὰ δὲ ἀδύνατα ἔσται ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπαρχόντων. εἰ δὲ γίγνεται, ἢ μὴ γίγνεται, οὐκ ἤδη δὲ σκεπτέον. πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ τὸ ἧττον γίγνεται πεφυκὸς γίγνεσθαι, γενέσθαι ἂν εἴη & τὸ μᾶλλον. καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γίγνεται, καὶ τὸ πρότερον γενέσθαι ποτέ· ἔστι δὲ ὁπότε λήσει, ἔμαθέ ποτε τοῦτο καὶ εἰ ἐδύνατο & ἐβούλετο, πάντως γε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνατοὶ ὦσι λαμβάνειν, πράττουσιν ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. ἔτι, εἰ ἐβούλετο, μανδὶν ἤδη ἔδει ἔχοντα. καὶ εἰ δύνατο, καὶ ὠργίζετο, καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ὀπτικῶς, ὧν ὀργίζονται, δρῶσι καὶ ποιοῦσιν· μᾶλλον φαῦλοι, δι' ἀκρασίαν, οἱ δὲ ἐπιεικεῖς, ὅτι ἤδη ὀπτικῶν ὀπτυμοῦσι. καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι, & ποιεῖ· οἷος γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. εἰ γίγνεται ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκεί

ἢ ἕνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἤρανλε, ἢ ἐξώρυττεν ἢ εἰ ἐπείρασεν, ἢ ἔπραξε. ἢ εἰ ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ ἂ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε, ἢ τὸ πρότερον, ἢ τὸ τούτου ἕνεκα, γέγονεν· οἷον, εἰ ἐξώρυττεν, ἢ ἤρανλε· ἢ εἰ ἔπραξε, ἢ ἐπείρασεν. ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων, τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ, ὡς ὀλίγου πολὺ πάντας ἐλέγχειν. φανερὸν δὲ τὸ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ὅτι οὐκ ἦν ἐναντίων τοῖς ἐρωτωμένοις. ἢ φανερὸν τὸ ἐσομένην, ὅτι οὐκ ἦν αὐτῇ δύναμις· τὸ, τὰ μὲν δυνάμει ἢ βουλήσει ὄν, ἔσται· ἢ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα. διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ἑτοίμῳ τῷ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· ὡς μὲν ὀλίγου πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. ἢ εἰ προγίγνεται ὅσα προύπαρχον πέφυκε γίγνεσθαι· οἷον, εἰ σπείρει, εἰκὸς ὕσαι. καὶ εἰ τὸ ὕπαιθα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦδε ἠνέχθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία. φανερὸν δὲ μείζονος ἢ μικρότητος πρὸς προκειμένην, μείζονός τε ἢ ἐλαττόνος ἢ ὅλως μεγάλων, ἢ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἤδη ὀρθῶς φανερόν. εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περὶ τε μεγέθους ἀγαθῶν, ἢ φανερὸν μείζονος ἁπλῶς ἢ ἐλάττονος.

vel cauſſa illius, vt ſi fulſit, etiam tonuit: & ſi conatus eſt, etiam fecit Et, ſi quæcunque vt poſteriùs fiant, naturam habent, aut id, cuius cauſſa fiunt, factum eſt: etiam quod priùs eſt, & huius cauſſa eſt, factum eſt, vt ſi tonuit, etiam fulſit, &, ſi fecit, etiam conatus eſt. Sunt autem ex his omnibus alia quidem ex neceſſitate: alia verò plerunque ita ſe habentia Quòd autem non eſt factum apparet ex contrarijs eorum quæ dicta ſunt. Ac futurum ex iiſdem manifeſtum eſt. Quod enim eſt in poteſtate, & voluntate erit. Et quod eſt in cupiditate, & ira, & commodi ratione cum facultate: propterea etiam quod in procinctu eſt, vt fiat, vel futurum ſit, erit. Plerumque enim fiunt magis futura, quàm non futura. Et ſi antè facta ſunt, quæcunque vt priùs fiant, naturam habent, vt ſi nubilatum eſt, verisimile eſt pluiturum. Et ſi quod eſt huius cauſſa, factum eſt etiam hoc verisimile eſt factum iri: vt ſi fundamentum, domus. De magnitudine autem & paruitate rerum, & maiori, & minori, & omnino magnis, & paruis, ex ijs quæ ante dicta ſunt, nobis conſtat. Dictum enim eſt in deliberatiuis de magnitudine bonorum, & de maiori ſimpliciter & minori

Quare, quoniam in vnaquaque oratione propositus est finis, id quod bonum est, vt vtile, & honestum, & iustum apparet ex illis sumendas esse amplificationes omnibus. præter enim hæc aliquid quærere de magnitudine simpliciter, & excellentia inanis est disputatio: aptiora enim sunt ad vsum, quàm vniuersalia, singularia. Ac de eo quidem, quod fieri potest, & non potest, & vtrum factum sit, an non factum, & erit, an non erit: præterea verò de magnitudine, & paruitate rerum hæc dicta sint.

ὥςπε ἐπί καθ' ἕκαστον τῶν λόγων
περικείμενον τέλος ἀγαθόν ὄντι ἢ
τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ δί
καιον· φανερὸν ὅτι δεῖ ἐκείνων πλ
είω ποιεῖσθαι ἀξιώσεις πᾶσι. τὸ γὰρ περ
ἰὼν τὰ τ ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁ
πλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ὄν
κινεῖ γὰρ ὅτι πρὸς τ χρεί
τ καθόλου, ἢ καθ' ἕκαστα τ πρα
γμάτων. περὶ μὲν οὖν δυνατῶν
ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν ἢ
γέγονε, ἢ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται· ἔτι δ
περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶ
πραγμάτων, εἰρηθω ἡμῖν.

CAP. XX.

Reliquum est communem fidem omnibus exponere, quoniam dictum est de propria. Est autem communis fides duplex genere, exemplum, & enthymema; sententia enim pars enthymematis est. Ac Primùm quidem de exemplo dicamus. Nam simile est inductioni exemplum, & inductio principium est. Exemplorum verò formæ duæ sunt Nam vna quidem est exempli forma, dicere res gestas: altera verò ipsum fingere. Atque huius quidem vna pars est parabola: altera logi, vt Æsopici & Libyci. Est autem exemplum tale aliquid,

ΚΕΦΑΛ. κ'.

Λοιπὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστε
ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπείπερ εὕρηται
περὶ τ ἰδίων. εἰσὶ δὲ αἱ κοιναὶ πίστ
δύο τῷ γένει, παράδειγμα, καὶ ἐνθύ
μημα· ἡ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυμή
ματός ἐστι. πρῶτον μὲν οὖν περὶ
παραδείγματος λέγωμεν· ἔστι γὰρ
ἐπαγωγὴ τὸ παράδειγμα· ἡ δὲ ἐ
παγωγὴ, ἀρχή. παραδείγματων
εἴδη δύο ἐστίν· ἔστι μὲν γὰρ ὅτι πα
ραδείγματος εἶδος, τὸ λέγειν πρά
γματα προγεγενημένα· ἔστι δ
τὸ αὐτὸ ποιεῖν. τούτου δὲ τὸ
μὲν, παραβολή· ἐν ᾧ, λόγοι,
οἱ αἰσώπειοι, καὶ λιβυκοί. ἔστι δ
τὸ μὲν παράδειγμα τοιοῦτόν

ὥσπερ εἴ τις λέγοι, ὅτι δεῖ τοὺς βασιλέα ἐπιβουλεύεσθαι, καὶ μὴ ἐᾶν Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος, ἢ τοὺς πρότερον διελθεῖν, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ, διέβη. καὶ πάλιν, Ξέρξης ἢ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ ἔλαβε λαβὼν δὲ, διέβη· ὥστε καὶ νῦν, εἰ λάβοι, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἀποτρεπτέον. τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ σωκρατικά· οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροῖ, μὴ οἱ αὐ δυνάμενοι, ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἱ αὐ λάχωσιν· ἢ τὸν κυβερνᾶν οὐ πλοῖα δεῖ κυβερνᾶν κληρώσαντα, ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον. λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησίχορος τοῖς Φαλαεῖσιν, ἢ Αἰσώπου τοῖς δημαγωγοῖς. Στησίχορος μὲν γὰρ, ἐλομένων αὐτοκράτορα τῶν ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἄλλα μὲν διελεχθείς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον, ὡς ἵππος καπήλῳ λέγοιτο μόνος· ἐλθόντος δὲ ἐλάφου, καὶ διαφθείροντος τὸν νομὸν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δυνατὸς μετ' αὐτοῦ πλάσαι τὸν ἔλαφον· ὁ δὲ ἔφη, καὶ λάβοι χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἐπιβαίη ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια.

vt si quis diceret oportere aduersus Regem parari, & non sinere eum Ægyptum in poteſtatem redigere, quia Darius non priùs traiecit, quam Ægyptum cepit, cùm autem cepisset traiecit. Iterum Xerxes non potiùs irrupit, quàm occupauit: cùm autem occupasset, irrupit. Itaque & nunc, si ceperit, traijciet. Quare non permittendum. Parabola verò etiam, quæ Socratica sunt, vt si quis diceret, non oportere sorte datos magistratun gerere. Simile enim esse, ac si quis athletas sortiatur, non qui possint decertare, sed qui si obtigerint, aut ex nautis quem oporteat gubernare, sortitus fuerit: quasi oporteat obtingentem, non autem scientem. Logus est, qualis Stesichori aduersus Phalarin, & Æsopi de duce populari. Stesichorus enim cùm elegissent ducem cum summo imperio Himerenses Phalarin, & essent custodiam tradituri corporis, alia fatus, dixit ipsis logum: quemadmodum equus tenuit pratum solus, cùm autem veniret ceruus & corrũperet pabulum, volens punire ceruum, interrogauit hominem, an posset, cum ipso pœna afficere ceruum. Ille autem affirmauit, si acciperet frenum & ipse cõscenderet eum, tenens iacula,

Quare, quoniam in vnaquaque oratione propoſitus eſt finis, id quod bonum eſt, vt vtile, & honeſtum, & inſtum apparet ex illis ſumendas eſſe amplificationes omnibus. præter enim hæc aliquid quærere de magnitudine ſimpliciter, & excellentia inanis eſt diſputatio: aptiora enim ſunt ad vſum, quàm vniuerſalia, ſingularia. Ac de eo quidem, quod fieri poteſt, & non poteſt, & vtrum factum ſit, an non factum, & erit, an non erit: præterea verò de magnitudine, & paruitate rerum hæc dicta ſint.

ὥςπε ἐπὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγ
προκείμενον τέλος ἀγαθόν ὄτι
τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τ
καλὸν· φανερὸν ὅτι δεῖ ἐκείνων
πλείονα ταῖς αὐξήσεις πᾶσι. τὸ δὲ π
ζωῶν τὸ μὲν ὑπερβολῆς, καὶ μεγέθους
πλῶς καὶ ὑπεροχῆς, καὶ ὀλιγότητος
κωμιώτερα γὰρ ὄντα πρὸς ἃ χρ
τὰ καθόλου, ἢ καθ' ἕκαστα τὰ πρ
γμάτων. περὶ μὲν οὖν δυνατ
ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονε
γόνε, ἢ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται· ἔτ
περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος
πραγμάτων, εἰρηκῶς ζῶμεν.

CAP. XX.

ΚΕΦΑΛ. κ'.

RElinquum eſt communem fidem omnibus exponere, quoniam dictum eſt de propria. Eſt autem communis fides duplex genere, exemplum, & enthymema; ſententia enim pars enthymematis eſt. Ac Primùm quidem de exemplo dicamus. Nam ſimile eſt inductioni exemplum, & inductio principium eſt. Exemplorum verò formæ duæ ſunt Nam vna quidem eſt exempli forma, dicere res geſtas: altera verò ipſum fingere. Atque h
vna pars eſt
logi, vt Æ
autem e

Λοιπὸν δὲ περὶ τῆς κοινῆς πίσ
ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπείπερ εἴρ
περὶ τῆς ἰδίων. εἰσὶ δὲ αἱ κοιναὶ πί
δύο τὸ γένος, παράδειγμα, καὶ ἐν
μημα· ἡ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυ
ματός ὄτι. παράδειγμα μὲν οὖν
παραδείγματος λεγομένου τοιο
ἐπαγωγὴ τὸ παράδειγμα· ἡ δὲ
παγωγὴ, ἀρχή. παραδείγματα
εἴδη δύο ὄντα· ἓν μὲν γὰρ ὅτι
παδείγματος εἶδος, τὸ λέγειν
γματα

ὥσπερ εἴ τις λέγοι, ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἐᾶν Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος, ἢ πρότερόν τινα διελθεῖν, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δέ, διέβη. καὶ πάλιν, Ξέρξης ἢ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ ἑλεῖν λαβὼν δέ, διέβη· ὥστε καὶ νῦν, εἰ λάβοι, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐκπρακτέον. παραβολικὸν δέ, τὸ σωκρατικά· οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γάρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροῖ, μὴ οἱ αὐ δυνάμενοι, ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἱ αὐ λάχωσιν· ἢ τὸν πλωτῆρα ὅν τινα δεῖ κυβερνᾶν κληρώσαντα, ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον. λόγος δὲ, ὁ πρὸς Στησίχορον πρὸς Φάλαριν, καὶ Αἰσώπου πρὸς τὸ δημαγωγεῖν. Στησίχορος μὲν γὰρ, ἐλομένων Ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν δώσειν τῷ σώματι, παραλογιζόμενος εἶπεν αὐτοῖς λόγον, ὡς ἵππος καταλαβὼν λειμῶνα μόνος, καὶ φθείρων τὸν λειμῶνα, καὶ διώκοντος αὐτὸν τοῦ ἀγροίκου, ἠρώτησε τὸν ἄνθρωπον, εἰ μέλλοι αὐτὸν κολάσειν· καὶ ἐπειδὴ ἔφη, ἐπιβὰς ἔλαβε τὸν ἵππον χαλινὸν καὶ τὸ στόμιον ἐμβαλὼν, καὶ ἐπιβὰς ἔλαβε τὸν ἵππον· οὕτω καὶ νῦν, εἰ λάβοι, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐκπρακτέον.

vt si quis diceret oportere aduersus Regem parari, & non sinere eum Ægyptum in poteſtatem redigere, quia Darius non priùs traiecit, quam Ægyptum cepit, cùm autem cepiſſet traiecit. Iterum Xerxes non potiùs irruit, quàm occupauit: cùm autem occupaſſet, irrupit. Itaque & nunc, ſi ceperit, traijciet. Quare non permittendum. Parabola verò etiam, quæ Socratica ſunt, vt ſi quis diceret, non oportere ſorte datos magiſtratun gerere. Simile enim eſſe, ac ſi quis athletas ſortiatur, non qui poſſint decertare, ſed qui ſi obtigerint, aut ex nautis quem oporteat gubernare, ſortitus fuerit: quaſi oporteat obtingentem, non autem ſcientem. Logus eſt, qualis Teſichori aduerſus Phalarin, & Æſopi de duce populari. Teſichorus enim cùm elegiſſent ducem cum ſummo imperio Himerenſes Phalarin, & eſſent cuſtodiam traditurí corporis, alia fatus, dixit ipſis logum: quemadmodum equus tenuit pratum ſolus, cùm autem veniret ceruus & corrũperet pabulum, volens punire ceruum, rrogauit hominem, an et, cum ipſo pœna afficere um. Ille autem affirmauit, ciperet frenum & ipſe cõ deret eum, tenens iacula,

Cum autem conditionem accepiſſet, & ille eum conſcendiſſet loco puniendi, ipſe ſeruiuit confeſtim homini. Sic verò etiam vos, videte, inquit, ne hoſtes volentes punire, eadem patiamini, quæ equus. Frenum enim iamiam habetis, cùm elegeritis ducem cum ſummo imperio: ſi verò etiam cuſtodiam tradideritis, & conſcendere permiſeritis, ſeruietis confeſtim Phalaridi. Æſopus verò in Samo, cùm patronus eſſet duci populi cauſſam habenti de capite, dixit, Vulpem cùm traijceret flumen, decidiſſe in voraginem cum minimè poſſet exire, diu male affectam eſſe, & caninas muſcas multas adhæſiſſe ipſi, heriniceum verò vagantem, vt videt ipſam, miſericordia captum interrogaſſe, num abigeret ab ipſas caninas muſcas, eam verò non permiſiſſe: quærente illo, qua de cauſſa? dixiſſe. Quoniam iſtæ quidem plenæ mei iam ſunt, & parum ſanguinis ſugunt Si verò has abegeris, aliæ venientes famelicæ exhaurient mihi reliquum ſanguinis. Igitur etiam vobis, inquit, ô viri Samii, iſte non amplius nocet: diues enim eſt. Si verò hunc interfeceritis, alij venient pauperes, qui vobis dilapidabunt publica, depeculantes,

συνομολογήσαντος δὲ ἐκ ἀφαιρεῖ-
σθαι, ἀλλὰ τῷ περιῤῥήσαθαι, αὐ-
τὸς ἐδουλεύσειν ἤδη τῷ ἀνθρώ-
πῳ. Ὅτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, δ'
ἔσεσθε, μὴ τοῖς πλείοσιν βουλ-
εύσητε περιῤῥήσαθαι, ἕως τὰ ἡνία
τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν
ἤδη ἔχετε, ἐὰν δὲ καὶ τροπὴν αὐ-
τοῖς ἁρπάσητε· ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε
καὶ ἀναβαίνειν ἐάσητε, δουλεύσετε
ἤδη Φαλάριδι. Αἴσωπος δὲ ἐν
Σάμῳ συνηγόρῳ δημαγωγῷ κρι-
νομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη, ἀλ-
λόπρωκα δίψαι βαίνουσαν ποταμὸν
ἀπορραγῆναι εἰς φάραγγα, καὶ
δυσαναβάτου δὲ ἐκβῆναι, πολ-
λὰ κρέα κακοπαθοῦσαν, ἃ κατ-
ῳκτισε πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς
ἐλάττω δὲ πλανώμενα, ὡς εἰδὼς
αὐτόν, καταικτίραντα ἐρωτᾶν
εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραίστας
τινὰ ἢ οὐ εἴα· ἐρομένου δὲ δι-
ὰ τί, φάναι, ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις
μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἕλκουσι
αἷμα· ἐὰν δ' ἄλλους ἀφέλῃ, ἕτερ-
οι ἐλθόντες πεινῶντες, ἀκροκωλί-
ου τὸ λοιπὸν αἷμα. Οὕτω
κἀγὼ καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ ἄν-
δρες σάμιοι, ἐᾶτε μὲν οὐδὲν
ἔτι βλάπτει· πλούσιος γάρ ἐστιν
ἐὰν δ' αὐτὸν ἀποκτείνητε, ἕτε-
ροι ἕξουσι πένητες, οἳ ὑμῖν τὰ
καλῶσοισι τὰ κοινὰ κλέπτοντες

ἐοικέναι, ἐκ τοῦ ἔχειν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι τὰ μὲν πράγματα ὁμοίως εὑρεῖν ὅμοια χαλεπὸν, λόγους δὲ ῥᾴδιον· πλάττειν γὰρ δεῖ ὥσπερ καὶ τοὺς παραβόλους, εἴ τις δυνήσεται τὸ ὅμοιον ἰδεῖν, ὅθεν ῥᾴδιον ὅτι οὐ φιλοσοφίας, ῥᾴω δ' ἂν πείσασθαι, τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι. δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσι· τί γὰρ πίστις διὰ μάρτυρος; ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις χρώμενον ὅτι τοῖς ἐνθυμήμασι· παρεπιθέμενα μὲν γὰρ εἰκὸς ἐπαγωγὴν· τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ὀλίγοις· ἐπιλεγόμενα δὲ, μαρτυρίοις. ὁ δὲ μάρτυς, πίστις παντάπασι πειθανός. δεῖ δὲ παρεπιθέναι μὲν, ἀναγκαῖον πολλὰ λέγειν· ἐπιλέγοντα δὲ, καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστὸς κἂν εἷς χρήσιμος. πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

Sunt autem Logi concionibus accommodati, & habent bonum hoc, quòd res quidem inuenire ſimiles, quæ geſtæ ſint, difficile eſt: logos verò facilius: fingere enim oportet, vt etiam parabolas, ſi quis poſſit ſimile intueri, quod facilius eſt ex Philoſophia. Ac facilius quidem apparentur, quæ ſunt ex logis, ſed vtiliora ad conſultandum quæ ſunt ex rebus geſtis. Similia enim plerumque ſunt futura præteritis. Oportet autem vti exemplis non habentem quidem enthymemata tanquam demonſtrationibus: habentem verò tanquam teſtimoniis, pro epilogis ea adhibendo in enthymematibus: præpoſita enim ſimilia ſunt inductionibus, & oratoriis non eſt accommodata inductio, niſi paucis, ſubiecta verò teſtimoniis. Ac teſtis vbique ad perſuadendum appoſitus. Quamobrem etiam præponentem neceſſe eſt multa dicere: ſubiicientem verò vel vnum ſatis. Teſtis enim fide dignus etiam vnus vtilis eſt. Ac quot quidem ſpecies exemplorum ſint, & quomodo ipſis, & quando vtendum, dictum eſt.

CAP. XXI.

DE ſententiæ autem dictione, cùm dictum fuerit quid ſit ſententia, res maximè conſtabit, & de qualibus & quando & quibus conueniat vti ſententiæ dictione in orationibus. Eſt autem ſententia enunciatio, non tamen de ſingularibus, vt qualis Iphicrates, ſed de vniuerſalibus: neque de omnibus vniuerſalibus vt rectum curuo contrarium eſſe: ſed de his, quorum actiones ſunt, & ea, quæ eligimus, aut fugimus ad agendum. Quare cùm enthymemata de his ſyllogiſmi genus ſint fermè, & concluſiones enthymematum, & principia, ablato ſyllogiſmo, ſententiæ ſunt vt, Nequaquam oportet quicunque prudens natura factus eſt vir, eum filios ſuos eximiè inſtruere ſapientes. Ac hoc quidem eſt ſententia, addita verò cauſſa, & quamobrem, enthymema erit totum: vt, Nam præter aliam, quam habent ignauiam inuidiam virorum aperiunt infeſtam: & illud, Nemo eſt, qui omnino vir felix ſit, &, Nullius eſt virorum, qui liber ſit:

ΚΕΦΑΛ. κα'.

ΠΕρὶ δὲ γνώμολογίας, ῥηθήσεται ὅτι γνώμη, μᾶλλον δὲ γνῶσις φανερὸν, καὶ ποίων τε καὶ πότε, ἐπὶ ποσὶν ἁρμόττει χρῆσθαι τῇ γνωμολογίᾳ ἐν τοῖς λόγοις. ἔστι δὲ γνώμη, ὑπόφασις, ἀ μάλιστα καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον, οἷ, πεῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου· ὅτι καὶ πάντων καθόλου, οἷ, ὅτι τὸ εὐθὺ τῆς καμπύλης ἐναντίον μᾶλλον καὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, ἃ αἱρετὰ ἢ φευκτά· ὅθεν πρὸς τὸ πραχθὲν. ὥστε ἐπὶ τὰ ἐνθυμήματα ἡ περὶ τούτων συλλογισμὸς ὅτι μάλιστ', τὰ τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσιν· οἷον,

Χρὴ δή τ' ἅπαντ' ὅστις ἁρπόφρων πέφυκ' ἀνήρ,
Παῖδας πρέπουσ' ἂν δι' ἐπιστήμης ἔχειν σοφούς.

τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προσγενόμενον δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημά ἐστι τὸ ἅπαν· οἷον.

Χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀρχαῖοι
Φθόνον πρὸς αὐτῶν ἀνδράσιν δυσμενῆ. καὶ τὸ,
Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἄνηρ εὐδαιμονεῖ. καὶ τὸ,
Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅστις ἐς γῆν ἐλεύθερος·

γνώμη·

ὑς ὃ τῷ ἐχομένῳ, ἐν-

των γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ

ς.

ώμεν τὸ εἰρημένον, αἱ ἀγ-

ε εἴδη γνώμης εἴδη· ἢ γὰρ

γουσαι, ἢ αὐτὰ ἐπιλό-

ξεως μόνα· οἷον διόμεθα

φασιδόξον τι λέγουσιν,

πυνόμενοι· ὅσαι δὲ μηδὲν

ν, αὐτὰ ἐπιλόγου. τούτων

, ταῖς μὲν διὰ τὸ προει-

μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλό-

ἢ ὑγιαίνειν ἄμεινόν ἐστιν,

γ' ἡμῖν δοκεῖ.

δὲ γὰρ τοῖς πολλοῖς ἔτω. ταῖς

ιχνώσας, δῆλας εἶναι ἐπι-

ῖς,

ις ἐρωτᾶς, ὅσπερ οὐκ ἀεὶ

εῖ.

ἐπιλόγου, αἱ μέν, ἐν-

ος μέρος ἐστίν· ὥσπερ,

ὅ ποθ' ὅσπερ ἀρτίφρων.

υημματικαὶ μέν, οὐκ ἐν-

ος δὲ μέρος· αἵτινες καὶ μά-

κιμώτατοι. εἰσὶ δὲ αὗται, ἐν

ραίνεται τὸ λεγόμενον τὸ

ὃ ἐν τῷδε,

ατον ὀργὴν μὴ φύλατ-

θνητὸς ὤν.

ὸ φαῦλα, μὴ δεῖν ἀεὶ

ν τὴν ὀργὴν, γνώμην

sententia est: addito autem eo, quod sequitur, enthymema. Aut enim pecuniarum seruus est, aut fortunæ. Iam si sententia est, id quod dictum est, necesse est quatuor esse sententiæ species. Aut enim cum epilogo erunt: aut sine epilogo. Ac demonstrationis quidem indigentes sunt quæcunque præter opinionem aliquid dicunt, aut controuersum. Quæcunque verò nihil præter opinionem, sine epilogo. Ex his autem necesse est alias quidem, quia antè cognitæ sunt, nihil indigere epilogo: vt, Viro autem valere optimum est, sicut nobis videtur, apparet enim multis sic. Alias verò simul cùm dicuntur, manifestas esse iis, qui intuiti fuerint. vt Nemo amator, qui non semper amet. Ex iis verò, quæ sunt cum epilogo, aliæ enthymematis pars sunt, vt Nequaquam oportet quicunque prudens natura factus est vir. Aliæ enthymematicæ quidem, sed non enthymematis pars, quæ etiam maximè probantur. Sunt autem hæ, in quibus apparet eius quod dicitur caussa, vt in hoc, Immortalem iram ne ſerues cùm mortalis ſis. Dicere enim

Non oportet ſemper ſeruare iram ſententia eſt: quod verò additur. Cùm ſis mortalis, quamobrem dicit. Simile verò etiam illud, mortalia oportet mortalem, non immortalia mortalem ſapere. Apparet igitur ex ijs, quæ dicta ſunt, tum quot ſpecies ſint ſententiæ, tum in cuiuſmodi re vnaquæque conueniat. Nam de controuerſis, aut de ijs, quæ ſunt præter opinionem, non ſine epilogo: ſed aut præponendo epilogum ſententia vti oportet loco concluſionis: vt, ſi diceret, Ego quidem, quoniam neque inuidiæ ſubijci oportet, neque ignauum eſſe, neque eruditioni operam dãdam. Aut hoc priùs dicendo, ſubijcere quæ priora ſunt. De ijs autem quæ præter opinionem non ſunt, ſed obſcura adijciendo, quamobrem, concinnè. Conueniunt verò in eiuſmodi rebus etiã Laconica apophthegmata & ænigmata: vt ſi quis diceret quod Steſicorus apud Locrenſes dixit, Non oportere contumelioſos eſſe, ne cicadæ humi canant. Ac conuenit ſententiam dicere ætate quidem ſenioribus, ſed de ijs, quorũ peritus eſt aliquis: quia qui talis non ſit, eum dicere ſententiam indecorum eſt, vt etiam fabulam dicere. De ijs verò quorũ eſt imperitus, ſtultum, atque ineruditum eſt,

τὸ δὲ προσεπίλογος, ἢ τὸν ὅτι θνητὸν, τὸ διὰ τί λέγει. ὅμοιον δ' ἂν εἴη, ὅτι θνητὰ χρὴ τὸν θνητὸν, ἢ ἀθάνατα τὸν θνητὸν φρονεῖν. φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ ἐν ποίῳ ἕκαστον ἁρμόττει. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀμφισβητουμένοις, ἢ παραδόξοις, μὴ αὐθ' ὑπολόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ὑπόλογον, γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι· οἷον, εἶπε εἶπεν· ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, οὔτ' ἀργὸν εἶναι, εὐφυᾶ χρὴ παραδεύεσθαι· ἢ τὸν προεπόντα, ἐπιπλεῖν τὰ ἐμπροσθεν. ἐν δὲ τοῖς μὴ φαινομένοις, ἀδήλων δὲ, προεπιπλέκειν τὸ διότι προσυλλογιστικῶς. ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς διανοητικοῖς καὶ λακωνικοῖς ἀποφθέγμασι, καὶ αἰνιγματώδη· οἷον, εἴ τις λέγοι ὅτι Στησίχορος ἐν λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν, ἡλικίᾳ μὲν πρεσβύτερον· ἐν δὲ τούτων ὧν ἔμπειρός τις ᾖ· ὡς τὸ μὲν μὴ πηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπὲς, ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν· τὸ δ' περὶ ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον, καὶ ἀπαίδευτον. σημεῖον δ' ἱκανὸν,

ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύ-
ποι, & ῥᾳδίως ἀποφαίνονται.
λου δὴ μὴ ὄντος καθόλου εἰ-
μάλιστα ἁρμόττῃ ἐν ἀγανακτι-
, & δεινώσει· & ἐν τοῖς, ἢ
ωμον, ἢ ἀποδείξεται. χρῆσθαι
ὴ ταῖς πυρριχικαῖς, ἢ
ς, γνώμαις, αἷς ὥσπερ χρώμε-
δὲ τὸ εἰκὸς καὶ ἀεὶ ὁμολο-
των ἀπιστῶν, ὀρθῶς ἔχει δο-
· οἷς προσκαλοῦμεν εἰς τὸ
ωθῆναι μὴ δυσσεβοῦντας.
ς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι
ὲρ πάτρης.
ὲ τὸ κτείνας ὄντας,
ὼς ὀνειδίζειν.
ὲ τὸ αἰωρεῖν φῶς ἐχθρῶν
έκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦν-

ππος, ὃς πατέρα κτείνας,
παῖδας καταλείπει.
νιαι φῶς παροιμιῶν καὶ γνω-
είσιν· οἷον παροιμία, ἀττικός
ινος. δεῖ δὲ τὰς γνώμας
, καὶ ὥσπερ τὰ δεδημο-
μένα· λέγω δὲ δεδημοσιευ-
, οἷον τὸ, γνῶθι σαυτόν·
τὸ, μηδὲν ἄγαν· ὅταν ἢ
ἔθος φαίνεσθαι μέλλῃ βέλ-
, ἢ παθητικῶς εἰρημένον
. ἔστι δὲ, παθητικῶς μὲν,
ης ὀργιζόμενος φαίη ἂν δι-
εῖν· ὡς δεῖ γνωσθῆναι αὐτόν·

Ac ſignum idoneum eſt, quod ruſtici maximè ſententiarum compoſitores ſunt, & facilè eas proferunt: in vniuerſum verò de re, quæ vniuerſali non ſit, dicere, conuenit in conqueſtione, ac indignatione, & in his, aut cùm exordiaris, aut cùm demonſtraueris. Ac vti oportet etiam peruulgatis, & communibus ſententijs, ſi ſint vtiles. Nam quia ſunt communes, quaſi conſitentibus omnibus rectè ſe habere videntur: vt adhortanti ad periculum ſubeundum eos, qui ſacrificium non fecerint, vnum augurium optimum defendere patriam, & eos, qui inferiores ſunt Mars belli communis. Et ad tollendos inimicorum filios, qui nullam iniuriam faciunt. Stultus qui natos occiſo patre relinquit. Præterea etiam aliqua ex prouerbijs ſententiæ ſunt, vt prouerbium, Atticus inquiſitinus. Et oportet ſententias dicere etiam contra ea, quæ in ore multitudinis verſantur. Dico autem in ore multitudinis verſari, vt illud, Noſce te ipſum: & illud, Ne quid nimis, quando aut mores apparituri ſunt meliores, aut cum affectu dicitur. Cum affectu eſt, ſi quis, dum irascitur, etiam diceret, Falſum eſſe, quod oportet cognoſcere (

Ac iſte quidem, ſi cognoſceret ſe, nunquam, vt imperaret, petiiſſet. Mores verò meliores apparent ſic, non oportere, vt aiunt, amare tanquam oſurum, ſed magis odio habere, tanquam amaturum. Ac oportet dictione præelectionem aperire: ſin minùs cauſſam ſubiicere, quemadmodum aut ſic dicendo. Oportere amare, non, vt aiunt, ſed tanquam ſemper amaturum, inſidiatoris enim alterum eſt, aut ſic: Non placet mihi quod dicitur: oportet enim verum amicum, tanquam amaturum ſemper, amare. Neque illud, Ne quid nimis: oportet enim malos nimio odio habere. Afferunt verò orationibus auxilium magnum: vnum quidem, propter vanitatem auditorum. gaudent enim, ſi quis in vniuerſum dicens incidat in opiniones, quas illi in parte habent. Iam, quod dico, manifeſtum erit ſic, & ſimul quomodo oporteat ipſas venari. Sententia enim vt dictum eſt, in vniuerſum enunciatio eſt. Gaudent autem, cùm in vniuerſum dicitur id, quod in parte ipſi exiſtimant, vt ſi [illegible] vicinis vteretur, aut ſi[illegible] probaret, eum, Nihil vicinitate ut Nihil demen- procreatione.

ἐσθ' ὅτῳ γοῦν εἰ ἐμέμνητο αὐτὸν, ἵνα μὴ ποτε χρήσηται ἠξίωσε. τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι μὲ δεῖ, ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. δεῖ δὲ τῇ λέξει πρὸ προαιρέσεως δηλοῦν, εἰ δὲ μὴ, πρόφασιν ὑπολέγειν· οἷον, ὃ οὔτω εἰπόντα, ὅτι δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὡς ταῦτα φασιν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ὀλιγοῦλου γὰρ δεήσει. ἢ ὧδε, ἵνα ἁρέσκῃ δέ μοι τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τὸν γ' ἀληθινὸν φίλον, ὡς φιλήσοντα αἰεὶ φιλεῖν. καὶ, ὧδε τὸ μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τοὺς γε κακοὺς ἄγαν μισεῖν. ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν μὲν διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, ἐάν τις καθόλου λέγων, ὑπολάβῃ τῶν δοξῶν, ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. ὃ δὴ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε. ἅμα δὲ καὶ πῶς δεῖ αὐτὰς ζητεῖν· ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, καθόλου ἀποφάσεις ἐστι. χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου. ἐὰν δὲ κατὰ μέρος προϋπολαμβάνοντες τυγχάνωσιν· οἷον, εἴτις γίγνοιτο τύχῃ κεχαρισμένος, ἢ πάντες φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τὸ εἰπόντος,

Οὐδὲν γλυκύτερον μέλιτος· ἢ ὅτι ἡδὺ ἡλιθιώτερον πυκνοπώγων·

η δεῖ σκοπεῖσθαι, πῶς πυγ-
νται, ποῖα προϋπολαμβάνον-
δεῖ ὕστερον περὶ τούτων καθόλου
φ. ζητητέον δὲ μάλιστα χρῆσιν ἐ-
πομνημονεύειν, & ἐπέρας κρείτ-
ηθικὰς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους.
ς δὲ ἔχουσι λόγοι, ὧν ὅσοις δή-
ι προαίρεσις. αἱ γὰρ γνῶμαι πᾶ-
τῶν ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι
τὸν γνώμιμα λέγοντα καθό-
περὶ τῶν προαιρετῶν. ὥστε
χρησταὶ ὧσιν αἱ γνῶμαι, καὶ
ιοῦτον φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν
ντα. περὶ μὲν οὖν γνώμης
τὸ ὅτι, καὶ πόσα εἴδη αὐ-
, καὶ πῶς χρηστέον αὐτοῖς,
πνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήσθω
ύτω.

Quare oportet ſpectare, qualia ante exiſtimauerint: ſic poſtea de ijs in vniuerſum dicere. Hunc autem oportet vnum vſum habere ſententiæ dictionem, & alterum meliorem, quòd moratas efficit orationes. Mores verò habent orationes, in quibus manifeſta eſt præelectio. Nam ſententiæ omnes hoc faciunt, quia enunciat, qui ſententiam dicit, in vniuerſum de ijs, quæ præeligenda ſunt. Quare ſi bonæ ſint ſententiæ, etiam in bonis moribus præditus appareat, efficiunt, qui dicit. Ac de ſententia quidem & quid ſit, & quot ſpecies ipſius, & quomodo vtendum ſit ipſis, & quam vtilitatem habeant, dicta ſint tam multa.

ΚΕΦΑΛ. κβ'.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου
τε εἰπωμεν, ἵνα ᾖ πρὸς ὃ δεῖ ζη-
· ἔστι μὲν οὖν τὰ, ἐξ ὧν πίστις · λέ-
γὸ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν.
μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογι-
ὸς ἐξ ὀλίγων, εἴρηται πρότερον · καὶ
ς συλλογισμὸς, καὶ τί διαφέρει τοῦ
ιλεκτικοῦ · ὅτι γὰρ παρρωθεῖν,
πάντα δεῖ λαμβάνοντα συλ-
ν · τὸ μὲν γὰρ, ἀσαφὲς,
τὸ μῆκος · τὸ δὲ, εὐδο-
κίμα, ὅτι τὸ φανερὸν λέγει·

CAP. XXII.

DE enthymematibus verò in vniuerſum dicamus, quomodo ea oporteat quærere, & præterea locos: diuerſa enim ſpecies vtriuſque horum eſt: Ac enthymema quidē ſyllogiſmum aliquem eſſe dictū eſt priùs: & quomodo ſyllogiſmus: & quid differat à Dialecticis, neque enim longè, neque omnia oporteat aſſumendo colligere. Illud enim obſcurum eſt propter longitudinem, hoc verò nugatorium, quia manifeſta dicuntur,

Hæc enim eſt cauſſa, cur etiam magis idonei ad perſuadendum ſint ineruditi, quàm eruditi inter vulgares, vt Poëtæ dicunt, ineruditos apud turbam concinnius dicere. Illi enim communia, & quæ ſunt in vniuerſum dicunt: hi verò quæ ſciunt, & quæ propinqua ſunt. Quare non ex omnibus quæ probabilia ſunt, ſed ex diffinitis dicendum: vt aut iudicantibus, aut ijs quos approbant, atque hoc ipſum, ſic apparere, manifeſtum eſſe oportet aut omnibus aut plurimis. Et non ſolùm colligere ex neceſſarijs, ſed etiam ex ijs, quæ plerunque ſe habent. Ac primùm quidem oportet aſſumere, de quo oportet dicere, & ſyllogiſmo concludere, ſiue ciuili ſyllogiſmo, ſiue quocunque neceſſarium eſſe de hoc tenere ea, quæ inſunt vel omnia, vel aliqua. Nihil enim tenens, ex nihilo poſſes colligere. Dico autem exempli gratia, quomodo poſſemus conſulere Athenienſibus vtrum bellandum, an non bellandum ſit, non tenentes, quæ potentia ipſorum ſit, vtrum naualis, an pedeſtris, vel vtrumque: & ipſa quanta: & reditus qui: vel amici, vel inimici. Præterea verò quæ bella geſſerint, & quomodo, & alia huiuſmodi. Et laudare eos,

τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τοῦ πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὅχλῳ μυθικωτέρους λέγειν· οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ', ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δοκούντων, ἀλλ' οὐ τῶν ὡρισμένων λεκτέον· οὗ, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οἷς ἐπιδέχονται. καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι οὕτω φαίνεσθαι, δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσιν. ἔτι μὴ μόνον συμπέρανε ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. τοιοῦτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅπερ ὡρισμένου δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι, εἴ τε πολιτικῷ συλλογιστικῷ, εἴθ' ὁπωσοῦν, ἀναγκαῖον κτλ. Τύπου δ' ἔχειν καὶ ὑπάρχοντα, ἢ πάντα, ἢ ἔνια· μᾶλλον γὰρ ἔχων, ἐξ ἥδεως ἂν ἔχοις συμπέρανε· λέγω δ', οἷον, πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίοις εἰ πολεμητέον, ἢ μὴ πολεμητέον μὴ ἔχοντες τὸ δυνάμεις αὐτῶν πότερον ναυτικὴ, ἢ πεζικὴ, ἢ ἄμφω· καὶ αὐτῶν πόση· καὶ πρόσοδοι τίνες· ἢ φίλοι, καὶ ἐχθροί· ἔτι δὲ, πάντας πολέμους πεπολεμήκασι, καὶ πῶς, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα. καὶ ἐπαινεῖν

χόμεθα δ' ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
, ἢ δ' ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἢ
περὶ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ
ἄλλο τοιοῦτον· ὅτι γὰρ τῶν ἀρ-
ἢ δοκούντων ἐναντίων κα-
πανῶμεν πάντες. ὁμοίως δὲ
ν ὅτι τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες
ρχὰς τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ
λν· οἷον, ὅτι τοῖς Ἕλλησιν
υλώσαντο, καὶ τοῖς πρὸς τὸν
ρον συμμαχήσασιν καὶ
ταντας ἰωνδραποδίσαντο αὐ-
καὶ ποτιδαιάτας· καὶ ὅσα ἄλλα
. δὲ εἴη ἄλλο ἁμάρτημα
ἐναντίον αὐτοῖς. ὡς δὲ αὐ-
οὶ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπο-
ψοιοῦσι τῶν ἐναντίων σκο-
ν κατηγορήσει καὶ ἀπολογεῖσ-
ν ἢ διαφερόντως περὶ Ἑλλήνων,
ιμαίων, ἢ ἀνθρώπου, ἢ
ἀπὸ τούτου δρᾶν· δὲ γὰρ συμβου-
πρὸς Ἀχιλλέα, δὲ ἐπαινοῦντα
οντα, δὲ κατηγοροῦντα δὲ
ούμενον ἐναντίον αὐτῷ, πάντα ὑ-
ρα, ἢ δοκοῦσα ἐναντία,
, ἵν' ὅτι τούτων λέγωμεν ἐ-
ντες ἢ ψέγοντες. εἴ τι καλὸν
χει ἢ αἰσχρόν· κατηγο-
δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴ-
μον ἢ ἄδικον· συμβου-
ς δὲ, εἴτι συμφέρον ἢ
ον. ὁμοίως δὲ πάντες
ὲ πραγμάτων ἐπαινοῦ-

si non teneamus in Salamine nauale pugnam, & in Marathone prælium, aut quæ pro Heraclidis gesta sunt, aut aliquid aliud tale? nam ex insitis, aut ex ijs, quæ videntur inesse honestis, laudant omnes. Similiter etiam vituperant ex contrarijs, considerantes, quid insit eiusmodi in ipsis, aut videatur: vt quòd Græcos ad seruitutem redegerunt, & eos, qui aduersus Barbarum simul bellum gesserunt, & optimè se gesserunt, subegerunt Æginetas, & Potidæatas, & quæcunque alia talia: & si quod aliud peccatum eiusmodi insit in ipsis. Eodem autem modo & accusantes, & defendentes, dum ex insitis considerationem habent, accusant, & defendunt. Ac nihil interest, de Athenienſibus an Lacedæmonijs: de homine, an Deo, id ipsum facere. Etenim consilium danti Achilli, & laudanti, & vituperanti, & accusanti, & defendenti eum, quæ insunt, aut videntur inesse assumenda sunt vt ex eis dicamus laudantes, aut vituperantes, si quid honesti insit, aut inhonesti: accusantes, aut defendentes, si quid iusti insit, aut iniusti consulentes, si quid vtilis aut pernicioſi. Similiter autem his & de re quacunque

vt de iuſtitia bonúmne, an non bonum, ex iis quæ inſunt iuſtitiæ, aut bono. Iam verò quoniam & omnes videntur in hunc modum demonſtrare, ſiue accuratiùs, ſiue negligentiùs ſyllogiſmo concludent (non enim ex omnibus aſſument, ſed ex iis, quæ in vnoquoque inſunt) & id ratione probatur: manifeſtum enim eſt fieri non poſſe alio modo vt demonſtretur: apparet neceſſarium eſſe, vt in Topicis, primum circa vnum quodque tenere ſelecta de iis, quæ contingunt, & oportuniſſima ſunt: de iis verò quæ de repentè fiunt, quærere autem modo ſpectantem non indefinita ſed inſita, de quibus oratio eſt, & comprehendentem plurima, & proxima rei. Nam quod plura habeantur inſitorum, eo facilius eſt demonſtrare. Quo verò propriora, eo magis propria, & minùs communia. Dicimus autem communia, laudare Achillem, quòd homo, & quòd ex Semideis, & quòd ad Ilium militauerit: hæc enim etiam aliis inſunt. Quare nihilo magis iſte Achillem laudat, quàm Diomedem. Propria verò, quæ nemini alij acciderunt, niſi Achilli, vt interfeciſſe Hectorem fortiſſimum Troianorum,

ἄμεινον τῷδε δικαιοσύνης; εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθόν. ὅτι μὲν οὖν ὑπάρχοντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. ὡς δ' ἐπὶπολὺ καὶ πάντες ὅπῃ φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἢ τὸ ἀκριβέστερον ἢ τὸ μᾶλλον εὐπόρως συλλογίζονται· ἐκ γὰρ ἁπάντων, λαμβάνουσιν· ἀλλ' ὅτι μὲν τῷδε ἕκαστον ὑπάρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου· δίκαιον γὰρ ἀδύνατον ἄλλως δικαιῶσαι· φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ ὧν τῷδε ἕκαστον ἐχόμενα τῷδε τῷ ὑπερβάλλοντα καὶ τῷ ὑπάρχοντα. τῷδε δὲ ἐκ ὑπολαμβανομένων, ζητεῖν τὰ αὐτὸν ἔστιν ἀποβλέποντα μὴ εἰδέναι, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα τῷδε ὧν ὁ λόγος· καὶ περιέχοντα ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος· ὅσῳ μὲν γὰρ πλείω ὑπάρχῃ τῷ ὑπάρχοντων, τοσούτῳ ῥᾴδιον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερα, καὶ ἴδιον καὶ οὐ λέγω δὲ, κοινὰ μὲν τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα ὅτι ἀνθρωπος, καὶ ὅτι τῷ ἡμιθέων, καὶ ὅτι τὸ Ἴλιον ἐστράτευσεν· τοῦτο γὰρ καὶ διὰ πολλῶν ὑπάρχει πολλοῖς. οὐδὲν μᾶλλον ὁ Θερσίτης Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδη. ἴδια δὲ ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, τῷ Ἀχιλλῇ, οἷον τὸ ἀποκτεῖναι Ἕκτορα τὸν ἄριστον τῷ τρώων

τὴν Κύκνον, ὃς ἐκώλυεν ἅπαντας ἀποβαίνειν, ἄτρωτος ὢν· καὶ ὅτι νεώτατος, καὶ ὅτι ἄπορκος ὢν ἐξοπλίσατο· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. εἷς μὲν οὖν τόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός. τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό· πρῶτον οὖν εἰπωμεν, ὅθεν ὢν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον· ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γάρ, ἀπτικὰ ὄντα, ὅτι ὄντ' ἢ οὐκ ἔστι· τὰ δέ, ἐλεγκτικά· καὶ διαφέρει ὥσπερ οἱ τῶν διαλεκτικῶν ἔλεγχος καὶ συλλογισμός. ἔστι δέ, τὸ μὲν ἀπτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συναγαγεῖν· τὸ δὲ ἐλεγκτικόν, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συναγαγεῖν. χρὴ μὲν οὖν ἡμᾶς περὶ ἑκάστου τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ αἱρετῶν ἔχοντας τοὺς τόπους. ἐκλελεγμένων γὰρ αἱ προτάσεις ἔσονται ἑκάστου ἐκ. ὥστ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων, περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου· καὶ περὶ τῶν ἠθῶν δὲ παθημάτων, καὶ ἕξεων ὡσαύτως εἰλημμένων ἡμῖν ὑπαρχόντων προτέρων εἰ τόπων. ἔτι δὲ καὶ λόγου ὅτου καθόλου περὶ ἁπάντων λαβόντες, καὶ λέγωμεν, παρασημαινόμενοι τοῖς ἐλεγκτικοῖς καὶ τοῖς ἀποδεικτικοῖς, καὶ

& Cycnum, qui prohibebat omnes exſcendere, cùm vulnerari non poſſet, & quòd admodum iuuenis, & iniuratus militauerit; & quæcunque alia eiuſmodi. Ac vnus quidem locus ſelectionis eſt, & primus iſte Topicus. Elementa verò enthymematum dicamus. Elementum autem voco, & locum enthymematis, idem, Ac primùm dicamus, de quibus neceſſe eſt dicere primum. Sunt enim enthymematum duæ ſpecies. Nam alia valent ad demonſtrandum eſſe, vel non eſſe, alia ad refutandum. Et differunt, vt in Dialecticis elenchus & ſyllogiſmus. Eſt autem ad demonſtrandum valens enthymema, ex confeſſis colligere: ad refutandum verò in confeſſa colligere. Ac fermè quidem nobis de ſingulis formis vtilibus & neceſſarijs, habentur loci: ſelectæ enim de vnoquoque propoſitiones ſunt. Quare ex quibus oportet ducere enthymemata locis, de bono aut malo, aut honeſto, aut turpi, aut iuſto, aut iniuſto, & de moribus, & affectibus, & habitibus eodem modo, parari nobis ſunt priùs loci. Iam verò alio modo in vniuerſum de omnibus aſſumamus, & dicamus adnotantes, tum qui ad refutandum, tum qui ad demonſtrandum valeant

& eos, qui ſunt apparentium enthymematum, quum haud ſint enthymemata, quoniam ne ſyllogiſmi quidem ſunt. Cùm autem demonſtrata hæc fuerint de ſolutionibus & obiectionibus explicabimus, vnde oporteat aduerſus enthymemata eas ducere.

τῆς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπεὶ οὐδὲ συλλογισμοί. δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων, καὶ ἐνστάσεων διοισόμεθα, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

CAP. XXIII.

ESt autem vnus quidem locus, ex ijs, qui valent ad demonſtrandum, ex contrarijs, Oportet enim videre, an contrario contrarium inſit, aut non inſit, refutantem quidem, an non inſit: confirmantem verò, an inſit, vt temperanter agere, bonum eſſe: intemperanter enim agere pernicioſum. Aut quemadmodum in Meſſeniaca: ſi enim bellum cauſa eſt præſentium malorum, cum pace oportet correctionem adhibere. Si enim non in ijs, qui malè egerunt inuiti, iuſtum eſt iraſci, neque ſi coactus aliquis benefecerit alicui, conueniens eſt, illi deberi gratiam. At ſi eſt inter mortales falſum dicere appoſitum ad perſuadendum, exiſtimare oportet etiam contrarium, fide carentia vera multa accidere mortalibus. Alius ex ſimilibus caſibus,

ΚΕΦΑΛ. κγ'.

ΕΣτι δὴ, οἷς, μὲν τόπος πρὸς δεικνύοντα, ἐκ τῶν ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐνδυομένῳ τὸ ἐνδύεσθαι ὑπάρχει. ἀναιροῦντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα δὲ, εἰ ὑπάρχει· οἷον, ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν. ἢ ὡς ἐν τῇ μεσσηνιακῇ· εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι.

Εἰ γὰρ καὶ ἑκὼν τοῖς κακῶς διέθηκέ τινα
Ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν·
Οὐδ' εἴ γ' ἀναγκαῖός τις ὢν
Προσῆκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλειν χάριν.
Ἀλλ' ἐν βροτοῖς ὄντ' ἐν βροτοῖς ψεύδη λέγειν
Γίγνεσθαι νομίζειν χρὴ μηδὲν ἀνθρώποις
Ἄπιστ' ἀμηχανὰ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων· πότερον

μοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν· οὐ γὰρ αἱρετὸν δικαίως ἀποθανεῖν οὐδὲ τῷ θεοῖς μῆλα. εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεποιηκέναι. καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι· οἷον, ὡς ὁ πλούσιος Διομέδων τοῖς ἁλοῦσι πλοῦν· εἰ γὰρ μηδὲ ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. ἔστι δὲ ἐνθυμηματικὰς· εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν· ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν πάθειν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἶτα χωρὶς, πότερος ἀμφοῖν· εἶτα τὸ ἀμφοῖν· καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου,

Μητέρα σὴν σὲ νιὸν ὄντα ἐχθίστην βροτῶν;

φησὶ δὲ ἀποκρινόμενος,

Ἀλλὰ δίκαιόν γε καὶ σκοπεῖν.

ἀμφοῖν δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας. ὡς ὑπολαβόν φησὶ,

Τὼ μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

οἷον καὶ τοῖς Δημοσθένους δίκη, καὶ τοῖς ἀποκτείνασι Νικάνορα.

similiter enim oportet ineſſe, aut non ineſſe: vt, iuſtum non omne bonum eſſe, nam etiam quod iuſtè. Iam verò non eligendum iuſtè mori. Aljus ex ijs, quæ inter ſe conferuntur. Si enim alteri ineſt, vt honeſtè, & iuſtè fecerit, alteri etiam, vt paſſus ſit. Et, ſi vt iuſſerit, etiam vt fecerit, vt publicanus Diomedon de vectigalibus. Si enim non vobis turpe vendere, ne nobis quidem emere. Et, ſi ei qui paſſus eſt, vt honeſtè, & iuſtè paſſus ſit ineſt, etiam ei qui fecit. Et, ſi ei, qui fecit, etiam ei qui paſſus eſt Licet verò in hoc captionem facere. Si enim iuſtè necatus eſt, iuſtè paſſus eſt: verùm fortaſſe non à re. Quamobrem oportet conſiderare ſeparatim, an qui paſſus eſt, dignus fuerit, qui pateretur, & qui fecit dignus fuerit, qui faceret: deinde vti, in vtram partim conuenerit: nonnunquam enim differt hoc & nihil prohibet, vt in Alcmæone Theodectis Matrem tuam nemo odio habebat mortalium; Affirmat verò reſpondens: ſed diſtinctè conſiderare oportet. Quærente verò Alpheſibœa, quomodo, Aſſumens dixit, Necari quidem decreuerunt, verùm me non interficere & vt de Demoſthene iudicium, & ijs qui interfecerunt Nicanorem.

Quoniam enim iustè iudicari sunt necesse iustè visus est necatus. Et de eo qui Thebis necatus est, de quo mandatum est iudicium, num dignus esset qui moreretur, quasi non iniustum esset mori, qui iustè moreretur. Alius ex maiori, & minori, vt si neque Dij omnia sciunt, multò minus homines. Hoc enim est, si cui magis inesse deberet non inest, profectò neque cui minùs, illud autem: Propinquos verberat, qui etiam patrem, ex eo est, si quod minus inest, etiam quod magis inest in vtram partem oportebit demonstrare, siue inesse, siue non. Præterea si neque magis, neque minùs. Vnde dictum est: Et tuus quidem miserandus, cùm filios amiserit, pater: Oeneus autem non, cùm Græciæ amiserit præstantissimum filium? Et quòd, si non fecit Theseus iniustè, ne Alexander quidem. Et si non Tyndaridæ, neque Alexander. Et si Patroclum Hector, & Achillem Alexander. Et, si non alij artifices mali, neque Philosophi. Et si non imperatores mali, quòd vincuntur sæpe, neque sophistæ. Et, si oportet priuatum vestræ gloriæ curam habere, & vos Græcorum.

ἐπὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησα
κτῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀπ
ὃς περὶ τῆ Θήζησιν ἀπο
περὶ ὃ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ
λῶ ἀποθανεῖν, ὡς ὂν ἄ
ἀποκτῖναι τὸν δικαίως ἀπ
ζ. ἄλλος ὃν τῶ μᾶλλον ἢ
ὄῳ, εἰ μηδὲ οἱ θεοὶ παν
γελῶ οἴ γε ἄνθρωποι· τῶν
εἰ ᾧ μᾶλλον αὖ ὑπαρχ
ὑπαρχέ, δῆλον ὅτι καὶ
τὸ δὲ, ὅτι τοὺς πλησίον τύ
γε ἢ τὸν πατέρα τύπτῃ, δ
τὸ ἧττον ὑπαρχέ, ἢ τὸ
ὑπαρχέ· καθ' ὁποτέρον
δεῖξαι, εἰθ' ὕπ ὑπαρχέ
ὔ. ὕπ, εἰ μήτε μᾶλλον, μ
τον· ὅθεν εἴρηται,

Καὶ σὺς μὲν οἰκτρὸς, παῖδ
λέσας πατήρ.

Οἰνεὺς δὲ ἆρ' ἧχε, τὸν
ἀπολέσας

Κλεινὸν γόνον; ἢ ὕπ, Θησεὺς κἀδίκησεν, ὃ δὲ Ἀλέξ
ἢ, εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι λέξανδρος. ἢ, εἰ Πάτροκ
τωρ, ἢ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδ
εἰ μηδὲ οἱ δημιοι τεχῖται κἀδ' ὁ φιλόσοφοι. ἢ, εἰ
ρατηγοὶ φαῦλοι, ὕπ κἀδ
λάκις, κἀδ' οἱ σοφισταί. ἢ,
τὴν ἰδιώτιν τῆς ὑμετέρας
παμβήξασθαι, ἢ ὑμᾶς δ' ὅλ

ἄλλος, ἀκ τῦ τὸν χρόνον σκοπῖν, ᾗ, ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον, εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τὰ ἀνάθετα τοχεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἂν· ποιήσαντι δὲ, ἆρ' ἃ δώσετε; μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν, ἐπαγγελλεῖσθε· παθόντες δὲ, ἀφαιρεῖσθε. Ἔτι πάλιν πρὸς τὸ ἠδίκησε Φίλιππον· Θῆβαι εἰς τὴν ἀτθικὴν, εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίουν, ἐὰν ἐάσητε αὐτὸν ἀπορον οὕτω εἰ δὲ πρότερον ἐβοήθησε, μὴ διὰ ταῦτα. ἄλλος ὁ τῷ εἰρημένων καθ' αὑτὸς πρὸς τὸν εἰπόντα· ἀμφοῖν ὁ ἕτερος, οὐκ ἐν τῷ τυκτῷ, ὦ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἀναίδεσθαι, εἰ πρόδοιν αὐτὰς ταῖς ὑπ' ἐκείνων· ὁ φάσκοντος ἦ, εἶπε εἶπε, σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὢν ὁ προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης; δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον αὐ δικαιοῦντα ἀδικεῖσθαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μὴ, γελοῖον ἂν φαίνοι, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦσα, τῦτ' ἂν ἐποίει, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τῦ κατηγόρου· ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν, βελτίων εἶναι τῦ φεύγοντος· τῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί. καθόλου δὲ ἄτοπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειν αὐ· ἢ

Alius, in tempus intueri, vt Iphicrates in ea aduerſus Harmodium. Si priuſquam facerem poſtulaſſem, vt ſtatua donaret, ſi feciſſem, conceſſiſſetis: cùm fecerim vero non concedetis: Ne igitur beneficium expectantes promittatis: beneficio autem accepto denegetis. Et rurſus, vt Thebani Philippo aditum darent in Atticam, quòd ſi priuſquam opem ferret in Phocenſes poſtulaſſet, promiſiſſent. Abſurdum igitur eſt, ſi quia neglexit, & credidit non permiſerunt. Alius ex dictis ſecundum ipſos aduerſus eum, qui dixit. Eminet autem hic modus, vt in Teucro, vſus eſt eo Iphicrates contra Ariſtophontem, cùm quæreret, num proditurus eſſet naues ob pecunias, iſque id negaret: Ergo tu qui Ariſtophones, non proderes, ego verò prodidi, qui ſum Iphicrates. Oportet autem exiſtimari iniuriioſiorem illum: alioqui, ridiculum apparebit, ſi aduerſus Ariſtidem accuſantem id aliquis diceret. Sed id conuenit in exiguâ fidem accuſatoris. Vniuersè enim debet accuſans melior eſſe reo. Hoc igitur conuincendum eſt. In vniuerſum autem abſurdus iſte eſt, quando aliquis obiurgat alios in ijs, quę ipſemet faciat, aut faceret:

Quoniam enim iustè iudicati sunt necesse iustè visus est necatus. Et de eo qui Thebis necatus est, de quo mandatum est iudicium, num dignus esset qui moreretur, quasi non iniustum esset mori, qui iustè moreretur. Alius ex maiori, & minori, vt si neque Dij omnia sciunt, multò minus homines. Hoc enim est, si cui magis inesse deberet non inest, profectò neque cui minùs, illud autem: Pso pinquos verberat, qui etiam patrem, ex eo est, si quod minus inest, etiam quod magis inest in vtram partem oportebit demonstrare, siue inesse, siue non. Præterea si neque magis, neque minùs. Vnde dictum est: Et tuus quidem miserandus, cùm filios amiserit, pater: Oeneus autem non, cùm Græciæ amiserit præstantissimum filium? Et quòd, si non fecit Theseus iniustè, ne Alexander quidem. Et si non Tyndaridæ, neque Alexander. Et si Patroclum Hector, & Achillem Alexander. Et, si non alij artifices mali, neque Philosophi. Et si non imperatores mali, quòd vincuntur sæpe, neque sophistæ. Et, si oportet priuatum vestræ gloriæ curam habere, & vos Græcorum.

ἐπὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. ἢ περὶ τῦ Θήβησιν ἀποθανόντος περὶ ὃ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς ἂν ἄδικον ἦ ἀποκτῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. ἄλλος ἐκ τῦ μᾶλλον καὶ ἧττον· οὐδ', εἰ μηδὲ οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, ἀνθρωποί γε οὐδὲν μᾶλλον· τῦτο γὰρ δῆλον, εἰ ᾧ μᾶλλον αὖ ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχῃ, δῆλον ὅτι οὐδὲ ᾧ ἧττον. τὸ δὲ, ὅτι τοῖς πλησίον τύπτει, οἷς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτῃ, οὐκ ἦ, εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· καθ' ὁποτερονοῦν δὴ δεῖξαι, εἴθ' ὂν ὑπάρχει, εἴθ' ὂν μή. ἔτι, εἰ μήτε μᾶλλον, μήτε ἧττον· ὅθεν εἴρηται,

Καὶ σὺς μὲν οἰκτρῶς παῖδας ἀπολέσας πατήρ.

Οἰνεὺς δ' ἀρ' ἠχὶ, τὸν ἀριστέα βροτῶν ἀπολέσας.

Κλῳὸν γοῦν; καὶ ὅτι, εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδὲ Ἀλέξανδρος. καὶ, εἰ μὴ οἱ Τυνδαρεΐδαι, οὐδὲ Ἀλέξανδρος. καὶ, εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος. ἔτι, εἰ μηδὲ οἱ δημιουργοὶ πονηροὶ φαῦλοι, οὐδὲ ὁ φιλόσοφοι. ἔτι, εἰ μηδὲ οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι, οὐδὲ νικῶνται πολλάκις, οὐδὲ οἱ σοφισταί. καὶ, ὅτι δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελῆσθαι καὶ ὑμᾶς τῶν Ἑλλήνων

ἄλλος, ὁκ τῦ τὸν χρόνον σκοπῖν, ᾗ, ὡς Ἰφικράτης ὁ τῦ πρὸς Ἁρμόδιον, ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν ἐκείνους τυχεῖν, καὶ ποιῆσαι, ἔδοτε αὖ· ποιήσαντι δὲ, ἆρ' ἂ δώσετε; μὴ πάντων μέλλοντες μὲν, ἀπαρασχεῖσθε· παθόντες δὲ, ἀφαιρεῖσθε. Καὶ πάλιν πρὸς τὸ δικαίους Φίλιππον λιτέσθαι εἰς τὴν ἀτθίδα, ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίουν, ἀπέχοντο αὖ· ἄτοπον οὖν εἰ δι' ὃ πρεσβεῖται καὶ ὑπέσχοντο, μὴ διὰ τοῦτο. ἄλλος ὁκ τῦ εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὴν εἰπόντα· ἀμφότερα ἦ ὁ ἕτερος, ᾗ ὁ τῦ τυκρῦ, ὃν ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφάνη, ἀπρόφασος, εἰ πρόδοιν αὖ τὰς ναῦς ὅτι χρήματων· ἢ φάσκοντος ἦ, εἶπε εἶπε, σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὢν ἢ πρόδοις, ἐγὼ δὲ ὢν Ἰφικράτης; δεῖ δὲ ἐπιφέρειν μᾶλλον αὖ δικαιοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μὴ, γελοῖον αὖ φανεῖν, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα, τῦτό τις αὖ εἴποι, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τῦ κατηγόρου· ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν, βελτίονι εἶναι τῦ φθάνοντος· τῦτ' οὖν ἐξαίρχην ἀεί. καθόλου δὲ ἅπαντος οὐτός ἐστι, ὅταν ἄλλος ἄλλοις ἐπιτιμᾷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειν αὖ· ἢ

Alius, in tempus intueri, vt Iphicrates in ea aduersus Harmodium. Si priusquam facerem postulassem, vt statua donaret, si feciſſem, conceſſiſſetis: cùm fecerim vero non concederetis: Ne igitur beneficium expectantes promittatis: beneficio autem accepto denegetis. Et rursus, vt Thebani Philippo aditum darent in Atticam, quòd si priusquam opem ferret in Phocenſes postulassет, promiſiſſent. Abſurdum igitur eſt, ſi quia neglexit, & credidit non permiſerunt. Alius ex dictis ſecundum ipſos aduersus eum, qui dixit. Eminet autem hic modus, vt in Teucro, vſus eſt eo Iphicrates contra Ariſtophontem, cùm quæreret, num proditurus eſſet naues ob pecunias, iſque id negaret: Ergo tu qui Ariſtophones, non proderes, ego verò prodidi, qui ſum Iphicrates. Oportet autem exiſtimari iniuriosiorem illum: alioqui, ridiculum apparebit, ſi aduersus Ariſtidem accuſantem id aliquis diceret. Sed id conuenit in exiguâ fidem accuſatoris. Vniuersè enim debet accuſans melior eſſe reo. Hoc igitur conuincendum eſt. In vniuersum autem abſurdus iſte eſt, quando aliquis obiurgat alios in ijs, quę ipſemet faciat, aut faceret:

vel ſuadet facere ea quæ ipſe non faciat, aut non faceret. Alius ex definitione, vt Dæmonium nihil eſt, niſi aut Deus, aut Dei opus. Atqui quicunque exiſtimat Dei opus eſſe, eum neceſſe eſt exiſtimare etiam Deos eſſe. Et, vt Iphicrates, generoſiſſimum eſſe, qui optimus ſit. Etenim Harmodio, & Ariſtogitoni nihil priùs extitit generoſi, quàm generoſi aliquid egiſſent: & propinquiorem ſe eſſe. Certè opera propinquiora ſunt mea operibus Harmodij, & Ariſtogitonis, quàm tua. Et vt in Alexandro, Omnes confeſſuros eſſe, intemperantes non vno corpore contentos eſſe ad delectationem. Et cauſſa, quamobrem Socrates negauit ire ad Archelaum. Contumeliam enim eſſe dixit, non poſſe referre eum, qui accepit beneficium: perinde ac eum, qui maleficium. Omnes enim hi definitionem, adhibentes, & aſſumẽtes priùs quid ſit, ſyllogiſmo concludunt ea, de quib. dicunt. Alius ex Quotupliciter, vt in Topicis de eo rectè. Alius ex diuiſione, vt ſi omnes trium rerũ cauſſa iniuriam faciũt, nempe, aut huius cauſſa, aut huius, aut huius. Et propter duos facere non potuit. Et propter tertiam ne ipſi quidẽ dicũt. Alius ex inductione,

ωφελεῖται ποιεῖν ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, μηδὲ ποιήσειν ἄν. ἀπὸ τοῦ ὁρισμοῦ· οἷον, ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον. καὶ ὅστις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι· καὶ ὡς ὁ Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατον ἂν βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρξε γενναῖον πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. καὶ ὅτι συγγνώστερος αὐτός. τὰ γοῦν ἔργα συγγνωστέα ὅτι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά. καὶ ὡς ὁ τὸν Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσαι τοὺς μὴ κοσμίους εἶναι σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν· καὶ διὸ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον· ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι, τὸ μὴ δυνάσθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως δ' ἀποδόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς· πάντες γὰρ οὗτοι ὁριζόμενοι, καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. ἀπὸ μὲν τοῦ ποσαχῶς, οἷον ὅσοι τῶν τοπικῶν, περὶ τοῦ ὀρθῶς. ἀπὸ δὲ διαιρέσεως· οἷον, εἰ πάντες πειρῶσιν ἕνεκεν ἀδικεῖσθαι, ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· ἐπὶ δὲ μὴ τὰ δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδὲ αὐτοί φασιν. ἀπὸ ἐπαγωγῆς·

ὡς ὁ παπαρηθίας, ὅτι περὶ τῶν
ἐκγόνων αἱ γυναῖκες παρεχρῶ διο-
γένους τὰληθές. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθη-
ναῖ Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβη-
τοῦντι ἡ τοῦ υἱοῦ ἡ μήτηρ ἀ-
πέφηνε· τοῦτο δ' ἐν Θήβαις Ἰσμηνίᾳ
καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ
Δωδώνης ἀπέδειξεν Ἰσμηνίου τὸν
υἱόν· ἐν δὲ τῷ τοῦτο Θεσσαλίσκου Ἰσ-
μηνίᾳ νόμιζον. καὶ πάλιν ὁμοίως
περὶ τοῦ Θεοδέκτου, εἰ τοῖς κακῶς
ἐπιμελησθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων, ἢ
μὴ παραδιδόασι τοῖς οἰκείοις, οὐδὲ τοῖς
διαφθείρασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς·
οὕτω δὲ ὁμοίως ἐφ' ἁπάντων, ἢ
τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν,
χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτη-
ρίαν. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, ὅτι πάν-
τες τοῖς σοφοῖς ἀγαθοῖς· πάρεισι γοῦν
Ἀρχιλόχῳ καίτοι βλασφήμῳ
ὄντι, τετιμήκασι· καὶ Χῖοι, Ὁμη-
ρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυλη-
ναῖοι, Σαπφώ, καίτοι οὖσαν γυ-
ναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα
τῶν γερόντων ἐπέγραψαν, ἥκιστα φι-
λόλογοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται, Πυ-
θαγόραν· καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀ-
ναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν,
καὶ διαμφισβητοῦσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ ἀ-
γαθοῖς τοῖς Σόλωνος χρησαμέ-
νοις νόμοις, εὐδαιμόνησαν· καὶ
Λακεδαιμόνιοι, τοῖς Λυκούργου·
καὶ Θηβῆσιν ἅμα οἱ βέλτιστοι τῶν

vt ex Peparethia, quòd de filijs mulieres vbique diſcernunt verum: hoc enim Athenis Mantiæ oratori controuerſanti de filio mater iudicauit: hoc item Thebis, Iſmenia, & Stilbone controuerſantibus, Dodonis demonſtrauit Iſmeniæ filium: & ob id Theſſaliſcum Iſmeniæ exiſtimauit. Et rurſus ex lege Theodectis: quòd ijs, qui malè curarunt alienos equos, non committunt ſuos. Neque ijs, qui euerterunt alienas naues. Igitur ſi ſimiliter in omnibus, neque ijs, qui malè cuſtodierunt alienam, vtendum eſt ad propriam ſalutem. Et vt Alcidamas, quòd omnes ſapientes honorant. Parij igitur Archilochum quamuis maledicus honorarunt. Et Chij Homerum qui non erat ciuis. Et Mitylenæi Sapphonem, quamuis eſſet mulier. Et Lacedæmonij Chilonem in ſenatorum numerum receperunt cùm eſſent minimè ſtudioſi eruditionis. Et Itali Pythagoram. Et Lampſaceni Anaxagoram, qui peregrinus erat, ſepeliuerunt & honorant etiam nunc. Et Athenienſes Solonis vſi legibus felices fuerunt. Et Lacedæmonij legibus Lycurgi. Et Thebis ſimul atque præſides,

Philoſophi electi ſunt, etiam felix fuit ciuitas. Alius ex iudicio de eodem aut ſimili, aut contrario, maxime quidem ſi omnes, & ſemper: ſin minus: at ſaltem plurimi: aut ſapientes, vel omnes: vel plurimi aut boni, aut ſi ipſi iudicantes: aut quos approbant: aut contra quos non poteſt eſſe iudicium vt dominos: aut contra quos non eſt honeſtum iudicare, vt Deos, aut patrem, aut præceptorem in Mixidemidem dixit Autocles: Si ſeueris Deabus honeſtum fuit in Areopago dicere cauſſam, Mixidemidi cur non erit? Aut quemadmodum Sappho, Mori malum eſſe. Dei enim ſic iudicarunt, alioqui mortui eſſent. Aut quemadmodum Ariſtippus aduerſus Platonem aſſeuerantius quiddam proferentem, vt putabat: Atqui ſodalis noſter, inquit, nihil eiuſmodi, ſignificans Socratem. Et Hegeſippus Delphis interrogabat Deum, cùm accepiſſet prius oraculum Olympiæ, nam ipſi eadem viderentur, quæ patri, quaſi turpe eſſet contraria dicere Et Helenam vt Iſocrates ſcripſit, virtute præſtantem fuiſſe, ſiquidem Theſeus iudicauit Et Alexandrum, quem Deæ antepoſuerũt. Et Euagoram virtute præſtantem fuiſſe, vt Iſocrates ait,

φιλόσοφοι ἐψήφισται, καὶ βίβλος μόνησιν ἡ πόλις. ἀγὼς ὁκ κρίσις περὶ τῶ αὐτῶ, ἢ ὁμοίω, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μὲν, εἰ πάντες ἢ αἰεί· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἵ γε πλέονες, ἢ σοφοὶ, ἢ πάντες, ἢ οἱ πλέονες, ἢ ἀγαθοί. ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς ἐπιδέχονται οἱ κρίνοντες. ἢ οἷς μὴ ἔστιν τι ἐναντίον κρίνειν· οἷον τοῖς θεοῖς, ἢ οἷς μὴ καλὸν τι ἐναντία κρίνειν· οἷον θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις. ὥσπερ τὸν ἐν Μιξιδημίδῃ εἶπεν Αὐτοκλῆς· ἢν ἔν μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδῃ δὲ τί; ἢ ὥσπερ Σαπφὼ, τὸ ἀποθνήσκειν κακὸν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· εἰ ἀπέθνησκον γάρ ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ὤετο, ἐμὸς μέντοι γ' ἑταῖρος ἡμῖν, ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον, λέγων τὸν Σωκράτην· ἢ Ἡγήσιππος ὁ Δελφὸς ἐπηρώτα τὸν θεὸν, κεχρημένος πρότερον ὀλυμπιάσιν, εἰ αὐτῷ βέλτιον ἐστὶ ταῦτα λέγειν ἃ καὶ τῷ πατρὶ, ἢ ἐναντία· ὁ δὲ ταὐτὰ εἶπεν· καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι ἀνδρεία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε· ἢ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ παρέκριναν· καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι ἀνδρεῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί.

Κοίνη

γεῶν δυσχήσας, πάντας
ῆς Θρασιππον. ὡς Εὐαγό-
θεν. ἄλλος ὅτι ἐκ μερῶν, ὥσ-
τοῖς τοπικοῖς, ποία κίνησις ἢ
ἢ δὲ γὰρ, ἢ δὲ Θρασύμαχος ὅτι
κεράτας τὸ Θεοδέκτου· εἰς
ερὸν ἠσέβηκε· πίνας θεῶν οὐ
κεν ὧν ἡ πόλις νομίζει. ἄλλος,
πλείστων συμβαίνει,
ἔπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθὸν
κὸν, ὃν τῷ ἀκολουθοῦντος,
ρέπειν ἢ δύνατο ἕπεσθαι, & κα-
ὸν ἢ ἀσυλλογίζεσθαι, & ἐπαινεῖν
ζειν· οἷς τὸ παιδεύσει τὸ φεύ-
ἀκολουθεῖ κακὸν· τὸ γὰρ σοφὸν
μαθεῖν· ἢ τοίνυν δεῖ παιδεύε-
φοῦσθαι γὰρ ἢ δεῖ. δεῖ μὲν
παιδεύεσθαι· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ.
ς ἔστι ὅτου ἡ Καλλίππου πε-
ρεργάζεσθαι τὸ δίκαιον, &
, ὡς εἴρηται. ἄλλος, ὅταν δεῖ
ᾗ τοπικεῖσθαι ἢ μὴ δεῖ ἕπεσθαι,
δεῖ ἕπεσθαι δεῖν, ἢ τὸ μᾶλλον
ῥᾳ πῶς ὅτι ἀμφοῖν χρῆται·
ῥᾳ γὰρ, ὅτι, ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόν-
τοῦ θεάτου· ἐνταῦθα γὰρ, ταῦ-
ἔργα ἐστὶ τὸν υἱὸν δημη-
· ἐὰν μὲν γὰρ, ἔφη, τὰ δίκαια
, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσι·
τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. δεῖ μὲν
δημαγορεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ τὰ
λέγῃς, οἱ θεοί σε φι-
σιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄν-

quia Conon, cùm aduersâ for-
tunâ vteretur, omnes alios o-
mittens, ad Euagoram venit.
Alius ex partibus, vt in To-
picis, qualis motio animus?
aut enim hæc, aut illa. Ex-
emplum ex Socrate Theode-
ctis: Quale templum viola-
uit? quos Deos non coluit
ex ijs quos ciuitas existi-
mat? Alius, quoniam in
plurimis accidit, vt ea sequa-
tur aliquid boni, & mali, ex
consequenti suadere, aut
dissuadere, & accusare aut de-
fendere, & laudare, aut vitu-
perare, vt eruditionem inui-
dia consequitur, quæ malum
est & sapientia, quæ bonum.
Non igitur oportet erudiri:
inuidia enim non est colli-
genda. Oportet igitur erudi-
ri: sapientia enim est appeten-
da. Iste locus est Callipi ars,
quæ assumpsit, & id, quod
fieri potest, & alia vt dictum
est. Alius quando de duo-
bus etiam oppositis suadere,
aut dissuadere oporteat etiam
eo, qui priùs dictus est, lo-
co in ambobus vti. Differt
autem quia illic quidem quæ-
uis opponuntur, hic verò con-
traria vt sacerdos quædam
non sinebat filium cum popu-
lo agere: si enim inquit, iusta
dicat, homines te odio habe-
bunt: si verò iniusta, Dei. Im-
mo oportet cum populo age-
re: si enim iniusta dicas, ho-

mines te amabunt : ſi verò iuſta, Dei. Hoc autem eſt idem cum eo, quod dicitur, Oleum emere, & ſalem. Et inuerſio hæc eſt, quando duorum contrariorum vtrique bonum & malum conſequens ſit, contraria vtraque vtriſque. Alius, quoniam non eadem laudant apertè, & occultè. Sed apertè quidem iuſta, & honeſta laudant maximè : priuatim verò vtilia magis optant, ex his conati colligere alterum. Nam in ijs, quæ ſunt præter opinionem, hic locus potentiſſimus eſt. Alius ex eo, quod contingit ex proportione, vt Iphicrates filium ipſius, qui iunior erat ætate, quia magnus eſſet munus publicum obire cogentibus dixit, Si magnos pueros pro viris habent, paruos viros inter pueros eſſe decernent. Et Theodectes in lege : Ciues quidem facitis ſtipendiarios, vt Strabacem & Charidemum propter probitatem In exilium verò non pellitis ex ſtipendiarijs qui nefariè ſe geſſerunt. Alius, quod contingit ſi ſit, idem etiam ea ex quibus contingit eadem eſſe : vt Xenophanes dicebat ſimiliter eſſe impios, qui naſci affirmant Deos, & qui mori dicunt. Vtroque enim modo contingit, vt non ſint aliquando Dij,

ἄνωποι. τῶτο δ' ὅτι ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ, τὸ ἔλεος περιᾴδειν καὶ τὰς ἅλας· ἡ δὲ βλάσφωσις τῶτ' ἔστιν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἑκάτερα ἑκατέροις. ἄλλος, ἐπεὶ τὰ αὐτὰ φανερῶς ἐπαινεῖται, καὶ ἀφανῶς· ἀλλὰ φανερῶς μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινεῖται μάλιστα· ἰδίᾳ δ', τὰ συμφέροντα μᾶλλον βέλονται, ὧν τούτων περᾶσθαι σπεύδειν δὲ πρὸς τὸ σκοπεῖν ἐνταῦθα· τοῖς μὲν γὰρ ἐν τοῖς παρὰ δόξαν ἐστὶν ὁ τόπος κυριώτατος ὅδε· ἄλλως, ὅταν τῶν αἰτίων τοῦτο συμβαίνῃ· ὡς ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λῃτουργεῖν ἀναγκαζόντων, ἔφη, ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους παῖδας ἄνδρας νομίζοιεν τοὺς μικροὺς τοὺς ἀνδρώδεις παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται· καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι, πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, ὦ Στρέβακα καὶ Χαρίδημον δι' τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε, τοὺς δὲ τῆς μισθοφόρους ἀνήκεστα διαπεπραγμένους; ἄλλος, ὅτι τῷ συμβαίνειν ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταὐτά· ὡς Ξενοφάνης ἔλεγεν, ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοῖς θεοῖς, καὶ οἱ ἀπαθανεῖν λέγοντες· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναί ποτε τοὺς θεούς,

ὅλως δ', τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου λαμβάνειν ὡς ἀεὶ τὸ αὐτό. δεῖ δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ὁποτερουοῦν πράγματος, εἰ δεῖ φιλοσοφεῖν. καὶ ὅλως τὸ δοῦναι ἀργύριον καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί· καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, ποιεῖν ἃ προστάττουσιν. λητέον δὲ ὁπότερον αὐτῶν ἡ χρήσιμον. ἄλλος γὰρ οὐκ ἂν μὴ ταὐτὸ τοῖς αὐτοῖς αἰεὶ αἱρεῖσθαι, ὕστερον δὲ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν· ἐκ τούτου τὸ ἐνθύμημα, εἰ βάζοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως καταλήξωμεν· καταλήξαντες δὲ φεύξομεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα; ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν αὐτοὺς τὸ μάχεσθαι ᾑροῦντο, ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι τὸ τῷ μὴ μένειν. ἄλλος, περὶ οὗ ἔκαστος ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τοῦτο ἐκεῖνος φαίη εἶναι, ἢ γενέσθαι· οἷον, εἰ δοίη τις αὐτῷ, ἵνα ἀφελωφελος λυπήσῃ· ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Ῥωμαῖοις δαίμων οὐ καλὰ δῶρα φέρων,

ἐγγάλαι δίδωσιν δυστυχήσαι, ἀλλ' ἵνα ἀφελωφελος ὀφθῶσι λαβόντες ὀπφανεστέραι. ἐκ τοῦ ἐν Μελεάγρου τῷ Ἀνδροφόνος,

οὐχ ἵνα κτείνωσι θῆρ', ὅπως δ' ἀριστῆς γένωνται Μελέαγρον θεός

ἐλλάδι. καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος Θεοδέκτου· ὃν ὁ Διομήδης προείλετο

& omnino quod contingit ex vtroque assumere, tanquam idem semper. Debetis autem iudicare non de Socrate, sed professione, an oporteat philosophari. Et dare terram, & aquam seruire est. Et participes esse communis pacis, facere quod imperatum est. Assumendum autem vtrum sit vtile. Alius ex eo, quod non idem ipsi semper eligunt, posterius, vel prius: sed è conuerso, vt hoc enthymema. An verò in exilium euntes pugnabamus, vt rediremus, postea verò quàm redimus, fugiemus, vt non pugnemus? aliquando enim manere pugnando elegerunt: aliquando non pugnare, non manendo. Alius, cuius rei caussa fieri potuit, quamuis non factum sit, eius caussa affirmare esse, vel factum esse: vt si daret aliquis alicui, vt auferens molestus esset. Vnde & illud dictum est.

Malùm fortuna non ex benevolentia conferens
Magnas dat prosperitates, vt
Calamitates accipiant insignio-
res.

Et illud ex Meleagro,

Non vt occidant feram, sed vt
testes
Virtutis fiant Meleagro in Grae-
cia.

Et illud ex Aiace Theodectis, quod Diomedes præelegerat

Vlyſſem, non honoris cauſſa, ſed vt inferior eſſet, qui comitaretur. Fieri enim poteſt, vt huius rei cauſſa fecerit. Alius communis & controuerſantibus & conſulentibus, conſiderare ſuadentia, & diſſuadentia, & quorum cauſſa tum agant, tum fugiant: hæc enim ſunt, quæ ſi adſint, oportet agere, vt ſi fieri poteſt, & facile eſt & vtile, aut ipſi, aut amicis, aut pernicioſum inimicis & noxium, aut minor noxa, quàm res. Et verò ſuadent ex his, & diſſuadent ex contrarijs. Et iiſdem autem his & accuſant & defendunt. Ex diſſuadentibus quidem defendunt: at ex ſuadentibus accuſant. Eſt autem locus iſte tota ars tum Pamphili, tum Calippi. Alius ex ijs, quæ videntur quidem fieri, ſed incredibilia ſunt, quod non viſa eſſent: ſi non eſſent: aut prope eſſent: & quod amplius: aut enim quæ ſunt, aut veriſimilia, exiſtimant. Si igitur incredibile, & non veriſimile, verum erit. Non enim, quia veriſimile, & appoſitum ad fidem, videtur ita: vt Androcles dixit Pithæus, accuſans legem, cùm obſtreperent ipſi dicenti, Indigent leges lege corrigente: quippe piſces ſale. Atqui nec veriſimile, nec appoſitum ad fidem eſt, qui in ſalo alunt̃ur, eos egere ſale.

Ὁ δυσπάς, ἡ πιθήκη, ἀλλ' ἵνα ἦσθον ἡ ὁ ἀνδρωθῶν· ἀνδέχ) γὰρ τοῦτο εἶναι καὶ πολλαχῶς. ἀφ' ὅσων κοινὸς ἡ πῶς ἀμφισβητοῦσι, & πῶς συμβουλεύουσι σκοπεῖν. & πρὸς τί ἐστὶν ἁπλῶς & πρὸς ἕκαστα, ἡ ὧν ἕνεκα. & πρὸς τίνας, ἡ φεύγουσι· ταῦτα γὰρ ὄντα ἃ, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ, δεῖ πρασσέιν· ἅ, εἰ δυνατὸν, ἡ ῥᾴδιον, ἡ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ, ἢ φίλοις, ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς, ἡ ὀλιζήμασιν, ἢ ἐλαττοῦσι ἢ ζημίαις τοῖς πράγμασι. ἡ πρὸς τίνας· ἀλ' οὐ ταύτων. ἡ ὑπὸ τίνων· οὐ τὰ ἐναντία ἐκ τῶν αὐτῶν ταῦτα ἡγοῦνται, ἡ ἀπολογοῦνται· οὐ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ἐπόντων, ἀπολογοῦνται· οὐκ ἐκ τῶν πρὸς τίνας, κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος ὅλος, ὅλη τέχνη ὑπὸ Παμφίλου, ἡ ἡ Καλλίππου. ἄλλος, ὧν μὲν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι ἄπιστα ἂν, ὅτι οὐκ ἂν ἐδόκει, εἰ μὴ ἦν· ἢ εἴη ἂν ἦν· ἢ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ ἐῶ ἄπιστον, & μὴ εἰκὸς, ἀλλ' ἴσως αὖ εἴη· ἡ γὰρ δόξα γε τὸ εἰκὸς & πιθανόν, δοκεῖ ἅπαξ· οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πίθηκος κατηγοροῦν τῷ νόμῳ, ἐπὶ ἐθορύβουν αὐτῷ εἰ τοῦτο, δεῖν) οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθοῦντος· ἡ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλὸς· καίτοι οὐκ εἰκὸς, οὐδὲ πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρέφοντας διδόναι ἁλός, & τὸ συμφέρον ἁλᾶσθαι καίτοι ἄπιστον ἂν ἦν

ἀντὶ), ἔστι δεῖσθαι ἐλαίου. ἄλλος λέγηται, τὸ δὲ ὁμολογούμενα σκοπεῖν, εἰ τι ὁμολογούμενον ἐν πᾶσι καὶ χρόνοις, καὶ λόγοις· λέγεις μέν, ὅτι τὸ ἀμφισβητούμενος· οἷον, καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, ἐπαινώμενον δὲ ὅτις τριάκοντα· λέγεις δ' ὅτι αὐτὸς, καὶ φησὶ μὲν ἐπαινεῖν με φιλόδικον, ὅτι δὲ ἔχει δεδικασμένον ἀδίκως οὐδένα. λέγεις δ' ὅτι αὐτὸς, καὶ τὸ ἀμφισβητούμενος· καὶ ἔστι μὲν ὁ δεδαίεικε πώποτε οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ πολλοῖς λέλυμαι ὑμῶν. ἄλλος, οἷς μὲν προσβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ πράγμασι, μὴ δοκεῖ τὸ λεγόμενον αἴτιον εἶναι προσδόξαν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ δοκεῖ αἴτιον, οἷον ὑποβεβλημένης πρὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν δόξαν τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συμπεπλακέναι τῷ μειρακίῳ· λελύσθαι δὲ τὸ αἴτιον, ἀλλὰ μὴ δόξαν· καὶ οἷον ὁ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, Ὀδυσσεὺς λέγεται πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι αὐθρεύστερος ὢν τοῦ Αἴαντος, ὑπὸ ταύτης ἐδοκεῖ. ἄλλος ὑπὸ τοῦ αἴτιου, ὧν τι ὑπάρχει, τοῦτο δοκεῖ· καὶ μὴ ὑπάρχει, οὐκ ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ ὃ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἴτιου οὐδὲν ἔστιν· οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορούσης Θρασυβούλου,

Et oliuæ oleo. Atqui incredibile eſt, ex quibus oleum fit, ea indigere oleo. Alius, qui valet ad refutandum, repugnantia perſpicere. Separatim quidem in controuerſante, ſi quid repugnantium ſit ex omnibus temporibus & actionibus & ſermonibus: vt, Et ait quidem ſe amare vos, coniurauit autem cum Triginta. Separatim vero in ſe ipſo, Et ait eſſe me litigioſum: nec poteſt demonſtrare me intentaſſe vllum iudicium. Separatim verò in ſeipſo & controuerſante. Et hic quidem dedit mutuò vnquam, nihil ego verò etiam multos liberaui veſtrûm. Alius in calumniam vocatis & hominibus, & rebus, quæ non exiſtimentur, dicere cauſſam paradoxi. Eſt enim aliquid ob quod appareat: vt cùm affecta eſſet calumnia quædam, quia ſuum ipſius filium complecteretur, videbatur concumbere cum adoleſcente. Dicta verò cauſa, ſoluta eſt calumnia, & vt in Aiace Theodectis Vlyſſes dicit aduerſus Aiacem, quamobrem eum fortior ſit Aiace, non videatur. Alius, à cauſſa, ſi adſit tum eſſe: ſi non adſit, non eſſe. Simul enim ſunt cauſſa, & cuius cauſſa, & ſine cauſſa nihil eſt, vt Leodamas ſe defendens dicebat accuſante Thraſybulo,

quòd eſſet notatus infamia in arce, verùm abraſiſſet ſub Triginta viris. Non contingit, inquit. Magis enim credidiſſent mihi ipſi Triginta: inſcripta inimicitia cum populo. Alius, num licuit melius, aut licet, quàm ea, quæ aut deliberat, aut agit, aut egit, conſiderare. Apparet enim, ſi non ita ſe habet, non egiſſe. Nemo enim ſponte mala, & ſciens præeligit. Eſt autem hoc captioſum, ſæpe enim hoc fit poſterius manifeſtum, quemadmodum agere eſſet melius: prius verò incertum. Alius, quando aliquid contrarium agendum ſit ijs, quæ acta ſunt, ſimul conſiderare, vt Xenophanes Eleatis interrogantibus, num ſacrificarent Leucotheæ, & lugerent, nécne: conſuluit, ſi exiſtimarent Deam, ne lugerent, ſi hominem, ne ſacrificarent. Alius locus ex ijs, in quibus peccatum eſt, accuſare, aut defendere, vt in Carcini Medea: Hi quidem accuſant, quòd filios occiderit: neque enim apparere eos: nam peccauit Medea in miſſione filiorum. Ille verò ſe defendit, quòd non filios, ſed Iaſonem interfeciſſet, hoc enim ſi non feciſſet peccaſſet,

ὅτι μὴ τυλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἀλλ' ἐκκόψαι δεῖ τὸ τελέαντα ὑπ' ἐνδέχεσθαι ἴσον· μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεῦσαι αὐτοῖς τοῖς τελέουσι, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον. ἄλλος, εἰ ἐνδέχεται βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύῃ, ἢ πράττῃ, ἢ πέπραχε σκοπεῖν· φανερὸν γάρ, ἂν εἰ μὴ ὅτως ἔχει, ἢ πέπραχε· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα ἢ γινώσκων πράττει. ἔστι δὲ τὸ ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίνεται δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον· πρότερον δὲ, ἄδηλον. ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μᾶλλον πρᾶξαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν· οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐνωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ, καὶ θρηνῶσιν, ἢ μή, συμβουλεύσαντο, εἰ μὲν θεὸν ἡγοῦνται, μὴ θρηνεῖν· εἰ δὲ ἄνθρωπον, μὴ θύειν. ἄλλος πόθεν, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ, αἱ μὲν, κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν, οὐ φαίνεσθαι γρῦ αὐτοῖς· ἥμαρτε γὰρ ἡ Μηδεία περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων· ἡ δὲ, ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ αὐτοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἀπέκτεινε· τοῦτο γὰρ ἁμάρτειν αὐ μὴ ποιήσασα

ἐνθύμημα καὶ παράδειγμα ἐστὶ δὲ τόπος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος, ὅλη μὲν πρότερον Θεοδώρου τέχνη. ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

Σαφὴς Σίδηρος καὶ φορῶσα τεῦχεα.

καὶ ὡς ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν· καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον, Θρασύβουλος ἐκάλει· καὶ Ἡρώδικος Θρασύμαχον, αἰεὶ θρασύμαχος εἶ καὶ Πῶλον, αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ· καὶ ἐν ἐγκώμιῳ τῷ νομοθέτῃ, ὅτι οὐκ ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος· καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην,

Καὶ ταῦτα ὀρθῶς ἀφροσύνης ἀρχὴ σέθεν.

καὶ ὡς Χαιρήμων,

Γενέσις, ἐπωνύμου συμφορᾶς ἐπώνυμος.

βέλτιον δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ, συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα· φανερὰ δὲ, φανερὰ εἶναι τοῖς ἀκροαταῖς μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν ἀποδεικτικῶν πολυσυλλογισμῶν, θορυβεῖν μᾶλλον τὰ ἰδιώτικα ὅσα ἀρχόμενα συμφέρει, μὴ τοῖς ὑπολήψεσιν· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτοῖς χαίρουσι συμβαλλόμενοι·

cùm & alterum fecisset. Est autem locus iste & enthymematis species tota prior Theodori ars. Alius à nomine, vt Sophocles,

Apertè Sidero & gerens nomen.

Et vt in deorum laudibus solent dicere, & vt Conum Thrasybulum thrasybulum nominabat & Herodicus Thrasymachum : Semper Thrasymachus es : & Polum, semper tu Polus es, & Draconem legumlatorem, quòd non hominis leges essent, sed Draconis : asperæ enim, vt & Euripidis Hecuba in Aphroditen.

Ac nomen rectè Dementia initium Dea.

Et vt Cheremon :

Pentheus futuræ calamitatis nomen fert.

Probantur autem magis ex enthymematibus ea, quæ valent ad refutandum quàm quæ ad demonstrandum, quia collectio quidem contrariorum est in angusto, quod valet ad refutandum, enthymema : quæ verò iuxta se posita sunt apparent auditori magis. Et omnibus autem tum qui ad refutandum, tum qui ad demonstrandum valent syllogismis, perturbant maximè, quæcunque sunt talia vt insipientes prouideant, non quia in promptu sint : simul enim & ipsi sibi ipsis gaudent, præsentientes :

& quæ eatenus ſubſequuntur, vt ſimul ac dicta fuerint ipſi cognoſcant.

& ὅσαι τοῦδέ τινος ὑπεξαίρεσιν θ' ἅμα αἰρήσεων γνωρίζειν

CAP. XXIV.

ΚΕΦΑΛ. κδ'.

QVoniam autem contingit, hunc quidem eſſe ſyllogiſmum, illum verò non eſſe, ſed apparere: neceſſe eſt etiam enthymema hoc quidem eſſe enthymema: illud verò non eſſe, ſed apparere: ſiquidem enthymema ſyllogiſmus quidam eſt. Loci autem ſunt apparentium enthymematum. Vnus quidem in dictione. Atque huius vna pars eſt vt in Dialecticis, cùm quis nihil ſyllogiſmo concluſerit, in modum concluſionis extremum dicere. Non igitur eſt hoc, & hoc. Neceſſe igitur eſt hoc, & hoc. Nam & in enthymematibus contortè, & oppoſitè dicere, apparet enthymema. Talis enim dictio campus eſt enthymematis. Et videtur tale eſſe à figura dictionis. Eſt autem ad dicendum ſyllogiſtica dictione vtile, ſyllogiſmorum multorum capita dicere: Hos quidem ſeruauit: alios verò vltus eſt: Græcos autem in libertatem vendicauit. Vnumquodque enim horum ex alijs demonſtrandum eſt: Atque ex coniunctis apparet

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται, τ
τὸ μὲν συλλογισμὸν, τὸν
τὸ δὲ μὴ, φαίνεσθαι δ', ἀνά
ἐνθύμημα, τὸ μὲν, τὸ δὲ μὴ, φαίνεσ
ἐπεί γὰρ τὸ ἐνθύμημα, σ
συσμός τις. τόποι δ' εἰσὶ τῶν
μάτων ἐνθυμημάτων, ἓξ
ὁ μὲν περὶ τὴν λέξιν.
του, ἓν μὲν μέρος, ὃ
τῆς διαλεκτικῆς, τὸ μη
γισμάτων συμπεράσματι
πλοκωτάτου εἰπεῖν. ὅτι
καὶ τὸ, ἀναγκαῖον ἄρα τ
καὶ τὸ τί; ἐνθυμήματος
σημαινόμενος καὶ ἀπλοῦ
πῶν, φαίνεται ἐνθύμημα
τοιοῦτον λέξις χώρα ἐστὶν
ματος. καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον
τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. ἐ
τὸ τῇ λέξει συλλογιστικὸς λέ
σιμον, τὸ συλλογισμῶν
κεφάλαια λέγειν, ὅτι
ἕτερα, τοῖς μὲν ἑτέροις
σε, τοῖς δὲ ἐλλείπει πλ
σει. ἕκαστον γὰρ τῶ
ἀλλων ἀποδείχθη. σ
των ὃ φαίνεται καὶ οὐκ

ἀμφ. ἐν δὲ, τὸ ἀμφὶ τῶν
ων, ὡς τὸ φαῦλον ἀπουδαῖον
, ἀρ' ἓν γ' ὄντ' ἢ πλείω
τῶν πλεπτ. τὸ γὰρ μυ-
αστῶν ζημιωτότη πλεπτ.
τὸν κύνα ἐγκωμιάζων,
ἢ ὑρκῶ συμβαλλαμ-
ὶ τὸν Γαῖα, ὅτι Πίνδα-
,
καρ ὅτι μεγάλας θεοῦ
ία πανδαιτὸν καλέσισιν
ύμπροι.
μηδένα εἶ κύνα, ἀ-
ν ὄζειν · ὥστε τὸ κύνα,
α ζῶιον. καὶ τὸ κοινω-
ῆαι τὸν Ερμῆν εἶ μά-
θειν · μόνος γὰρ κα-
ιτὸς Ερμῆς. καὶ τὸ τὸν
) ἀπουδαιότατον · ὅτι
ὶ ἀνδρες ὐ χρήματα,
γου εἰσὶν ἄξιοι · τὸ γὰ
ξιον, οὐχ ἁπλῶς λέ-
γλος, τὸ διπρημμένον πυ-
λεγλν, ἢ τὸ συγκείμενον
τα ἐπὶ τὸ ζωὸν δο-
ὴ ὃν ζωὸ πολλάκις,
χρησιμώτερον, ἢ τὸ
ὶν. ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυ-
άχες, εἶναι τὸ εἰδέναι,
ους ἐν Πειραιεῖ ὄζειν · ἔ-
ν ἀσὰ · καὶ τὸν τὰ σοι-
ειμένον, ὅτι τὸ ἔπος εἰ-
γὰρ ἔπος τὸ αὐτὸ ὄζει.

aliquid his confici. Altera verò pars eſt in homonymia, vt diceret, virtute præſtantem eſſe Myn, à quo eſt honoratiſſima omnium feſtiuitas. Nam myſteria ſunt omnium honoratiſſima feſtiuitas. Aut ſi quis canem encomio exornans, cæleſtem complectatur: aut Pana, quia Pindarus ait, O beate, quem & magnæ Deæ canem varium vocant Olympij. Aut nullum eſſe canem valde inhonoratum eſſe. Quare aliquem eſſe, manifeſtum eſt honoratum eſſe. Et propenſumad communicandum dicere Mercurium eſſe maximè inter Deos. Solus enim vocatur communis Mercurius. Et logum eſſe præſtantiſſimum quia boni viri non pecunijs, ſed logo ſunt digni. Nam logo eſſe dignum, non ſimpliciter dicitur. Alius, quod diſiunctum eſt coniungendo dicere, aut quod coniunctum eſt, diſiungendo. Quoniam enim idem videtur eſſe, cùm minimè ſit idem ſæpe, vtrum vtilius ſit, id oportet facere. Atque hoc Euthydemi oratio eſt, vt ſcire triremen in Piræeo eſſe: qui vnumquodque nouit. Et clementa ſcientem carmen cognoſcere: quia carmen hoc ipſum eſt.

Et quia bis tantùm morboſum eſt : neque vnum affirmare ſalubre eſſe : abſurdum enim eſt, vt duo bona vnum malum ſit, Sic igitur valet ad refutandum, ita verò ad demonſtrandum. Non enim eſt vnum bonum, duo mala. Ac totius locus captioſus eſt. Rurſus illud Polycratis in Thraſybulum, quòd triginta Tyrannos ſuſtulit : coniungit enim. Aut illud in Oreſte Theodectis : ex diſtinctione enim eſt. Iuſtum eſt, ſi quæ interficiet maritum, mori eam. Et filium patrem vlciſci. Atqui hæc etiam geſta ſunt. Nam ſi quis coniunxerit, fortaſſe non æquum. Erit verò etiam à defectione, quoniam tollitur à quo. Alius locus eſt, exaggeratione confirmare, aut infirmare. Hoc verò eſt, cùm qui non demonſtrauerit aliquem feciſſe, amplificauerit rem : efficit enim, vt non appareat, aut non feciſſe, quando cauſſam dicens amplificauerit, aut feciſſe quando accuſans, irafcatur: Non tamen eſt enthymema: decipitur enim auditor, quòd fecerit, aut non fecerit id, quod demonſtratum non eſt. Alius ex ſigno. Neque enim ſub ſyllogiſmum hoc cadit, Vt ſi quis diceret, Ciuitatibus proſunt amatores. Nam Harmodij,

τὸ γὰρ ἕπος τὸ αὐτὸ ὄζει καὶ ἐπὶ τὸ δίς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι. ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ, ἓν κακὸν ὄζει. οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν· ὡδὶ δ' ἀγωγικόν ὄζει· ὃ γὰρ ὄζει ἓν ἀγαθὸν, δύο κακά. ὅλως δ' ὁ τόπος σοφιστικός. πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συμπίπτει γάρ· ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· οὐ διαιρέσεως γὰρ ὄζει. δίκαιόν ὄζει εἶναι αὐτὴν κτείνειν ἄνδρα, ἀποθνήσκειν ταύτην· ἢ τῷ πατρὶ γε μεμφθῆναι πρῶτον· γέγονε δὲ καὶ τοῦτα πρόσφατα· συμπίπτοντα γὰρ ἴσως, οὐκέτι δίκαιον εἶναι αὐτὴν ἀμύνασθαι τὸν ἄνδρα· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὕστερον πρός. ἔστι δὲ τόπος, τὸ δύνασθαι κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν. τοῦτο μέν ὄζει, ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι· ἢ ὡς οὐκ ἐποίησεν, ὅταν ὁ τὰ αἰτίαν ἔχων, αὔξῃ· ἢ ὡς ἐποίησεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται. οὐκοῦν ὄζει ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, ἢ δεδήλωκεν. ἔστι δὲ, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ ἐν τούτῳ· εἴ τις λέγει, ταῖς πόλεσι συμφέρουσι ἐρασταὶ· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου-

ἢ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως καπέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον· ἢ εἴπῃς λέγοι, ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γάρ ἢ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. ἄλλος, ὅτι τὸ συμβεβηκός· ὥσπερ ὁ λέγων Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβουλήθησαν ὅπλα τροχᾶσθαι τὰς ὠδοὺς· ἢ εἴπῃς φαίη, τὸ δεῖπνον καλεῖσθαι, ἡμιώτατον· ὅτι γὰρ τὸν μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλεὺς, ἐμίσησε τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν Τενέδῳ· ὁ δὲ ὡς ἀξιωματούμενος ἐμίσησε. συνέβη δὲ τοῦτο ὅτι τὸ μὴ κληθῆναι. ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον· ὅτι ὁ τὸν Ἀλεξάνδρου, ὅτι μεγαλόψυχος· ἐπιεικὲς γὰρ τὸ τοιαύτην ὁμιλίαν, ὁ τὴν Ἰδην διέφευγε καθ' αὑτήν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι εἰσὶ, καὶ ἔστι μεγαλόψυχος δοξαίη ἄν. καὶ ἐπὶ καλλωπιστὴς, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχὸς, ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ εἰσὶ. ὁμοίως ἢ καὶ ὅτι ὁ τοῖς ἱεροῖς οἱ πλωχοὶ καὶ ἄδουσι καὶ ἐρχομοῦνται· καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν βέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δικαίοις δίδαγμοτεῖν ὑπάρχει τοῦτο, καὶ οἷς ὑπάρχει τοῦτο, δοξαίη ἂν δίδαγμοτεῖν. διαφέρει ἢ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τινὰ ἁλίσκεται ἐμπίπτων.

& Ariſtogitonis amor euertit Tyrannum Hipparchum: Aut ſi quis diceret, furem Dionyſium eſſe: quia improbus: ſub ſyllogiſmum enim neque hoc cadit, non enim omnis improbus eſt fur, ſed fur omnis improbus. Alius propter id, quod accidit, vt quod dicit Polycrates in mures, quia opem tuliſſent, corrodentes neruos. Aut ſi quis dicat, Ad cœnam vocari, honorificentiſſimum. Nam quia non vocatus fuit Achilles, ſuccenſuit Achiuis in Tenedo. At, quia non æſtimatus fuerat, ſuccenſuit. Accidit autem hoc: ex eo, quia non vocatus fuit. Alius à conſequenti, vt in Alexandro, magnanimum fuiſſe eum, quia contemnens multitudinis conſuetudinem, in Ida verſatus eſt ſecum. Magnanimi enim eiuſmodi ſunt, & iſte magnanimus videri poteſt. Et quoniam ſe comit, & noctu vagatur, adulterum eum eſſe, quia & adulteri eiuſmodi ſunt. Simile verò etiam, quia in templis mendici & cantant, & ſaltant, & quia exulibus licet habitare vbi velint. Quod enim ijs qui videntur eſſe felices, inſunt hæc, etiam ij, in quibus inſunt hæc, videbuntur felices eſſe. Differt autem, quomodo. Quamobrem & in defectionem cadit,

Alius à non cauſſa quaſi cauſa, vt eo quòd ſimul aut poſtea factum ſit, quod enim euenit poſtea quaſi propterea euenerit, accipiunt, & maximè qui Reſpublica tractant, vt Demades Demoſthenis adminiſtrationem publicam omnium maiorum cauſſam fuiſſe: poſtea enim accidit bellum. Alius, cùm deficit Quando, & Quomodo, vt iuſtè Alexandrum abduxiſſe Helenam, quia optio ipſi data eſt à patre: non enim ſemper fortaſſe: ſed primùm: etenim pater vſque eò fuit dominus. Aut, ſi quis dicat, pulſare homines liberos, contumeliam eſſe: non enim omnino, ſed quando prior laceſſiuit iniuria. Præterea vt in contentioſis ab eo, quod eſt ſimpliciter, & eo, quod non ſimpliciter, fit apparens ſyllogiſmus, ſed quidam, quemadmodum in Dialecticis, Eſſe, quod non eſt, quia id quod non eſt, eſt id quod non eſt: & quod cognoſci non poteſt, ſciri poſſe: quia quod cognoſci non poteſt, ſciri poteſt, id cognoſci non poſſe: ſic etiam in Rhetoricis eſt apparens enthymema ab eo, quod non ſimpliciter veriſimile eſt, ſed quoddam veriſimile. Atque hoc non vniuerſè, vt & Agathon dicit.

ἄλλος, ὅτι τὸ ἀφ' οὗ ἀίτιον· οἷον τῷ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι. τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὰ Δημοσθένους πολιτεύματα πάντων τῶν κακῶν αἴτια· μετ' ἐκεῖνα γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. ἄλλος, ὅτε τὰ ἐνδεχόμενα τῷ ποτὲ, καὶ πῶς, οἷον ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη ὅτε τῷ πατρὶ· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· ἕως γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος· ἢ εἴπις φαίη τὸ τύπτειν ἐλεύθερος, ὕβρει εἶ· οὐ γὰρ πάντως, ἀλλ' ὅταν ἀρχὴ χρῶνται ἀδίκων. ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς, ὅτε τὸ ἁπλῶς, καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ τὶ γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός· οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, ἔστι τὸ μὴ ὂν, εἶναι· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν, μὴ ὂν· καὶ ἔτι ὑπόκειται τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ὑπόκειται τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον ὅτι καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, ἔστι φαινόμενον ἐνθύμημα ὅτε τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκὸς, ἀλλά τι εἰκός· ἔστι δὲ τοῦτο ὃ κωμῳδῶν, ὥσπερ ὁ Ἀγάθων λέγει.

Ταχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι

Fortaſſe aliquis veriſimile id ipſum eſſe dixerit, mortalibus multa euenire non veriſimilia. Fit enim id, quod eſt præter veriſimile. Quare veriſimile etiam eſt, quod præter veriſimile eſt. Quod ſi hoc verum eſt, quod non eſt veriſimile, erit veriſimile, ſed non ſimpliciter, verùm vt in contentioſis, cum qua ex parte, & qua relatione, & vbi non additur, id efficit fallaciam: ita hîc præter veriſimile eſſe, non ſimpliciter, ſed quoddam veriſimile eſt. Ex hoc autem loco eſt Coracis ars compoſita: ſiue enim non obnoxius ſit culpæ, vt qui debilis eſt de verberatione paratam defenſionem habet, non enim eſt veriſimile: ſiue obnoxius, vt qui robuſtus eſt, non enim eſt veriſimile: quia veriſimile futurum erat vt videretur. Similiter verò etiam in alijs, aut enim obnoxium eſſe, neceſſe eſt; aut non obnoxium culpæ. Ac apparent quidem ambo veriſimilia, verùm illud quidem eſt veriſimile: hoc verò non ſimpliciter: ſed vt dictum eſt Et hoc eſt inferiorem cauſſam ſuperiorem facere. Atque hinc meritò moleſtè ferebant homines Protagoræ profeſſionem. Falſum enim eſt, & non verum, ſed apparens veriſimile, & in nulla arte,

Βροτεῖα πολλὰ συμβαίνειν ἀπὸ εἰκότος.

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκὸς ὥσπερ εἰκὸς· καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς, εἰκός· ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατά τι καὶ πρός τι, καὶ πῇ, οὐ πρός τι ἢ πάντῃ, καὶ ποτὲ τὸ εἰκὸς τῷ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δ' ὅτε τοῦτο τῷ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· ἢ γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὤν, αἰκίας φεύγει· ἢ γὰρ εἰκὸς· καὶ ἔνοχος ὤν, οἷον ἰσχυρὸς ὤν· ἢ γὰρ εἰκὸς, οὐκ εἰκὸς ἔμελλε δόξειν. ὁμοίως δ' ἢ ἐν ἄλλῳ τῳ λόγῳ· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀπάγειν, ἢ μὴ ἔνοχον τῇ αἰτίᾳ. φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα. ἔστι δὲ τὸ μέν, εἰκός· τὸ δὲ, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται· καὶ τὸ, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἐστί, καὶ ἀπὸ τούτου δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τι γὰρ ἦν, καὶ οὐκ ἀληθὲς, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκὸς, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ

niſi in Rhetorica, & Contentioſa. Ac de enthymematibus quidem, & veris, & apparentibus dictum eſt.

ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, καὶ τῶν ὄντων, καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται.

CAP. XXV.

De diſſolutionibus autem conſequens eſt ijs, quæ dicta ſunt, vt diſputemus. Licet verò diſſoluere, aut contra ratiocinando, aut obiectionem afferendo Ac contra quidem ratiocinari manifeſtum eſt ex ijſdem locis poſſe contingere, ratiocinationes enim ex probabilibus ſunt, quæ autem probantur, multa contraria inter ſe ſunt. Obiectiones verò afferuntur, vt etiam in Topicis, quatuor modis, aut enim ex eodem: aut ex ſimili: aut ex contrario: aut ex iudicatis. Dicet ab eodem, vt ſi amorem enthymema eſſet bonum eſſe, obiectio dupliciter eſſet: aut enim in vniuerſum dicendo, omnem indigentiam malum eſſe: aut ſecundùm partem, quia non diceretur Caninus amor, niſi eſſent etiam mali amores. A contrario obiectio affertur, vt ſi enthymema eſſet, bonum virum omnibus amicis benefacere. At ne improbus quidem malè. A ſimilibus ſi eſſet enthymema: qui malum acceperunt, ſemper odio habere.

ΚΕΦΑΛ. κε'.

Περὶ δὲ λύσεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. ἔστι δὲ λύσις ἡ ἀνασυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκοῦσα. τὸ μὲν οὖν ἀνασυλλογίζεσθαι, δῆλον ὅτι καὶ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ, οὐκ ἐνδοξῶν· δείκνυται δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ὄντα. αἱ δὲ ἐνστάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ὅμοιον, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. λέγω δὲ, ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν, οἷον εἰ τὸν ἔρωτα εἴη εὐδόκιμον, ὡς ἀγαθόν τι· ἔνστασις δίχως· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἐνδεια πονηρόν· ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ αὖ ἐλέγετο καλῶς ἔρως, εἰ μὴ πᾶσα ἡ πονηρὸς ἔρωτες· ὅμοιον δὲ τῷ ἐναντίῳ, ἔνστασις φέρεται· οἷον, εἰ τὸ εὐδόκιμον λυπεῖ, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάσας τὰς φίλους δεῖ ποιεῖ· ἀλλ' οὐδὲ ὁ μοχθηρὸς, καλῶς. ὅτι δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ λυπεῖ τὸ εὐδόκιμον, ὅτι οἱ κακῶς πάσχοντες ἀεὶ μισοῦσιν, ὅτι, ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πάσχοντες ἀεὶ φιλοῦσιν.

αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρί-
μων ἀνδρῶν· οἷς, εἰπεῖν ἐνθύμημα
ἄπτ, οὐκ τοῖς μεθύουσι δεῖ συγ-
γνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦσιν γὰρ ἁ-
μαρτάνουσιν· ἔνστασις ὅτι, ἤκουσε ὁ
Πιττακὸς αἰτητὸς· ἂν γὰρ αὐ μεί-
ζοις ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις
μεθύων ἁμαρτάνῃ. ἐπειδὴ τὰ
ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττά-
ρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦτά ἐστιν,
εἰκός, παράδειγμα, τεκμήριον,
σημεῖον· ἔστι δὲ, τὰ μὲν ἐκ τῶν
ὡς ἐπιτὸ πολὺ ἢ ὄντων, ἢ δο-
κούντων, σημεῖα ἐνθυμήμα-
τα· ἐκ τοῦ εἰκότος, τὰ δὲ δι' ἐ-
παγωγῆς, διὰ τὸ ὅμοιον, ἢ ἑνὸς,
πλείονων, ὅταν λαβὼν τὸ κα-
θόλου, εἶτα συλλογίσηται τὰ κατ'
μέρος ὅλῳ παραδείγματος· τὰ
δὲ, δι' ἀναγκαίου καὶ ὄντος, διὰ
τεκμηρίου· τὰ δὲ, διὰ τὸ κα-
θόλου, ἢ τοῦ ὡς μέρος ὄντος, ἐκεῖ-
νου, εἰ ἔστι μὴ, διὰ σημείων·
τὸ δὲ, εἰκὸς, οὐ τὸ ἀεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς
ἐπὶ τὸ πολύ· φανερὸν ὅτι, τὰ τοι-
αῦτα ἔξω τῶν ἐνθυμημάτων, αἰτή-
σεώς, φέροντα ἔνστασιν· ἡ δὲ
λύσις φαινομένη ἀλλ' οὐκ ἀληθὴς
ἐστί· οὐ γὰρ ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστά-
μενος, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· διὸ
δεῖ πλεονεκτεῖν ἀποδεικνύ-
ντα μᾶλλον ἢ κατηγοροῦν-
τα διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν.

At neque qui beneficium acceperunt, ſemper amant. Iudicia ſunt à claris viris, vt ſi quis enthymema proferret temulentis oportere veniam dare, quia ignorantes peccant: obiectio eſt. Non igitur Pittacus laudandus: non enim grauiores pœnas lege conſtituiſſet, ſi quis temulentus peccaſſet. Et quoniam enthymemata ducuntur ex quatuor: & quatuor hæc ſunt, veriſimile, exẽplum, tecmerium, ſignum: & quæ ex ijs, quæ plerumque, aut ſunt, aut videntur collecta ſunt enthymemata, ex veriſimilibus ſunt: quæ ex inductione rei ſimilis, aut vnius, aut plurium, cùm aliquis, qui aſſumpſerit vniuerſale, deinde concludat id, quod eſt in parte, ab exemplo: quæ ex neceſſario, & eo, quod eſt à tecmerio: quæ ex eo, quod eſt in vniuerſum, aut in parte, ſiue ſit, ſiue non, à ſignis. Veriſimile autem eſt, non quod ſemper, ſed quod plerunque: apparet talia enthymemata ſemper licere diſſoluere, afferendo obiectionem: diſſolutio autem apparet, ſed non vera ſemper. Non enim negando eſſe veriſimile ſoluit, qui obijcit, ſed negando eſſe neceſſarium. Quamobrem, & ſemper meliore conditione eſt qui defendit, quàm qui accuſat, propter hanc captionem.

Quoniam enim accuſans ex veriſimilibus probat · neque idem eſt ſoluere, aut quòd non ſit veriſimile, aut quòd non neceſſarium: & ſemper habet obiectionem id, quod plerunque eſt, neque enim eſſet veriſimile, ſed ſemper, ac neceſſarium: diſceptator putat, ſi ſic ſolutum ſit, aut non eſſe veriſimile, aut non ex eo iudicandum cùm decipiatur, vt dicebamus: non enim ex neceſſarijs oportet ipſum tantùm iudicare, ſed etiam ex veriſimilibus: hoc enim eſt mente optima iudicare. Non igitur ſatis eſt ſi ſoluerit, quòd non neceſſarium ſit: ſed oportet ſoluere, quòd non ſit veriſimile. hoc autem continget, ſi ſit obiectio, frequentiùs exiſtere. Et contingit eſſe talem dupliciter, aut tempore, aut rebus. Potentiſſimum autem eſt ſi vtriſque, ſi enim plura, & ſæpius ſic, eſt id veriſimilius. Soluuntur autem ſigna, & quæ à ſigno enthymemata ducuntur, etiamſi vera ſint, vt dictum eſt ſupra: nullum enim ſub ſyllogiſmum cadere ſignum perſpicuum eſt nobis ex Analyticis. At exemplorum eadem ſolutio eſt, quæ veriſimilium. Si enim habeamus aliquid, quod non ſic euenerit, ſolutum eſt, quia non neceſſarium eſt, quamuis & plura, vel ſæpius euenerint aliter.

ἐπὶ γὰρ, ὁ μὲν κατηγορῶν, δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν· ἡ δὲ λύουσα, ἢ οὐκ ἐνδέχεται τοῦτο λύσαι, ἢ οὐκ ἐνδέχεται εἰκὸς, ἢ οὐκ ἀναγκαῖον· ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν, τὸ ὡς ἐπὶ πολύ· ἐνδέχεται γὰρ οὐ τῷ εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ τὸ ἀναγκαῖον· ὁ δὴ κρίνῃς εἶναι, οὐ ἔστως ἐλύθη, ἢ οὐκ εἰκὸς ἦν, ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον, ὥσπερ λογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγομεν· ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαίοις δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς εἰκόσιν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν. ἱκανὸν οὖν λύσις, οὐκ ἐὰν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός. τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ πολὺ. ἐνδέχεται δὲ διττῶς διαφόρως, ἢ περὶ χρόνῳ, ἢ περὶ πράγματα· κυριώτατα δὲ, εἰ ἀμφοῖν· ἐὰν γὰρ πλειονάκις ὦσι, τοῦτ' ἐστὶν εἰκὸς μᾶλλον. λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀπὸ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ἦ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρόσθεν· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. πρὸς δὲ τὰ παραδείγματα δῆ, ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα· ἐάν τι γὰρ ἐκβαίνῃ ἀλλ', οὐχ ὅτι λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἢ καὶ τὸ πλεῖστον καὶ πλειονάκις δηλοῦσι· ἀεὶ

ἐ τὰ πλείω δὲ τὰ πλειονάκις μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ παρόμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἢ ὁτιοῦν. τὰ δὲ πυκνομελῆ ἐνθυμήματα λύσιν τὸ αὐτὸ οὐκ ἔσται ἴσως δὲ καὶ τῶδ' ἡμῖν ὀκνηρόν. λείπεται δὴ ὡς ἐν ἀρχῇ τὸ λεχθὲν ἀναγκαῖον. εἰ δὲ φανερὸν καὶ ὅτι πυκνόν, καὶ ὅτι πυκνομελές, ἤδη γέγονεν τοῦτο· παντελῶς γέγονεν ἀποδεδειγμένα ἤδη τὰ.

Quod ſi & plura, & ſæpius, ſic pugnandum eſt, aut id, quod agitur, non eſſe ſimile aut non ſimiliter: aut differentiam aliquam habere. Tecmeria verò, & quæ tecmerijs conſtant enthymemata, ea ratione, quia ſub ſyllogiſmum non cadant, non licebit ſoluere: conſtat autem etiam hoc nobis ex Analyticis, ſed relinquitur, vt non eſſe id, quod dicitur, oſtendamus. Sin autem appareat & eſſe, & tecmerium eſſe, iam id ſolui non poteſt. Omnia enim fiunt ex demonſtratione iam perſpicua.

ΚΕΦΑΛ. κς'.

ὁ δὴ αὔξειν καὶ μειοῦν, ὃ οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον· ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει. τὸ δὲ αὔξειν καὶ μειοῦν, δῆλον ὅτι ἅπαντα φαίνεται τὸ δεῖξαι, εἰ μὲν μικρὸν, ὥσπερ καὶ ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, καὶ τἆλλα ὁμοίως. ταῦτα δὴ πάντα, εἰς οἱ συλλογισμοί, καὶ τὰ ἐνθυμήματα· ὥστε εἰ μηδὲν ἔκαστον ἐνθυμήματος τόπων οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν.

CAP. XXVI.

AMplificare autem, & diminuere non eſt enthymematis elementum (idem enim voco elementum, & locum, éſtque elementum, & locus, in quem multa enthymemata incidunt) ſed amplificare, & diminuere ſunt enthymemata ad demonſtrandum, magnum, aut paruum eſſe, vt & bonum, aut malum, aut iuſtum, aut iniuſtum, & aliorum vnumquodque. Hæc autem omnia ſunt, in quibus ſyllogiſmi, & enthymemata verſantur. Quare ſi non eſt horum vnumquodque enthymematis locus, ne amplificare quidem, & diminuere

Neque ea quæ habent vim ſoluendi, enthymemata generis alicuius ſunt diuerſi ab ijs, quæ valent ad confirmandum. Manifeſtum igitur eſt ſoluere eum, qui aut demonſtrat, aut obiectionem affert: contra verò demonſtrat id, quod oppoſitum eſt. Vt ſi demonſtrat factum eſſe, iſte non factum eſſe, ſin autem non factum eſſe, iſte factum eſſe. Quare hæc quidem non erit differentia: ijſdem enim vtuntur ambo. Nam quia non eſt, aut eſt, enthymemata afferunt. Obiectio autem non eſt, enthymema: ſed quemadmodum in Topicis, dicere opinionem aliquam, ex qua erit manifeſtum, non eſſet ſyllogiſmo concluſum, aut falſum aliquid aſſumptum eſſe. De exemplis quidem, & ſententijs, & enthymematibus, & omnino ijs, quæ pertinent ad mentis agitationem, & vnde ijs abundabimus, & quomodo ea ſoluemus, dicta ſunt à nobis tam multa. Reliquum eſt explicare, quæ pertinent ad elocutionem, & diſpoſitionem.

ὑδὲ τὰ λυτικά, ἐνθυμήματος ἔδος τι ὄδιν ἄλλο πρὸς κατασκευαστικῶν· δῆλον γὸ, ὅτι, λύ ἡ μὴ, ἢ ὁ δείξας, ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκών· αἰτα ἀποδεικνύοισι ὃ τὸ ἐνθυμήμα· ὥστ, εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν, ἔστ ὅτι ὐ γέγονεν. εἰ ὃ ὅλως ὐ γέγονεν, ἔστ ὅλως γέγονεν. ὥστε, αὖτη μὲν ἐν ἡ διαφορὰ· ἐπὶ γὰρ ἀμφότερα· ὅτι γὸ ἐν ἔστιν, ἢ ὄδιν, ἐνθυμήματα φέρουσι· ἡ δὲ ἔνστασις, ὐκ ἔστι ἐνθύμημα, ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ εἰπεῖν δόξαν τινά, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι ἢ συλλόγισται, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν. ὡσαὐτὼς μὲν οὖν περὶ ἐνθυμημάτων καὶ γνωμῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, ἔτι ὅλως πρὸς τοὺς περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε ἐπιπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰς λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα. λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως, καὶ τάξεως.

ΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΡΙΤΟΣ ΕΙΣ ΤΕΧΝΗΝ ΤΗΝ ΡΗΤΟΡΙΚΗΝ.

ΚΕΦΑΛ. α'.

ΓΕΙΔΗ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματεύσασθαι περὶ τὸν λόγον· ἓν μὲν, ἐκ τίνων πίστεις ἔσονται· δεύτερον δὲ, τὴν λέξιν· τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τὰ μέρη τοῦ λόγου τάττειν· περὶ μὲν οὖν τῶν πίστεων εἴρηται, ὅτι οὐκ ἀπόδειξίς ἐστιν, ὅπου πειθοῦς εἰσὶ, καὶ ὅσα ταῦτα, καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα· ἐπεὶ γὰρ περὶ αὐτοῦ τινος πιστοῦσθαι οἱ κρίνοντες, ἢ περὶ τοιούτων πραγμάτων καὶ οὕτως ἔχειν τοῖς λέγουσιν, ἀναγκαῖον ἐστὶ μήτε τὸν ἀπατεῖν βουλόμενον λανθάνειν ὡς ἀδικεῖ, μήτε τὸν ἀδικεῖν· πολλοὶ γὰρ ἀδικοῦντες ἀποτυγχάνουσι τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ τοῦτο ποιεῖ· περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἃ δεῖ λέγειν ὡς δεῖ πρὸς τὸ πιστεῦσαι· καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὴν φανερότητα ποιόν τινα τὸν λόγον· τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον ἀπὸ τῶν πραγμάτων ὁρμᾶσθαι τὰ πιθανὰ· δεύτερον δὲ, ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι·

ARISTOTELIS artis Rhetoricæ.

LIBER III.

CAP. I.

QVoniam tria ſunt, quæ oportet præcipere de oratione, vnum quidem ex quibus fides erit: alterum verò de elocutione: tertium autem, quo modo conueniat ordinare partes orationis, fides quidem dictum eſt, tum ex quot ſit, quia ex tribus eſt; tum hæc cuiuſmodi ſint, tum (tam)brem hæc ſola, aut enim eo quòd ipſi aliquo modo affecti ſint iudicantes: aut enim eo quia cuiuſdam modi exiſtiment dicentes, aut eo quòd demonſtratum ſit, perſuadentur omnes. Dictum verò etiam eſt, enthymemata vnde ſint paranda. Sunt enim partim formæ enthymematum, partim loci De elocutione verò conſequens eſt dicere. Non enim ſat eſt habere, quæ oportet dicere: ſed neceſſe eſt etiam hæc, vt oportet, dicere: & valet multum ad id, vt appareat cuiuſdammodi oratio. Ac primùm quidem quæſitum eſt ſecundùm naturam, quod factum eſt primùm, res ex quibus poſſint perſuaderi

Alterum verò quomodo eædem elocutione exponantur. Tertium autem horum, quod vim habet maximam, & nondum tentatum eſt, ea quæ pertinent ad actionem. Nam in Tragicam & Rhapſœdiam ferò venit. Agebant enim ipſas Tragœdias Poëtæ primùm. Manifeſtum igitur eſt etiam in Rhetorica eſſe idem ac in Poëtica: quod alij quidem tradiderunt, & Glauco Teius. Atque ipſa conſiſtit in voce, quemadmodum ea oporteat vti ad vnumquēque affectū, vt quando magna, & quando parua, & media: & quemadmodum tonis, vt acuto, & graui, & medio: & quibus numeris ad vnumquemque. Tria enim ſunt de quibus conſiderant, & hæc ſunt magnitudo, concentus, numerus. Ac præmia quidem fermè ex certaminibus iſti accipiunt. Et quemadmodum ibi plus valent in qua Poëtæ, actores: ita, in ciuilibus certaminibus propter improbitatem Rerump. Nondum autem compoſita eſt ars de ipſis: quoniam & id, quod pertinet ad elocutionem, ſerò prodijt, & videtur res leuis eſſe, ſi rectè exiſtimetur. At, cùm tota ſit ad opinionem traditio Rhetorica, non vt rei rectè ſe habentis, ſed vt neceſſariæ, eius cura ſuſcipienda eſt quoniam iuſtum eſt,

τείτον δὲ τούτων, ὃ δυνάμει μὲν ἐχὰ μεγίστω, ὕπω δ' ὀπτεχείρηται τὰ περὶ ἡ ὑπόκρισιν. καὶ γὰρ εἰς τὰ τραγικὰ, καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικὴν ὁμοίως τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν· ὅσῳ ἔστι περὶ ἕκαστα ἀπραγματεύησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος. ἔστι δ', αὕτη μὲν ὡς τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστα πάθος· οἷον, ποτὲ μεγάλῃ, καὶ ποτὲ μικρᾷ καὶ ποτὲ μέσῃ· καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἷς ὀξείᾳ, καὶ βαρείᾳ, καὶ μέσῃ· καὶ ῥυθμοῖς ποίοις πρὸς ἕκαστα· σχεδὸν γὰρ ὁμοίως περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ' ὁμοίως, μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. τὰ μὲν οὖν ἆθλα οὐδὲν ὀκνεῖ ἀπονέμειν ὅτοι λαμβάνουσι· καὶ γὰρ ὁ ἐκεῖ μεῖζον δυνάμενον τοῦτο ποιεῖ οἱ ὑποκριταί, καὶ νῦν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι, διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. οὔπω δὲ συγκειται τέχνη περὶ αὐτῆς, ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ἐφ' ἑαυτὸ ὀψὲ ἦλθε· καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑποκρίνεσθαι· ἀλλ' ὅλως οὕτως ἐσκόπουν· ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον

τὸ γε δίκαιον μηδὲν πλείω
ἢ περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μὴ
ὀχληρεῖν, μήτε διαφαίνειν· δι-
ὰ γὰρ αὐτῆς ἀγωνίζεσθαι τοῖς
πράγμασιν, ὥστε τἄλλα ἔξω
ἀποδεῖξαι, περιεργά ἐστιν·
ὅμως μέγα δύναται, καὶ
πρὸ εἴρηται, πρὸς τὴν τῶ ἀ-
κροατῆ μοχθηρίαν. τὸ μὲν οὖν
λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀ-
γῶνα ἐν τούτῳ διδασκαλίας·
φέρει γὰρ πως πρὸς τὸ δηλῶ-
σαι, ὧδὶ ἢ ὧδὶ εἰπεῖν· ἴσως
τι τοιοῦτον, ἀλλ' ἅπαντα
τὰ τοιαῦτα ἐστὶ, καὶ πρὸς
ἀκροατήν· διὸ ψυχρὰς γρα-
φομετρεῖν διδάσκει. ἐ-
ὰν μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ἀπ-
οφήνῃ τὴν ὑποκρισιν. εἰσὶ-
νικῶσι δὲ ἐπ' ὀλίγον πρὸς αὐ-
τὰ εἰπεῖν τινες, ὥσ θρασύμα-
χος ἐν τοῖς ἐλεεῖς· καὶ ἔστι φύ-
σει τὸ ὑποκριτικὸν τέχνῃ, ἢ ἀ-
πόπορον· πρὸς μὲν τὴν λέξιν
ἔχον· διὸ καὶ παῖς πάνυ δυνα-
τοῖς γίνεται πάλιν ἄθλα, καὶ
πρὸ ἐν ποιῆς χρὴ πρὸς ὑποκρι-
νόμενον· οἱ γὰρ γραφόμενοι
μᾶλλον μείζον ἰσχύουσι διὰ τὴν
λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. πρῶ-
τον μὲν οὖν κινῆσαι τὸ φύσαν-
τα, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί·
τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν·

nihil amplius quærere circa
ſermonem, quàm vt neque
moleſtiam, neque iucunditatem afferamus. Iuſtum enim
eſt ipſis certare rebus. Quare
alia præter demonſtrationem
ſuperuacanea ſunt. Veruntamen multùm valent, vt dictum eſt, propter auditoris
improbitatem Atque id quidem, quod pertinet ad elocutionem, habet aliquam
paruam, neceſſitatem in omni doctrina. Intereſt enim
quiddam ad declarandum,
itáne, an ita dicas: non tamen tantopere. Sed omnia
hæc phantaſia conſtant, &
referuntur ad auditorem.
Quamobrem nemo ſic Geometriam tradit. Ac illa quidem cùm prodibit, idem efficiet, quod hiſtrionica; conati autem ſunt nonnihil de
ipſa dicere nonnulli, vt Thraſymachus in miſerationibus.
Et naturæ eſt ad actionem
valere, & magis expers artis. In elocutione verò valet
artificium. Quamobrem &
ijs, qui huius facultatem
habent, tribuuntur rurſus
præmia, vt etiam, qui actionis, oratoribus quæ enim
ſcribuntur orationes, plus
valent propter dictionem,
quàm propter ſententiam. Ac
cœperùt quidem mouere primùm, vt natura tulit poëtæ:
nomina enim imitationes ſunt,

Tributa verò etiam eſt vox nobis omnium partium aptiſſima ad imitationem. Quamobrem & artes conſtitutæ ſunt, tum Rhapſœdia, tum Hiſtrionica, tum aliæ. Quoniam verò Poëtæ dicentes inania ex elocutione videbantur comparaſſe hanc gloriam, propterea Poëtica prima extitit elocutio, vt Georgiæ. Et nunc etiam multi ineruditi tales arbitrantur diſputare pulcherrimè. At non eſt ita. Sed alia orationis, alia poëſis elocutio eſt. Manifeſtum autem id facit euentus. Neque enim Tragœdias facientes, amplius vtuntur eodem modo: ſed, quemadmodum ex Tetrametris ad Iambicum ſe contulerunt, quia ſermoni inter alia metra, ſimillimum ſit: ſic nomina abiecerunt, quæcunque præter conſuetudinem loquendi ſunt, & quibus primi ornabant, & adhuc etiam qui nunc hexametra faciunt, abiecerunt. Quamobrem ridiculum eſt, imitari eos qui ipſi non amplius illo vtuntur modo. Quare apparet, non omnia quæcunque de elocutione licet dicere, exactè nobis explicanda eſſe, ſed quæ de eiuſmodi, qualem dicimus, de illa verò dictum eſt in ijs, quæ ſunt de Poëticis.

ὑπῆρξε δ' ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ τέχναι συνέστησαν, ἥτε ῥαψῳδία, καὶ ἡ ὑποκριτικὴ, καὶ ἄλλαι. ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες οὐδὲν, δόξαν τινὰ λέξιν εὐδόκουν περιποιεῖσθαι τινὶ δ' τῶν δοξάντων, διὰ τοῦτο ποιητικὴ τοιαύτην ἐσχήκει λέξις, οἵαν ἡ Γοργίου. καὶ νῦν εἰσὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων, οἵτινες ὑπολαμβάνουσι καλλιστον εἶναι δ' οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί· φανερὸν δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες, ἐπ χρῶνται τῷ αὐτῷ τρόπῳ· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν πεντεμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τῶν πολλῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων· ὥστε καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφήκασιν, ὅσα παρὰ τὴν ὁμιλίαν ἐστί. οἷς καὶ οἱ τετράμετρον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφέκασι· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τοὺς, οὐκ αὐτοῖς ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. ὥστε φανερὸν, οὐ περὶ πάντα ὅσα παρὲξ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης οἵας λέγομεν. περὶ μὲν ἐκείνης εἴρηται τοῖς περὶ ποιητικῆς.

ΚΕΦΑΛ. β'.

Σπω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημέ-
να· ἡ ἀρετὴ λέξεως ἑρμη-
νεῖα ἐστί· σημεῖον γὰρ ὅτι ὁλόγως,
μὴ δηλοῖ, ἢ ποιοῖ τὸ ἑαυτῆς
ἔργον· οὐ μήτε ταπεινὴ, μήτε
ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπου-
σα· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπει-
νὴ, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ τῷ
ἐνομάτων καὶ ῥημάτων, σαφῆ
μὲν ποιεῖ τὰ κυρία· μὴ τὰ πε-
ρὶ δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένα, πάλ-
λει ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν, τοῖς
περὶ ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάτ-
τειν φαίνεσθαι σεμνοτέρῳ· ὅπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄν-
θρωποι, οὕτω πρὸς τοὺς πολίτας,
καὶ πρόσοιστι δὲ πρὸς τὸν
ξένον. διὸ δεῖ ποιεῖν ξένιον τὸν
λέγοντα· θαυμασταὶ γὰρ καὶ ἀπόν-
τες εἰσίν· ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν.
ἐν μὲν οὖν τοῖς μέτροις πολλὰ
ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμοττόντως ἐκεῖ· πλέον
ἐξέστηκε, ὅσῳ, ἃ δὲ πρὸς οὓς ἡ
ὄψις· ὃν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις,
ἧττον ἁλίσκονται· ἡ γὰρ ἰσότης
ἀφίλων· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δεῖ
καλλιεπεῖν, ἢ λίαν νέος, ἀπί-
θανος· ἢ πρὸς λίαν μικρούς·
ἔστι δὲ ἐν τούτοις ὅπου καὶ μεί-
ονος αὐξομένου τὸ πρέπον.

CAP. II.

SInt ergo illa cogitata. Et definita ſit elocutionis virtus, vt perſpicua ſit: ſignum enim eſt, quòd oratio ſi non declaret, non obibit ſuum ipſius munus: & vt neque humilis, neque ſupra dignitatem, ſed decora. Nam poëtica fortaſſe non humilis, ſed non decora orationi. Ex nominibus autem, & verbis perſpicuam quidem efficiunt propria, non humilem verò: ſed ornatam alia nomina, quæcunque dicta ſunt in præceptis de poëtica. Cùm enim immutatur, efficit, vt appareat grandior: quemadmodum enim homines ad peregrinos, & ad ciues, ſic afficiuntur etiam ad elocutionem. Quamobrem oportet afficere peregrinum ſermonem: admirabile enim rerum externarum eſt: iucundum verò admirabile eſt. Ac in metris quidem & multa faciunt hoc, & conuenit illic. Plus enim excellunt ea, & ij, de quibus oratio eſt. In nudis autem ſermonibus multò paucioribus: argumentum enim inferius eſt: quoniam & hic ſi ſeruus ornatè loqueretur, aut valde iuuenis, minus decorum eſſet, aut de paruis: Sed eſt etiam in his quod contrahitur, & dilatatur decorum.

Quamobrem oportet latere, dum id facimus, & non videri dicere fictè, ſed naturaliter: hoc enim appoſitum ad perſuadendum: illud verò contrarium: Nam tanquam ab inſidiatore cauent, quemadmodum à vinis permiſtis. Et vt Theodori vox affecta eſt ad vocem aliorum hiſtrionum hæc enim dicentis videbatur eſſe: illæ verò alienæ. Occultatur verò benè, ſi quis ex ſolito ſermone ſeligens componat. Id quod Euripides facit, & oſtendit primus. Cùm autem ſint nomina, & verba ea, ex quibus oratio conſtat, & nomina tam multas habeant ſpecies, quàm multæ conſideratæ ſunt in præceptis de poëſi, ex his quidem linguis & duplicibus nominibus, & factis, raro, & paucis in locis vtendum eſt, vbi vero, poſterius dicemus, & quamobrem, dictum eſt, in maius enim immutant, quàm decet. Proprium autem, & domeſticum, & tranſlatio tãm profunt ad nudorum ſermonum elocutionem Signum verò eſt, quod his ſolis omnes vtuntur. Omnes enim tranſlationibus loquuntur, & domeſticis, & proprijs Quare manifeſtum eſt, ſi rectè faciat aliquid, fore peregrinitatem, & latere poſſe, & perſpicuè dicere: hæc autem eſt oratoriæ orationis virtus.

διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τὸ γὰρ πιθανόν· ἐκεῖνο δέ, ἐναντίως· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβεβουλευόντα δίεφυλάττονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους· ἐξ οὗ ἡ Θεοδώρου φωνὴ πάσχει πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑπόκρισιν· ἡ μὲν γὰρ, τὰ λεγόμενα ἔσται ἔξω), αὐτὴ δ' ἀφύσεται· κρύπτεται δὲ καί, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συνθῇ· ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ πρῶτος ἔδειξε τοῦτο. ὄντων δὲ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐξ ὧν ὁ λόγος συνίσταται, ἓν δὲ ὀνόματα ἔχουσιδιττὰ ἐνίοτε ἃ μὲν πληοῦται ἐν τοῖς τοιούτοις· τούτων, γλώτταις μὲν καὶ ἁπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις δὲ καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δέ, ὕστερον ἐροῦμεν· τὸ, τε διὰ τί εἴρηται· ὅτι τε μεῖζον γὰρ ἐκβαλλόμενα τὸ πρέπον ποιεῖ· τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ μόνα χρησιμοποιοῦσι πρὸς ἅπαντας· σημεῖον δέ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφορᾶς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις· ὥστε δῆλον ὡς ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικὸν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνίζει. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ τῆς ῥητορικῆς λόγου ἀρετή·

τῶν δ' ὀνόματα, τὰ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίας χρήσιμοι· πρὸς ταύτας γὰρ κακουργεῖ· τῇ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι· λέγω δὲ κύρια τὰ καὶ συνώνυμα, οἷς τὸ παρύδειν, καὶ τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφοτέροις, καὶ κύρια καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. τὰ μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅλως τοῦτο πλεῖστον δύναται, καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραὶ, φανταὶ, καθάπερ εἰλέγομεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. τοσούτῳ δὴ ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτὴν, ὅσῳ ἐλαττόνων βοηθήματα ὁ λόγος ἔχει τῆς μέτρων. καὶ τὸ σαφὲς, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά· καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὸ παρ' ἄλλου δεῖ δὲ τὰ ἐπιθέτους, καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν· τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπεῖς φανήσονται, διὰ τὸ ἀντικεῖσθαι τὰ ἐναντία μᾶλλον φαίνεσθαι· ἀπὸ δὲ σκοπεῖν ὡσαύτως φρονίμῳ, ὅτῳ γέροντι χρῇ· ἃ γὰρ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. καὶ ἐὰν τι κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῇ ἐν ταὐτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν, ἐὰν τι ψέγῃ, ἀπὸ τῆς χείρονος· λέγω δ' οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φαύλῳ

Ex nominibus verò, ſophiſtæ quidem hononymiæ ſunt vtiles. Nam circa has fraudem facit, Poëtæ verò ſynonymiæ. Dico autem & propria, & ſynonyma, vt & ire & proficiſci; hæc enim ambo, & propria, & ſynonyma ſunt inuicem. Ac quid ſit quidem vnumquodque horum, & quot ſpecies tranſlationis, & quemadmodum potiſſimùm valeant, tum in Poëſi, tum in orationibus tranſlationes, dictum eſt, vt exponebamus, in præceptis de poëtica. Tanto autem in orationibus oportet magis laborare de ipſis, quanto pauciora auxilia oratio habet, quàm metra. Et perſpicuum, & iucundum, & peregrinum habet maximè tranſlatio & ſumere non licet ipſam ab alio. Oportet verò, & epitheta & tranſlationes congruentes dicere, atque hoc erit ex proportione. Sin minus, indecorum apparebit, quia iuxta ſe poſita contraria maximè apparent. Sed oportet conſiderare, vt iuueni purpura, ſic ſeni quid, non enim eadem conuenit veſtis. Et ſi ornare velis, à melioribus in genere ducere tranſlationem: & ſi vituperare, à peioribus. Dico autem, vt, quoniam contraria ſunt in eodem genere,

exponere mendicantem quidem precari, precantem verò mendicare, quia vtrumque petitio eſt, id quod dictum eſt, licet facere. Quemadmodum & Iphicrates Galliam Metragyrtam, ſed non daduchum, ille autem dixit, non initiarum ipſum eſſe, nõ enim Metragyrtam ipſum appellaſſet: ſed daduchum: vtrumque enim ad Deam refertur: ſed illud honoratum, hoc inhonoratum. Et alij quidem ſunt Dionyſij aſſentatores: ipſi verò ſe artifices vocant, ambo enim hæc tranſlationes, illa inquinantium, hæc contrà. Et alij ſunt prædones: ipſi verò ſe lucrifactores appellant nunc. Quare licet dicere, illum, qui iniuriam facit, errare, illum verò, qui errat, iniuriam facere. Et eum qui ſurripuit, & ſumpſiſſe, & populatum eſſe. Illud autem, quod Telephus Euripidis inquit, Remo imperare, & deſcendens in Myſiam indecorum, quia, imperare maius eſt, quàm pro dignitate. Non igitur occultum eſt. Ineſt etiam ſyllabis error, ſi non ſint iucundæ ſigna vocis, vt Dionyſius vocat Chalceus in Elegis, clangorem Calliopes, poëſim, quia ambæ ſunt voces. Mala autem tranſlatio ex ſignificationis expertibus vocibus. Præterea verò non longè oportet,

τὸν μὲν πεπονηκέναι θῦσθαι, τὸν δὲ θύσαι μὴ πεπονηκέναι· ὅτι ἀμφω αἰτήσις, τὸ ἐξεῖναι ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δαδοῦχον. ὁ δὲ ἔφη, ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλέσαι, ἀμφὶ δαδοῦχον· ἄμφω γὰρ πρὸς θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν, τίμιον· τὸ δὲ, ἄτιμον. καὶ ὁ μὲν διονυσοκόλακας αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς τεχίτας καλοῦσι. ζῶσι δὲ ἄμφω μεταφοραί, ἡ μὲν, ῥυπαινόντων· ἡ δὲ, πολυαιτίου. καὶ οἱ μὲν λῃστὰς, αὐτοὺς ποιητὰς καλοῦσι νῦν· διὸ ἔξεστι λέγειν, τὸν ἀδικοῦντα ἁμαρτάνειν μὲν, ἁμαρτάνοντα, ἀδικοῦντα· καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν, καὶ πορθῆσαι. τὸ δὲ ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησὶ, κώπας δώσων, ἐς Μυσίαν βὰς εἰς Μυσίαν, ἀπρεπές, ὅτι μεῖζον τὸ ἄρχειν, ἢ κατ' ἀξίαν· ἡ κέκλεπται οὐδέν. ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμάρτημα, ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς· οἷον, Διονύσιος μεγασαγρόβυ ὁ χαλκεὺς ἐν ταῖς ἐλεγείοις, κραυγὴν Καλλιόπης, ἣν παίουσιν, ἄμφω ἄμφω φωναί. φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ, ταῖς ἀσήμοις φωναῖς. ἔτι δὲ, καὶ προῤῥωθῆναι δεῖ,

ἀλλ' οὐ τῷ συγγιγνώσκειν ἢ τῷ ὁμοφύλων μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὀνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλον ὅτιν ἔσται συγγνώμης· ὅτι δὲ τοῦ αἰνίγματος τοῦ εὐδοκιμοῦντος, ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν, ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα· ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. ἔστι δ' ἄμφω τοιαύτης πως. κόλλησιν εἶπε τὴν τῆς συκίας τοιοβολίαν. ἢ ὅλως οὐ τῷ εὖ ἠινιγμένον δεῖ μεταφοραῖς λαβεῖν ὀξυφυεῖς· μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται· ὥστε δῆλον ὅτι δεῖ μεταφορὰς ἁρμοττούσας. ἢ ἀπὸ καλῶν· καλλος δὲ ὀνόματος, τὸ μὲν, ὥσπερ Λυκύμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ σημαινομένῳ· ἢ αἰσχρὸς ἢ ὡσαύτως. ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ ὡς ἔφη Βρύσων, οὐθὲν αἰσχρολογεῖν, εἰ ταὐτὸν τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε, αὐτὸ τόδε εἰπεῖν· τοῦτο γὰρ ὅτι ψεῦδος· ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὁμοιοτέρον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον, τοῦ ποιεῖν τὸ προσῆκον πρὸ ὀμμάτων. ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὥστε καὶ οὕτως, δῆλον ἄλλο κάλλιον, καὶ αἴσχιον θετέον· ἄμφω γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ' οὐχ ἧ καλὸν, ἢ αἰσχρὸν, ἢ ὧν μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον.

sed ex cognatis, & conformibus transferre, innominata cum nomine, quod dictum manifestum sit cognatum esse, vt in ænigmate illo probato. Virum vidi igne æs viro agglutinantem: innominata enim est affectio. est autem vtrumque oppositio quædam, agglutinationem igitur dixit curcubitæ applicationem. Et omninò ex probè factis ænigmatibus licet translationes sumere elegantes. Translationes enim faciunt ænigmata. Quare manifestum est, benè translatum esse. Et ab honestis. Honestas autem nominis est, vt Lycimnius ait, in sonis, vel significato. Et turpitudo eodem modo. Præterea tertia est, quæ soluit Sophisticam rationem. Non enim est, vt dixit Bryson, Neminem turpiter dicere, siquidem idem significat hoc pro illo dicere. Hoc enim est falsum. Nam est aliud alio magis proprium, & similius & accommodatius ad ponendam rem ante oculos. Præterea non similiter se habens significat hoc, & illud. Quare sic etiam aliud alio honestius, & turpius ponendum est, ambo enim honestum quidem, & turpe significans: sed non quatenus honestum, aut non quatenus turpe: aut hæc quidem, sed magis, & minus.

Tranſlationes autem hinc ducendæ ab honeſto, aut voce, aut vi, aut aſpectu, aut alio aliquo ſenſu. Differt verò dicere, exempli cauſſa, roſeodigitam auroram magis, quàm purpureo digitam, vel adhuc deteriùs rubrodigitam. Et in epithetis licet appoſitiones fieri à malo, vel turpi: vt Matricida. Et licet à meliori, vt patris vindex. Et Simonides, cùm daret præmium paruum ipſi is qui vicerat mulabus, noluit carmen facere, quaſi grauaretur in ſemiaſinas carmen facere. Vbi verò idoneum dedit, cecinit. Saluete volucrum filiæ equorum. Atqui aſinorum quoque filiæ erant. Præterea idem diminuere. Eſt autem diminutio, quæ minus reddit & malum, & bonum, vt Ariſtophanes cauillatur in Babylonijs, pro auro aurulum: pro toga togula, pro conuicio conuiciolum, & morbulum. Cauere autem oportet, & obſeruare modum.

CAP. III.

FRigora in quatuor fiunt ſecundùm elocutionem. In duplicibus nominibus, vt Lycophron: multiforme cœlum, Magniceruicæ terræ: & Littus anguſtimum,

ταὶ δ' μεταφοραὶ ὀπτεδ θεν οἰσέιν ἀπὸ καλοῦ, ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ ἀφῇ τινὶ αἰσθητῇ λέγω δὲ οἷον φέρειν, οἷ ῥοδοδάκτυλος, ἢ ὡς μᾶλλον, ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον, ἐρυθροδακτυλος. ἐν δὲ τοῖς ὀνόμασιν, ἔστι μὲ τὰς ὀνομασίας ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλε ἢ αἰσχροῦ· οἷ, ὁ μητροφόντης. ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, ὁ παῖδας ἀμυντωρ· καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτι μὴ ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τῶν ὀρθῶν, ἵνα μὴ θέλε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐπῆισε,

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατρες ἵππων·

καίτοι ἦσαν θυγατέρες ὄνων. ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι· ἔστι δ' ὁ ὑποκορισμὸς, ὅς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν, καὶ τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτων ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, αὐτὶ μὲν χρυσίε, χρυσδάριον· αὐτὶ δ' ἱματίε, ἱματιδάριον· αὐτὶ δ' λοιδορίας, λοιδορημάτιον, καὶ νοσημάτιον· δ' λαβεῖν δεῖ καὶ φυλάττειν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

ΤΑ δ' ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται κατ' τὴν λέξιν, ἐν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον, Λυκόφρων τὸ πολυπρόσωπον ὄρος τὸ μεγαλοκορύφου χῆς· καὶ ἀκτὴν δ' ὁ στενόπορος

καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε, πλωχόμυσος κόλαξ, ὑπορκήσαντας καὶ καπυορκήσαντας. Ἢ ὡς Ἀλκιδάμας, ῥῳθίοις μὲν ἢ ψυχὴν πλήρη μὲν ὑπλίου, πυρίχρων δὲ ἢ ὄψιν γηγοιδῆ· καὶ τελεσφόρον φήμην ἢ προθυμίαν αὐτῶν γνώσεσθαι· καὶ τελεσφόρον ἢ πειθὼ τῶν λόγων καταίσησε· Ἢ κυματόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος· πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν διπλώσιν φαίνεται. μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία· μία δὲ τὸ χρῆσθαι γ' ὡήσεσι· οἷον, Λυκόφρων Ξέρξιλλον πέλωρον αὐδήσας· καὶ Σκίρων, σίννις αὐήρ· Ἢ Ἀλκιδάμας, ἄθυρμα τῆ ποιήσει· καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀταθαλίαν, καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῆ πεφυρμένον. δεῖ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ, μὴ μακροῖς, μὴ ἀκαίροις, μὴ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ποιήσει ἁρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν· ἐν δὲ λόγῳ, ἃ μὲν, ἀπρεπίστερα· Ἃ δὲ, αἰ μὴ καταφορὴν, ἐλεγχὰ καὶ ποιεῖ φανερὸν, ὅτι ποιήσις ἐστίν· ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ· ἐξαλλαττόμενον γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὸν ποιεῖ τὸν λέξιν· ἀλλὰ δεῖ φυλάττεσθαι τὸ μετρίου· ἐπὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν τὸ εἰκῆ λέγειν· ἢ μὲν γὰρ, ὅτι ἔχει τὸ εὖ· ἢ δὲ, τὸ κακῶς. διὸ καὶ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· αἱ γὰρ ἡδύσματα χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσμασι τοῖς ἐπιθέτοις,

& vt Gorgias nominabat, Ptochomuſus adulator: Praeiuiuros, & Probeiuros: &, vt Alcidamas, Furore quidem animum repletum, igniuomum verò aſpectum factum: &, Finiferentem putauit alacritatem ipſorum futuram & Finiferentem ſuadelam orationem conſtituit, &, Cæruli cor maris ſolum. Omnia enim hæc poëtica ob duplicationem apparent. Ac vna quidem hæc cauſſa eſt. Altera verò, vti linguis, vt Lycophron Xerxem. Pelorium virum, & Sciton Sinis vir, & Alcidamas Athyrma poëſi, &, Naturæ ataſthàliam, & Mera animi ira exacutum. Tertium in epithetis aut longis, aut intempeſtiuis, aut frequentibus adhibendis. In poëſi enim decet lac album dicere, at in oratione partim indecora ſunt, partim ſi ſint nimia, arguunt & reddunt manifeſtum poëſim eſſe. Et quoniam ipſa vti oportet (immutat enim conſuetum, & peregrinam efficit elocutionem) ſaltem oportet intueri modum: quoniam maius facit malum, quàm ſi temerè dicas illa enim non habet, quod benè eſt: hæc verò quòd malè. Quamobrem Alcidamantis frigora apparent: non enim vt condimentis vtitur, ſed vt cibis, epithetis,

ſic crebris, & maioribus, & apertis, vt non ſudorem, ſed Humidum ſudorem, nec ad Iſthmia, ſed ad Iſthmiorum mercatum, & non leges, ſed ciuitatum reginas leges, & non curſu, ſed Curſorio animi impetu, & non Muſeum, ſed naturæ cùm accepiſſet Muſeum & Triſtem, curam animi, & Non gratiæ, ſed popularis gratiæ opifex &, Diſpenſator audientium voluptatis. & non ramis, ſed Syuæ ramis occultauit. &, non corpus veláuit, Sed corporis pudorem. & Repræſetatricem animi cupiditatem. hoc autem ſimul & duplex, & epitheton eſt. Quare poëma fit, & ſic Immenſam improbitatis exuperantiam. Quamobrem poëticè dicentes, cum indecoro ridiculum & frigus efficiunt, & obſcurum propter loquacitatem, quando enim cognoſcenti indulges, id diſſoluit perſpicuum offuſione obſcuritatis. Homines autem duplicibus vtuntur, quando quid ſine nomine ſit, & oratio facilè iungi poſſit, vt Diem terere. Sed ſi multum ſit, omnino poëticum eſt. Quamobrem vtiliſſima eſt duplex elocutio Dithyrambicis: iſti enim ſunt plem ſtrepitus. Linguæ autem Epicis, res enim grandis eſt, & ſuperba.

ὕπω πυκνοῖς, & μείζοσι, & ὀπόλλοις· οἷον, οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα· καὶ οὐκ εἰς ἴδρυμα, ἀλλ' εἰς τὸ ἰδρύμων πανήγυρεν· καὶ νόμους ἀλλὰ θεῖς τὸ πόλεων βασιλεῖς νομίμους· καὶ δρόμου, ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ ψυχῆς ὁρμῇ· & οὐκ μουσεῖον, ἀλλὰ τὸ φύσεως ἐφοίβαλεῶν μουσεῖον· καὶ σκυθρωπὸν τὸ φροντίδα τῆς ψυχῆς & οὐ χάεπος, ἀλλὰ παιδίμου χάεπος δημιεργὸς, καὶ εὐκατόμους τὸ ἀπουόντων ἡδονῆς· καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τὸ ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψι· καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπιχεν, ἀλλὰ τὸ σώματος αἰσχύνην· καὶ αἰσχύμμον τὸ τὸ ψυχῆς ὀπιθυμίαν. τὸ δ' ἅμα, & διπλοῦν, & ὀπίκτον. ὥστε πόνημα γίνεται. & ὅταν ἔξεδρον τῶν τῆς μοχθηρίας ἐπιφαλῶ. διὸ ποιητικῶς λέγοντες, τῇ ἀπρεπείᾳ, τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὸ ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γνωρίσκοντι ἐπεμβαλὴ, διαλύει τὸ σαφὲς τῇ ὀπισκοπῇ. οἱ δ' ἀνθρωποι τοῖς διπλοῖς χαίρουσι, ὅταν ἀνώνυμον, ἢ, καὶ ὁ λόγος ἀφίσωσκεται, οἷον τὸ χορογραφεῖν· ἀλλ' αὖ πολὺ, πάντως ποιητικόν. διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· ὕπου γὰρ φορώδης· αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἐπικοῖς· σεμνὸν γὰρ, & ἀξιωματικόν.

τα φορὰ ὃ ἔχει ἰαμβείοις· τύπτις
ιῶ χρώνται, ὥσπερ εἴρηται. καὶ ἔτι
ερτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφο-
; γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ
ρεπεῖς, αἱ μὲν, διὰ τὸ γελοῖον·
ὶ γὰρ οἱ κωμῳδοποιοὶ με-
ορᾷς· αἱ δὲ, διὰ τὸ σεμνὸν
ιν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δὲ αἱ
ρωτᾶν. οἷον Γοργίας χλωρὰ
ἰαμμα τὰ ἀφανίσματα· ἀτὸ δὲ
τα, αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κα-
; δὲ ἐδήλωσας· πεπλικῶς γὰρ
ιν· καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, πλὴν
σοφίαν, ὅπλον ἐπίχρισμα τῶν νό-
ν· καὶ πλὴν εὐδυσπειαν, κακὸν
ρωπίνῳ βίῳ κάτοπτρον. καὶ
ν Θεῖον ἄθυρμα τῇ ποιήσει
σφέρων· ἅπαντα γὰρ ταῦτα
ίηται διὰ τὸ εἰρωνεύεσθαι. τὸ δὲ
ηλὸν εἰς πλὴν χρηστότητα, ἐπὶ
ν αὐτὸν ποιοῦντα ἀφῆκε τὸ πε-
ίωμα, ἄδηλα τῶν τραγικῶν·
ε γὰρ, αἰσχρόν γε ὦ Φιλομή-
· ὁρίζει μὲν γὰρ εἰ ἐποίησεν, ἴσως
ρὸν· παρθένῳ δὲ, αἰσχρόν. οὐ
ὸ ἐλαττόνως εἰπὼν ὁ ἰῶ,
λ' οὐχ ὅ ἐστιν.

ΚΕΦΑΛ. ιδ'.

Ὥσπερ δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά·
διαφέρει γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν
εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα

Translatio verò iambicis: his enim nunc vtuntur, vt dictum eſt. Et præterea quartum frigus in tranſlationibus efficitur. Sunt enim etiam tranſlationes indecoræ, & partim quidem propter ridiculum, nam vtuntur etiam Comici tranſlationibus: partim verò propter rem grandem nimis & tragicam. Obſcuræ autem, ſi longè petitæ vt Gorgias, Pallidas, & exangues res: Tu verò hæc turpiter ſeminaſti, malè autem metiſti. Poëticum enim eſt nimis: Et, vt Alcidamas, Philoſophiam propugnaculum legum. & Odyſſeam pulchrum humanæ vitæ ſpeculum, & Nullum tale athyrma poëſi affetens. Omnia enim hæc minus ad perſuaſionem appoſita ſunt ob ea, quæ dicta ſunt. Illud autem Gorgiæ in hirundinem, cùm aduerſus ipſum volans demiſiſſet ſtercus, optimè inter Tragicos: inquit enim: Turpe ſanè, ô Philomela. Aui enim ſi id dixiſſet non turpe: virgini verò turpe. Rectè igitur conuicium dixit, commemoras, quod fuit, non quod eſt.

CAPVT IIII.

Est verò etiam imago trãſlatio: differt enim parùm: Nam cùm inquit de Achilles

Vtque Leo ruit, imago eſt, cùm autem, Leo ruit: tranſlatio. Etenim quia ambo fortes ſunt, appellauit transferendo Leonem Achillem. Vtilis verò etiam imago eſt in oratione: ſed rarò, cùm poëtica ſit: eliciendæ autem ſunt, vt tranſlationes. Nam tranſlationes ſunt differentes in eo, quod dictum eſt. Sunt autem imagines, vt quam Androtio in Idriëum. Similem eſſe ex vinculis ſolutis canibus. Illi enim obuium mordent: & Idriëum ſolutum ex vinculis eſſe moroſum, & vt Theodamas aſſimilabat Archidamum Euxeno Geometriam neſcienti, & ex proportione: eſt enim etiam Euxenus Archidamus Geometricus: & illud in Politia Platonis. Qui mortuos ſpoliant, ſimiles eſſe canibus, qui lapides mordent, iacientes non attingendo: & in populum, Similem eſſe nauclero, robuſto quidem, ſed ſurdaſtro: & in verſus Poëtarum, Similes eſſe ſine pulchritudine venuſtis: illi enim cùm defloruerint, hi verò cùm diſſoluti ſunt, non apparent ſimiles: & illa Periclis in Samios, Similes eſſe ipſos infantibus qui manſum recipiunt, ſed plorantes: & in Bœotos, Similes eſſe illicibus: illices enim à ſe contundi, & Bœotos inter ſe pugnare,

Ὡς δ' Ἀχιλλεὺς ἐπῆλθεν, εἰκὼν ὅδε· ὅταν δ' Ἀχιλλεὺς ἐπέπεσε, μεταφορά· διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, μετήνεγκε, μετωνύμασε λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. χρήσιμον δὲ καὶ εἰκὼν ἐν ὑπολόγῳ· ὀλιγάκις δὲ ποιητικὸν τόπον. οἱ στέον δ', ὥσπερ εἰ μεταφοραί· μεταφοραὶ γὰρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. εἰσὶ δὲ εἰκόνες· ἓν δὲ, οἷον Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ὑπὸ τῶν δεσμῶν κεκινδύνοις εἰκῆ τι γὰρ προσπίπτοντα δάκνει· καὶ Ἰδριέα λυθέντα ὑπὸ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. Καὶ ὡς Θεόδαμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ καὶ ὁπισταμένῳ· ἔστι γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. Καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες, ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τὸν βεβολωτα μὴ ἁπτόμενα· καὶ ὅτι εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὁμοίῳ ναυκλήρῳ, ἰσχυρῷ μέν, κωφῷ δέ· καὶ ὅτι εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς αὖθι κεφάλλοις ὡραίοις· ἀπὸ γὰρ ἀνθησάντων, οὐκέτι διαλύεται, οὐχ ὅμοια φαίνεται. Καὶ ὁ Περικλέους εἰς Σαμίους, ὅτι εἰσὶν αὐτοῖς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μόνον, κλαίοντα δέ· καὶ εἰς Βοιωτούς, ὅτι ὁμοίοι τοῖς πρίνοις· διὰ γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους

καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅτι ὁμοίους ὄζει τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτικοῖς· καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης εἴκασε τοῖς ῥήτορας ταῖς τιτθαις, αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, πρὶν σιάλῳ τὰ παιδία καταλείφουσι. καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι κατατρίβεται θύραζε· πάσας δὲ ταύτας, καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξεστι λέγειν· ὥστε ὅσαι ἂν δόξωσιν, ὡς μεταφοραὶ λεχθῆσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. ἀεὶ δὲ δεῖ πρὸ μεταφορᾶς πρὸ ὀλίγου τὸ οἰκεῖον ἀποδιδόναι, καὶ ὅτι ἔοικεν, καὶ ὅτι τῷ ὁμογνώμονι· οἷον, εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου, καὶ πρὸ ἀσπίδος ἁρμόττει λέγεσθαι φιάλιον Ἄρεος. ὁ μὲν οὖν λόγος, συνιστάμενος ἐκ τούτων.

& Demoſthenes in populum, Similem eſſe nauſeantibus in nauibus, & vt Democrates aſſimilauit oratores nutricibus quæ manſum diglutientes ſaliua infantes inungunt: &, vt Antiſthenes Cephiſodotum gracilem thuri aſſimilauit, quod dum conſumitur, iucunditatem affert. Omnes enim has, & vt imagines, & vt tranſlationes licet dicere. Quare quæcunque probatæ fuerint, tanquam tranſlationes dictæ, manifeſtum eſt ipſas etiam imagines futuras, & imagines tranſlationes rationis indigentes. Semper verò oportet, tranſlationem ex proportione referre etiam in alteram partem & in ijs, quæ ſunt eiuſdem generis, vt ſi poculum eſt ſcutum Dionyſi, etiam ſcutum conuenit dici poculum Martis. Ac oratio quidem conſtituitur ex his.

ΚΕΦΑΛ. ε'.

Ἔστι δὲ ἀρχὴ τῆς λέξεως, τὸ ἑλληνίζειν· τοῦτο δέ ἐστιν ἓν μέν τι τὸ τοὺς συνδέσμους, ἂν ἀποδιδῷ τις, ὡς πεφύκασι τοὺς μὲν πρὸ ὑστέρου λέγειν, τοὺς δὲ ἔνιοι ἀπαγορεύουσι·

CAP. V.

Est autem principium elocutionis, vt emendatè loquamur. Atque id poſitum eſt in quinque. Primùm quidem in coniunctionibus, ſi quis reddiderit, prout naturam habent, vt antecedant, & conſequatur inter ſe, quemadmodum aliquæ requirunt,

vt Quidem, & Ego quidem, requirit, verò, & Ille verò. Oportet autem, quoad meminerit, referri inter ſe, & non longè ſeparate, neque coniunctionem ante coniunctionem reddere neceſſariam, paucis enim in locis conuenit. Ego verò, poſtquam mihi dixit, venit enim Cleon & rogans, & obſecrans, profectus ſum, cùm aſſumpſiſſem ipſos. In his enim multæ ante reddendam coniunctionem redditæ ſunt coniunctiones. Si verò multum interiectum eſt inter Profectus ſum, obſcurum eſt. Ac vnum quidem, quod benè ſe habet, eſt in coniunctionibus. Alterum verò, vt proprijs nominibus loquamur, & non ambientibus. Tertium, vt non ambiguis. Niſi quis contraria præeligat, id quod faciunt, quando nihil habent, quod dicant, & ſimulant aliquid dicere: tales enim de induſtria proferunt hæc vt Empedocles, nam decipit circuitus ſi multus ſit, & afficiuntur auditores, vt vulgares inter ariolos, quando dicentibus ambigua annuunt. Crœſus Halym penetrans magnam peruertet opum vim. Et quia omnino eſt error minor, per genera rei loquuntur arioli. Verbi gratia, ſiquis in ludo paris, & imparis, pa-

πὸν δέ, & πὸν ὀδέ. δεῖ δὲ

μνηται, ἀνταποδιδόναι

& μήτε μακρὰν ἀπαρτά

συνδέσμου πρὸ συνδέσ

δίδοναι τὸ ἀναγκαῖον ·

γὰρ ἀριθμῷ · ἐγὼ μὲν, ἐπὶ

πεν · ἦλθε γὰρ Κλέων δε

ὴν ἀξιῶν ἐπερωτόμενο

ζων αὐτοὺς · ὃν τούτοις

πρὸ τοῦ ἀποδεδηνειγμένου

προειμένειλεγται συνδέ

ἢ πολὺ τὸ μεταξὺ γένητ

περωτόμενος, ἀσαφές. ἓν

τὸ, ᾧ ὰ πᾶσι συνδέσμοι

πρεσ δέ, τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνό

γεν, & μὴ τοῖς φειλέγο

σιν, μὴ ἀμφιβόλοις · τὸ

αὖ μὴ τὰ ἐναντία προσ

ὅσῳ πᾶσιν, ὅταν, μὴ

ἔχωσι λέγειν, προσποιῶ

λέγειν · οἱ γὰρ ποιοῦσι ἀ

λέγουσι ταῦτα · οἷον Εμπε

φερακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πο

πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅτα

λοὶ πρὸς παῖσιν · ὅτα

γωσιν ἀμφίβολα, συμπρᾶξ

Κροῖσος Αλυὸν διαβὰς

λυν ἀρχὴν καταλύ

ἢ διὰ τὸ ὅλως ἐλαττοῦσθαι τῇ

τημα διὰ τοῦ γένους τῶ

γματος λέγουσιν οἱ μάντ

χοι γὰρ ἂν τις ἐν τοῖς ἀρ

ἄρτια ἢ περισσὰ εἰπὼν

ἢ πόσα ἔχει, καὶ τὸ ὅπου ἔσται, ἢ τὸ πότε. διὸ οἱ χρησμολόγοι, ἢ παρασείζονται πότε. ἄπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια· ὥστ' αἰ μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας, τὰ ἡμῖν τῆς ὀνομάτων διαιρέσεως, ἄῤῥενα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· ἢ αἰ ἐλθοῦσα καὶ διελέχθη ἐκείνη, ᾤχετο, πέπονθον, ἐν τῷ πολλὰ καὶ ὀλίγα, καὶ ἓν ὀρθῶς ὀνομάζει· ὅτι αἰ ἐλθόντες, ἔτυπτόν με. ὅλως δὲ δεῖ εὐαναγνώστου εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὐφράστου. ἔτι γὰρ τὸ αὐτὸ, ὅταν αἱ πολλοὶ συνδέσμοι μὴ ἔχωσιν· ἐνίοτε δὲ μὴ ῥᾴδιον διαιρεῖσθαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου· τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαιρεῖσθαι, ἔργον, διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι πότερον προσκεῖται, τὸ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον, ᾧ ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῷ τῷ συγγράμματος· φησὶ γάρ, τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξυνέτοι ἄνθρωποι γίγνονται. ἄδηλον γὰρ τὸ αἰεὶ, πρὸς ὁπότερον διαιρεῖσθαι. ἔτι τὰδε ποιεῖ πολοικιλίαν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν καὶ ὀλίζωνύμης ἀμφοῖν ὁ ἁρμόττει, ᾧ ἢ ψόφου, ἢ χρώματος. τὸ ἰδιώτου, ἢ κοινοῦ· τὸ δὲ αἰδοίμους, κοινόν· ἀσαφῆ γάρ, ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν

quàm quot habeat, & futurum esse, quàm quãdo. Quamobrem arioli non definiunt quando. Omnia igitur hæc similia sunt. Quare nisi alicuius eiusmodi rei gratia, fugienda sunt. Quartum, vt Protagoras genera nominum diuidebat, in virilia, & fœmnina, & instrumenta. Oportet enim reddere etiam hæc rectè. Illa verò reuersa, & collocuta discessit. Quintum in multis, & paucis, & vno rectè nominandis. Illi verò reuersi verberarunt me. Omnino autem oportet facilè legi, quod dictum est & proferri posse. Est verò idem quod multæ coniunctiones non habent. Nec quæ non facilè est interpungere, vt quæ sunt Heracliti. Nam quæ sunt Heracliti interpungere, operosum est, quia incertum est, vtri adiaceat, posteriorine, an priori, vt in principio ipsius libri. Inquit enim, Rationis huius quæ est semper imperiti homines fiunt. Incertum enim est, illud Semper, vtri interpungas Præterea efficit solœcismum ipsum non reddere, si non adiungas ambobus, quod conuenit, vt aut strepitum aut calorem. Videns quidem, non commune: Sentiens verò est commune. Obscuritas autem est, si non præponendo dicas, multa in medio inculcaturus.

vt, Debebam enim locutus cum illo hæc, & hæc, & ſic, proficiſci: non autem, Debebam enim locutus proficiſci: deinde hæc, & hæc, & ſic facta ſunt.

οὗ, ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ δὲ, καὶ ταῦτα δὲ, καὶ οὕτω δὲ, πορεύεσθαι. διὰ τί, ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύε εἶτα ταῦτα δὲ ταῦτα δὲ, καὶ οὕτω δὲ γε

CAP. VI.

AD tumorem elocutionis valent hæc. Oratione vti pro nomine, vt non circulum, ſed planitiem à medio æqualem: ad conciſionem verò contrarium, pro oratione nomen. Et, ſi turpe, aut indecorum ſit, ſi in oratione ſit turpe, nomen dicere: ſi verò in nomine, orationem. Et tranſlationibus declarare, & epithetis, vitando id quod poëticum eſt. Et vnum multa facere, quod poëtæ faciunt: cum vnus ſit portus, tamen dicunt, Portus in Achaicos: &, Tabulares autem multifores apertiones. Et non coniungere, ſed vtrique vtrumque adiungere, Huius mulieris huius noſtræ. Si verò concisè, contrarium. Huius noſtræ mulieris, Et cum coniunctione dicere. Si verò concisè, ſine coniunctione: non inconiuncta autem, vt profectus, & locutus. Profectus locutus ſum. Et illud Antimachi vtile, quę nō habet dicere, vt ille facit in Theumeſſo.

ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

ΕΙς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβ λεπτὰ ταῦτα, τὸ λόγῳ χρῆ αὐτ' ὀνόματος, οὗ, μὴ κύκλον, ὅπερ δεῖ τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. σωτομίαν τὸ συναιρετόν, ἀντὶ τοῦ ὄνομα. καὶ ἐὰν αἰσχρὸν, ἢ ἀπρε ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρόν, ὄ μα λέγειν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὀνόματι λόγον. καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν τοῖς ἐπιθέτοις φεύγοντα τὸ ζωὸν. καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιῆσαι, ὅπ ποιηταὶ ποιοῦσι· ἑνὸς ὄντος λι ὅμως λέγουσι, λιμένας εἰς α κοις· καὶ

Δέλτου μὲν αἵδε πολύθυρωτοι πύλαι.

καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑκ ἑκάτερον, ἢ χωλαικὸς ἢ ἡμι ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ συναιρετ ἡμετέρας χωλαικός. καὶ μὴ σ σμὸν λέγειν· ἐὰν δὲ συντόμως, μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσυνδέτ οὗ προβλὴς καὶ διαλεχθείς, π θεὶς διῆλθεν. καὶ τὸ Ἀντιμ χρήσιμοι, ἃ ὧν μὴ ἔχει λέγ ἐκεῖνος ποιεῖ ὅπου τῷ Θυμωσσ

Εστι τις λοφισμὸς ὀλίγος λόφος· αὔξεται γὰρ ὕπως εἰς ἄπειρον. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως ἔκαστον ἔχῃ, ὁπότερος δὴ ἦ χρήσιμον. ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ ἄχρηστον, καὶ τὸ ἀλυρογλώσσους· ἐκ τῶν στρώτων γὰρ ἔνεφέρουσι. βούλεται γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον, ταῖς αὐάλογον· οἷον, τὸ φάσγανον τοῦ μέλος ἄλυρον.

ΚΕΦΑΛ. ζ'.

Τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ἦ παθητικὴ τε καὶ ἠθικὴ, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον· τὸ δὲ ἀνάλογον ἔσται, ἐὰν μήτε περὶ ὑψηλῶν, ταπεινῶς λέγῃ· μήτε περὶ ὑπτιλῶν, σεμνῶς· μήτ' ἔνδοξα ὑπτιλεῖ ὀνόματα ἐπὶ τῶν φαύλων· εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται. οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔφη ἂν λέγειν, εἰ εἰπεῖν αὖ, πόντια συκῆ. σεμνὴ δὲ, ἐὰν μὲν ἡ ὕβρεις ὀργιζομένῳ λέξις· ἐὰν δὲ ἀστεῖα καὶ σκῶμμα, δυσχεραίνοντος καὶ βλασφημοῦντος λέγειν· ἐὰν δὲ ἐπαινετὰ, ἀγασμίως· ἐὰν δὲ ἐλεεινὰ, ταπεινῶς· καὶ ὅλως οὕτω δεῖ λέγειν δὲ ὁμοίως. πιθανοῖ δὲ τὸ πρᾶγμα, ἡ οἰκεία λέξις· πιθανολογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος· ἔτι ὅτι τοῖς ἰδίοις ὕπως ἔχουσιν ὡς ἔοικεν, εἰ καὶ μὴ ὕπως ἔχει,

Eſt quidam ventoſus paruus collis: augetur enim ſic in infinitum. Eſtque hoc tum in bonis, tum in malis, quod non habet, vtro modo ſit vtile: vnde etiam nomina poëtæ ducunt. Achordum, & Alyrum concentum: ex priuantibus enim inferunt. Probatur autem hoc in tranſlationibus quod dictum eſt, quæ ſunt ex proportione, vt dicere tubam eſſe concentum Alyrum.

CAP. VII.

Decorum autem habebit elocutio, ſi ſit tum affecta, tum morata, tum ſubiectis rebus proportione reſpondens. At proportione reſpondet, ſi neque de amplis ſumiſsè dicatur: neque de tenuibus grauiter: neque tenuè nomen conſequatur ornatus. Sin minus, Comœdia apparet, vt facit Cleophon. Similiter enim aliqua proferebat, ac ſi diceret. Veneranda ficus. Affecta conſiſtit in eo, vt ſi ſit contumelia, irati dictio ſit: ſi impia, & turpia ſint, indignabundè, & cautè dicat: ſi laudabilia, admirabundè: ſi miſerabilia, humilitas, & in alijs ſimiliter. Perſuadet autem res etiam accommodata ad eius naturã elocutio: capitur enim

animus quaſi ille verè dicat, quia in talibus ſic ſe habent. Quare arbitrantur: etiam ſi non ſe habeat ita, vt orator ait, rem ita ſe habere, & ſimul afficitur ſemper is, qui audit, cum eo, qui affectè dicit etiam ſi nihil dicat. Quamobrem multi turbant auditores tumultum excitantes. Et morata ipſa ex ſignis demonſtratio, quia conſequitur conueniens cuique generi, & habitui. Dico autem genus ſecundùm ætatem, vt puer, aut vir, aut ſenex. Et mulier, aut vir; & Laco, aut Theſſalus. Habitus verò, ſecundùm quas cuiuſdammodi aliquis eſt in vita: non enim ſecundùm omnem habitum vitæ ſunt cuiuſdammodi: ſi igitur & nomina accommodata dicat habitui, exprimet mores. Non enim eadem, neque eodē modo agricola, & eruditus locutus fuerit. Afficiuntur verò aliquātiſper auditores eo ipſo quo affatim vtuntur orationum ſcriptores. Quis autem non intelligit? omnes ſciunt. Confitetur enim audiens pudore captus, vt particeps ſit eius, cuius & alij omnes. Opportunè autem & non opportunè vti, commune omnium formatum eſt. Medela verò eſt in omni exuperatione, quod vulgò dicitur. Oportet enim ſeipſum increpare:

ὡς ὁ λέγων τὰ πρόσφορα τοιαῦτα ἔχειν· καὶ συνομοιοπαθῆ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηδὲν λέγῃ. διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. καὶ ἠθικὴ δὲ καὶ ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ ἕξις. καὶ ἕξει. λέγω δὲ ἕξιν μὲν, καθ' ἡλικίαν· οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων· καὶ γυνὴ, καὶ ἀνὴρ· καὶ λάκων, ἢ θετταλός· ἕξεις δὲ, καθ' ἃς ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί εἰσιν. ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος· ὁ γὰρ γεωργὸς, οὐθ' ὡσαύτως ἀγροῖκος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴποι. παθητικοῖς δὲ τοῖς ἀκροαταῖς, ἐν οἷς καταπλοῦται τις ὀργῇ ἢ οἴκτῳ· οἷς πάντες ἴσασιν. ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ ὧν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. τὸ δὲ εὐκαίρως, ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶν εἰδῶν ὄχλου. ἄκος δὲ ὅτι πάσῃ ὑπερβολῇ, τὸ βρυλλιμίαν· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτοῦ ἐπιπλήττειν·

ῖ γὰρ δῆλος ἦ), ἐπεὶ ὁ λάθοι γε ἂν ὃ ποιεῖ τὸν λέγοντα. εἰς ἅπαντας μὲν οὖν πᾶσιν οὐκ ἔστιν ἁρμόττειν· οὕτω γὰρ καὶ ἁπλῶς ὁ ἀκροατὴς ἐξαπατᾶται. λέγω δ', οἷον ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ σχήματι, καὶ τοῖς ἐναντίοις· μὴ, φανερὸν γίγνεται ἕκαστον οὗ ἁρμόττει· τόδε μὲν, τόδε δὲ μή· κεῖνο ποιῶν τὸ αὐτό. ἐὰν οὖν μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ ἐναντία μαλακῶς λέγηται, ἀνάπαλιν γίγνεται. καὶ δὴ ὀνόματα ἁρμόττοντα ἐστὶ καὶ διπλᾶ, πλείω, καὶ ξενικά· μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι ὀργιζομένῳ· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ κακὸν φαῦλα ὑραυόμενος ἢ ἀκούειν πάρα. καὶ ὅταν ἐκπεπληγμένοις περὶ αὐτοῖς, καὶ ποιήσῃ ἀθυμήσασι, ἢ ὑβρίσαι, ἢ ὀργῆ, ἢ φόβοις, ἢ ὀργῇ, ἢ ἐλέῳ, οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ παναγυρικῷ ὅτι πάλαι, φήμαν καὶ μνήμαν· καὶ, οἵ ἔτλησαν· καὶ λέγοντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν ἐξαπατῶντες, ὥστε καὶ ἀποδέχονται, ὥσπερ ὁμοίως ἔχοντες. διὸ καὶ τῇ ἁρμονίᾳ· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις· ἢ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὥσπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

nam videtur verum esse, quoniam non latet, quod facit, dicentem. Præterea ex proportione respondentibus non omnibus simul vti oportet. Sic enim decipitur auditor. Dico autem vt si nomina dura sint, non & voce, & vultu, & conuenientibus: sin minus, manifestum sit vnumquodque quod est, sin autem hoc quidem: illud vero non latens idem efficit. Si igitur mollia duriter & dura molliter dicantur, minus appositum sit ad persuadendum. Nomina autem epitheta & duplicia plura, & peregrina maximè conueniunt dicenti affectè: venit enim datur irato, si malum dicat cœliuagum, aut pelorium nominet. Et quando iam teneat auditores, & traxerit ad furorem, aut laudibus, aut vituperationibus, aut ira, aut amicitia: vt etiam Isocrates facit in Panegyrico ad extremum: Famam autem, & Memoriam: &, Qui tollerarunt. Loquuntur enim talia furore perciti. Quare etiam recipere manifestum est eodem modo se habentes. Quamobrem & poëti conueniunt. Diuina enim res est poësis. Aut igitur sic oportet, aut cum ironia, vt Gorgias faciebat, & quæ sunt in Phædro.

CAP. VIII.

FIguram autem elocutionis oportet neque metri compotem esse, neque rhithmi expertem: illud enim minus appositum est ad persuadendum: nam esse fictum videtur: & simul etiam auocat: nam vt attendatur, facit, quando simile rursus veniet, sicut præcones præoccupant pueri, quem eligat patronum is, qui manumittitur, Cleonem. Quod autem sine rhythmo est sine termino est. Oportet verò terminari, non metro: iucundum enim est, & non accommodatum cognitioni, quod non terminatur. Terminantur autem numero omnia: at figuræ locutionis numerus est rhythmus, cuius etiam metra segmenta sunt. Quamobrem rhythmum oportet habere orationem, non metrum: alioquin poëma erit. Neque rhythmum exquisitè. Id autem erit, si quadantenus fit. Ex rhythmis verò Herous grandis, & dictioni accommodatus, & harmoniæ indigẽs. Iambus autem ipsa est elocutio multitudinis. Quamobrem maximè omnium metrorum iambica affundunt, qui loquuntur. At oportet grandiorem effici, & excitari. Trocheus cordatior est, id manifestum faciunt Tetrametra.

ΚΕΦΑΛ. η'.

ΤΟ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ, ἀπίθανον· πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· τοῦ γὰρ ποιεῖ τὸ ὁμοίως, πάλιν ἥξει. ὥσπερ οὖν τοῖς κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸν, τίνα αἱρεῖται ὁ ἀπελευθερούμενος, Κλέωνα. τὸ δὲ ἄρρυθμον, ἀπέραντον. δεῖ δὲ περαίνεσθαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τῆς σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς, ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμήματα. διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή. ποίημα γὰρ ἔσται· ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μέχρί του ᾖ. τοῦ δὲ ῥυθμοῦ, ὁ μὲν, ἡρῷος, σεμνὸς καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος· ὁ δ' ἴαμβος, αὐτὸ ἐστὶν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα ἐχούσαν καὶ ὀκκωσαν. ὁ δὲ τροχαῖος, κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα·

ἔχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετρά-
ε. λειπτ) ὁ παιὰν, ὃν ἐχρῶντο
τὸ Θερσυμάχου ἀρξάμενοι·
ιν ὃ λείπει, τὸ ἰω. ἔστι δὲ τελ-
ταμὸν, ὃ ἐχόμενος τοῦ ἐρρηθέ-
σεια γὰρ πρὸς δύο ἐστίν. ἐκείνων
ὁ, ἓν πρὸς ἕν· ὁ δὲ, δύο πρὸς
ετται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡ-
ς· ἔστι γὰρ ἐστὶν ὁ παιὰν. οἱ μὲν
ῶσι διὰ τὸ τὰ εἰρημένα, ἃ φε-
, διότι μετεικοί· ὁ δὲ παιὰν,
ις· ἀπὸ μόνου γὰρ ἐστι με-
ῥηθέντων ῥυθμῶν· ὥστε μά-
ανθάνειν. νῦν μὲν οὖν χρῶν-
ἐν παιᾶσι ὃ ἀρχόμενοι. δεῖ
ρέρειν τὸ τελευτῶν τοῦ ἀρχῆς.
παιᾶσι δύο εἴδη ἀπεικάζομεν
ις· ὧν, τὸ μὲν ἕν, ἀρχὴ ἀρ-
, ὥσπερ καὶ χρῶνται· ἔστι γὰρ
ἀρχὴ μὲν ἡ μακρὰ, τελευ-
δὲ τρεῖς βραχεῖαι. Δαλογε-
τὸ λυκίου· ὃν, Χρυσοκόμα
ε Παῖ Διός. ἕτερος γὰρ ἐξ
ας, ἃ βραχεῖαι ἀρχοῦσι
· ἡ δὲ μακρὰ τελευτᾷ.
δὲ γαῖ ὕδατά τ' ὠκεανόν
ίου νύξ. ἔστι δὲ τελευτῶν
· ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀ-
εῖ), ποιεῖ κολοβόν. διὰ
ἡ μακρᾶ ἀποκοπεῖσα, ἃ
υ εἶ) τῶν τελευτῶν, μὴ διὰ
αφέα, μηδὲ διὰ τῶν παρα-
ῶν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν.

Sunt enim volubilis rhythmus Tetrametra. Relinquitur Pæan, quo vſi ſunt à Thraſymacho incipientes: non potuerunt verò dicere, quinam eſſet. Tertius autem eſt Pæan: & coniunctus ijs, qui dicti ſunt: ac tria ad duo eſt. Ex ijs verò ille vnum ad vnum: hic duo ad vnum. Coniunctáque eſt rationibus his ſeſquialtera. Atque hic eſt Pæan. Ac alij quidem & ob ea quæ dicta ſunt, abijciendi, & quia metrici. Pæan verò ſumendus: ex ſolo enim non eſt metrum eorum, qui dicti ſunt rhythmorum, vt maximè lateat. Ac vtuntur quidem vno Pæane etiam incipientes. Oportet verò differtè finem à principio. Ac Pæanis duæ ſpecies ſunt oppoſitæ inter ſe, quarum vna quidem principio conuenit, vt etiam vtuntur: iſte verò eſt, quem incipit longa, ac terminant tres breues. *Dalogena, ſiue Lyciam, & Auricome, ô Hecate nate Ioui.* Alter verò contrà quem breues incipiunt tres, ac longa terminat *Humum, aquam, Oceanum, & occulnit horrifera nox.* Iſte autem finem efficit: breuis enim quia imperfecta eſt, facit mutilum, ſed oportet in longa amputari, & manifeſtum eſſe finem, non per librarium, neque per paragraphen, ſed per rhythmum.

Ac numeroſam quidem oportere eſſe elocutionem, & non expertem rhythmi, & qui numeroſam efficiant rhythmi, & quomodo ſe habentes, dictum eſt.

CAP. IX.

ELocutionem autem neceſſe eſt eſſe aut fuſam, & vinculo vnam, vt in Dithyrambis dilationes: aut verſam, & ſimilem veterum poëtarum conuerſionibus. Ac fuſa quidem elocutio priſca eſt, Herodoti Thurij hæc eſt expoſitio. Hoc enim primùm omnes, nunc verò non multi vtuntur. Voco autem fuſam, quæ nullum habet finem per ſe, niſi res, quæ dicitur, terminetur: eſt autem iniucunda propter infinitatem: finem enim omnes volunt intueri. Quamobrem inflexionibus anhelant, & deficiunt, proſpicientes enim terminum, non laborant prius. Ac fuſa quidem elocutio eſt hæc. Verſa verò quæ in periodis cernitur. Voco periodum elocutionem habentem principium & finem ipſam per ſe, & magnitudinem conſpectu facilem. Iucunda autem huiuſmodi eſt, & quæ facilè percipi poteſt. Iucunda quidem, quia contrario modo habet, ac interminatum:

ὅτι μὲν οὖν δεῖ ῥυθμὸν εἶναι τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄῤῥυθμον· ἢ ποίους ῥυθμοὺς ποιοῦσι ῥυθμοί, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

ΤΗν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην ἢ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀνακολαί· ἢ καταγραμμένην καὶ ὁμοίαν τοῖς πρὸ ἡμῶν ποιηταῖς συνῳδοῖς. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις, ἡ ἀρχαία ἐστίν· Ἡροδότου θουρίου ἥδε ἱστορίας ἀπόδειξις· ταύτην γὰρ, τρόπον μέν τινα πάντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶνται. λέγω δὲ εἰρομένην, ἣ οὐδὲν ἔχει πέρας καθ' αὑτήν, ἀλλ' μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον πλήρωθῇ. ἔστι δὲ ἀηδὴς, διὰ τὸ ἄπειρον· πάντες γὰρ πάντα βούλονται καθορᾶν. διόπερ ὅσοι τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· πρόσορα γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἔστιν ἥδε. καταγραμμένη δὲ, ἡ ἐν πρεπούσαις· λέγω δ' ἐν πρέπουσαν, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ πλοῦτον αὐτὴν καθ' αὑτήν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον· ἡδεῖα δ', ἡ τε αὐτὴ, καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ εὐτακτος ἔχειν τὴν ἀπεράντου,

καὶ ὅτι ἀεὶ ἢ οἴεται ἕξειν ὁ ἀκροατὴς, ἢ ἀεὶ πεπεράνθαι ἢ αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν περιοιεῖν ἕξει, μηδὲ ἀόριστον, ἀνιαρὸς· εὐμαθὴς δὲ ὅτι εὐμνημόνευτος. τοῦτο δέ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ οὐ περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. διὸ καὶ τοὺς μέτρους πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τοὺς χωλίων· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ὧν μετρεῖται. δεῖ δὲ τὴν περιοδικὴν καὶ τὴν διανοίαν πεπεράνθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα.

Καλυδὼν μὲν ἥδε, γαῖα πελοπίας χθονός.

πεπεράνθαι γὰρ δεῖ ἔστιν ὑπολαβεῖν τὴν διαιρεῖσθαι, ὥσπερ ἐν ὅτι τῷ εἰρημένῳ τῶν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου. περιοδος δέ, ἡ μέρη, οὐ κῶλοις· ἡ μὲν γὰρ ἀφελής· ἔστι δὲ, ἡ κώλοις μέν, λέξις δὲ πεπερασμένη τε καὶ διῃρημένη, καὶ εὐαπόστροφος, μὴ οὐ τῇ διαιρέσει, ὥσπερ ἡ εἰρημένη περιοδος, ἀλλ' ὅλη. κῶλον δ' ἐστὶ, τὸ ἕτερον μόριον αὐτῆς. ἀφῃρῆσθαι δὲ λέγω τὸ μετὰ κῶλον. δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μεμυρωμένους εἶναι, μήτε μακράς. τὸ μὲν γὰρ μικρὸν περισπᾶσθαι ποιεῖ πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατὴν· ἀνάγκη γὰρ ὅταν ἐπὶ ὁρισμὸν ὅτι τὸ πόρρω, καὶ τὸ μεῖζον, οὗ ἔχει οὐ ἑαυτῷ ὅρον,

& quis ſemper aliquid ſe habere putat auditor: & quòd ſemper terminatum ſit aliquid, ſe habere putat auditor, & quòd ſemper terminatum ſit aliquid ipſi. Illud autem, nihil prænoſcere eſſe, neque aperire, iniucundum eſt. Facilis verò ad percipiendum. quia facilè memoria retineri poteſt: ídque quia numerum habet in periodis elocutio, qui omnium eſt aptiſſimus ad memoriam. Quamobrem & metra omnes recordantur magis, quàm ſoluta: numerum enim habent quo menſurantur. Oportet verò periodum etiam ſententia terminari, & non adrumpi: vt Sophoclis iambica: Calydon quidem hæc terra Pelopei ſoli, contrarium enim, licet exiſtimare, quàm ſi diuidatur, vt in eo, quod dictum eſt. Calydona eſſe Peloponneſi. Periodus autem vna quidem in colis eſt: quidem dictio perfecta, & diſtincta, & quæ facilè ſpiritu comprehenditur, non in diſtinctione, vt & quæ dicta eſt periodus, ſed tota. Colum verò eſt, altera pars eius. Ac ſimplicem voco vnimembrem. Oportet autem & cola & periodos neque mutilas eſſe, neque longas. Puſillum enim hærere ſæpe facit auditorem. Neceſſe enim eſt, quando adhuc tendens ad id, quod vltra eſt, admodum,

quem, habet in ſe termini, retrahitur, ceſſante oratore, quodammodo offenſionem fieri propter repulſionem. Longa verò, vt deficiat, efficiunt, quemadmodum vltra terminum ſe conuertentes derelinquunt enim & iſti ſimul deambulantes. Similiter verò & periodi, quæ longæ ſunt, oratio fit, & anabolæ ſimile. Quare fit, quod iocatus eſt Democritus Chius in Menalippidem, qui fecerat pro antiſtrophis anabolam. Nempe ſibi mala fabricat vir, alij mala fabricans Longa verò anabola, ci qui fecit peſſima. Conuenit enim tale etiam dicere in eos, qui longis collis vtuntur. Quæ verò nimis breuia cola habent, non fiunt periodi. In præceps igitur agunt auditorem. Quæ verò in colis eſt elocutio, vna quidem diſtincta eſt: altera verò oppoſita. Diſtincta quidem, vt, Admiratus ſum ſæpenumero eos, qui conciliabula coëgerunt, & gymnica certamina inſtituerunt. Oppoſita verò, in qua per vtrumque colum aut contrario contrarium componitur, aut idem iungitur contrarijs. Vtriſque autem proſerunt & qui remanſerunt, & qui ſecuti ſunt. Illis enim plura ijs, quæ domi eſſent, acquiſiuerunt: his verò ſatis eorum, quæ domi eſſent, reliquerunt.

αὐξανόμενη παυσαμένη, ἢ περιπαίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀνίκρουσιν· τὰ δὲ μακρὰ ὑπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ὑπερκάμπτοντες τὴν τέρμανσιν· ὑπολείπουσι γὰρ καὶ ὑπὸ τοῖς συμβαίνουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ ἔσαι, λόγος γίνεται καὶ ἀναβολὴ ὅμοιον. ὥστε γίνεται. ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μεναιππίδην ποίησασα φαῦλα ἀνίσχοφων ἀναβολάς.

Οἷ τ' ἄπρ κακὰ πύκα αὑτῷ
δόμῳ κακὰ πυχον.

ἡ δὲ μακρὰ ἀναβολή, τῷ ποιῆσαι κακίσει. ἁρμόττει γὰρ καὶ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν. αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίνεται· ἀφιᾶσι γὰρ τὸν ἀκροατήν· τῆς δὲ κώλοις λέξεως, ἡ μὲν, διηρημένη ἐστίν· ἡ δὲ, ἀνθηρεμένη, διηρημένη μὲν, οἷον, Πολλάκις ἐθαύμασα τοὺς παναγύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων. ἀνθηρεμένη δὲ, ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ κώλῳ, ἢ πρὸς ἀναπὸν ἀναπὸν σύγκειται, ἢ τοὐναντίον ἐπίζευκται τοῖς ἀναπόδοις. οἷον, Ἀμφοτέροις, οἱ ὕστεροι, καὶ τοῖς ὑπομείναντας, καὶ τοῖς ἀκολουθήσασι· τοῖς μὲν γὰρ, πλείω τῆς οἴκοι περιεποιήσαντο· τοῖς δὲ, ἱκανὰ τὰ οἴκοι καταλιπόντι

, ἐναντιωσις, ἀκολουθησις· πλεῖον. Ωστε καὶ τοις χρημα- βροις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι οις· ἀπόλαυστος κτήσει αὖ- , ἔτι, Συμβαίνει πολλά- ώτατα ἔστι τοῖς φρονίμοις ἀ- καὶ τοῖς ἄφροσιν καταρθοῦν· ὧν τὴν ἀρετὴν ἠξιώθησαν, ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς πα- ἔλαβον· πλεῦσαι μὲν διὰ ἠῖ, πεζεῦσαι δὲ διὰ τὴ πα- , τὸν μὲν Ελλήσποντον ζεύ- ν δὴ Ἄθω διορύξας. καὶ φυ- τας ὄντας, νόμῳ τε πόλεως ι· Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, κακῶς πο· οἱ δὲ, αἰσχρῶς ἐσώθη- ία μὲν, τοῖς βαρβάροις οἰ- χεῖσθαι· κοινῇ δὲ, πολλοὺς τῶν ἐλευθέρων δουλεύοντας· ις ἕξιν, ἢ τελευτήσαντας ἰφθεν. καὶ ὁ εἰς Γειτόλαόν καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δι- ῳ, Οὗτοι δὲ ὑμᾶς, οἵκοι ις, ἐπώλουν· ἐλθόντες ἡμᾶς, ἐωνίωνται. ἅπαν- ῶτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι πάντα γνώριμά ἐστι, καὶ πα- α μᾶλλον γνώριμα· ὃ ὅτι υλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος, γὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. ις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι· νοις δὲ, ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα.

Contraria manſioni conſecutio: ei, quod ſatis eſt, id quod plus eſt. Quare & pecuniarum indigentibus, & frui volentibus, fruitio acquiſitioni opponitur. Et præterea, contingit ſæpe in his & prudentes aduerſa fortuna vti, & imprudentes rectè agere. Statim quidem fortium præmia obtinuerunt: non multo poſt imperium maris ſumpſerunt Naui gaſſe quidem per terram: ambulaſſe verò per mare: Cùm Helleſpontum quidem iunxiſſet Athon verò perfodiſſet. Et natura ciues, qui ſunt, per legem ciuitate priuari. Alij enim ipſorum malè perierunt: alij verò turpiter ſeruati ſunt. Et priuatim quidem barbaris ſeruis vti, publicè verò multos ex ſocijs deſpicere ſeruientes. Aut viuentes habituros: aut mortuos relicturos. Et quod in Pitholaum quidam dixit & Lycophronem in iudicio. Iſti autem vos domi manentes vendebant: profecti verò ad nos empti ſunt. Omnia enim hæc efficiunt id, quod dictum eſt. Ac iucunda eſt eiuſmodi elocutio: quia contraria notiſſima, & iuxta ſe poſita notiora ſunt: & quia videntur ſimilia ſyllogiſmo: elenchus enim collectio oppoſitorum eſt. Ac oppoſitio quidem eiuſmodi eſt. Compar verò, ſi æqualia ſint cola.

Et aſſimulatio, ſi ſimiles exitus habeant vtraque ex colis. Neceſſe verò eſt aut in principio, aut in fine habere. Et principium quidem ſemper nomina: finis verò extremas ſyllabas. Aut eiuſdem nominis caſus. Aut idem nomen. In principio quidem ſic: Agrum accepit ægrum ab ipſo: Placati donis fuerunt, pacatique ore. In fine autem: Non putarunt ipſum puerum peperiſſe, ſed ipſius cauſſam ſuiſſe. In cura quidem plurima: in ſpe verò minima. Caſus autem eiuſdem: Dignus verò, qui ſtatuam habeat æream, cùm minimè dignus ſit ære. Idem verò nomen: Tu illi, cùm viueret dicebas malè, & nunc ſcribis malè. A ſyllaba autem: Quidnam paſſus eſſes malum, ſi virum vidiſſes ignauum? Ac licet ſimul omnia idem habere. Et oppoſitionem eſſe idem, & compar, & ſimiliter deſinens. Principia verò periodorum fermè in Theodectis enumerata ſunt. Ac ſunt etiam falſæ oppoſitiones, vt etiam Epicharmus faciebat: Interdum quidem cum illis ego etiam, interdum verò apud illos ego.

παρομοίωσις ἢ, ἀὖ ὅμοια τὰ ἐσχατα ἔχῃ ἑκάτερον τῶν κώλων. ἀνάγκη ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐν τέλει εἶναι. ἐν ἀρχῇ μὲν, αἰεὶ τὰ ὀνόματα· ἐν δὲ τέλει, τὰς ἐσχάτας συλλαβάς, ἢ τῦ αὐτῦ ὀνόματος πτῶσις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἐν ἀρχῇ μὲν, τοιαῦτα· Ἄνδρα γὰρ ἔλαβεν ἀρὴν παρ' αὐτῶν.

Δωρηταί τ' ἐπέλοντο· θεὸν δ' ἐρρήσατο τέκνον ἐπιεσσιν. ὅτι τέλει ἢ, Ὠήθησαν αὐτὸν παῖδον τεκέσθαι, ἀλλ' αὐτὸς αἴτιον γεγονέναι. Ἐν πλείοσι δὲ φρονήσει, τὸ ἐν ἐλαχίστοις ἴσθι. πτῶσις δὲ τούτων, Ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, ὢν ἄξιος ὢν χάλκου. Ταὐτὸ δὲ ὄνομα, Σὺ δὲ αὐτὸν τὸ ζῆν ἔφησθα κακῶς, νῦν δὲ τεθνῶτα κακῶς. ἀπὸ συλλαβῆς δὲ, Τί δ' ἔπαθες ἄν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν. ἔτι δὲ ἅμα πάντα ἔχειν ταὐτὸ, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτὸ, τὸ παρίσωσιν, τὸ ὁμοιοτέλευτον. αἱ δὲ ἀρχαὶ τῶν περιόδων ἐν τοῖς Θεοδέκτου ἐν πλείστοις ἐξηριθμημέναι εἰσὶ ἢ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει,

Τόκα μὲν ἐν πλοίοις ἐγὼν λῶ·
τόκα δὲ τοῖς πλοίοις ἐγώ.

ΚΕΦΑΛ. ι'.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λεκτέον) τὰ ἀστεῖα, καὶ τὰ διὰ μεταφορᾶς, λεκτέον. ποιεῖν μὲν οὖν τὸ εὐφυοῦς, ἢ τὸ γεγυμνασμένου· διῖξαι δὲ, πῆς μεθόδου ἐστίν. εἰπωμὲν οὖν καὶ θεωρήσωμεν· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν, ὅτι τὸ μὲν μανθάνειν ῥᾳδίως φύσει πᾶσιν ἡδύ· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι· ὥστε ὅσα ποιεῖ τοῦτο ἡδέως ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἡδέως· οἷον γλῶτται, ἀγνῶτες τὰ ἔθεια, ἴσμεν· ἡ δὲ μεταφορὰ μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλάμιλλον, ἐποίησε μάθησιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ γηράσκουσι. ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ εἰκόνες τὸ αὐτό· διὸ ὡς αὐτὸν φαίνεται· ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, διαφέρουσα προσθήκῃ· ἔστι δὲ, ὅτι μακροπέρως· ἐὰν λέγῃ ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὐδὲ οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή· ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν, καὶ ἐνθυμήματα ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ἂν ἡμῖν μάθησιν ταχέως· οὗτοι δὲ βραχύλογα τῶν ἐνθυμημάτων διὰ τὸ ἀκούεσθαι· βραχύλογα λέγομεν τὰ σφαιρικὰ δῆλα,

CAP. X.

QVoniam verò explicatum est de his, vnde ducantur vrbana, & quæ probantur, dicendum est. Ac fingere quidem est ingenioſi, vel exercitati: demonſtrare verò methodi huius. Dicamus igitur & enumeremus. Et principium erit nobis hoc, quod diſcere facilè iucundum omnib. natura est. Nomina verò ſignificant aliquid Quare quæcunque ex nominibus efficiunt, vt diſcamus, iucũdiſſima ſunt. Ac linguæ quidẽ incognitæ, propria verò ſcimus. Trãſlatio autem efficit hoc maximè. Cum enim dixit ſenectutẽ ſtipulam, fecit, vt diſceremus, & cognoſceremus ex genere: ambo enim defloruerunt. Ac faciunt quidẽ etiam poëtarũ imagines idem. Quamobrẽ ſi rectà adhibita fuerint, vrbanum apparebit. Eſt enim imago, vt dictũ eſt prius, tranſlatio differens adiunctione. Itaque minus iucunda quia longior & non dicit hoc illud eſſe. Verũ ne quærit quidẽ hoc animus. Neceſſe iam eſt, & elocutionẽ, & enthymemata ea eſſe vrbana, quæcunque faciunt, vt non diſcamus celeriter. Quamobrẽ nec quæ in prõptu ſunt enthymemata probatur (in promptu enim eſſe dicimus omnia nota;

& quæ non oportet ſcrutari) nec quæcunque dicta ignorantur: ſed quorum aut ſimul dictorum cognitio fit: etiamſi non prius eſſet: aut paulo poſt ſequitur mentis agitatio. Fit enim tanquam perceptio. Illo verò modo neutrum. At ſecundùm quidem ſententiam eius, quod dicitur talia probantur enthymemata. At ſecundùm elocutionem in figura quidem ſi oppoſitè dicitur, in hunc modum: Et alius communem pacem exiſtimãtibus, ſuis verò priuatis rebus bellum: opponitur bellum paci. Nominibus verò, ſi habeant, tranſlationem eámq; neque alienã: difficile enim contueri: neque in promptu: non enim efficit affectũ. Præterea ſi ante oculos ponant: cernere enim oportet, quæ aguntur magis quàm quæ futura ſunt. Præterea oportet tria ſpectare hæc, tranſlationem, oppoſitionem, actum. Cùm autem tranſlationum quatuor genera ſint, probantur maximè quæ ſunt ex proportione, vt Pericles dixit iuuentutem mortuam in bello ſic ſublatam eſſe ex ciuitate, vt ſi quis ver ex anno tolleret. Et Leptines de Lacedæmonijs: Non oportere permittere vt Græciæ alter oculus erueretur. Et Cephiſodorus, ſtudente Charete rationes reddere Olynthiaco bello,

ἢ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι· ὅτι ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν, ἀλλ' ὅσων ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται, ἢ εἰ μὴ παρόντι ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζῃ ἡ διάνοια· γίνεται γὰρ, οἷον μάθησις· ἐκείνως δ', οὐδέτερον. κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τὰ λεγόμενα, τὰ τοιαῦτα βούλευμά τινα ἐνθυμημάτων. κατὰ δὲ λέξιν, τὰ μὲν ἐχόμενα, ἐὰν αὐξημένως λέγηται, οἷον ὃ τὴν τῶν ἄλλων εἰρήνην νομιζόντων πᾶς αὐτῷ ἰδίοις πόλεμον· αὐτίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. τοῖς δ' ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν· ἢ τοῦτο μόνον ἀμφιβολία· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν μὴ ὀλυμπιάδιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πρόχειρον εἶναι, εἰ περὶ ὀμμάτων ποιεῖ· ἐναργῆ γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλοντα. δεῖ δὲ ἐφ' ἅπασι τούτοις τοιαῦτα θεωρῆσαι, μεταφοράς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας. τὸ δὲ μεταφορὰν ποιᾶσθαι ὑπάρχειν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα εἰ κατ' ἀναλογίαν· ὥσπερ Περικλῆς ἔφη νεότητα ἀπολομένην τοῦ πολέμου, ἄτοπος ἡ φαινέσθω ὁ πόλεμος, ὡς περ εἰ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕλοι. καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, ὡς οὐκ ἐᾶν χρὴ ἐξαιρεῖσθαι τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενέσθαι. καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χαρήτου εὐθέως δοῦναι τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον,

ἢ γαμεκτὴν

ἠχαλέπτι, φάσκων εἰς πύξιμα τὸν δῆμον ἔχοντα, ταῖς βύθωσας περιφέρειν δοῦναι. ἢ προσκαλῶν πότε τοὺς ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ὁπλισπασμένους, ἔφη, δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. Ἰφικράτης, ἀποστασιάζων ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον ἢ πρὸς Θρᾴκιαν, ἠγανάκτει, φάσκων αὐτοὺς ἐφόδια τῷ πολέμου παρηρῆσθαι. Πειθόλαος πάραλον, ῥόπαλον τῷ δήμου. Σηστὸν, πλίαν τῷ Πειραιέως. Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευεν, πάμπολυ τῷ Πειραιέως. Μυροκλῆς, οὐδὲν ἔφη ποικρότερος εἶναι, ἀναμάσας τινὰ τῶν ὀπισθόγραφον· ἐκεῖνον μὲν γὰρ ὀλίγα πέντε τόκον πονηρεύεσθαι· αὐτὸν δὲ ὀλίγα δεκάτων. ἢ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχορίζουσῶν,

Ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

Τὸ Γολυβύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπευσίππου, τὸ μὲν διακαθῆναι νοσοῦντα ἀγαθὸν τῆς τύχης, ὃν πνευμονίᾳ νόσῳ διεφθάρθαι. ἢ Κηφισοδότου τὰς τριήρεις ἑκάστην μύλωνας ποικίλους. ὁ Κύων δὲ ἢ κατωτέρω, τὰ ἀττικὰ φιδίτια. Αἰσίων δὲ, ὅπως εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχαιε· τῦτο γὰρ μεταφορικὸν, ἢ πρὸς ὀμμάτων.

ægrè tulit cùm diceret, in furno populum habentem, rationes conari reddere. Et cohortans aliquando Athenienſes, vt in Eubœam frumentatum irent, dixit oportere exire Miltiadis decretum. Et Iphicrates, cùm percuſſiſſent fœdus Athenienſes cum Epidauro maritimáque ora, moleſtè tulit, dicens, ipſos belli viatica ſuſtuliſſe. Et Pitholaus Paralum clauam populi: Et Seſtum, cellam frumentariam Piræei. Et Pericles Æginam iubebat tollere lippitudinem Piræei. Myrocles dixit, nihil nequius eſſe, cùm quendam nominaſſet probum, Illum enim in tertijs vſuris nequam eſſe: ipſum in decimis. Anaxandridæ iambicum de filiabus nubere cunctantibus: Legitimum diem tranſgreſſæ mihi nuptiarum virgines. Et illud Polyeucti in apoplecticum quendam Speuſippum, Eum non poſſe quietem agere à fortuna in Pentaſyringo morbo colligatum. Et Cephiſodotus triremes appellabat piſtrina varia. Canis autem cauponas Attica Phiditia. Æſion verò in Siciliam ciuitatem effudiſſe, hoc enim tranſlatum, & ante oculos

Et, vſque adeo vt clamarit Græcia: & hoc ante oculos quodammodo eſt tranſlatio. Et, vt Cephiſodotus cauere iubebat, ne multas facerent conflictiones concioues. Et Iſocrates ad eos, qui concurrunt in conuentibus publicis. Et in oratione funebri. Quamobrem æquum erat in ſepulchro eorum, qui in Salamine occubuerant, tonderi Græciam, tanquam ſimul ſepulta cum virtute ipſorum libertate. Si enim dixiſſet æquum eſſe lachrymare, ſepulta ſimul virtute, tranſlatio eſſet, & ante oculos. At illud cum virtute, libertate, oppoſitionem quandam habet. Et Iphicrates dixit. Via enim mihi orationum per medias à Charete res geſta eſt. Tranſlatio ex proportione, & illud per medias ante oculos ponit. Et dicere aduocare pericula periculis auxiliantia, ante oculos tranſlatio. Et Lycocleon pro Chabria. Neque ſupplicem reuerentur ipſius imaginem æneam. Tranſlatio enim in præſenti: ſed non ſemper: verùm ante oculos. Periclitantibus enim ipſis ſupplicat ſtatua Iam inanimatum animatum: Commentarium operum ciuitatis. Et quomodo parum ſapere meditantes. Meditari enim eſt quiddam augere.

ὲ ὥστε βοῆσαι πᾶ̀σ' ἑλλάδα
ᾧπερ πρὰ μεταφορὰ, καὶ τοῦ
των· καὶ ὡς περὶ Κηφισοδότου
αὖ ἐκέλευε, μὴ πολλὰς ποιεῖ
συνδρομὰς ἐκκλησίας. καὶ
της τοῦς τοὺς συνεχῶς ἐχοντ
παρηγόρει· καὶ οὐ γὰρ ὅλη
Διόθεν ἄξιον ἦν ὅλη τῆ̀ ἐλ
ὲν Σαλαμῖνι πεπολυτησαίη
ελαῦν τ' ἑλλάδα, ὡς συγκ
πολεμίους τῆ̀ ἀρετῆ̀ αὐτῶν
είας· εἰ μὲν γὰ εἶπεν, ὅτι ἀ
κρύσαι συγκαταθαπτομένην
τῆς, μεταφορὰ, καὶ τοῦ ὁρ
τὸ ὂν, τῆ̀ ἀρετῆ̀ τ' ἐλευθε
πλησίον πρᾶ ἔχει. καὶ ὡς Ιφ
εἶπεν· ἡ γὰ ὁδὸς μοι διὰ λε
μέσων τῶν Χάρητ πρᾶξ
ὅτι, μεταφορὰ κατ' αἰσθη
τὸ δι' μέσου, τοῦ ὁμμάτ
καὶ τὸ φαῦλα, προκαλεῖσθαι
δυνὰς τοῖς κινδυνεύουσι βοη
τοῦ ὁμμάτων μεταφορὰ
κολέων ὑπὲρ Χαβρίου· ὑβ
πεῖαν αἰσχυνθέντες αὐτ
κόνα τ' χαλκῆν· μεταφο
τῆ̀ παρούσῃ· ἀνὶ ὄντ αἰ
τοῦ ὁμμάτων· κινδυνεύ
αὐτῶ, ἱκετεύει ἡ εἰκὼν, τὸ
δὴ ἐμψυχον, τὸ ἀτόμενμα
πόλεως ἔργων· καὶ πα
πον μικρὸν φρονεῖν μέγεθ
τὸ μέγεθ, αὔξειν

τὸν θεὸν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ψυχῇ· ἀμφω γὰρ δηλοῖ· καὶ γὰρ οὐ μέλλομεν τοῖς πολέμοις, ἀλλ' ἀναβολὴν ποιούμεθα· ἄμφω γὰρ ὅτι μέλλει, καὶ ἀναβολὴν, καὶ τὴν ποιωτὴν ἔχει. καὶ τὸ τὰς σωτηρίας φιλοτιμοτέρας εἶναι πολὺ κάλλιον ἢ ἐν τοῖς πολεμίοις γινομένων· τὰ μὲν γὰρ μικρὰ, καὶ μιᾶς τύχης· αὗται δὲ, ὅλου τοῦ πολέμου· ἀμφω γὰρ νίκης σημεῖα· ὅθεν καὶ τὰς τῶν λόγων τῶν ἀνθρώπων μεταβολὰς βιβαίως διδόασιν· καὶ γὰρ δίκη, βλάβη τις δικαία ἐστίν. ὅπερ καὶ τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τινὸς ἀλόγου λέγεται, καὶ τὸ τῷ ὄμματι ποιεῖν, εἴρηται.

Et mentem Deum lumen accendisse in animo: ambo enim illuminant aliquid. Non enim dissoluimus bella, sed differimus: ambo enim futurum aliquid significant, & dilatio, & eiusmodi pax. Et pactiones dicere tropheum esse multò præclarius: quàm quæ in bellis fiunt. Hæc enim pro paruo, & vna fortuna: illæ verò pro toto bello: ambo enim victoriæ signa. Quod & ciuitates vituperatione hominum magnas pœnas dant. Nam pœna damnum quoddam iustum est. Ac vrbana quidem ex translatione per proportionem duci, & ante oculos positione dictum est.

ΚΕΦΑΛ. ια'.

Ἐκθέον δ', εἰ λέγομεν τὸ πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιοῦσι γίγνεσθαι. λέγω δὴ τὸ πρὸ ὀμμάτων τὰ ποιεῖν, ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει· οἷον, τὸν ἀγαθὸν ἀνδρα φάναι τετράγωνον, μεταφορά· φωνὴ δὲ τελεία, ἀλλ' οὐ σημαίνει πρᾶγμα. δηλοῖ δὲ τὸ αὐθαδέστατα ἔχοντος κινεῖν, ἐνέργεια. καὶ τὸ, σὺ δ' ὠσιάφησιν, ἐνέργεια. καὶ τὸ πεπτεῦχθαι ἔλλιπες αἰζηοῖσι ποσὶ, τὸ αἴτιες, ἐνέργεια, καὶ μεταφορά. καὶ λέγεται Ὅμηρος πολλαχοῦ,

CAP. XI.

EXponendum autem est quid dicamus ante oculos, & quid seruando fiat id. Iam dico ante oculos ea ponere, quæcunque agentia significant, vt bonum virum dicere esse quadratum, translatio est; ambo enim perfecta, sed non significans actum. Verùm illud. Qui florentem habet vigorem actus & illud. Te verò tanquam aphetum, actus: &, Hinc igitur Græci cõcitati pedibus: illud Concitati, actus, & translatio, & vt vsus est Homerus multis in locis;

inanimata animata dicendo per tranſlationem. In omnibus autem actum conformare probatur: vt in his iterum aurem ad ima voluebatur lapis impudens. Et, Euolauit ſagitta. Et, Attingere cupiens. Et, In terra ſtabant cupientia corpora ſaturari. Et, Cuſpis autem pectus penetrauit ſanguinis auida. In omnibus enim his, quia animata ſunt, agentia apparent. Nam eſſe impudentem & eſſe auidum, & alia, actus. Hæc autem applicuit ex proportione habente tranſlatione. Vt enim ſe habet lapis ad Siſyphum, ſic impudens ad id, cuius ipſum non pudet. Facit verò etiam hæc in ijs, quæ probantur, imaginibus de inanimatis: Curuæ albeſcentes nunc hinc, nunc inde recurrunt, vt enim moueantur, & viuant facit, omnia. Actus autem imitatio eſt. Ac oportet transferre, vt dictum eſt prius, à propinquis: & minimè apertis: vt etiam in Philoſophia ſimile, vel in longè diſtantibus cernere ſolertis eſt, vt Archytas dixit idem eſſe arbitrum, & aram: ad vtramque enim quod iniuriam accepit, confugit. Aut ſi quis diceret anchoram, & cremaſtram idem eſſe: ambo enim aliquid idem: ſed differunt in eo, quod alterũ

πρὸς τὰ ἄψυχα, ἐμψυχα λέγ
ὃ μεταφορᾶς. ἐν πᾶσι γὰρ ἐνε
ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ· ὅθεν. ἐν τοῖ

Αὖπις ἐπὶ δαίπεδόν τε κυ
λᾶος αἰσχύνης. καὶ, Ἐπέπατ
Ἐπιπτέσθαι μεμεαῶτι. κ
Ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμεν
ἆσαι. καὶ
Αἰχμὴ δ' εἰρύσσο διέκτυπ
μώωσα. ἐν πᾶσι
πτοις διὰ τὸ ἔμψυχα εἶ), ἐνε
τα φαίνεται· τὸ αἰσχυντη
μαμαῖ, καὶ ἔκπαγλα, ἐνέργεια. τ
προσῆψε διὰ τῆς κατ' αἰτ
μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος τ
Σίσυφον, ὁ αἰσχυντηθεὶς τ
αἰσχυντούμενον. ποιεῖ δὲ κ
εὐδοκιμούσας εἰκόσιν ὅτι
ψύχων, ζῶντα.

Κυρτὰ, φαληρόωντα· κ
ζῶλλ', αὐτὰρ ἐπ' ἀλλα· κ
γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. ἡ
γμα, μίμησις. δεῖ δὲ μετα
καθάπερ εἴρηται πρότερον,
κείων καὶ μὴ φανερῶν· ὅθεν,
λοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον, καὶ ἐν τ
χεσι θεωρεῖν, εὐστόχου, ὥσ
χύπις ἔφη ζωὸν εἶ) διαπη
βωμόν· ὅτι ἄμφω γὰρ τὸ ἀδ
νον καταφεύγει. ἢ εἴπερ φαί
ραν καὶ κρεμαστραν τὸ αὐτὸ ε
φω γὰρ ζωόν τι· ἀλλ
φέρει πρὸς αὔξησιν ἢ ἐ κ

καὶ τὸ διωμαλίσθαι τὰς πόλεις, ὁμοίως δὲ ἐκ τοῦ διέχειν ἴσως τὸ ὑπερφανείας, καὶ διωκάμεσι τὸ ἴσον. ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφοράς, ἐὰν μὴ τῷ προσοξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γίγνεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε τοῦτο τὸ ἀναπίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἤμαρτον. καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖα ὅτι μὲν τῷ μὴ ὃ φησι, λέγειν, οἷον τὸ τοῦ Στησιχόρου, ὅτι τεττίγων ἀπὸ σφῶν αὐτῶν χαμόθεν ἄσονται. καὶ τὰ διὰ μεταφορὰν δῆλα τὸ αὐτὸ εἶδος· μάθησις γάρ, καὶ λέγεται μεταφορά· καὶ ὁ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. γίγνεται δέ, ὅταν παρὰ δόξαν ᾖ, ἐὰν μὴ, ὡς ἐκεῖνος λέγει, προὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παρὰ προσδοκίαν· ὥσπερ διώκασι καὶ τὰ παρὰ προσδοκίαν γράμματα· ἐξαπατᾷ γάρ. καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν· ἔστιν ἡ ἔμπροσθεν ὑπὸ πᾶσι γράμμασι· ὁ δ' ἤθελε πόδιλα ἐρεῖν· πύπυ δὲ ἅμα λεγομένου, δεῖ δῆλον εἶναι. καὶ τὰ παρὰ προσδοκίαν γράμματα ποιεῖ, ὑπὸ τοῦ λέγειν, λέγειν, ἀλλὰ τὸ μεταφέρειν ὄνομα· οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίτωνα τὸν κιθαρῳδὸν, θράττει σε· προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ θράττει σε, καὶ ἐξαπατᾷ· ἐνῆν γὰρ λέγειν· δεῦρο μαθὼν κιθαρῳδὸν·

superne, alterū inferne pendet. Et illud, Æquatas esse ciuitates, in longè distantibus idem, in superficie, & opibus æquales. Sunt autē & vrbana plurima ex translatione. Et ex præcedenti deceptione: magis enim fit manifestū ipsum didicisse, cùm contra se habet & videtur dicere animus, quàm verè: ego autem errabā. Et apophtegmatum vrbana sunt ex eo, quia nō dicunt, quod verba sonant, vt illud Stesichori. Cicadas apud se humi cătaturas. Et quę benè in modum ænigmatis formata sunt, ob idē iucundu sunt. Perceptio enim est, & dicitur trāslatio. Et quod dicit Theodorus, noua proferre, id quod fit, quādo præter opinionē fit, & nō, vt ille ait, ex priore opinione, sed vt in ridiculis, leuiter immutata. Quod valent etiam sales ab annominatione, errorē enim obijciunt, etiam in metris. Non enim vt audiens existimabat. Ingrediebatur autem habēs sub pedibus perniones. Ille verò putauit, calceamenta dicturum. Atque hoc simulac dictum est, oportet manifestū esse. Annominationes autem faciunt: vt dicat non quod dicit, sed quod inuertit nomē, vt illud Theodori in Niconē citharedum, Thrattei te. Simulat enim dicere. Conturbat te & decipit: aliud enim dicit. Quamobrē dicēti iucundum

quoniam si non existimet Thracem esse, non videbitur vrbanum esse. Et illud, Vis ipsum persai. Oportet autem vtrumque congruenter esse prolatum. Sic verò etiam vrbana, vt affirmare. Athenienſibus maris, archèn non archen esse malorum, quæstum enim facere. Aut, vt Isocrates: archen ciuitati, archen esse malorum, vtroque enim modo, quod non putasset aliquis dictum id est dictum est: & cognitum est, verum esse. Archen enim affirmare archen esse, non est sapientis. Sed non sic dicit, & archen non quod dixerat, negat, verùm aliter. Atque in omnibus his si congruenter nomen intulerit, homonymia, aut translatio, tunc benè se habet, vt Anaschetus non anaschetus, homonymiam negauit, sed congruenter si semper bis. Et, Non eris magis, quam te oportet hospes, hospes: aut non magis: quàm te oportet Idem. &, Non oportet hospitem hospiten. semper esse: alienum enim & hoc. Idem etiam valde celebre illud dictum Anaxandridæ, Honestum est mori, priusquam morte agat aliquid dignum. Idem enim est, ac dicere, dignũ enim est mori, qui nõ sit dignus qui moriatur. Aut dignum mori, qui non morte dignus sit. Aut, qui non faciat morte digna.

ἐπεί, εἰ μὴ ὑπολαμβάνοι Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι. ἢ τό, βούλομαί σου πρᾶσαι· δεῖ γὰρ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι. ὅπως ἡ ἐν τῷ ἀστείᾳ· οἷον τὸ φάναι Ἀθηναίοις τὴν θαλάττης ἀρχὴν, μὴ ἀρχὴν εἶναι πολλῶν κακῶν· οὕτω γὰρ. ὡς περ Ἰσοκράτης τὴν ἀρχὴν τῇ πόλει, ἀρχὴν εἶναι πολλῶν κακῶν· ἀμφοτέρως γὰρ ὃ οὐκ ἂν οἰηθείη τις ἐρεῖν τοῦτ' εἰρῆσθαι, καὶ γνωσθῆναι ὅτι ἀμφισβήτησίς· τὸ, τὴν γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σοφοῦ· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει· καὶ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν, ἀποφαίνει, ἀλλ' ἄλλως. ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμία ἢ μεταφορά, οὕτω τὸ δ' ὀρθῶς, οὐκ Ἀναξάρετος, οὐκ Ἀναξάρετος ὑμεναιμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ ἀεὶ δίς. καὶ, οὐκ ἂν ἡμίονος μᾶλλον, ἢ σὺ δεῖ ξένος, ξένος. ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σὲ δεῖ, τὸ αὐτό· καὶ γὰρ δεῖ τὸν ξένον εἶναι. ἀμάρτημα γὰρ καὶ τοῦτο· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινέσαντος,

Καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δραῖ ἄξιον·

ταὐτὸν γὰρ ὀρθῶς τῷ εἰπεῖν· ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν ἢ ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν, μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ φ

ἀξίως τοῦτον· ἀλλ' ὅσῳ αὖ ἐλάττονι καὶ ἀπηκριβωμένως λεχθῇ, τοσούτῳ μᾶλλον. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἧττον μάθοις, διὰ μὲν τὸ ἀπηκρίβθαι, μᾶλλον· διὰ δὲ τὸν ἐλίγῳ, θᾶττον γίνεται· δεῖ δ' ἀεὶ προσεῖναι ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, ἢ τὸ λεγόμενον ἀληθές, ἐὰν μὴ ὀλιγόλογον· ἔστι γὰρ τοῦ πλείονος ἔχειν· οἷον, ἀποθνήσκειν δεῖ, μαθεῖν ἀμελετήτορα· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. πρὸ ἀξίως δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ. ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν, μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. ὅσῳ δ' αὖ πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ μᾶλλον φαίνεται· οἷον, εἰ ἐξ ἀφορμάτων μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ διαδοῦ, καὶ ἀπηθῶς καὶ παίσασης. καὶ ἔχοι ἐπίρρησιν. εἰσὶ δ' ἐξ αἱ εἰρημέναι, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς ἄνω, αἰεὶ βιβασιμοῦσαι ὅπου πρὸ μεταφοραί· αἰεὶ γὰρ ἐν δυσὶν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά· οἷον ἡ ἀσπὶς φιάλη Ἄρεως, καὶ πῖξον φόρμιγξ ἄχορδος. οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν. τὸ δ' εἰπεῖν τὸ πῖξον φόρμιγγα, ἢ πρὸς ἀσπίδα φιάλην, ἁπλοῦν. καὶ εἰκάζουσι δ' οὕτως· οἷον, πυθικὴ αὐλητρὶς· λύκῳ ψακαζομένῳ εἰς μάσσον· ἄμφω γὰρ σωκάζεται. τὸ δὲ δύ, ὅταν μεταφορὰ ᾖ·

Ac forma quidem eadem elocutionis horum: verùm quò breuius, & oppositius prolata sint, eo probantur magis. Causa autem est, quòd perceptio, quia opponatur, est magis. At propter exiguitatem celerius fit. Oportet autem semper adesse, aut in quem dicitur, aut rectam dictionem, si quod dicitur, verum, & non inane futurum sit. Licet enim hæc seperatim habere, vt Mori oportet, nihil peccantem: sed non vrbanum. Dignum oportet ducere dignum: sed non vrbanum. Verùm si simul vtrumque habeat. Dignum enim mori, qui non sit dignus, quàm moriatur. Cæterùm quo pluræ habeat, eo vrbanius apparet, vt si nomina translatio sint, & translatio eiusmodi, & oppositio, & compar, & habeat actum. Iam verò imagines sunt; vt dictum est etiam in superioribus semper probatæ quodãmodo translationes; semper enim ex duobus ducuntur, vt ex proportione translatio: vt scutum dicimus, poculum est Martis: & arcus cithara sine chordis. Ac sic quidem dicunt non simplex. Dicere verò arcũ citharam, aut scutum poculum, est simplex. Et assimilant, sicut Simiæ tibicinem: lucernæ stillanti luscioſum: ambo enim contrahuntur. Benè autem est, cùm translatio ineſt,

Licet enim per imaginem dicere ſcutum poculū eſſe Martis: & parietinas attritum pannum domus. Et Niceratum dicere Philoctetem eſſe morſum à Pratye, vt aſſimulauit Thraſymachus videns Niceratum ſuperatum à Pratye in Rapſœdia. ſed alētem comam, & ſordidatum adhuc. Inquibus maximè exploduntur poëtæ, ſi minus rectè egerint etiamſi probentur. Dico autem, quando reddunt: vt apium diſtorta crura gerit. Vt Philammon ſub iugo concertans Coryco; & talia omnia imagines ſunt. Imagines autem tranſlationes eſſe, dictum eſt ſæpe: & prouerbia tranſlationes à ſpecie ad ſpeciem ſunt: vt ſi quos quaſi bonum capturus ipſum inuehat, deinde damnum accipiat: vt Carpathius inquit, leporem ambo enim, quod dictum eſt, paſſi ſunt. Ac vnde quidem vrbana ducantur, & quamobrem, fermè dicta eſt cauſſa. Sunt autem etiam probatæ ſuperlationes, tranſlationes, vt in ſuggillatum: Putaſſetis enim ipſum eſſe mororum calathum: rubrum enim ſuggillatum: ſed nimium admodum. Illud autem, Vt id, & id, ſuperlatio eſt locutione differens, vt Philammon ſub iugo decertat Coryco. Putaſſetis autem ipſum Philammonem eſſe pugnantem Coryco.

ἔστι γὰρ εἰκάσαι ἡ ἀσπίδα, φιάλῃ Ἄρεος· ἢ τὸ ῥεῖπτον ῥάκει σὶκίας· ἢ τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτῃ εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος, ὥσπερ εἴκασε Θρασυμάχος ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα ἔτι καὶ αὐχμηρόν. ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ δῶ, καὶ ἐὰν δῶ δύσκαμπτα. λέγω δ' ὅταν ἀποδιδῶσι.

Ὥσπερ σέλινον ἥλαι τὰ σκέλη ἔχει.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κορύκῳ. ἃ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. αἱ δ' εἰκόνες, ἵνα μεταφοραί, εἰρηται πολλάκις. καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ὅτι εἶδός εἰσιν· οἷ, αὖ λις ὡς ἀγαθὸν πεφυκὸς αὐτὲς ἐπαγάγηται εἶτα βλάξῃ, ὡς ὁ Καρπάθιός φησι τὸν λαγῶ· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν. ἔχει μὲν οὖν τὰ αἰτία λέγεται, καὶ διόλου, ὀλιγάκις εἴρηται τὸ αἴτιον. εἰσὶ δ' καὶ ὑπερβολαί, μεταφοραί· οἷ εἰς ὑπώπιασμένον· ὥσπερ γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τὰ λαρον· ἐρυθρὸν γὰρ τὸ ὑπώπιον. ἀνὰ τὸ καὶ σφόδρα. τὸ δ' ὥσπερ τὸ καὶ τὸ, ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα.

Ὡς ὁ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κορύκῳ ὠθήσει αὖ αὐτὸν Φιλάμμωνα εἶναι μαχόμενον τῷ Κορύκῳ.

Ὡς ἀληθῶς σκέλη τὰ σκέλη φορεῖν, οὐκ ἔγωγε ἡγοῦμαι· σκέλη δὲ σκέλη, ἀλλὰ σκέλη ἔχει ὥσπερ ἔλαι. εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις. σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσι. διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα.

Οὐκ ἄμοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε,

Κύριλλα δ' ἐγὼ γαμέω Ἀγαμέμνονος ἀτρεΐδαο,

Οὐδ' εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐείζοι,

Ἔργα δ' Ἀθηναίης γλαυκώπιδι ἰσοφαρίζοι. χαίρουσι δὲ μάλιστα τούτοις οἱ ἀττικοὶ ῥήτορες· διὸ πρεσβυτέροις λέγουσιν ἀπρεπές.

Vt apium diſtorta crura ferre. Putabam autem non crura, ſed apia habere: ſic diſtorta ſunt. Ac ſunt ſuperlationes pueriles: vehementius enim aperiunt. Quamobrem qui iraſcuntur, eas dicunt maximè. Neque ſi mihi tot det, quot arenáque puluíſque, Filiam non duco, Agamemnonis Atridæ. Neque ſi cum aurea Venere pulchritudine contendat, operibus verò cum Minerua. Vtuntur autem maximè hac Attici oratores. Quamobrem ſeni dicere indecorum.

ΚΕΦΑΛ. ιβ'.

Δεῖ δὲ μὴ λελῆθέναι, ὅτι ἡμῖν ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις· ἡ γὰρ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική. ἡ δὲ διαλογικὴ καὶ δικανική. ἄμφω δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι· τὸ μὲν γὰρ ὅτι ἐστὶν ἐπανορθῶσαι· τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἂν ἃ βούλῃ μεταδοῦναι τοῖς ἀκούουσι. ὅσα πάσχουσιν οἱ μὴ ὑποκεκριμένοι γράφειν. ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν, ἡ ἀκριβεστάτη· ἀγωνιστικὴ δὲ, ἡ ὑποκριτικωτάτη. τούτων δὲ δύο εἴδη· ἡ μὲν γὰρ, ἠθικὴ· ἡ δὲ, παθητική· διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τοιούτοις τοῖς δράμασιν ἁρμόττουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοιούτους τοὺς ὑποκριτάς.

CAPVT XII.

OPortet verò non latere aliam vnicuique generi conuenire elocutionem Non enim eadem aſcriptionis, & contentionis eſt. Neque concionis, & iudicij: vtrumque autem neceſſe eſt ſcire. Illud enim eſt emendatam elocutionem ſcire: hoc verò non cogi tacere, ſi quid velit communicare cum alijs, quod patiuntur illi qui neſciunt ſcribere. Eſt autem elocutio ſcriptionis exactiſſima. Contentionis verò cum actione maximè coniuncta. Huiuſque duæ ſunt ſpecies, morata vna: affecta altera. Quamobrem & actores talia dramata ſequuntur: & poëtæ tales.

Verſantur verò in manibus qui leguntur, & Chæremon: accuratus enim, vt orationum ſcriptor: & Licymnius inter Dithyrambicos Et, ſi inter ſe comparentur, quæ ſunt ſcriptorum in contemptionibus, anguſtæ apparent: quæ oratorum benè habitæ, vulgares in manibus. Cauſſa autem eſt: quòd in contentione conueniunt. Quare etiam quæ actione valent, ablata actione non obeuntia ſuum munus, apparent inſulſa. Vt & diſſoluta & ſæpe idem dicere in ſcriptione rectè repudiatur: in contentione verò etiam oratores vſurpant Id enim actione valet. Neceſſe verò eſt immutare idem dicentes, quod viam facit actioni. Iſte autem eſt, qui expilauit vos. Iſte eſt, qui decepit. Iſte eſt, qui poſtremum prodere conatus eſt, vt Philemon hiſtrio fecit in anaxandridæ Gerontomania, cùm loquitur Rhadamanthus, & Palamedes. Et in prologo Piorum, illud, Ego, Si enim quis hæc nõ adiuuet actione, ſit is, qui trabem geſtat. Et diſſoluta eodem modo: Veni, Occurri, Rogaui. Neceſſe enim eſt actione adiuuare, & non quemadmodum qui vnum dicit, ijſdem moribus & tono dicere. Præterea habent proprij aliquid diſſoluta, in æquali enim tempore multa videntur dicta eſſe.

βαστάζονται ἢ οἱ ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὴς γάρ, ὥσπερ λογογράφος. καὶ Λικύμνιος ἐν διθυραμβοποιοῖς· καὶ ὡδὶ διαβαλλόμενοι οἱ μὲν ἐν τοῖς ἀγῶσι φαίνονται· οἱ δὲ ἐν ῥητόρων οὐ λεγόμενοι, ἰδιωτικοὶ ἐν τοῖς χρεών. ἄπορον δέ· ἔοικε γὰρ ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττειν· διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφαιρουμένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῆς ἔργον, φαίνεται βάθη· οἷον καὶ τὸ ἀσυνδέτα· καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. ἀνάγκη δὲ μεταβάλλοντα τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὥσπερ ὡς ἀδικεῖ τὴν ὑποκρίνεσθαι· ἕτος ὅδε ἐστὶν ὁ κλέψας ὑμᾶς· ἕτος ὅδε ἐστὶν ὁ ἐξαπατήσας· ἔτι δὲ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. οἷον ἐν Φιλήμονι ὁ ὑποκριτὴς ἐποίησεν ἐν τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης. καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Ὁσιέων, τὸ Ἐγώ· εἰ γὰρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνοιτο, γίνεται ἀδοκὰ φέρων. καὶ τὰ ἀσυνδέτα ὡσαύτως· ἦλθον, ἀπέτισα, ἐδεόμην· καὶ ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἐν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἦθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. ἔτι ἴδιόν τι καὶ ἀσυνδέτα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι·

ὁ γὰρ συνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά· ὥστε ἐὰν ἀφαιρεθῇ, δῆλον ὅτι πεπαυμένον ἔσται τὸ ἓν πολλά. ἔχω οὖν αὔξησιν· ἦλθον, διῆλθον, ἱκέτευσα πολλά. δοκεῖ δ' ὑποφαίνειν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί. τοῦτο δ' βλέπει ποιεῖν καὶ Ὅμηρος, ἐν τῷ,

Νιρεὺς δ' αὖ σύμηθεν, Νιρεὺς Ἀγλαΐης,

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος.

δῆλον· ἐπεὶ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀναγκη καὶ πολλάκις εἰρῦσθαι. εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ. ὥστε πυξίνην ἄπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ μνήμῃ πεποίηκεν, οὐδὲν μᾶλλον ὕστερον αὐτῆ λόγον ποιησάμενος. εἰ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ἡ ὁ ὄχλος, πορρωτέρω ἡ θέα· διὸ τὰ ἀκριβῆ παρέργα καὶ χεῖρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις· ἡ δὲ δίκη, ἀκριβέστερον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐν κριτῇ· ἐλάχιστον γὰρ ὄχλου ἐν ἰατρικοῖς· εὐσυνόπτου γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τῷ πράγματος, καὶ τὸ δημόσιον, καὶ ὁ ἀγὼν ἅπασιν. ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες· καὶ ὅσοι μάλιστα ὑποκρίσεως

Nam coniunctio vnũ facit, ea quæ sunt multa. Quamobrẽ si auferatur, manifestum est fore id, quod vnũ est, multa è conuerso. Habet igitur amplificationem, veni, Narraui, Supplicaui, multa sunt. Videtur autẽ negligere, quæcunq; dixi, quęcunque aio. Atq; id vult facere etiam Homerus in illo: Nireus autem ex Simo: Nireus Aglaiæ filius: Nireus, qui pulcherrimus, de quo enim multa dicta sunt, necesse est & sæpe eum dictum esse. Si igitur & sæpe, etiam multa videntur. Quare amplificauit, cùm semel eum meminerit, propter fallaciam: & memoriam prodidit, etiamsi haud quaquam posterius de ipso sermonem habuerit. At deliberatiua quidem elocutio, etiam omninò similis est vmbratili picturæ. Quo enim amplior fit turba, eo longius spectatur. Quamobrem quæ exquisita sunt, superuacanea, & peiora apparent in vtrisque Iudicium verò accuratius est. Præterea maiorem curam requirit, quod ad vnum iudicem pertinet. Minimum enim est in oratoriis: quia magis conspici potest, quod est proprium rei, & quod alienum. Ac contentio abest, vt sincera iudicatio fit. Quamobrem non iidem in omnibus ijs probantur oratores: verùm vbi maximè est opus actione,

ibi minimùm diligentia requiritur: hoc autem, vbi voce: & maximè, vbi magna. Ac demonſtratiua quidem elocutio ſcriptioni accommodatiſſima eſt: opus enim ipſius eſt lectio. Secundo autem loco eſt iudicialis. Diuidere verò elocutionem, vt ſuauem oporteat eſſe, & magnificam, manè eſt. Cur enim magis, quam temperantem & liberalem, & ſi qua alia eſt morum virtus? Nam, vt ſuauis ſit, facient profectò ea, quæ dicta ſunt, ſi modò rectè definita eſt virtus elocutionis. Cuius enim rei cauſſa oportet perſpicuum, & non humilem eſſe, ſed decoram? ſi enim pugatoria eſt, non eſt dilucida: neque, ſi conciſa: ſed profectò medium conuenit, & ſuauem, quæ dicta ſunt efficient, ſi benè ſint temperata: vſitatum & peregrinum & rhythmus, & appoſitum ad perſuadendum ex decoro. Ac de elocutione quidem dictum eſt, & communiter de omnibus, & ſingillatim de vnoquoque genere.

ὠφῶῦαι ἥκιστα ἀκρίβεια ἐνι. πῶς δ', ὅπου φαῦλος, ἢ μάλιστα ὅταν μεγάλης. ἡ μὲν οὖν ὑποδυκτικὴ λέξις, γραφικωτάτη. τὸ δὲ ἔργον αὐτῆς, ἀπάγωσις. δευτέρα δ', ἡ δικανική. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ ἢ μεγαλοπρεπῆ, οὐδὲν ἔργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα ἢ ἐλευθέριον, ἢ εἴ τις ἄλλη ἠθικὴ ἀρετή· τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι, ποιήσει δῆλον ὃ λέγω τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ λέξεως· πάντως γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ εἶναι μὴ ταπεινὴν δέ, δηλοῖ πρέπουσαν· οὔτε γὰρ ἀδόλεκτον, οὐ σαφῆς, οὐδὲ μὰ συμπεμπτικήν· δηλοῖ δὲ τὸ μέσον ἁρμόττει. ἢ τὸ ἡδεῖαν, ἔσται εἰρημένα πειθοῖ, ἐὰν δὲ μιχθῇ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὸν, ἢ ὁ ῥυθμὸς, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. ἐκ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται καὶ πόσα ἐκ ἀπάντων, καὶ ἰδέαι ἐκ ἕκαστον γένους. λοιπὸν δ', ἐκ τάξεως εἰπεῖν.

CAPVT XIII.

RElíquum eſt, vt de diſpoſitione dicamus. Sunt autem orationis duæ partes. Neceſſarium enim eſt, & rem dicere, qua de agitur, & eam demonſtrare.

ΚΕΦΑΛ. ιγ'.

ΕΣτι δὲ τῆς λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ τὸ, περὶ οὗ λέγει ἐκ ἐκ ἐκ

γὰρ ἀποδεικνύων, τὸ ἀποδείκνυσι· ἢ ὁ προλέγων, ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖξαι προλέγει. πύτων οὖ, τὸ μὲν, πρόθεσις ὅτι· τὸ δὲ, πίστις. ὥσπερ δὲ εἴπις δύο εἰσὶ, ὅ τε μὲν, πρόβλημα· τὸ δὲ, ἀπόδειξις. τοιοῦτο δὲ διαιροῦσι γένοιος· διήγησις γὰρ τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ὅδιν. ὑποθετικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ, πῶς ἐνδέχεται τῆ διήγησιν εἶναι λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν αἰτιάσιον, ἢ ὑπόλογον τῷ ἀποδεικτῶν. προοίμιον δὲ καὶ ἀντιπαρβολὴ, καὶ ἐπανόδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνεται, ὅταν αὐτοψία ἦ· καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ἡ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ὑπόλογος. ἔτι, εὐδὲ δικανικοῦ πάντες, ἐν οἷς ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰρ τῆ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. ἀναγκαῖα ἄρα μόρια, πρόθεσις, καὶ πίστις. ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πίστις, ὑπόλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν αἰτιάσιον, τῆ πίστεών ὅτι· ἐν ᾗ ἀντιπαρβολὴ, αὔξησις τῆ αὐτῆ, ὥσπερ μέρος τι τῆ πίστεως· ἀποδείκνυσι γὰρ τι ὁ ποιῶν. πῶς

Quare, vt dicens non demonſtret, aut demonſtret non prius dicens, fieri non poteſt. Nam demonſtrans aliquid demonſtrat: & præeloquēs cauſſa demōſtrandi præloquitur. Horū autem illud propoſitio eſt: hòc fides: quemadmodum ſi quis diſtingueret: illud quidē problema: hoc verò demōſtrationem eſſe, Iam verò diuidunt ridiculè, Narratio enim iudicialis orationis ſolius eſt: demonſtratiuæ autem, & deliberatiuæ quomodo contingit narrationē eſſe, qualem dicunt? aut quæ ſunt contra aduerſarium? aut peroratiōnē demonſtratiuarū? Proœmiū verò, & aduerſa collatio, & repetitio in deliberatiuis tunc fit, cum contradictio adſit. Etenim accuſatio & defenſio ſæpe adhibentur: ſed nō quatenus conſultatio eſt. Quin peroratio etiā non eſt iudicialis omnis, vt ſi parua oratio ſit, aut res facilè ſub memoriam cadat. Contingit enim ex longitudine amputari. Neceſſariæ igitur particulæ ſunt propoſitio, & fides. Ac propriæ quidem hæ: plurimæ verò proœmium, propoſitio, fides, peroratio. Quæ enim contrà aduerſarium ſunt, ad finem pertinent. Et aduerſa collatio amplificatio eſt eorum, quæ ſua ſunt, vt loco partis cuiuſdam eam contineat fides: demonſtrat enim aliquid faciens hoc:

ſed non procemium : neque peroratio : verùm in memoriam redigit. Erit igitur, ſi quis has diuidat, vt faciebant ſectatores Theodori : narratio altera, & ſupernarratio, & prænarratio, & refutatio, & ſuperrefutatio. At oportet eos, qui formam aliquam dicunt, & differentiam, nomen ponere. Alioqui fit inane, & nugatorium : vt Licymnius facit in arte. Irruptionem nominans, & Aberrationem, & Ramos,

ἀλλ' ὑ τὸ προοίμιον, ὑδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμμνήσεις. ἔσται οὖν, αἴ τις τὰ τοιαῦτα διαῤῥῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἑτέρα, καὶ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος. δεῖ δ' εἰδέναι ἃ λέγοντα καὶ διαφοράς, ὄνομα τιθέναι. εἰ δὲ μή, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λικύμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπονυμάζων ὀνομάζων, καὶ ἐκπλάσεις, καὶ ὄζους.

CAP. XIV.

AC procœmium quidem eſt principium orationis : vt in poëſi Prologus : & in Auleſi Proaulium : omnia enim principia hæc ſunt, & tanquam viæ munitio inuadenti. Ac eſt quidem proaulium ſimile demonſtratiuarum procœmio. Et enim tibicines quodcunque poſſunt canere, id præcinentes copulant cum endoſimo : & in demonſtratiuis orationibus oportet ſic ſcribere : quidquid enim velit, ſtatim dicentem adnectere, & copulare : cuius rei omnes faciunt exemplum Iſocratis in encomio Helenæ procœmium. Nihil enim propinqui eſt contentioſis, & Helenæ. Simul verò etiam ſi digredietur, conuenit non totam orationem vnius generis eſſe.

ΚΕΦΑΛ. ιδ'.

ΤΟ μὲν οὖν προοίμιον, ἔστιν ἀρχὴ λόγου· ὥσπερ ἐν ποιήσει πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ἕως τοῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον, ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ, ὅ, τι ἂν δύνωνται ἐχέσται αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες, συνῆψαν τῷ ἐνδόσιμῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ, τι γὰρ ἂν βούληται δεῖν ἐπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι· ὅθεν πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὴν τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον. οὐδὲν γὰρ οἰκεῖον ἐστὶν ἀρχὴ τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. ἅμα δ' ἂν καὶ ἐκπέσῃ, ἁρμόττῃ μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοί-

δῆ τεῖ). λέγεται δὲ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια, ἐξ ἐπαίνου, ἢ ψόγου· οἷον Γοργίας ἐν τῷ Ολυμπικῷ λόγῳ, Ὑπὸ πολλῶν ἀξίοι θαυμάζεσθαι, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς παναγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δ' ψέγει, ὅτι, Τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς δωρεὰς ἐτίμησαν· τοῖς δὲ φρονοῦσιν, οὐδὲν ἆθλον ἐποίησαν. καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν. διὸ καὶ αὐτὸς Αριστείδην ἐπαινεῖ· ἢ τοὺς τοιούτους, οἳ μήτε δι' ἀδοκιμοσίαν μή τε φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἀφανεῖς, ὥσπερ Αλέξανδρος ὁ Πριάμου· σῶσαι γὰρ συμβουλεύει. ἔτι δὲ ὁπόθεν τῶν δικανικῶν προοιμίων· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὁπόθεν πρὸς τὸν ἀκροατήν, εἰ δεῖ πρόχειρόν τι λέγειν, ἢ δεῖ χαλεπόν, ἢ δεῖ περιλλημμένην πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν· οἷον Χοιρίλος,

Νῦν δ' ὅπα πάντα δέδαεται.

τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια, ὁπόθεν τούτων· ἐξ ἐπαίνου, ὁπόθεν ψόγου, ὁπόθεν προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ὁπόθεν τὸν προὸς τὸν ἀκροατήν· δεῖ δὲ ἢ ξένια, ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ οἰκεῖα τῇ ὑποθέσει τῷ λόγῳ· τὰ δὲ τῶν δικανικῶν προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι τοῦτο δικάζεται ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυραμβικῶν,

Ducuntur autem demonſtratiuarum proœmia, ex laude, aut vituperatione: vt Gorgias in Olympica oratione: Ob multa digni ſunt, qui ſuſpiciantur, ô viri Græci. Laudat enim conciliabula cogentes. Iſocrates verò vituperat, quòd corporum quidem virtutes donis honorarunt: at prudentibus, nullum præmium conſtituerunt. Et à deliberatione, vt, Oportet probos honorare. Quamobrem & ipſe Ariſtidem laudat. Aut tales: qui neque celebres ſunt: neque improbi: ſed quicunque cùm probi ſunt, obſcuri ſunt vt Alexander, Priami filius Hic enim deliberat. Præterea verò ex iudicialibus proœmijs: hoc eſt ex ijs, quæ referuntur ad auditorem, ſi de re præter opinionem, habeatur oratio, aut de difficili, aut de peruulgata, vt veniam dent: quemadmodum Chœrillus. Nũc verò cùm omnia iam vulgata. Ac demonſtratiuarũ quidem ducuntur proœmia ex his: ex laude, ex vituperatione: ex ſuaſione & diſſuaſione, ex ijs quæ referuntur ad auditorem. Oportet verò aut aliena, aut propinqua eſſe endoſima orationi. Ad iudicialis proœmia aſſumendum eſt idem valere, quod dramatum valent prologi, & Epicorum proœmia. Nam quæ ſunt Dithyramborum,

ſimilia ſunt demonſtratiuis. Propter te, & tua dona, ſiue ſpolia. In logis autem, & Epicis ſpecimen eſt orationis, vt prouideant, de quo ſit oratio & non ſuſpenſa ſit mentis agitatio: quod enim indefinitum eſt: cogit vagari: qui igitur dat, vt in manus principium, facit, vt hærens ſequatur orationem. Ob id Iram Diua cane, Dic mihi Muſa virum. Præcipe mihi ſermonem alium, vt ex Aſia venit in Europam bellum magnum. Et Tragici indicant in dramate: quamuis non ſtatim, vt Euripides, ſed in prologo tamen indicat, vt etiam Sophocles: Mihi pater fuit Polybus, Et Comœdia ſimiliter. Ac maximè quidem neceſſarium munus proœmij, & proprium eſt hoc, indicare finem cuius gratia fit oratio. Quamobrem ſi manifeſta ſit, & parua res, non eſt vtendum proœmio. Aliæ verò formæ, quibus vtuntur, medicamenta ſunt & communia Ducuntur verò hæc tum ex dicente, tum ex auditore, tum ex re, tum ex aduerſario. Ab ipſo quidem & aduerſario, quæcunque valent ad criminationem ſoluendam, & obijciendam. Sunt autem hæc non ſimiliter. Nam defendenti quidem primùm ſunt ea, quæ pertinent ad criminationem.

ὅμοια τῆς ὑποκρίσεως.

Διὸ οἱ δὲ πὰ δῶρα εἴπερ σκῦλα, ὧν ἡ δεῖξις λόγοις δὲ ἔπεσι δεῖγμα ὅτι τοῦ λόγου, ἵνα προείδωσι περὶ οὗ ἦ ὁ λόγος, ἡ μὴ κρίνωσι ἢ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον πλανᾷ. ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς πλοῦ χεῖρα πλοῦ ἀρχὴν, ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. διὰ τοῦτο,

Μοῦσα θεὰ μοι ἔνεπε μοῦσα.

Ἀείδε μοι ἔπειτα μοῦσα.

Ἤγειό μοι λόγον δεῦρο, ὅπως

Ἀσίας ἀπὸ γαίης

Ἤλυθεν εἰς Εὐρώπην πόλεμος

μέγας.

ἡ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι πρόδηλον τὸ δρᾶμα καὶ μὴ ὅλως, ὥσπερ Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ δὲ Σοφοκλῆς·

Ἐμοὶ πατὴρ μὲν ἦν Πόλυβος.

ἡ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως· τὸ μὲν οὖν διαλῦσαι ὅπου ἔργον τοῦ προοιμίου δὲ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι πρὸς τί πέρας ἕνεκα ὁ λόγος· διόπερ δεῖ σαφὲς εἶναι ἢ μικρὸν τὸ προοίμιον, ὅ χρηστέον προοιμίῳ· τὰ δὲ δῆλα εἰδὴ εἰς χεῖρα ἴασι, ἰατρεύματα ἡ κοινά. λέγεται δὲ ἔξω πα, ἐκ τοῦ λέγοντος, ἢ τοῦ ἀκροατοῦ, ἢ τοῦ πράγματος, ἢ τοῦ ἐναντίου. πρὸς αὐτὸ μὲν ἢ τὸ ἀπολογεῖσθαι, ὅσα πρὸς διαβολὴν λύσαι δὲ πάντα. ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως

λέγε-

ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ, πρῶτον δεῖ πρὸς διαβολὴν κατηγοροῦντι δὲ οὐ πάνυ ἀπόλογον. διὸ δεῖ ἐκλύειν τὸν ἑαυτοῦ ἀπολογούμενον. ὅταν μὲν οὖν εἰσάξῃ αὐτὸν, ἀναγκαῖον αἰτιᾶσθαι τὰ κωλύοντα· ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τὴν δὲ διαβάλλοντα, ἐν τῷ ἀπολόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύσωσι μᾶλλον· τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, ἢ τὸν αὐτὸν ποιῆσαι, ἢ ὀργίσαι, ἢ ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν ἐπιεικῆ, ἢ ἐναντίον· ἁ γὰρ ἀεὶ συμφέρῃ ποιεῖν πρόσεστι. διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν εἰς δὲ θυμὸν ἅπαντα ἀνάγειν, ἐὰν ᾖς βέλτιστος καὶ τὸν ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· πρόσεχοι γὰρ μᾶλλον τύποις. πρόσεστι δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἐνδόξοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. διὸ δεῖ ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικοὺς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούονται. ἐπὶ αὐ μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐκ δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλαιῶδες. ἔτι, τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινόν, ἐὰν δέῃ·

Accuſanti verò in peroratione. Quamobrem autem non eſt incertum. Defendentem enim, cùm illaturus eſt ſeipſum, neceſſarium eſt remouere quæ obſtant. Quare ſoluenda eſt primùm criminatio. Calumnianti verò in peroratione calumniandum, vt meminerint magis. Quæ verò referuntur ad auditorem, ex eo, vt beneuolus fiat & iratus: interdum verò etiam attentus, aut contrà. Non enim ſemper prodeſt facere attentum. Quamobrem multi ad riſum conantur adducere. Ad docilitatem omnia perducet, ſi quis velit, etiam cùm probus appareat. Attendunt enim magis hos. Attenti verò redduntur magnis, proprijs, admirabilibus, iucundis. Quamobrem oportet indicare, de his orationem haberi. Sin autem non attentos velimus reddere, dicemus parum eſſe, nihil ad illos pertinere, moleſtum eſſe. Oportet verò non latere, omnia eſſe extra orationem talia. Nam ad improbum referuntur auditorem, & quæ ſunt extra rem, audientem, quoniam ſi non talis ſit, nulla de cauſſa opus ſit proœmio niſi vt rem dicat ſummatim, vt habeat tãquam corpus, caput. Præterea attentum facere omnium partium eſt commune, ſi opus ſit,

vbicunque enim languescunt magis, quàm incipientes. Quare ridiculum est in principio collocare, cùm maximè omnes attendentes audiunt. Quare vbi si occasio, dicendum est. Et mihi adhibete animum. Neque enim magis meum, quàm vestrum. Et, Dicam enim vobis rem, qualem nunquam aliàs audistis, atrocem, aut sic admirabilem. Hoc autem est, vt dixit Prodicus, cùm dormitant auditores inferre aliquid demonstrationis quinquaginta drachmarũ ipsis. Esse autem hæc ad auditorem non quatenus auditor est, patet. Omnes enim aut criminantur, aut metus dissoluunt in procœmijs Rex, dicam quidem, non quanto studio, Quid procœmiaris? Et malam caussam habentes, aut qui habere videntur: vbique enim melius est versari, quàm in caussa. Quamobrem serui haudquaquam interrogata dicunt, sed, quæ circum sunt: & procœmiantur. Atque vnde benevolos oporteat efficere, dictum est, & aliarum vnaquæque rerũ talium. Quoniam verò probè dictum est, Da me ad Phæaces amicum venire, aut miserandum, hæc oportet duo intueri. In demõstratiuis verò oportet facere, vt collaudari putet auditor: aut se, aut genus, aut studia ipsi⁹, aut alio aliquo modo.

παντα χοῦ γὰρ ἀϊᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμθοι. διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ ἔπῃν, ὅτι μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον· καὶ μοι προσέχετε τὸν νοῦν· ὑμῖν γὰρ μᾶλλον ἐμοὶ, ἢ ὑμέτερον· καὶ, ἐρῶ γὰρ ἡμῖν, οἷ οὐδεπώποτε ἀκηκόατε λόγον, ἢ ὅπω θαυμαστόν. τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυσταζουσιν οἱ ἀκροαταὶ, παρεμβαλεῖν τι πραγμα αὐτοῖς. ὅτι δεῖ τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ἥκιστα δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβοις ἀπολύουσιν ἐν τοῖς προοιμίοις.

Ἀναξ, ἐρῶ μὰ, οὐχ ὅπως ἀποδῆς ὑπο,

Τί φροιμαίζῃ.

Δεῖ δὲ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· παντα χοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. διὸ οἱ δοῦλοι, ἃ ἐρωτῶμθα λέγουσιν, ἀλλὰ περὶ κύκλῳ, καὶ προοιμαίζονται· πόθεν ἡ δύνοις δεῖ ποιεῖν, εἰρηται καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων· ἐπὶ δὲ θοῦ λέγεται,

Δὸς μ' ἐς φοίνικας φίλον ἦμαρ ἰδεῖν, πύστον δεῖ δύο σκοπεῖσθαι. ἐν ᾧ τῆς ὑπολήψεως δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος, ἢ διανοήματ' αὐτῶ, ἢ ἄλλως πως·

ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, φησίν, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίοις ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις. ἔστι δὲ τὰ δημηγορικοῦ οὐκ ἐν τῷ δικανικῷ γένει ὄντα, φύσει δὲ οὕτως ἔχει· ἐν γὰρ τούτοις ἧττον ἴσασι. καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτόν, ἢ τοῖς ἀντιλέγουσιν, ἢ ἐὰν μὴ ἡλίκον βούλει ὑπολάμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ὑπολύεσθαι ἀνάγκη, ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. τούτων δὲ ἕνεκα, προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ· τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγωγίσας, οὐδὲ προανακινήσας, εὐθὺς ἀρχῆται, Ἠλις πόλις εὐδαίμων.

Quod enim dicit Socrates in Funebri, verum est, Non esse difficile Athenienses apud Athenienses laudare, sed apud Lacedæmonios. Quæ verò sunt deliberariuæ orationis ex generis iudicialis orationibus sunt. Natura enim talis oratio minimè illa habet. Etenim & de quo agatur sciunt, & nulla de causa res indiget proœmio, nisi propter ipsum, aut contradicentes, aut si non quantum velis existiment, sed aut maius, aut minus. Quamobrem aut criminari, aut criminationem depellere necesse est, & aut augere, aut extenuare. Horum autem causa proœmio indiget, aut ornatus gratia, quòd abrupta videâtur nisi illud habeant. Eiusmodi enim est Gorgiæ Encomiũ in Eleos: nullo enim connixu nullóque motu antè adhibito confestim incipit, Elis ciuitas beata.

ΚΕΦΑΛ. ιε'.

CAPVT XV.

Περὶ δὲ διαβολῆς, ἐν μὲν τῷ ἔξω ὧν δεῖ ἃς ὑποληψιν συκοφαντῆσαι· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰ πόντος πυρός, εἴτε μή· οὐδὲ τοῦτο καθόλου. δηλος ὅτος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστι, ἢ ὡς οὐ βλαβερόν, ἢ οὐ τοσοῦτο, ἢ ὡς οὐ πονηκὸς τοῦτο, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα.

De criminatione autem vnum est: ex quibus aliquis opinionem malam detraxerit: nihil enim differt, dicenteé aliquo, an non. Quare hoc in vniuersum est. Alius locus, tanquam ijs, de quibus cõtrouersia est, occurrere, aut, Non esse: aut, Non noxium: aut nõ huic: aut, non tantopere, aut, Non iniustum, aut, Non magnum.

ant Non turpe, aut non habens magnitudinem De his enim controuersia est, vt Iphicrates aduersus Nausicratem: affirmauit enim se feciſſe: quòd is dicebat, & nocuiſſe: ſed non iniuſtè egiſſe. Aut compenſare eum, qui iniuſtè agit, ſi noxiũ, at honeſtum ſi moleſtum, at vtile: aut aliquid aliud tale. Alius locus, eſſe erratum, aut infortunium, aut neceſſarium, vt Sophocles dixit, ſe tremere: non quemadmodum calumnians dicit, vt videretur ſenex, ſed ex neceſſitate. Neque enim volenti ſibi eſſe annos octoginta. Et compenſare, cuius gratia, quod non nocere voluit, ſed hoc, & non illud, quod criminatus eſt feciſſe: contigit autem nocere: iuſtum verò eſſet, aduerſus me odium eſſe, ſi, vt id fieret, commiſiſſem. Alius, num ſimul teneatur criminans aut nunc, aut priùs, aut ipſe, aut ſuorum aliquis. Alius, num alij ſimul tenentur, quos confitentur non affines eſſe criminationi vt ſi purus adulter eſt, igitur & ille, & ille. Alius, num qui criminatur, alios criminatus ſit, aut alius ipſos, aut ſine criminatione ſuſpecti fuerint, vt ipſe nunc, qui reperti ſint non affines culpæ. Alius ex contrario criminantẽ criminari. Abſurdũ enim eſt, ſi ipſe indignus ſit fide, eius fore ſermones fide dignos.

ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· πρὸς μὲν γὰρ Τιμόθεον ὁ ἀμφισβήτησις· ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὁ ἔλεγε· καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδίκως· ἢ αὖ ἀντικατηγορεῖσθαι ἀδικοῦντα, εἰ βλαβερόν· ἀλλὰ καλὸν, εἰ λυπηρόν· ἀλλ' ὠφέλιμον, ἢ μὴ πρὸς Τιμόθεον. ἀλλος τόπος, ὡς δεῖν ἀμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον· ὃ Σοφοκλῆς ἔφη, τρέμειν ὑπ' ὠς ὁ βλασφημῶν ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· ἢ γὰρ ἑκουσίῳ εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. Ἢ ἀντικατηγορεῖσθαι τὸ δι' ἕνεκα, ὅτι μὲ βλάψαι ἠβούλετο, ἀλλὰ τόδε, ἢ μὲ τοῦτο ὃ διεβάλλετο, ποιῆσαι· συμβῆναι δὲ βλαβῆναι. δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο ἠμύνατο, ἐποίουν. ἄλλος, εἰ ἐμαρτυρεῖτο νῦν ὁ βλασφημῶν, ἢ τοῦ, ἢ τοῦτον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἑταίρων. ἄλλος, εἰ ἐμαρτυρήθησαν οὓς ὁμολογοῦσι μὴ οἰκείους εἶναι τῇ βλασφημίᾳ· ὅτι, εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μιχθείς, ἢ δεῖνα, καὶ ὁ δεῖνα ὁρᾶ. ἄλλος, εἰ ἄλλος ἐβλασφήμει, ἢ ἄλλος αὐτὸν, ἢ αὖθις βλασφημῆς ἐπαγγέλλοιτο, ὥσπερ αὐτὸς τοῦτο, ὃ πεφήνασιν οὐκ ἔτυχον ἄλλος ὂν τῷ μὴ βλασφημῆσαι ἢ βλασφήμησαντα· ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, ὅτι πονηρός ἐστιν, πιστὸς

ψος, εἰ γένοιτο κρίσις· ὡς καὶ Εὐριπίδης πρὸς ὑγιαίνοντα ἐν τῇ αἰδοῖ κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβοῦς ἔχει ἐπίνοιαν κελεύων ὀμνύειν· Ἡγλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος· ἔφη δὲ αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ὀκτὼ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν δώσειν λόγον ἢ δώσειν, εἰ βούλοιτο κατηγορεῖν. ἄλλος, ὅτι τὸ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἠλίκον· καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ. κοινὸς δὲ ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ συμβολα λέγειν, οἷς ὁ μὲν Τεύκρῳ καὶ Ὀδυσσεῖ, ὅτι οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή· ὁ δέ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμου Τελαμών. καὶ ὅτι μὲν κατεῖπε τῶν κατασκόπων. ἄλλος, τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντα μικρὰ, μακρῶς ψέξαι· μέγα, σιωπῶμενος· ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προσόντα, ὀλίγα εἰς τὸ πρᾶγμα προσφέροντα ψέξαι· οἷόν τοι δὲ οἱ πανοῦργοι καὶ ἀδικώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τοῖς κακοῖς. κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλείοσιν ἕνεκα πρᾶγμα διαβλαβῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι, κακοηθέστερον δεῖ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντα· ᾧ δὲ ἀπολυθῆναι δεῖ τὸ βέλτιον· οἷς ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα πρὸς

Alius, ſi factum eſt iudicium, vt Euripides in Hygiænontem in Antidoſi accuſantem impietatis, vt qui fecit carmen, iubens peierare. Lingua iuranit, mens verò iniurata. Dixit enim iniuſtè agere, ex Dionyſiaco certamine iudicia in forum traducentem: ibi enim ſe reddidiſſe rationem, aut redditurum, ſi voluerit accuſare. Alius ex criminatione accuſare, quantum & id ſit: quod alia iudicia efficiat, & quod non credat rei. Communis autem ambobus locus eſt, notas dicere, vt in Teucro Vlyſſes, quòd affinis Priamo: Heſione enim ſoror: ille verò quòd pater inimicus Priamo, Telamon: & quòd non indicauit exploratores. Alius, criminanti, laudando rem paruam prolixè vituperare, magnam concisè, aut multa bona afferendo, quod ad rem pertinet, vnum vituperare. Tales autem ſunt artificioſiſſimi, & iniquiſſimi: bonis enim nocere conantur, miſcentes ipſa cum malo. Commune etiã eſt criminanti, & defendenti, quoniam idem contingit, plurium cauſſa geſtum eſſe, vt criminanti quidem depraua dum ſit in peius arripiendo: defendenti verò, in melius: vt quòd Diomedes Vlyſſem præcligis:

Aut ad alterius improbitatem. Ille autem respondit mihi, vbi ipse fuerit, futuros esse alios liberos: quod deficientes Ægyptios respondisse ait Herodotus. Aut quæcunque iucunda iudicibus. Defendenti autem minor est narratio. Controuersiæ verò sunt, aut non esse factum: aut, Non noxium esse, aut, Non iniustum, aut, Non tantum. Quare in re confessa non est insistendum: nisi quid ad illud pertinet, vt si factum est, at non iniustum. Præterea facta oportet dicere, quæcunque minimè, dum fiũt, aut miserationem, aut indignationem afferunt. Exemplum est Alcinoi apologus, qui apud Penelopen triginta versibus factus est. Et vt Phayllus Circulum. Et in Oeneo prologus. Ac moratam oportet narrationem esse; idque erit, si nouerimus, quid mores efficiant. Iam verò vnum est, præelectionem iudicare, cuiusdam autem modi sint mores eo quòd hæc cuiusdammodi sit. Et præelectio cuiusdammodi est, eo quod finis. Propterea enim non habent Mathematici sermones mores, quia ne præelectionem quidem. Nam cuius causa, non habent sed Socratici: de his enim dicunt. Alia morata sunt consequentia singulis moribus, vt, quòd simul dicens incedebat: declarat

ἢ θατέρου κακίαν. Ὁ δ' ἀποκρίνα τό μοι, ὅπου ἂν ἦ αὐτὸς, ἔσεσθαι ἄλλα παιδία· ὃ τοὺς ἀφυεστάμους Αἰγυπτίους ἀπεικάζειν φησὶν ὁ Ἡρόδοτος. ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. Ἁπλουμένῳ δ', ἐλάττων ἡ διήγησις. αἱ δὲ ἀμφισβητήσεις, ἢ μὴ γεγενῆσθαι· ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἄδικον, ἢ μὴ τηλικοῦτον· ὥστε οὐ τὸ ὁμολογούμενον διατεινητέον, ἐὰν μή πως εἰς ἐκεῖνο συμπίπτῃ, ὅτι εἰ πέπραχε, ἀλλ' οὐκ ἄδικον. Εἶτα πεπραγμένα δεῖ λέγειν, ὅσα μὲν πρὸς πάθος, ἢ οἶκτον, ἢ δεινωσιν φέρει. Παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅπου πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἔπεσι πεπίηται. Καὶ ὡς Φαΰλλος τὸν Κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος. Ἠθικὸν δὲ δεῖ τὸν διήγησιν εἶναι. ἔσται δ' τοῦτο, ἐὰν εἰδῶμεν ἃ ἦθος ποιεῖ. ἐν μὲν δὴ, τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποῖόν τι τὸ ἦθος, καὶ ποιὰ τινὰ τούτων. ἢ δὲ προαίρεσις ποιά τις τέλος· διὰ τοῦτο δὴ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' οἱ Σωκρατικοὶ περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. ἀλλὰ ἠθικὰ τὰ ἐπόμενα ἑκάστῳ ἤθει· οἷον ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζε· δηλοῖ γὰρ θρασύτητα

καὶ ἀγροικίαν ἤθους. καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγῃ, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προχειρίσεως. Ἐγὼ δ' ἐβουλόμην, καὶ προῃρούμην ἂν τοῦτο, κἂν εἰ μὴ αὐτίμως βίωτον· τὸ μὲν γὰρ, φρονίμου· τὸ δ', ἀγαθοῦ· φρονίμου μὲν γὰρ, ἐκ τῶν τὸ ὠφέλιμον διώκειν· ἀγαθοῦ δὲ, ἐκ τῶν τὸ καλόν. ἃ δ' ἄπιστον ἦν, ταῦτ' αὐτὰ ἀπλῶς λέγῃ· ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον τὸν ἀδελφὸν ἐκόμιζετο, ἢ ἀλόχους, ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα·

Μήτηρ δὲ καὶ πατὴρ, καὶ πατὴρ βεβηκότων,
Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, μὴ ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἃ πίστα λέγων, μηδ' ἃ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσι γὰρ μηδὲν προσδοκήσαντι ἐκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον· ἔτι, οὐκ ἴδιον παθητικῶν λέγῃ, ἀνηνύμενον δὲ τὰ ἐκόμενα, ἃ ἴσασι, καὶ τὰ ἰδία ἢ εἰπεῖν, ἢ ἐκείνῳ προσόντα· Ὁ δ' ὤχετό με νεανιεύμενος. καὶ ὡς φησὶ Κρατύλῳ Αἰσχίνης, ὅτι διασείων καὶ πᾶσιν χαρεῖν διασείων· πιθανὰ γὰρ· διὸ συμβολαὶ γίνεται τοῦτο· ἃ ἴσασιν ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασι. πλεῖστα δ' ἔξεστι λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου δῆλον.

Ὡς ἄρ' ἔφη, γρηὺς δὲ κατοχὴν ἐν χερσὶ προσῶπα·

enim audaciam, & rusticitatem morum. Et non tanquam ex mentis agitatione dicere, vt ij qui nunc sunt, sed tanquam ex præelectione. Ego vero volebam (etenim præeligerem id, etiam si non faceremquæstum) quod melius est. Illud enim prudentis est, hoc probi. Prudentis enim est, vt vtile persequatur: probi verò, vt honestum. Si verò fide carent, tunc causſam subiungere, vt Sophocles suppeditat exemplum ex Antigona, quòd chariorem fratrem haberet, quàm virum, aut filios. Nam eos fore, etiam si perierint: matre verò, & patre mortuis non frater vllus exoriri vnquam potest. Si verò non habeas causſam, at tibi nō esse occultum, se incredibilia dicere, sed natura talem esse. Neque enim credunt, aliud agere quenqnam sponte præter id, quòd vtile est. Præterea ex ijs, quæ afficiunt dicere, narrando & consequentia, & quæ sciunt, & quæ propria, aut illi adsunt. Ille verò abijt me respiciens, &, vt de Cratylo Æschines, quòd Exsibilans, & manibus explodens: apposita enim ad persuadendum, quia iudicia fiunt ea, quę sciūt, illorum, quæ nesciunt. Plurima autem talia assumere ex Homero licet. Sic ait: Anus verò obtendit manus faciei

quia lachrymare incipientes attrectant oculos. Et ſtatim inferas te ipſum cuiuſdammodi, vt talem intueantur, & aduerſarium latens autem facias. Facilè verò eſſe, perſpicere oportet ex nunciantibus, de quibus enim nihil ſcimus, tamen de ijs concipimus ſuſpicionem aliquam. Ac multis in locis narrare, & quandoque non in principio. In deliberatione minimè narratio eſt: quia de futuri nemo narrat. Verùm ſi narratio fuerit præteritorum erit, vt recordati illorum, meliùs conſultent de ijs, quæ poſteriùs erunt, aut criminantes, aut laudantes. Sed tunc nequaquam deliberantis obeunt munus. Si verò fide careat, polliceri oportet te & cauſſam dicturum ſtatim, & tractaturum eorum arbitratu: vt Iocaſta Carcini in Oedipode ſemper pollicetur, percunctante eo, qui quærebat filium. Et Æmon Sophocles.

οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, θιγγάνουσι τῶν ὀφθαλμῶν· ἢ δὲ αὐτὸν εἰσάγειν σαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνοντα δὲ ποιεῖ. τὸ δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ ὧν τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομέν τινα ὑπόληψιν περὶ αὐτῶν. πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, ἢ οὐκ ἐξ ἀρχῆς· ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διηγήσεις ἔσονται, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται· ἀλλ' ἐὰν μὲν ἀπιστῶσι διήγησις ᾖ, τῶν γεγενημένων ἔσται, ἵν' ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὑστέρων, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε, ὅταν τὸ τῆς συμβουλῆς ποιῇ ἔργον. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτιᾶσθαι λέγων οὐδὲν καὶ διαπίπτειν οἷς βούλονται· οἷον ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι, αἰεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένῳ τὸν ὑὸν τὸν ἑαυτοῦ· καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

CAP. XVII.

ΚΕΦΑΛ. ιζ'.

FIdem verò oportet idoneam ad demonſtrandum eſſe. Ac demonſtrare opus eſt (quoniam de quatuor eſt controuerſia) de re controuerſa afferendo demonſtrationem: vt non feciſſe controuerſatur,

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδείκνυσθαι δὲ χρὴ, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τινὰ ἀπόδειξιν, οἷον, εἰ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ

ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα ἡ ἀπόδειξις φέρειν· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐλαφρὸν τοῦτο, ἢ οὐ οὐ τοσοῦτόν, ἢ ὅπ δικαίως. ὡσαύτως ἢ εἰ περὶ τοῦ ψεύδους τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις. μὴ λανθανέτω δ', ὅτι ἀναγκαῖόν ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γὰρ ὅτι ἄγνοια αἰτία. ὥσπερ αἰ εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν. ὥς ἐν τούτῳ χρονιστέον· ἐν ᾗ τοῖς ἄλλοις, οὔ. ἐν ᾗ τοῖς ὑποθετικοῖς, τὸ πολὺ, οὐκ καλὰ ἢ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσται· τὰ γὰρ πραγματα δεῖ πιστεύεσθαι· ἐλιγάκις γὰρ ἡ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν. ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ αἰ ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. ἐν ᾗ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσται, ἀμφισβητήσειεν ἄν τις· ἢ ὡς, ἔσται μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ' οὐ δίκαια· ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα. δεῖ δ' ὁρᾶν εἴ τι ψεύδεται ἔκαστος τῶν πραγματων· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται ἐκ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. ἔστι δ', τὰ μὲν παραδείγματα, δημηγορικώτατα· ἃ γὰρ ἐνθυμήματα, δικανικώτερα· ἢ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον. ὡς ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν· ἢ δ' περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὐ μᾶλλον ἀπόδειξις ὅτι ἢ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην. οὐ δεῖ δ' ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναι. εἰ δὲ μή, καταγλάσει

in iudicio oportet huius maximè demonſtrationem afferre: ſi verò non nocuiſſe, huius: aut non tantopere, aut iuſtè, aut non aliter ac ſi de facto controuerſia eſſet. Neque verò lateat, neceſſarium eſſe in hac controuerſia ſola, alterum eſſe improbum. Non enim eſt ignoratio cauſſa, vt ſi qui de iuſto controuerſarentur. Quare in hoc diu inſiſtendum eſt, in alijs verò ſecus. Ac in demonſtratiuis plerunque honeſtorum, aut vtilium amplificatio erit. Nam facta oportet credi, rarò enim & horum demonſtrationes afferunt, ſi fide careant, aut ſi alius cauſſam habeat. At in deliberationibus, aut non futura eſſe contenderit aliquis, aut futura quidem, quæ cenſet, ſed non iuſta, aut non vtilia, aut non tãta. Oportet verò etiam perſpicere, nunquid mentiatur extra rem: tecmeria enim hæc apparẽt, quòd etiam in alijs mentitur. Sunt verò exempla maximè accommodata deliberationi: enthymemata aurem iudicio. Illa enim circa futurum eſt, vt ex præteritis neceſſe ſit exempla ducere: hoc verò de ijs, quæ ſunt, vel non ſunt, cuius rei magis demonſtratio eſt neceſſaria: habet enim quod factum eſt, neceſſitatem. Non oportet autem continenter dicere enthymemata, ſed permiſcere;

quia lachrymare incipientes attrectant oculos. Et ſtatim inferas te ipſum cuiuſdammodi, vt talem intueantur, & aduerſarium latens autem facias. Facilè verò eſſe, perſpicere oportet ex nunciantibus, de quibus enim nihil ſcimus, tamen de ijs concipimus ſuſpicionem aliquam. Ac multis in locis narrare, & quandoque non in principio. In deliberatione minimè narratio eſt: quia de futuri nemo narrat. Verùm ſi narratio fuerit præteritorum erit, vt recordati illorum, meliùs conſultent de ijs, quæ poſteriùs erunt, aut criminantes, aut laudantes. Sed tunc nequaquam deliberantis obeunt munus. Si verò fide careat, polliceri oportet te & cauſſam dicturum ſtatim, & tractaturum eorum arbitratu: vt locaſta Carcini in Oedipode ſemper pollicetur, percunctante eo, qui quærebat filium. Et Æmon Sophocles.

οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, ὅπως λαμβάνονται τῆς ὀφθαλμοῦ· καὶ σεαυτὸν ποιοῦντα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποιεῖ. δῆλα δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ ὧν πρὸς ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομέν τινα ὑπόληψιν περὶ. πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, ἐξ οὐκ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς· ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διηγήσεις ἔσται, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται· ἀλλ' ἐὰν μὲν γὰρ διήγησις ᾖ, τῶν γεγονότων ἐστί. ἵν' ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὑστέρων, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε, ὅταν τὸ τῆς συμβούλου ποιῇ ἔργον. ἐὰν δὲ μὴ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν δοῦναι καὶ διαπάσῃ οἷς βούλονται. ὥσπερ ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἀεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένῳ τὸν ἀγρέα· καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

CAP. XVII.

FIdem verò oportet idoneam ad demonſtrandum eſſe. Ac demonſtrare opus eſt (quoniam de quatuor eſt controuerſia) de re controuerſa afferendo demonſtrationem: vt ſi non feciſſe controuerſatur,

ΚΕΦΑΛ. ιζ'.

ΤΑς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύναι δὲ χρή, ἐπὶ μὲν τοῖς πεπραγόσι τὸ ἀμφισβητούμενον, ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφισβητουμένων φέροντα τινὰ ἀποδεῖξιν, ὅτι, εἰ ὅπερ οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ

φίσι δεῖ πούτου μάλιστα ἡ
ξιν φέρειν· εἰ μὲν οὖν ὀκ ἐ-
πούτου, ἢ οὖν οὐ τοσούτδε, ἢ
χρώς. ὡσαύτως ἢ εἰ περὶ τὸ
ι τοῦτο ἢ ἀμφισβήτησις. μὴ
ἔτω δή, οὖν ἀναγκαῖον ἐν
τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν
ἕτ) πονηρόν· οὐ γὰρ ὅτιν ἄ-
ήπα. ὥσπερ αἱ εἴ τινες περὶ
ήν ἀμφισβητοῖεν. ὥς ἐν τού
τοις ἕον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὔ.
ς δημηγορικοῖς, τὸ πολὺ οὖν
ἐ ὠφέλιμα, ἢ αὔξησις ἔσαι·
ρεγράμματα δεῖ πιστευθῆναι·
ις γὰρ ἢ τούτων ἀποδείξεις
ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ αἱ ἄλλος
χη. ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς,
ι ἔσαι, ἀμφισβητήσειεν ἄν
ς, ἔσαι μὲν ἃ κελεύῃ, ἀλλ' ἃ
ἢ ἐκ ὠφέλιμα, ἢ ἃ πιθανὰ δ-
δὲ ὁρᾶν εἰ ψεύδεται ὁκπὸς
γματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα
ἢ δὲ τὰ ἄλλων ὅτι ψεύδε-
ται, τὰ μὲν παραδείγματα,
ειρότατα· δεῖ δὲ ἐνθυμή-
ματα καιρότερα· ἢ μὲν γὰρ πε-
ὶ τὸν. ὡς ἐκ περὶ γενομένων
παραδείγματα λέγειν· ἢ δὲ
τῶν ἢ μὴ ὄντων, οὐ μᾶλλον
ς ὅτι ἢ ἀναγκαῖον· ἔχει γὰρ τὸ
ἀναγκαῖον. οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς
ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀ-
ναγ. εἰ δὲ μή, καταβλάπτει

in iudicio oportet huius maximè demonſtrationem afferre: ſi verò non nocuiſſe, huius: aut non tantopere, aut iuſtè, aut non aliter ac ſi de facto controuerſia eſſet. Neque verò lateat, neceſſarium eſſe in hac controuerſia ſola, alterum eſſe improbum. Non enim eſt ignorario cauſſa, vt ſi qui de iuſto controuerſarentur. Quare in hoc diu inſiſtendum eſt, in alijs verò ſecus. Ac in demonſtratiuis plerunque honeſtorum, aut vtilium amplificatio erit. Nam facta oportet credi, rarò enim & horum demonſtrationes afferunt, ſi fide careant, aut ſi alius cauſſam habeat. At in deliberationibus, aut non futura eſſe contenderit aliquis, aut futura quidem, quæ cenſet, ſed non iuſta, aut non vtilia, aut non tãta. Oportet verò etiam perſpicere, nunquid mentiatur extra rem: tecmeria enim hæc apparẽt, quòd etiam in alijs mentitur. Sunt verò exempla maximè accommodata deliberationi: enthymemata autem iudicio. Illa enim circa futurum eſt, vt ex præteritis neceſſe ſit exempla ducere: hoc verò de ijs, quæ ſunt, vel non ſunt, cuius rei magis demonſtratio eſt neceſſaria: habet enim quod factum eſt, neceſſitatem. Non oportet autem continenter dicere enthymemata, ſed permiſcere;

alioqui ſe lædunt inuicem eſt enim & quanti terminus: O amice, quoniam tam multa dixiſti, quàm multa ſapiens vir: ſed non talia. Et non de omnibus enthymemata quærere: ſin minus, facies, quod nonnulli faciunt ex philoſophantibus, qui ſyllogiſmo concludũt notiora, & certiora, quàm ea, ex quibus dicunt. Et, cùm affectũ concitas, ne dicas enthymema: eijciet enim affectum: aut fruſtra dictum erit enthymema: nam eijciunt motiones ſe inuicem, quæ ſimul ſunt, & aut ſe conficiunt, aut debiles reddũt. Nec cum moratam adhibes orationem, oportet enthymema aliquod quærere ſimul: non enim habet mores, nec præelectionem demonſtratio. Sentẽtijs autem vtendũ eſt & in narratione, & in fide: moratum enim eſt, Ego dedi, etiã id ſciẽs, non oportet credere, ſi verò affectè. Et non pœnitet me, etiám iniuria affectum. Huic enim ſupereſt lucrum: mihi iuſtum. Verſari vero in deliberatiuo genere, difficiliùs eſt, quã in iudiciali; meritò, quia circa futurum eſt: ibi verò circa præteritum, quod ſcientia cõprehendi poteſt etiam à vatibus, vt dixit Epimenides Cres. Ille enim de futuris non vaticinabatur: ſed de præteritis quidem, & obſcuris. Et lex fundamentum eſt in iudicialibus,

ἄμηλα· ἔστι γὰρ ἡ τῶ πολλοῦ ὅρος. Ὠφίλε ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' οὐ πεπυισμένος εἶπε.

Δεῖ δ' διαῦτα. Τὰ μὲν περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν. εἰ δὲ μή, ποιήσεις ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἱ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα τῶν πιστοτέρων, ἃ δὲ οἴονται λέγουσι. Καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἃ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἃ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα· καὶ ἃ ἀφανίζουσι, ἃ ἀσθενῆ ποιοῦσι. Οὐδὲ ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε προαίρεσιν ἡ ἀπόδειξις. γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ· Καὶ ἐγὼ δίδωκα, καὶ ζῶντ' εἰδώς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν· ἐὰν δὲ παθητικῶς, Καὶ οὐ μεταμέλει μοι κἀπαθῶς ἠδικημένῳ· πρὸς γὰρ τοῦτο τὸ κέρδος· ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον. Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τῆ διαλεκτῳ, εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός, ὃ ἐπίστανται κἂν μὴ ἐν τοῖς μαντεύεσθαι, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ κρὴς ἐκεῖνος· ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἀδήλων οὐ μαντεύετο, περὶ δὲ τῶν γεγονότων μὲν ἀδήλων δέ. Καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς·

ἔχοντα δὲ ἀρχὴν, ῥᾴδιον εὑρεῖν ἀπόδειξιν, ἢ ὅτι ἐκ πολλαχῆ διάπτυξαι· οἷον, πρὸς αὐλητικὸν, ἢ πρὸς αὐτὸν, ἢ παιδικὸν ποιεῖν· ἀμφότερα γὰρ πάντων, αὖ μὴ ἐξίστηται. δεῖ οὖν ἀπορροῦντα, τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι ῥήτορες ποιοῦσι. καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλίων κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν, ἐν τῷ πανηγυρικῷ· Χαρίπτης δὲ, ἐν τῷ Συμμαχικῷ. ἐν δὲ τοῖς ἀποδεικτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· αἰεὶ γὰρ τινα εἰσάγει. καὶ ὁ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐκ ὑστερεῖται αὐτῷ ὁ λόγος, τοῦτο ὄφελος· εἰ γὰρ Ἀχιλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὸ θεῖον· ὁμοίως ἂν καὶ ἀνδρίαν, ἢ ἃ δὲ καὶ ταῦτα ποιεῖ· ὃ ἐστὶν ὄφελος. ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἐνθυμήμασι λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ βουλομένῳ ἁρμόττει χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον βούλονται τῶν δεικτικῶν· ὅτι ὅσα ἐλέγχει ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· τὰ γὰρ μᾶλλον ταραττόμενα γνωρίζεται. τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ὅπερόν τι ἐνδέχε-

qui verò habet principium eũ facilius eſt inuenire demõſtrationem. Et non habet merita diuerticula, vt contra aduerſarium, vel de ipſo, vel ad affectũ afferendum. Verùm hæc minimè omniũ, niſi egrediatur. Oportet igitur indigentem id facere, quod Athenienſes oratores faciunt, & Iſocrates. Etenim deliberans accuſat, vt Lacedæmonios in Panegyrico: Charetem autem in Sociali. Ac in demonſtratiuis oportet orationem intexere laudibus, vt Iſocrates facit. Semper enim aliquem infert, & quod dicebat Gorgias, non deeſſe ſibi orationem hoc ipſum eſt: ſi enim de Achille loquatur, Peleum laudat, deinde Æacum, deinde Deum. Similiter verò etiam fortitudinem, aut hæc & illa facit quòd tale eſt. Ac habenti quidem demonſtrationes, & moratè dicendum, & demonſtratiuè, ſi verò non habeas enthymemata, moratè. Et magis probo conuenit bonum appetere, quàm exquiſitam orationem. Ex enthymematibus verò, quæ valent ad refutandũ magis probantur, quàm quæ ad demonſtrandum, quia quæcunque refutationem efficiunt, magis ſyllogiſmo concluſa ſunt, iuxta enim ſe poſita magis contraria cognoſcũtur. Quæ verò ſunt cõtra aduerſariũ, non altera aliqua ſpecies,

sed fides sunt, quæ partim soluunt obiectione, partim ratiocinatione. Atque oportet tum in consultatione, tum in iudicio, qui priore loco dicit, eum facere suam ipsius fidem prius, posteriùs verò contrarijs occurrere, soluendo, & eleuando. Sin autem multiplex sit aduersa caussa: prius contrarijs, vt fecit, Callistratus in Messeniaca concione: quæ enim dicturi erant, cùm is sustulisset, tunc ipse dixit. Qui verò loco posteriori dicit, ei prius, quæ sunt contra aduersarij rationem, dicenda, soluendo, & ratiocinationem opponendo, & maximè si probata sint: vt enim hominem antè in crimen vocatum, non recipit animus: eodem modo ne orationem quidem, si aduersarius bene videatur dixisse. Oportet igitur locum parare in oratore futuræ orationi. Erit autē id, si sustuleris. Quamobrē aut aduersus omnia, aut quæ maxima sunt, aut quæ probata, aut facilè possunt refutari pugnando, sic quæ sua sunt fide digna reddenda sunt. Deabus primùm patrocinium susscipiam. Ego enim Iunonem. In his attigit primùm, quòd insulsissimum est. Ac de fide quidem hæc. Quod attinet ad mores, quoniam nonnulla de se dicere aut inuidiam, aut loquacitatem, aut obtrectationem habet:

ἀλλὰ τὴν πίστεων ὅλως, τὰ μὲν λύσεσι σταστόν· τὰ δὲ συλλογισμῷ. δεῖ δὲ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἐρχόμενον μὲν λέγειν πρὸς ἑαυτὸν πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ, πρὸς τὰ ναυλία ἀπαντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἀντιπάσεως, πρότερα τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἔρῶσι, προαπεῖλεν. οὕτω πότε αὐτὸς εἶπεν. ὕστερα δὲ λέγοντα, πρὸς τὸν τὰ πρὸς τὸν ἀναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀνασυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν διάδικιμόν τι· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον ἡ δέχεται ἡ ψυχή, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἀνάπτος δοκῇ ἁμῶς εἰρηκέναι. δεῖ ἐκ χώρας ποιεῖν ἐν τῇ ἀκροάσει τῷ μέλλοντι λέγειν. ἔσται δὲ, ἂν αἱρῇς· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ διάδικα μόνα, ἢ διαλεγκτὰ μαχεσάμενον, ὅπως τὰ αὐτῷ πίστα ποιητέον.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα συμμαχὸς γενήσομαι.

Ἐγὼ γὰρ Ἥρην.

ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ διαπτύου. πρὸς μὲν οὖν πίστιν ταῦτα εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδή τινα δεῖ αὐτὸν λέγειν, ἢ ὑπέρφορον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀδολεσχίαν ἔχει,

ἢ περὶ ἄλλο, ἢ ἀοιδολογίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον γὰρ λέγοντα ποιεῖν, ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, ἢ ἐν τῇ ἀντιδόσει· ἢ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ θυγατρὸς ἐν τοῖς ἰάμβοις, Χρημάτων δ' ἀέλπτων οὐδὲν ἔστιν, οὐδ' ἀπώμοτον. Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τοῖς ἰάμβοις, ἧς ἀρχή, Οὔ μοι τὰ Γύγεω. Καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε· οἷς, χρὴ δὲ τοὺς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦσιν· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα πλεονεκτοῖεν. ἐνθυμηματικῶς δέ· εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώτατα ᾖ τὰ πλεονεκτικὰ τοῖς αἱρεταῖς, τότε καταλλαττέσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλαττέσθαι.

& de alto aut conuicium, aut ruſticitatem: alterum opus eſt dicentem inducere, quòd Iſocrates facit in Philippo, & in Antidoſi, & vt Archilochus vituperat: inducit enim patrem dicentem de filia in iambo. Rerum inſperata nulla eſt, neque iuramento negari poteſt. Et Charonem fabrum in Iambo, cuius principium eſt, Non mihi quæ ſunt Gygæ. Et vt Sophocles Æmonem de Antigona apud patrem, tanquam dicentibus alijs. Oportet verò immutare enthymemata, & ſententias facere aliquando: vt, Opus eſt pactiones facere, qui mentem habent, cùm proſpera fortuna vtuntur: ſic enim fuerint optima conditione. Enthymematicè autem: ſi enim oportet, cùm commodiſſimæ ſint & meliorem afferant conditionem pactiones, tunc paciſci, proſpera fortuna vtentes oportet paciſci.

ΚΕΦΑΛ. ιη'.

CAP. XVIII.

ΠΕρὶ δὲ ἐρωτήσεως, οὐκ ἀκαίρου δεῖ ποιεῖσθαι, μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε ἑνὸς ἐρωτηθέντος, συμβαίνῃ τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῶν τελετῶν τῶν σωτείρας ἱερῶν· ἐπόντος δὲ, οὐκ ὢν οὐκ ἔφη ἀκούειν, ἤρετο, εἰ οἶδεν αὐτός.

INterrogationem autem fieri, oportunum eſt maximè, cùm alterum affirmauerit, vno interrogato contingat abſurdum, vt Pericles Lamponem interrogauit de initijs Soſpitæ ſacrorum. Cùm autem ille diceret, non poſſe: non initiatum audire, interrogauit, num ſciret ipſe.

Aiente illo, at quomodo, qui non es initiatus; Secundo loco, cùm illud quidē apparet, hoc verò interrogāri manifeſtū eſt cum daturū. Percunctatū enim oportet vnā propoſitionem nō interrogare, quod apparet, ſed concluſionē dicere: vt Socrates Melito aiente ipſum Deos non putare, dixit, num dæmonium aliquod diceret. Confitente illo interrogauit, an non dæmones aut Deorum filij eſſent, an diuinum aliquid. Affirmāte illo. Eſt igitur, inquit, qui Deorum filios arbitratur eſſe, Deos autē non? Prǽterea quando futurum eſt, vt aut cōtraria dicere demonſtret, aut præter opinionem. Quarto loco, quādo non licet niſi ſophiſticè reſpondentem ſoluere: ſi enim ſic reſponderit, eſſe quidē, ſed non eſſe: aut partim quidem eſſe, partim verò non, aut aliquo quidem modo eſſe, aliquo verò non, conturbantur, vt hæſitantes, aliter non tentandum. Si enim reſtiterit, victus eſſe videtur. Non enim licet multa interrogare propter infirmitatem auditoris: Quamobrem & enthymemata, quàm maximè contrahere oportet. Reſpondere verò oportet, ad ambigua quidem, diſtinguendo oratione, & non concisè. Ad ea verò quæ videntur contraria, ſolutionem effe-

φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν. δεύτερον δὲ, ὅταν, τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ· τὸ δ' ἐρωτᾶσαι ὅλον ᾖ, ὅτι δύσις· πυθόμενον δὲ δεῖ τὸν μίαν ποιῆσαι, μὴ ποσσὶ ἐρωτᾶν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν· οἷον Σωκράτης Μελίτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἶπεν, ἃ δαιμόνιόν τι λέγει. ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο, εἰ οὐκ οἱ δαίμονες, ἢ υἱοὶ θεῶν παῖδές εἰσιν, ἢ θεῖόν τι. φήσαντος δὲ, ἔστιν οὖν ἔφη, ὅς τις θεῶν μὴ παῖδας οἴεται εἶναι, ἢ θεοὺς δὲ οὔ; εἶτ', ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγειν δεῖξαι, ἢ παράδοξον. τέταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς, ἀποκεκρίμθαι λύσιν· ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐ· ἢ, τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ· ἢ, πῇ μὲν, πῇ δ' οὔ· θορυβοῦσιν ὡς ἀπορούντες· ἀλλ' ὡς ἔοικε, μὴ ἐγχωρεῖν· ἐὰν γὰρ στῇ, νικᾶσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν. διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, ὅτι μάλιστα συνελόντα δεῖ. ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ, καὶ μὴ στωμύλως· πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει,

πλὴν λύσει φέροντα οὐδὲν τῆς ἀπορείας, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ὅλον, ἢ συλλογίσασθαι· ὑ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν ἐν τίνι ὁ λόγος. φανερὸν δ' ἡμῖν ἔσται ὀλίγῳ ὕστερον καὶ τοῦτο, καὶ αἱ λύσεις, καὶ πρὸς συμπεραίνοντα, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, ἢ αἰτήσαι εἰπεῖν· ὃν Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις πρεσβύταις καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη· τί δ' οὐ πονηρὰ σοι; ταῦτα ἐδόκει εἶναι ἔφη, ὑ πάνυ μέν γε σὺ ταῦτα ἐπράξας τὰ πονηρά; ναὶ ἔφη, ὑ γὰρ ἦν ἄλλα βέλτιω. καὶ ὡς ὁ Λάκων διδοὺς λόγον τὸν ἐφορείας, ἐρωτώμενος, εἰ δικαίως ἀπολωλέναι ἄτεροί, ἔφη. ὁ δέ, ὑκοῦν τοῦτα τούτοις ἔδοξε; καὶ ὃς ἔφη. ὑκοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο; ὑ δῆτα ἔφη. οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες, ταῦτα ἐπράξαν· ἐγὼ δὲ ὑ· ἀλλὰ γνώμῃ. διὸ ὅτι ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πλὴν προῇ τὸ ἀληθές. φανεὶ δ' ἂν τοῖς γελοίοις, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας, πρὸς μὲν σπουδὴν σπουδῇ χρῆσθαι γελῶντα, τὸν δὲ γελῶτα σπουδῇ, ὀρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἴδη,

priusquam interroget reliquum, aut syllogismo concludat: non enim difficile est prospicere, in quo sit ratio. Apparebit autem nobis ex Topicis & hoc & solutiones. Et ad eum, qui concludit, si interrogatio efficiat conclusionem causam dicere, vt Sophocles interrogatus à Pisandro, an visum esset ipsi, vt & aliis præconsultoribus de constituendis Quadringentis: affirmauit. Quid verò nónne praua tibi hæc videbantur esse? affirmauit. Nónne igitur tu hæc commisisti praua? sanè affirmauit: non enim erant alia meliora. Et vt Lacon reddens rationem Ephoratus, interrogatus, an viderentur ipsi iustè periisse alij, affirmauit. Ille verò: Nónne igitur tu hæc cum eis decreuisti? & is affirmauit. Nónne igitur iustè, inquit, & tu peribis? Minimè, inquit: illi enim cùm pecunias accepissent, hæc egerunt. ego verò nequaquam, sed ex sententia. Quare neque interrogare oportet post conclusionem, neque conclusionem interrogare, nisi multum supersit veri. Ridicula autem, quoniam aliquem, videntur vsum habere in contentionibus, & oportere dicebat Gorgias, seria discutere aduersariorum risu; at risum seriis; rectè dicens: expositum est,

quod genera ridiculorum ſint in iis, quæ tradita ſunt de poëtica: quorum vnum quidem conuenit libero: alterum verò nequaquam. Quod igitur conueniens erit ſibi ſumet. Eſt autem diſſimulatio ſcurrilitate liberalior. Ille enim ſui cauſa fingit ridiculum: ſcurra verò alterius.

γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ· τὸ δ' οὔ. ὅπως οὖν τὸ ἁρμόττον αὑτῷ, λήψεται, ἔσται δὴ ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον. ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον. ὁ δὲ βωμολόχος, ἑτέρου.

CAP. XIX.

ΚΕΦ. ιθ.

PEroratio componitur ex quatuor, tũ ex eo, vt erga ſe ipſum comparet bene auditorem, & in aduerſarium malè: tum ex eo, vt amplificet, & deprimat: tum ex eo, vt ad affectus auditorem conſtituat, tũ ex memoriæ renouatione. Factũ enim natura eſt, vt poſtquam demonſtrauerit, ſe quidem verũ, aduerſarium autem falſum, ſic laudet, & vituperet, & expoliat. Duorum autem alterũ oportet ſpectare: aut ſe his bonum, aut ſimpliciter: illum verò malum his, aut ſimpliciter. Iam verò ex quibus tales comparare oporteat, expoſiti ſunt loci: vnde bonos oporteat comparare, & malos. Poſtquam verò hoc demonſtratũ iam fuerit, augere licet ſecundũ naturam, & extenuare. Oportet enim facta conſtare, ſi dicturus eſt quantum. Etenim corporum incrementum eſt ex iis, quę ante inſunt.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἐκ τοῦ ποιῆσαι εὖ τὸν κατασκευάζοντα αὐτὸν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐναντίον φαύλως καὶ τοῦ αὐξῆσαι, καὶ ταπεινῶσαι· καὶ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι, καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι, αὐτὸν μὲν, ἀληθῆ· τὸν δὲ ἐναντίον, ψευδῆ, ὕπως τὸ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν καὶ ἐπισκευάζειν δυοῖν δεῖ θατέρου δεῖ σκοπεῖσθαι, ἢ ὅπως σπουδαῖος, ἢ ὅπως ἁπλῶς· ἢ μὲν, ὅπως κακὸς σπουδαῖος, ἢ ὅπως ἁπλῶς. ἐξ ὧν δὲ δεῖ σπουδαίους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηται οἱ τόποι, πόθεν ἀπευδαίμους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδημένον ἤδη, αὔξειν ἔστι κατὰ φύσιν, ἢ ταπεινοῦν. δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν. καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐστίν.

ὄντι δ' δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκειται οἱ τοῦ πρότερον. μετὰ δὲ ταῦτα δῆλον ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγει ὁ ἀκροατής. ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δεινωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις. εἴρηται δὲ καὶ τούτων οἱ τοῦ πρότερον· ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα. τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν οἱ τοῖς προοιμίοις καὶ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ ὑμᾶς ἔχω, καλοῦσι πολλάκις εἰπεῖν. ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ προβλημα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ ὃ ἡ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεκται κεφαλαιωδῶς. ἀρχὴ δὲ, διὸ ἂ ὑπέσχετο ἀπέδωκεν. ὅσπερ ἄ τι, καὶ δι' ὃ, λεκτέον. λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπροβολῆς τῇ ἐναντίᾳ. προβάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἀμφω εἶπον, εἰ μὴ κατ' ἀντικρύ. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν τάδε περὶ τούτου, ἐγὼ δὲ τάδε, καὶ δι' ταῦτα. ἢ ἐξ εἰρωνείας, οἷς, ἐκεῖνα γὰρ, τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδ' ἐδείκνυεν, ἀλλὰ μὴ τάδε. ἢ ἐξ ἐρωτήσεως, τί δ' δέδεικται. ἢ οὕτως, τί ἐδείκνυεν. ἢ δὴ οὕτως, ἢ ὀκ προβολῆς· ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη ὅτε τὰ αὐτά.

Vnde verò oporteat augere, & extenuare expoſiti ſunt loci prius. Poſtea, cum manifeſta ſint, & qualia, & quanta, ad affectus impellit auditorem. Hi autem ſunt miſericordia, & indignatio, & ira, & odium, & inuidia, & æmulatio, & contentio. Dicti verò etiam ſunt horum loci ſuperius. Quare reliquum eſt, in memoriam reuocare, quæ ante dicta ſint: id autem conuenit facere ita, vt aiunt in proœmiis, non rectè dicētes: vt enim bene percipi poſſint, iubent ſæpe dicere. Ac ibi quidem oportet rem exponere, vt ne lateat id, de quo iudicatio eſt: hic verò, per quæ demonſtrata eſt, ſummatim. Initium autem ſit, quòd, quæ pollicitus erat, perſoluit. Quare & quæ, & ex quo, dicendum. Ducitur verò ex aduerſa collatione aduerſarij. Conferre autem oportet, vel quæcunque circa idem ambo dixerunt, ſi non ex regione, at ſic iſte quidem hæc de hoc: ego verò hæc, & ex his. Vel ex diſſimulatione, vt, Iſte enim hæc dixit: ego verò hæc. Et, Quid faceret, ſi hæc oſtendiſſet, ſed non hæc: Vel ex interrogatione. Quid non oſtenſum eſt? Vel, Iſte quid confirmauit? Aut igitur ſic ex collatione, aut ſecundum naturam, prout expoſita ſunt, eodem pacto quæ propria ſunt.

Et rurſus, ſi volueris, ſeparatim quæ ſunt contrariæ orationis. Finis verò dictionis conuenit diſſolutus, vt perorratio, ſed non oratio ſit. Dixi, audiſtis, habetis, iudicate.

ἢ πάλιν, εἰ ἐν βούλῃ, χωρὶς τὰ τῶν ἐναντίων λόγου. πλουτὴ δ' τῆς λέξεως ἁρμόττῃ ἢ ἀσυνδέτου, ὅπως ὁλόλογος, μὴ ἀ μὴ λόγος ᾖ. εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κέκριται.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

ΚΕΦΑΛ. α.

ΠΕΡΙ ποιητικῆς αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἰὼν ἕνα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλει καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις· ἔτι δὲ ἐκ πόσων καὶ ποίων ἐστὶ μορίων. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστὶ μεθόδου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν, πρῶτον τὰ πρῶτα· Ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τραγῳδία ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳδία καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ ἡ αὐλητικὴ καὶ κιθαριστικὴ, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον. διαφέρουσι δὲ ἀπ' ἀλλήλων τρισίν· ἢ γὰρ τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὰ αὐτὰ τῷ αὐτῷ. ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες, οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας, ἕτεροι δὲ διὰ ἀμφοῖν. οὕτω καὶ ἐν ταῖς εἰρημέναις τέχναις ἅπασαι μὲν ποιοῦσι τὴν μίμησιν

LIBER DE POETICA.

Antonio Riccobono Interprete.

CAPVT I.

DE Poëtica, & ipſa, & formis ipſius, quam vim habeat vna quæq;, & quomodo oporteat componi fabulas, ſi habitura ſit rectè poëſis: prętetea verò ex quot, & qualibus conſtet partibus, ſimiliter autem & de alijs, quæ eiuſdem methodi ſunt, dicamus incipientes ſecundum naturam, primùm à primis. Iam verò Epopœia & Tragœdię poëſis, prętetea Comœdia & Dithyrambopoëtica, & Auleticæ maxima pars, & Citharisticæ, omnes ſunt imitatio in vniuerſum. Differunt autem inter ſe tribus, aut enim quòd genere diuerſis imitantur: aut quòd diuerſa, & non eodem modo. Vt enim & coloribus, & figuris multa imitantur aliqui effigiem exprimẽtes, partim quidẽ per artem, partim verò per conſuetudinem: alij autem vtriſque: ſic in dictis artibus omnes faciunt imitationem in numero, & oratio-

tales poteſ[illegible]

Ipſo autem numero imitatio-
ſine harmonia, qui ſunt inter
ſaltatores: etenim iſti per fi-
guratos numeros imitantur &
mores, & perturbationes, &
actiones. Epopœia verò ſo-
lùm ſermonibus nudis, vel
metris, & his ſiue mixtis inter
ſe, ſiue vno aliquo genere
vtens metrorum: qualis fuit
vſque adhuc. Non enim rem
communem poſſemus nomi-
nare Sophronis & Xenarchi
mimos, & Socratis ſermones.
Neque ſi quis per Trimetra,
vel Elogos, vel alia quædam
talia conficeret imitationem.
Niſi quòd homines coniun-
gentes cum metro ipſum fin-
gere, alios quidem Elegorum
fictores, alios verò Epicorum
fictores nominant: non ſe-
cundum imitationem, ſed
communiter ſecundũ metrum
[illegible] Etenim ſi

οἷον ἡ τῶν συελίγων. [illegible]
ρυθμῷ μιμῆται χωρὶς ἁρμ
οἱ τῶν ὀρχηστῶν. ἡ γὰρ διὰ
σχηματιζομένων ρυθμῶν μι
καὶ ἤθη καὶ πάθη καὶ πρᾶ
ὁ ἐποποιϊκὸς μόνον τοῖς λό
λοῖς, ἢ τοῖς μέτροις. καὶ τ
μιγνύσι μετ' ἀλλήλ
ἐνίοις νῦν τῶν ἡρῴων χρωμένη τῷ
πυλχαίουσα μέχρι νῦ
δὲ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσα
Σώφρονος καὶ Ξενάρ
καὶ τοῖς Σωκρατικοῖς
εἴ τις διὰ τεμμέτρω
ἢ τῶν ἀνάπαιστικῶν
ποιοῖτο τὴν μίμη
ἄνθρωποί γε συν
μέτρῳ τὸ ποιεῖν, ὡ
ποιοῖς, τοὺς δὲ ἐπ
ζοισιν, οὐχ ὡς τ

τῷ. ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, ποιοῖ ἢ μίμησιν, καθάπερ Χαιρήμων ἐποίησεν Ἱππόκενταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἔστι κατὰ ποιητὴν προσαγορευτέον. περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω τοσοῦτον. εἰσὶ δέ τινες καὶ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις· λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυραμβικῶν ποίησις, καὶ ἡ τῶν μίμων· καὶ ἥπτε τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία. διαφέρουσι δὲ, ὅτι μὲν αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέρος. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν αἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

poëtam. Similiter verò etiam si quis omnia metra miscens non faciat imitationē, quemadmodum Chæremon fecit Centaurum, mixtā rapsodiam ex omnibus metris: iam poëta non est appellandus. Atque hæc quidem hūc in modūm explicata sint. Sunt autem aliquę omnibus vtuntur ijs, [illegible] dicta sunt, nempe numero, & concentu, & metro, sicut [illegible] tragicorum poëtis, & [illegible] rum. Præterea Tragœdia & Comœdia. Differunt verò, quòd illæ quidem simul omnibus: hæ verò secundùm partem. Atque has quidem dico differentias artium, in quibus faciunt imitationem.

ΚΕΦΑΛ. β.

Ἐπεὶ δ' οἱ μιμούμενοι μιμοῦνται πράττοντας, ἀνάγκη δ' οὗτοι ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι (τὰ γὰρ ἤθη, σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις. κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες,) ἢ τοὶ βελτίονας, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς. Πολύγνωτος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους ἐοικάζε. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθέντων ἑκάστη μιμήσεων ἔξει τὰς τοιαύτας τὰς διαφορὰς, καὶ ἔσται ἑτέρα τῇ ἑτέρᾳ μιμήσασθαι ἕτερον τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ὀρχήσει καὶ

CAPVT II.

QVoniã autem ij, qui imitantur, agentes imitantur, necesse verò est eos aut bonos aut malos esse (mores enim fermè hos consequūtur solos, nam vitiositate, & virtute in moribus differunt omnes) aut meliores, quã secundum nos, aut peiores necesse est imitari. Vt ex pictoribus Polygnotus quidem meliores: Pauson verò deteriores: at Dionysius similes pingebat. Manifestum autem est, quòd & ex ijs, quæ dictæ sunt, imitationibus, vnaquæq; habebit has differētias, & erit diuersa, eo quòd diuersa imitabitur. Nã in saltatione, & Auletica, &

Citharistica possunt esse eiusmodi dissimilitudines. Et circa sermones, & nuda metra: vt Homerus quidem meliores, Cleophon verò similes: at Hegemon Thasius, qui parodias, & Nicocharis, qui Deliada, peiores. Similiter verò etiam circa Dithyrambos, & circa Mimos: vt qui fecit Persas & Cyclopes Timothei, & Phil[illegible] xeni, posset aliquis imitari. In eadē verò differentia [illegible] goedia, & Comœdia se[illegible] est. hæc enim peiores, illæ meliores imitari vult, quàm ij, qui nunc sint. CAP. III.

PRæterea verò in his tertia differentia est, vt singula hæc imitaretur aliquis. Etenim in iisdē, & eadē imitari licet, interdū quidem exponētem, vel aliud quippiā factū, vt Homerus facit: vel vt eundem, & non se immutantem: vel omnes vt agentes, & molientes aliquid, quos imitantur. Iam verò in tribus his differentijs imitatio est, vt dicebamus in principio, tum in quibus: tum quæ: tum quomodo. Quare in vna quadam parte idem erit imitator cum Homero Sophocles: imitantur enim ambo bonos: in altera verò cum Aristophane, molientes enim aliquid, & agentes ambo imitantur, vnde Dramata nonnulli ex dicta volunt. Quamobrem sibi vendicant Tragœdiā, & Comœdiam Do-

αὐλητικὴ καὶ κιθαριστικὴ ὀρθῶς ἡρμένη ταύτας τὰς ἀνομοιότητας. καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὰ ψιλομετρίαν· οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος ὁ τὰς παῤῥῳδίας ποιήσας πρῶτος, καὶ Νικόχαρις ὁ τὴν Δηλιάδα, χείρους. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ τοὺς μίμους, ὡς Πέρσας καὶ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιτο ἄν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν. ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

ΚΕΦ. γ.

ΕΤΙ δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαί ἐστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γινόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ. ἢ ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλλοντα, ἢ πάντας ὡς πρακτόντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησίς ἐστιν, ὡς εἰπομεν κατ' ἀρχάς, ἐν οἷς τε, καὶ ἃ, καὶ ὡς. ὥς τι τῇ μὲν, ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς. μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους· τῇ δὲ, Αἰσχύλῳ. πρακτόντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω. ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτὰ φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. διὸ καὶ

αὐτοπροῦ) τῆς τε τραγῳδίας καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς· τῆς μὲν κωμῳδίας, οἱ Μεγαρεῖς, οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ὀθνεῖ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γνωσθείσης, καὶ οἱ ἐν Σικελίᾳ· ἐκεῖθεν γὰρ ὁ Ἐπίχαρμος ὁ ποιητής, πολλῷ πρότερος ὢν Χωνίδου καὶ Μάγνητος· καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. ὕπου μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασιν, Ἀθηναῖοι δὲ δήμους· ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῆς κατὰ κώμας πλάνης ἀτιμαζομένους ὑπὸ τοῦ ἄστεως· καὶ τὸ ποιεῖν, αὐτοὺς μὲν δρᾶν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν περὶ μὲν οὖν τοῦ διαφόρων, καὶ πόσαι, καὶ τίνες, τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

ΚΕΦ. δ.

ΕΟίκασι δὲ γενέσθαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί. τό τε γὰρ μιμεῖσθαι, σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστὶ, καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι. καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας, σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων. ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας, χαίρομεν θεωροῦντες· οἷον θηρίων τε μορ-

rienſes. Comœdiam quidem Megarenſes, & qui hic ſunt tãquam in ipſorum Democratia natam, & qui ſunt ex Sicilia: inde enim Epicharmus poëta multo prius, quàm Chõnides, & Magnetes. Et tragœdiã aliqui eorum, qui ſunt in Peloponneſo: ducentes à nominibus ſignum: hi enim *comas* pagos appellare ſe dicunt: Athenienſes verò *demos*, quaſi comœdi non à *Komázein* dicti ſint, ſed nominati ab errore per pagos ex vrbe: Et facere ipſi quidem oſtendũt ſe dicere *drân* Athenienſes verò *práttein*. Ac de differentijs quidem imitationis, & quot, & quæ ſint, tam multa dicta ſint.

CAP. IV.

VIdentur autem genuiſſe in vniuerſum poëticam cauſæ duæ, atque ipſe naturales. Nam imitari iuſtum hominibus à pueris eſt. Et hac re differũt ipſi ab alijs animalibus, quod homo eſt animal maximè accommodatum ad imitandum. Et perceptiones faciunt primas per imitationem. Et gaudent omnes rebus imitationes expreſſis, ſignum autem huius rei eſt id, quod contingit in operibus opificũ: quæ enim ipſa moleſtè cernimus, horum imagines exactiſſimè expreſſas dũ ſpectamus, gaudemus. vt ferarum for-

abic ctiſſimarum & cadaucrũ. Ac ſignum huius rei etiam eſt, quod diſcere non ſolum philoſophis iucundiſſimũ eſt, ſed etiam alijs ſimiliter, qui tamen parum eius participes ſunt. ob id enim gaudent cernentes, imagines, quia contingit ſpectantes diſcere & ratiocinari quid vnumquodque ſit, vt hũc illum eſſe. Quoniam niſi contigerit cum prius vidiſſe, non propter id, quod imitatione, expreſsũ eſt, efficiet voluptatẽ, ſed propter artificiũ, aut colorẽ, aut talem aliquã cauſam. Verùm cùm ſecundum naturã ſit in nobis ipſum imitari, & harmonia, & numerus (nam metra particulas eſſe numerorum manifeſtum eſt) à principio, qui natura apti erãt ad hęc ipſa maximè, paulatim promouentes & genuerunt poëſim ex ijs, quæ ſubirò diſcebantur. Diuiſa autem eſt ſecundũ proprios mores poëſis. Nam grandiores honeſtas imitabãtur actiones, ac huiuſmodi hominum: humiliores verò malorum, facientes primùm vituperationes, quemadmodum alteri hymnos & encomia. Atque eorũ quidem, qui antè Homerum fuerunt, nullius poſſumus nominare Poëma tale. Veriſimile autem eſt multos eſſe, At ab Homero exorſis licet: vt eſt illius Margites, & talia. Quibus ſecun-

πῶν ἀγελειοτάτων, καὶ νεκρῶν. αἴτιον δ' ἐκ πρώτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· ἀλλ' ὅτι βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι τί ἕκαστον, οἷον ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακώς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει ἡ ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν. κατὰ φύσιν δ' ὄντας ἡμῖν καὶ μιμεῖσθαι, καὶ τὰ ἁρμονίας καὶ ῥυθμοὺς (τὰ γὰρ μέτρα, ὅτι μόρια τὰ ῥυθμοῦ δῆλον, φανερὸν) ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς ταῦτα μάλιστα κατὰ μικρὸν προάγοντες, ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων. διαπεσόντα δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις. οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι, τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις, καὶ τὰς τούτων τύχας. οἱ δ' εὐτελέστεροι, τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι, ὕμνους καὶ ἐγκώμια. τὸν μὲν οὖν περὶ Ὁμήρου λόγους ἔχομεν εἰπεῖν ἄλλους ἔσεσθαι πλείους. ἔστι δ' Ὁμήρου ἀρξάμενοις ὀρθῶς. φαίνεται, ἐκείνου ὁ Μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἰαμβεῖον ἁρμόττον ἦλθε μέχρι δὲ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι

μάτερω τούτω ἐμβιζον ἀμήνανον ἐγένοντο τῶν παλαιῶν, οἱ μὲν σεμνῶν, οἱ δ' ἰάμβων ποιηταί. ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μᾶλλον ἦν εἰς Ὅμηρος ἢ (μόνος γὰρ οὐ μόνον δ' ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις ἁπτὰς ἐποίησεν) οὕτω καὶ τὰ κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ἐξέλεξεν· οὐ γὰρ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας· ὁ γὰρ Μαργίτης ἀνάλογον ἔχει ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω δὲ πρὸς τὰς κωμῳδίας. ἐφ' ἑκατέραν δὲ ποίησιν ὥρμησαν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οἱ μὲν τῶν ἰάμβων, κωμῳδοποιοὶ γεγονότες οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγῳδιοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα εἶναι τὰ σχήματα ταῦτα τῶν ἐκείνων. τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν ἆρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία ἱκανῶς, ἢ οὔ, αὐτό τε καθ' αὑτὸ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὸ θέατρον, ἄλλος λόγος· γεγονυίας δὲ τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ αὐτοσχεδιαστικῆς, καὶ αὐτὴ καὶ ἡ κωμῳδία, καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν φαλλικῶν, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νόμιμα, καὶ μικρὸν ηὐξήθη κατὰ μικρὸν προαγόντων, ὅσον ἐλίγχεται φανερὰ γενομένη· καὶ πολλὰς μεταβολὰς

dum id, quod conueniebat, iambicũ acceſſit. metrum. itaque & iambicum vocatur nũc, quod & in hoc metro cõmicis inter ſe exercebant: & fuerunt ex priſcis alij quidẽ heroicorũ, alij verò iamborum poëtę. Quemadmodum autem & in grauibus maximè poëta fuit. Homerus (ſolus enim fuit, non ſolùm quia bene, ſed etiã quia imitationes dramaticè fecit) ſic & Comœdiæ figuras primus ſubmonſtrauit: non vituperationem, ſed ridiculum dramate complectens. Nam Margites proportionẽ habet, vt Ilias, & Odyſſea ad Tragœdias, ſic & ipſe ad Comœdias. Cùm autem apparuiſſet Tragœdia, & Comœdia, qui ad vtranque poëſim ferebãtur ſecundum proptiam naturam, partim quidem pro Iambicis, Comici facti ſunt: partim verò pro Epicis Tragici, quia maiores, & honoratiores figuræ eſſent hæ, quàm illæ. Ac conſiderare quidem vtrum ſufficiẽter ſe habeat iam Tragœdia in formis ipſius, necne: tum ſi reſipſa per ſe iudicetur, tum ad theatra, alia ratio eſt. Nata igitur eſt à principio ex tempore & ipſa, & Comœdia. & vna quidem ab ijs, qui Dithyrambum canebant, altera verò ab ijs, qui phallica, quæ propterea etiam nunc in multis ciuitatibus manẽt, legibus

uata, paulatim aucta eſt, producentibus quantum ipſius

factũ eſt manifeſtum. Et multas mutationes cùm habuiſſet Tragœdia, conquieuit: quia conſecuta eſt ſuã ipſius naturam. Ac hiſtrionum multitudinem ex vno ad duos primus Æſchylus produxit. Et ea, quę ad chorum pertinent, minuit. Et orationem primatum partium inſtituit. Tres autem & ſcenæ ornamentum, Sophocles. Præterea magnitudo ex paruis fabulis, & locutione ridicula, propterea quod ex ſatyrico mutata eſt, tardè grãditatẽ habuit. Ac metrum ex tetrametro iambicum factum eſt. Nam primùm tetrametro vtebãtur: propterea quod ſatyrica, & magis ſaltatoria erat poëſis. Locutione autem nata, ipſa natura proprium metrum inuenit. Maximè verò ſermoni accommodatum omnium metrorum iambicum eſt. Signúmque huius rei eſt, quod plurima iambica proferimus in collocutione, quam inuicẽ habemus: hexametra verò rarò, & exeuntes ex accommodata ſermoni harmonia. Præterea verò epiſodiorum multitudines, & alia vt ſingula ſe habent ornata eſſe dicuntur. Ac de his quidem tam multa à nobis dicta ſint: plura enim fortaſſe dicenda eſſent, ſi ſingula eſſent explicanda.

μεταβεβλῆσθαι ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο. ἐπεὶ ἔσχε τὸ αὑτῆς φύσει. καὶ τό, τε ὑποκριτὴ πλῆθος ἐξεύρες, εἰς δύο, καὶ τοὺς τοῦ Αἰσχύλου ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστοῦ παρεσκεύασε. τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν, Σοφοκλῆς. ἔτι δὲ τὸ μεγάθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβεβλῆσθαι ῥᾳδίως ἅψασθαι. τό, τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυρικὸν καὶ ὀρχηστικώτερα εἶναι τὴν ποίησιν. λέξεως δὲ γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους· ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλῆθη, καὶ τἆλλα ὡς ἕκαστα κοσμεῖσθαι λέγεται· περὶ μὲν οὖν τούτων ποσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα, πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθ' ἕκαστον.

CAP. V.

COmœdia verò eſt, vt dicebamus, imitatio peiorum,

ΚΕΦ. ε.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν ὥσπερ εἰπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μέν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν

γελοίαν, δηλαδὴ τοῦ αἰσχροῦ ὄντος τοῦ γελοίου μόριον. τὸ γὰρ γελοῖόν ἐστιν ἁμάρτημά τι καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικόν· οἷον εὐθύς, τὸ γελοῖον προσωπον αἰσχρόν τι καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης. αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγνώσθησαν, ἡ λεκτέον. ἡ δὲ κωμῳδία, διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθεν. καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ χήματά τινα αὐτῆς εἶχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ προσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται. τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις ἦρξαν. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε. πρῶτος δὲ Ἀθηνῆσιν Κράτης τὸ καθόλου ἦρξεν, ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους ἢ μύθους. ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μετὰ λόγου μίμησις ἦν σπουδαίων ἠκολούθησεν. πρὸς δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν, καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι, ταύτῃ διαφέρουσιν. ἔτι δὲ τῷ μήκει ἡ μὲν, ὅτι μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν. ἡ δὲ ἐποποιία, ἀόριστος τῷ χρόνῳ,

rum. At non ſecundum omne vitium: ſed turpitudinis eſt particula ridiculum. Etenim ridiculum eſt erratum quoddam, & turpitudo ſine dolore, & non habent vim interimendi, vt ſtatim ridicula facies, turpiſque ac diſtorta ſine dolore. Ac mutationes quidem Tragœdiæ, & per quos factæ ſint, non latent. Comœdia verò, quia in ipſa à principio poſitũ ſtudium non eſt, latuit. Etenim chorum comœdorum ſerò magiſtratus dedit: ſed illi voluntarij erant. Atque cùm figuras quaſdam iam ipſa nacta eſſet, pauci ipſius poëtæ commemorantur. Quis autem perſonas aſſignauerit, aut prologos, aut multitudines hiſtrionum, & quæcunque talia ignorantur. At fabulas facere Epicharmus & Phormis cœperunt. Ac ex Sicilia quidem à principio venit. Eorum verò, qui Athenis orti ſunt, Grates primus, cùm iambicã formam abieciſſet, cœpit in vniuerſum facere ſermones vel fabulas. Epopœia igitur Tragœdiam vſque ad ſolũ hunc terminum conſecuta eſt, quòd ſit cum ſermone imitatio bonorũ. In eo autem differunt, quòd illa quidem metrum ſimplex habet: & enarratio eſt: præterea longa eſt: hæc verò quàm maximè conatur ſub vno ſolis ambitu eſſe, aut pauliſper variare: cum Epopœia indefini-

ta ſit tempore. Atque in hoc differt, etiam ſi primis temporibus id ſimiliter faciebant, tum in Tragœdijs, tum in Epicis: Partes autem quædam eædem ſunt, quædam propriæ Tragœdiç. Quare quicumque cognitionem habuerit Tragœdiæ bonæ, & malæ, habuerit etiam Epicorum. Quæ enim Epopœia habet, inſunt in Tragœdia. Quæ verò ipſa non omnino in Epopœia.

καὶ τούτῳ διαφέρει. καὶ τι τὰ μεγέθη ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τῷ ἐποίησεν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι. μέρη δὲ ὅσι τὰ μὲν ταυτὰ, τὰ δ' ἴδια τῆς τραγῳδίας. διόπερ ὅς τις περὶ τραγῳδίας οἶδε καλοῦ καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐποποιίας. ἅ μὲν δ' ἐποποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ· ἃ δὲ αὐτῇ, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

CAP. VI.

AC de imitatione quidē, quæ fit hexametro, & de Cómœdia poſterius dicemus. De Tragœdia verò dicamus, aſſumentes ipſius definitionē, quæ ex ijs, quæ dicta ſunt, naſcitur, vnde patet ipſius natura. Eſt igitur tragœdia imitatio actionis probæ & perfectæ magnitudinem habentis, ſuaui ſermone, ſeparatim ſingulis formis in partibus agentibus, & non per enarrationem. ſed per miſericordiam, & metum inducens talium perturbationum purgationem. Iam dico ſuauem ſermonem, habentem numerum, & harmoniam, & melodiā. Illud autem, ſeparatim à formis, propterea quòd quædam ſolum efficiuntur per metra & rurſus alia per melodiam, Quoniam autem agentes faciunt imitationem, primùm quidem ex neceſſitate erit aliqua pars Tragœdiæ ap-

ΚΕΦ. ϛ.

ΠΕρὶ μὲν οὖν τῆς ἐξαμέτρου μιμητικῆς, καὶ περὶ κωμῳδίας ὕστερον ἐρῦμεν· περὶ δὲ τραγῳδίας λέγωμεν, ἀναλαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας. ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δρῶσα δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον, τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέλος. τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν, τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον πραττέσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους· ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦσι τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος, εἶτα μελοποιία καὶ λέξις. ταῦ

τράγις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. λέγω δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν. μελοποιΐαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις, πράττεται δὲ ὑπό τινων πραττόντων, οἷς ἀναίκη ποιούς τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν (διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναί φαμεν ποιάς τινας) πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεών εἶναι, διάνοια & ἦθος, καὶ κατὰ ταῦτα & τυγχάνουσι καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες. ἔστι δὲ ἡ μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις. λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. τὰ δὲ ἦθη καθ' ἃ ποιούς τινας εἶναί φαμεν τοὺς πράττοντας· διάνοιαν δὲ ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην. ἀναίσκη ἂν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἓξ, καθ' ἃ ποιά τίς ἐστιν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ' ἐστὶ, μῦθος, καὶ ἦθη, καὶ λέξις, & διάνοια. & ὄψις, καὶ μελοποιΐα. οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη ἐστίν. ὡς δὲ μιμοῦνται, ἕν. ἃ δὲ μιμοῦνται, πέντε. καὶ πρὸς ταῦτα οὐδέν. τράγις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῇ, ὡς εἰπεῖν κέχρωνται τοῖς εἴδεσι. καὶ γὰρ ὄψις ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, & λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως. μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν

paratus. Deinde Melopœia, & Dictio. In his enim faciunt imitationem. Ac dico dictionem ipſam metrorum compoſitionem. Melopœiam verò idipſum, quod manifeſtam omnibus vim habet. Et quoniã actionis eſt imitatio, atque agitur à quibuſdam agẽtibus, quos neceſſe eſt cuiuſdã modi eſſe, & ſecundũ mores, & ſententiã (nam propter hęc etiam actiones dicimus eſſe cuiuſdã modi) naturaliter ſunt duæ cauſæ actionum, Sententia & Mores. Et ſecundum has tum fortunati, tum infortunati ſũt omnes. Eſt autẽ actionis quidem Fabula, imitatio. Dico enim Fabulam hanc rerum compoſitionem. Mores verò, ſecundum quos cuiuſdã modi eſſe dicimus agentes. At ſententiam, ea omnia, in quibus dicentes demonſtrant aliquid, vel etiam enuntiant mentem. Neceſſe igitur eſt omnis Tragœdiæ partes eſſe ſex, ſecundum quas cuiuſdammodi eſt Tragœdia. Atque hæ ſunt fabula, mores, & dictio, & ſententia, & apparatus, & melopœia. Quibus enim imitantur, duæ partes ſunt. Quomodo imitãtur, vna. Quas imitantur, tres. Etenim apparatus habet omne, & mores, & fabulam, & dictionem, & melos, & ſententiam ſimiliter. Maximum verò horum eſt rerum compoſ[illegible]

Tragœdia enim imitatio eſt non hominum, ſed actionum, & vitæ, & felicitatis, & infelicitatis. etenim felicitas in actione eſt, & finis, actio quædam eſt, non qualitas. Ac ſunt quidem ſecundum mores cuiuſdam modi: at ſecundum actiones, felices, vel contrà. Non igitur agunt, vt imitentur mores: ſed propter actiones mores complectuntur. Quare res, & fabula finis eſt Tragœdiæ, ac finis maximum omniũ eſt. Nam ſine actione non fieret Tragœdia: at ſine moribus fieret. Recentium enim plurimorum Tragœdiæ ſine moribus ſunt: & omninò poëtæ multi tales: ſicut & ex pictoribus, Zeuxis ad Polygnotum ſe habet. Nam Polygnotus bonus morũ deſcriptor: at Zeuxidis pictura prorſus caret moribus. Præterea ſi quis ordine poſuerit collocutiones moratas, & dictiones, & ſententias benefactas, non efficiet, quod eſt Tragœdiæ opus: ſed multo magis efficiet Tragœdia, quæ his quidem deterioribus vſa ſit, at habeat fabulam, & compoſitionẽ rerum benefactam. Ad hæc maximæ res, quibus capit animos Tragœdia, ſunt fabulæ partes, nempe *peripetiæ*, & agnitiones. Præterea ſignũ eſt, quòd & qui conantur rem

πραγμάτων σύστασις. ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πράξεως, καὶ βίου καὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας· καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ἐν πράξει ἐστίν, καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τις ἐστίν, οὐ ποιότης. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη ποιοί τινες· κατὰ δὲ τὰς πράξεις, εὐδαίμονες, ἢ τοὐναντίον. οὐκ οὖν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται, πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσιν διὰ τὰς πράξεις. ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας, τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων ἐστίν. ἔτι μὴν χωρὶς μὲν πράξεως, οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία· ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ' ἄν. αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων, ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί. καὶ ἔλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι· οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον ἀγαθὸς ἠθογράφος· ἡ μὲν γὰρ Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος· ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις ἠθικὰς, καὶ λέξεις καὶ διανοίας εὖ πεποιωμένας, οὐ ποιήσει ὃ ἐν τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ κατὰ δεύτερος τύπος κεχρωμένη τραγῳδία, ἔχουσα μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων. πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τῶν μύθου μέρη ἐστίν, αἵτε περιπέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις. ἔτι σημεῖον ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον κυρίαται τῇ λέξει καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ πράγματα συνίστα-

οἷον καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ ἐφ-
ἅπαντες. ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον
ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας, δεύ-
τερα δὲ τὰ ἤθη. [Προσαπλήσιον
δὲ καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς. εἰ γάρ
τις καλλίστοις φαρ-
μάκοις χρῷτο, ἅμα ἂν ὁμοίως εὐ-
φράνειεν, καὶ λευκογραφήσας εἰκό-
να. ἔστι τε μίμησις πρᾶξεως, καὶ
διὰ τοῦτο μάλιστα περὶ τοῦτο
τέλειον ἡ πρᾶξις. τρίτον δὲ τὸ
λέγειν διὰ ταῦτα τὰ ἐνόντα
καὶ ἁρμόττοντα. ὃ δὴ λέγω
τὸ τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς
ἔργον. οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολι-
τικοὺς ἐποίουν λέγοντας· οἱ δὲ νῦν,
ῥητορικῶς. ἔστι δὲ ἤθος μὲν τὸ
τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τινὰ προαίρεσιν
ἢ τις ἔστιν, ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆ-
λον προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λό-
γος· διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἤθος ἔνιοι
τῶν λόγων. διάνοια δέ, ἐν οἷς
ἐστὶν ὑποκρίσεί τι ὡς ἔστιν, ἢ ὡς οὐκ
ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται.
τον δέ, τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις.
δέ, ὥσπερ πρότερον εἴρηται,
δὲ τινὰ διὰ τῆς ὀνομασίας
υείαν, ὃ καὶ ὅτι τῶν ἐμμέ-
καὶ ὅτι τῶν λόγων ἔχει τινὰ
ὑ δύναμιν. τῶν δὲ λοιπῶν
, ἡ μελοποιΐα μέγιστον τῶν
ἁτων· ἡ δὲ ὄψις, ψυχαγω-
ὺ, ἀτεχνότατον δὲ καὶ ἥκιστα
τῆς ποιητικῆς. ἡ γὰρ τῆς

poëticam agere, prius poſſunt dictione, & moribꝰ res exquiſitè tractare, quàm res componere, vt primi poëtæ fermè omnes. Ac principium quidē, & tanquam animus tragœdiæ, fabula eſt. Secundum autem mores ſimile enim eſt ac in pictura, nam ſi quis illineret pulcherrimis coloribus fuſim, nō ſimiliter delectaret, ac ſi quis albo deſcriberet imaginem, eſt autem imitatio actionis & per hanc maximè agentium. Tertium verò ſententia. Id autem eſt, dicere poſſe inſita, & conuenientia, quod in orationibus Politicæ, & Rhetoricæ opus eſt. Nam priſci politicè introducebant dicentes: qui verò nūc ſunt, Rhetoricè. Iam mores ſunt tale quiddā, quod aperit præelectionem, qualis ſi in illis, in quibus non eſt manifeſtum, vtrum dicens eligat, aut fugiat. Sententia verò eſt in illis, in quibus demonſtrant aliquid aut eſſe aut non eſſe, aut enunciant: aliquid in vniuerſum. Quartum eſt ſermonum dictio. Ac voco, quēadmodum prius dictum eſt, dictionem per verba interpretationem, quod & in metris, & in orationibus eandem vim habet. Reliquarum verò quinque Melopœia eſt maximum condimentorum. Et apparatus allicit quidem animos: ſed maximè eſt artis expers: & minimè proprius poëticæ. Nā

Tragœdiæ vis & ſine certamine, & hiſtrionibus eſt, præterea vero potentior eſt circa fabricam apparatuum. ars illius qui ſcenam conficit, quàm ars poëtarum.

τραγῳδίας δύναμις, ἢ ἄνευ ἀγῶνος ἢ ὑποκριτῶν ἐστιν. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστί.

CAPVT VII.

EXplicatis autem his, dicamus deinceps, qualem eſſe oporteat rerũ compoſitionẽ: quoniam iam hoc & primum, & maximum Tragœdiæ eſt. Poſitum autẽ eſt à nobis perfectæ, atque totius actionis eſſe imitationem habentis aliquam magnitudinem. Totum autem eſt habens principium, & medium, & finem. Ac principium eſt, quod ipſum ex neceſſitate poſt aliud non eſt: poſt illud verò aliud naturaliter eſt, aut fit. Finis contrariũ, quod ipſum poſt aliud naturaliter eſt, aut ex neceſſitate, aut plerumque: poſt hoc autem aliud nihil. Medium, quod & ipſum poſt aliud eſt. Oportet igitur bene cõpoſitas fabulas neque vnde libet incipere, neque vbi libet finire, ſed vti dictis formis. Præterea verò, quoniam pulchrum & animal, & omnem rem, quæ ex quibuſdam compoſita eſt, non ſolum hæc ordinata habere oportet, verùmetiã eſſe magna, ſed non quomodolibet, nam pulchrum in magnitudine, & ordine conſiſtit.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα ποίαν τινὰ δεῖ ἢ σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτόν ἐστι καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ὄντος δὴ ἡμῖν τοῦ τραγῳδίας πρᾶξις καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν ἐχούσης τι μέγεθος· ἔστι γὰρ ὅλον καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος. ὅλον δέ ἐστι τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν. ἀρχὴ δ' ἐστὶν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστί. μετὰ ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι, ἢ γίνεσθαι. τελευτὴ δ' τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ὀπιπολύ· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. μέσον δ', ὃ αὐτό τε μετ' ἄλλο, καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους, μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν ἀρχεσθαι μήθ' ὅπου ἔτυχε τελευτᾶν, ἀλλὰ χρῆσθαι τοῖς εἰρημένοις ἰδέαις· ἔτι δὲ ἐπεὶ τὸ καλὸν, καὶ ζῷον ἅπαν πρᾶγμα ὁ συνέστηκεν ἐκ τινων, οὐ μόνον δὲ ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τυχόν. τὸ γὰρ καλὸν, ἐν μεγέθει

ζῷ· διὸ οὔτε παμμίκρου τὸ καλὸν ζῷον· συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου καὶ ἀχρόνου. οὔτε, παμμέγεθες ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, τοῦ τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν καὶ ὅλον τῆς θεωρίας· οἷον, εἰ χιλίων εἴη ζῷον. ὥστε δεῖ ὥσπερ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ ἐλαχίστῳ μεγέθους, οὕτω ὂν εἶναι· οὕτω καὶ ὥσπερ τῶν χειρῶν μῆκος, οὕτω καὶ μύθου ἔχειν. τὸ δὲ μῆκος ὃς μὲν πρὸς ἀγῶνας καὶ αἴσθησιν οὐ τῆς τέχνης ἐστίν. εἰ δὲ δεῖ τραγῳδίας ἀγωνίσασθαι πρὸς κλεψύδρας ἂν ἠγωνίσαντο ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε τοιοῦτοι κατ' αὐτὸ τὸ φύσιν ἱκανὸς ὅρος, ἀεὶ μᾶλλον ὁ μέχρι τοῦ σαφοῦς ἔχειν, ἐστὶ καὶ τὸ μέγεθος. ὡς ἁπλῶς δὲ ὁρισαμένους εἰπεῖν, ἐν μεγέθει καὶ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων, ἐκ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ὅσον τοῦ μεγέθους.

vnde neque omnino paruum animal esse potest pulchrum. confunditur enim spectatio quæ prope insensibili tẽpore fiat: neque omnino magnum, non enim simul spectatio fit, sed perit spectantibus vnum & totum expectatione, vt si decem millium stadiorum sit animal: propterea oportet, quemadmodũ in corporibus, & in animalibus inesse quidẽ magnitudinem, sed eam, quæ facilè conspici possit: sic & in fabulis inueniri quidem longitudinẽ, sed eam, quæ facilè retineri memoria possit. Longitudinis autem terminus ad contentiones, & sensum, non artis est: si enim termino opus esset, causa Tragœdias recitãdi: ad clepsydras contenderent, quemadmodum quondam, & alis temporibus factum esse affirmant. Terminus autem rei secundum ipsam naturam semper quidem, qui maior est, quatenus simul patet, pulchrior est secundum magnitudinem. Verùm, vt simpliciter re definita dicam, in quanta magnitudine secundum verisimile & necessarium deinceps nascentibus rebus, contingit in prosperam fortunam ex aduersa, aut ex prospera in aduersam mutari, sufficiens terminus est magnitudinis.

ΚΕΦΑΛ. η.

Ὑθος δ' οὐκ εἶς, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ σκηνῆς οἴονται, ἐὰν ᾖ

CAP. VIII.

FAbula autem est vna, non vt aliqui putant, si circa

vnum ſit. Multa enim, & infinita genere cõtingunt, ex quibus nonnullis nihil eſt vnum, ſed & actiones vnius multæ ſunt, ex quibus nulla actio eſt vna. Quare omnes videntur peccare, quicunque ex poëtis Herculeidem, Theſeidem, & talia poëmata fecerunt, putant enim quoniam vnus erat Hercules, vnam etiam fabulam conuenire. At Homerus, vt & in alijs excellit, ſic etiam hoc videtur pulchrè vidiſſe, ſiue propter artẽ, ſiue propter naturam. Odyſſeam enim faciens non deſcripſit omnia, quæcũque ipſi contigerunt, vt eum accepiſſe vulnus in Parnaſſo, & ſimulaſſe inſaniam in coitione exercitus, ex quibus non erat neceſſarium vel veriſimile, altero facto, alterum factum eſſe, ſed circa vnam actionem, qualẽ dicimus eſſe Odyſſeam, inuaſit ſimiliter & Iliadem. Oportet igitur, vt in alijs imitatricibus vna imitatio vnius eſt, ſic & fabulam, quoniam actionis imitatio eſt, & vnius eſſe, & huius totius, & partes conſtare rerum ſic, vt tranſpoſita aliqua, aut ablata diuerſum reddatur, & moueatur totum: quod enim, cùm adeſt, aut non adeſt, nihil facit, quod appareat, id nec pars quidem eſt. CAP. IX.

MAnifeſtum autem eſt ex ijs, quæ dicta ſunt, non

ἕνα ᾖ· πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ ἑνὶ συμβαίνει· ἐξ ὧν οὐδέν ἐστιν ἓν. οὕτω δὴ καὶ πράξις ἑνὸς πολλαί εἰσιν, ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις. διʼ ὃ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακλεί δα, καὶ Θησεί δα, & τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασι. οἴονται γὰρ ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ Ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶ) προσήκειν. ὁ δʼ Ὅμηρος, ὥσπερ καὶ τἆλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ᾽ ἔοικε καλῶς ἰδεῖν, ἢ θέσει διὰ τέχνην ἢ διὰ φύσιν. Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν, οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ συνέβη· οἷον τραυματῶσαι μὲν οὐ τὸν Παρνασσόν, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι οὐ τὸν ἀγερμῷ, ὧν οὐδέν, θατέρῳ γὰρ γενομένῳ, ἀναγκαῖον ἦν ἢ εἰκὸς θατέρου γενέσθαι· ἀλλ᾽ ἀ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν Ὀδύσσειαν, συνέστησεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα. Χρὴ δή, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις ἑνός ἐστι, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶ), καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὡς τε μεταλαθόμενόν τινος μέρους, ἢ ἀφαιρεθέντος, διαφέρεσθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον. ὃ γὰρ προσὸν ἢ μὴ πρόσον, μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦτό ἐστι. ΚΕΦ. Θ.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ

ποιητὴν ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς, οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέροισιν. εἴη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι, ἢ καὶ δεῖν ἦσαν, ἀν εἴη ἱστορία τις καὶ μέτρου, ἢ ἄνευ μέτρων. ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο. Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν. ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. ἔστι δὲ καθόλου μὲν, τῷ ποίῳ τὰ ποῖ ἄττα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν, κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ᾧ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη. Τὸ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονε. συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον ἐξ εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασι· καὶ οὐ καθάπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. ὅτι δὲ καὶ τραγῳδίας πρὸς ἡρωϊκῶν ὀνομάτων αὐτέχονται. αἴτιον δ' ὅτι πιθανὸν ἐστὶ τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα, οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά. τὰ δὲ γενόμενα, φανερὸν ὅτι δυνατά· εἰ γὰρ μὴ ἐνῆν, οὐκ ἂν ἦν δυνατά.

esse poëtę munus facta dicere, sed qualia fieri debent, & qui fieri possunt, secundum verisimile, vel necessarium Nam historicus, & poëta, non eo quòd aut cum metro dicant, aut sine metro, inter se differunt. Liceret enim, quæ Herodoti sūt in meris ponere, & nihilominus esset historia quædam cum metro, quàm sine metris, sed in hoc est differentia, quod vnus quidem facta dicit: alter verò qualia fieri debent. Quamobrem & res magis philosophica, & melior poësis est, quàm historia. Nam poësis magis vniuersalia: historia magis singularia dicit. Est autē vniuersale, cùm exponitur, quemadmodum tali talia contingat dicere, aut facere secundum verisimile aut necessarium, id quod spectat poëtis, nomina imponens. Singulare verò, quid Alcibiades fecerit, aut passus sit. Ac in Comœdia quidē iam hoc manifestum factum est. Nam cum constituerint fabulam per verisimilia, fit quælibet nomina imponunt, & non vt Iambici circa aliquem singularem faciunt. In Tragœdia autem factis nominibus hærent. Causſa verò est, quòd persuasibile est possibile. Ac non facta quidem non credimus esse possibilia, Facta verò manifestū est possibilium esse, non enim fact[illegible] essent, si impossibilia esse[illegible]

Nec tamen non in aliquibus Tragœdiis, vnum, aut duo sũt ex notis nominibus, alia verò ficta. In quibusdã autem nullum, vt in Agathonis flore, similiter enim in hoc & res, & nomina ficta sunt: & nihilominus delectat. Quare non omninò quærendum est, vt traditis fabulis, in quib⁹ Tragœdiæ versantur, hæreamus. nam est ridiculum hoc quærere: quoniam & nota paucis nota sunt, & tamen delectant omnes, Manifestum igitur ex his, poëtam esse oportere magis fabularum effectorem quã metrorum, quatenus poëta secundum imitationem est: imitatur autem actiones. Quamuis igitur contigerit facta pãgere, nihilominus poëta est. Factorum enim nõnulla nihil prohibet talia esse, qualia verisimile est fieri, & possibilia esse, secundum quod ille ipsorum poëta est. Simplicium autem fabularum & actionum Episodicæ sunt pessimæ. Dico Episodicam fabulam, in qua Episodia, post altera esse neq; verisimile, neque necesse est. Ac tales efficiuntur à malis quidem poëtis propter ipsos: à bonis verò propter histriones, Certamina enim facientes, & supra facultatem fabulam extendẽtes distorquere sæpenu-

ὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πραξιδίαις, οἷαις μιᾷ ἢ δύο τὰ γνωρίματ' ὄντα ὀνομάτων, τὰ δ' ἄλλα πεποιημένα· ἐν ἐκείναις δ' ὑδέν ἐστ' ἀγάθωνος ἄνθει. ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται, καὶ ὑδὲν ἧττον δύφραίνει. ὥστ' ὐ παντὸς δεῖ ζητεῖν τὰ παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν, αὐτὲ χεσθαι. καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν, ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγα γνώριμά ὄντ', ἀλλ' ὅμως δύφραίνει πάντας. δῆλον δ' ἐκ τούτων ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον δεῖ μύθων εἶναι ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς ἐστὶ τοῦ μιμεῖσθαι. μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις· καὶ ἂν συμβῇ γενόμενα πιθανὰ, ὐδὲν ἧττον ποιητής ἐστι. τῶν γὰρ γενομένων, ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἂν εἰκὸς γένεσθαι καὶ δυνατὰ γένεσθαι, καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι. τῶν δ' ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων, αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρεσται. λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἀλλήλα ὔτ' εἰκὸς, ὔτ' ἀνάγκη εἶναι. τοιοῦτοι δ' ποιοῦσι, διὰ μὲν τῶν φαύλων ποιητὰς, διὰ αὐτούς· διὰ δὲ τῶν ἀγαθῶν, διὰ τοὺς ὑποκρετάς. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, καὶ τῶν δραμάτων μῆκος

τοῦ δράματος ἐπιτείνοντες μῆκος, πολλάκις διαστρέφειν

καίζονται τὸ ἐφεξῆς. ἐπὶ δὲ τ πελείας δεῖ πραίξεως ἡ μίς, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεει-

ταῦτα δ᾽ γίνεται μάλιστα ὄντα, καὶ μᾶλλον ὅταν γίνηται καὶ πρὸ δόξαν δ᾽ ἄλληλα· τὸ κυμαστὸν ὅπως ἕξει μᾶλλον, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τ τύχης· καὶ τ ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμαστότατα δοκεῖ, ὅσα ὥσπερ δι᾽ ς φαίνεται γεγονέναι· οἷ, ὁ ἀνὰ ὁ Μίτυος ὁ Ἄργει ἀπέκτον αἴτιον θανάτου τῷ ϊ, ἑστῶντι ἐμπεσόν. ἔοικε καὶ ταῦτα ὐκ εἰκῆ γίνεσθαι. ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶ καλμύθους.

ΚΕΦΑΛ. ι.

Ἰσὶ δὲ τ μύθων οἱ μὲ ἁπλοῖ, οἱ δὲ πεπλεγμένοι. καὶ γὰ αἱ ἕξις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦθοί εἰσὶ πάρχουσιν δὲ τοῖς ὅλοις ταῦλέγω δὲ ἁπλῆν μὲ πραξιν, ρομένης, ὥσπερ ὥρισται, συοῦς καὶ μιᾶς, ἄνθ᾽ ὡς ἐπεισοδίας ναγνωρισμοῦ ἢ μεταβάσεως γίνε· πεπλεγμένην δὲ, ἐξ ἧς μὴ ἀναγνωρισμοῦ, ἢ ὡς ἐπεισοδίας, ἢ φοῖν, ἢ μεταβάσεως δεῖ. ταῦτα εῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τ συστάσ ς δὲ μύθου, ὥστε ἐκ τῶν πρὸ πραγμένων συμβαίνειν, ἢ ἐξ ἀναάγ ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι ταῦτα.

mero cogrintur, quod ex ordine est. Quoniam autem non solũ est perfectę actionis imitatio, sed etiam terribilium, & miserabilium: atque hæc fiunt maximè talia, & magis, cùm fiunt præter opinionem inter se: nam admirabile sic habebunt magis quam si à casu, & fortuna: quoniam & eorum, quæ à fortuna sunt, hæc maximè admirabilia videtur, quæcunque quam ex industria apparent facta fuisse, sicuti statua Mityi Argis interfecit eũ qui fuit causa interitus Mityi. cùm in eius caput incidisset, dum ipse spectaret: videntur enim talia non temerè facta esse: idcirco necesse est, tales fabulas pulchriores esse.

CAP. X.

ACfabulatũ alię simplices sunt, aliæ implexæ. Etenim actiones quarũ imitationes fabulæ sunt, ne aliud quæramus, sunt tales, Appello simplicem actionem, qua facta, vt definitum est, continua, & vna, transitus fit sine peripetia, vel agnitione. Implexa est, ex qua cum agnitione, aut peripetia, aut ambabus transitus fit. Hæc autem oportet fieri ex ipsa constitutione fabulæ, vt ex antecactis, aut ex necessitate, aut secundum verisimile hæc fieri contingat. Differt

enim multum, vtrum hęc propter hæc, an post hæc fiant.

CAPVT XI.

EST verò peripetia in contrarium eorum, quæ agũtur, mutatio, vt dictum est. Atque hoc, vt dicimus; secundum verisimile, aut necessariũ. Vt in Oedipode, cùm venisset nuntius, tanquam lætitiam allaturus Oedipodi, eúmq; metu liberaturus aduersus matrẽ, vt aperuit, quisnam esset, contrarium fecit. Et in Lynceo, cùm ipse quidem duceretur, vt moriturus, Danaus verò persequeretur, vt interfecturus, hunc quidem contigit ex rebus gestis mori, illum verò seruari. Agnitio autem est, vt etiã nomen significat, ex ignoratione in cognitionẽ mutatio, aut ad amicitiam aut inimicitiam eorum, qui ad prosperam fortunã, vel aduersam definiti sunt. Ac pulcherrima agnitio est cum simul peripetiæ fiunt, vt se habet in Oedipode. Ac sunt quidem etiam aliæ cognitiones. Etenim ad inanimata pertinet agnitio, & ad quæcunque, vt dictum est, à fortuna aliquando esse contingit. Et si fecit aliquis, aut non fecit, licet agnoscere. Sed quæ maximè pertinet ad fabulam, & quæ maximè ad actionem, est ea, quæ dicta est. Talis enim agnitio & peripetia aut misericordiã habebit, aut

διαφέρει δὲ πολύ, γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε.

ΚΕΦΑΛ. ια.

ΕΣΤΙ δὲ περιπέτεια μὲν ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή, καθάπερ εἴρηται. καὶ τοῦτο ὥσπερ λέγομεν καὶ κατὰ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον. ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίποδα, καὶ ἀπαλλάξων τῶν περὶ τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὅστις ἦν, τοὐναντίον ἐπέπραττε. καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ, ἀγόμενος μὲν ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν σωθῆναι συνέβη τῶν πραττομένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι. ἀναγνώρισις δέ ἐστιν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολή, ἢ εἰς φιλίαν ἢ ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. κάλλιστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνωνται, ὡς ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι. εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις. καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα, καὶ τυχόντα ἔστιν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει. καὶ ἐὰν πεποιήκέ τις ἢ μὴ πεποιηκώς, ἔστιν ἀναγνώρισαι. ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως, ἡ εἰρημένη ἐστίν. ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις, καὶ περιπέτεια ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον· οἵων πρά-

τραγῳδία μίμησις ἐστὶ
ἐπὶ δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν ἢ τὸ
ἐν ὅπῃ τῶν τοιούτων συμβή-
σεται δὲ ἡ ἀναγνώρισις τῶ
ἀναγνωρίσεως. αἱ μὲν εἰ-
ρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον,
ἢ δῆλος ἕτερος τίς ἐστιν· ὅτα
τέροις δεῖ ἀναγνωρίσαι,
ἢ μὲν Ἰφιγένεια, τῷ Ὀρέσῃ
είδη ἐκ τῆς ἐπιστολῆς·
δὲ πρὸς τὸν Ἰφιγένειαν
δεῖ ἀναγνωρίσεως. Δύο μὲν
ὧν μέρη περὶ ταῦτ' ἔστι
πεια καὶ ἀναγνώρισις· τρί-
πάθος. τούτων δὲ περιπέτεια
ἀναγνώρισις εἴρηται. πάθος
πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυ-
νή, οἷόν τε ἐν τοῖς φανερῷ θα-
καὶ αἱ περιωδυνίαι καὶ τρω-
ὅσα τοιαῦτα.

metum: qualium actionũ Tragœdia imitatio ſupponitur præterea verò & aduerſa fortuna vti, & proſpera in talibus cõtinget. Iam quoniam agnitio quorundam eſt agnitio, aliæ quidem ſunt alterius ad alterum ſolum: cùm fuerit manifeſtus alter quis ſit: aliquando verò ambos oportet agnoſcere, vt Iphigenia ab Oreſte agnita eſt ex miſſione epiſtolæ: illi autem erga Iphigeniã alia op⁹ fuit agnitione. Ac duę quidẽ fabulæ partes circa hæc ſunt peripetia, & agnitio. Tertia verò eſt paſſio. Atque ex his peripetia & agnitio expoſitæ ſunt. Paſſio verò eſt actio habens vim interimendi, aut graues dolores afferẽdi, vt quæ in aperto ſunt mortes & eiulationes, & vulnerationes, & quæcunque talia.

ΚΕΦ. ιβ.

Ερη δὲ τραγῳδίας, οἷς
μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆ-
σθαι ἕτερον ἔμπροσθεν. νῦν δὲ πο-
σὰ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρι-
τά δὲ ἐστί. πρόλογος, ἐπει-
ἔξοδος, χορικόν. καὶ τούτου
πάροδος, τὸ δὲ θέσιμον. κοι-
οὗ ἁπάντων ταῦτα. ἴδιον
ὑπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμ-
σι δὲ πρόλογος μὲν, μέ-

CAP. XII.

IAM partes Tragœdiæ, quibus vt formis oportet vti, prius diximus. At ſecundùm quantitatem, & in quas ipſa diuiditur ſeparatas, hæ ſunt, *prologus*, *epiſodium*, *exodus*, *choricum*, & huius quidẽ vna pars parodus: altera verò *ſtaſimum*. Atque hæ quidem cõmunes omnium: propriæ verò illæ à ſcena, & *commi*. Ac prologus eſt pars integra tragœdiæ ante chori parodum. Epiſodium pars integra Tragœdiæ interiecta inter integros choricos cantus. Exo-

pars integra Tragœdiæ, poſt quàm non eſt chori cantus Chorici autem patodus prima dictio integri chori: ſtaſimum verò cantus chori ſine anapeſto, & trochæo, At commus lamentatio communis chori, & à ſcena. Ac partes quidem Tragœdiæ, quibus oportet vti prius dictæ ſunt. At ſecundum quantitatem, & in quas ipſa diuiditur ſeparatas, hæ ſunt.

μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ πρὸ χορῦ παρόδου. ἐπεισόδιον δὲ, μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. ἔξοδος δὲ, μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. χορικοῦ δὲ, πάροδος μέν, ἡ πρώτη λέξις ὅλε χοροῦ· στάσιμον δὲ, μέλος χορικὸν, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίων. κομμός δὲ, θρῆνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς. μέρη μὲν οὖν τραγῳδίας, οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴρηται. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν.

CAP. XIII.

ΚΕΦ. ιγ.

QVæ verò oporret ſpectare, & quæ oportet cauere conſtituentes fabulas, & vnde erit Tragœdiæ opus, ſequitur vt dicamus poſt illa, quæ adhuc dicta ſunt. Quoniã igitur conſtitutionem pulcherrimæ Tragœdiæ oportet eſſe nõ ſimplicem, ſed nexam eámq. terribilium, & miſerabilium imitationem (hoc enim propriũ huiuſmodi eſt imitationis) Primum quidem manifeſtum eſt, neque æquos viros mutatos apparere oportere ex proſpera fortuna in aduerſam: id enim non eſt terribile, nec miſerabile ſed ſceleratũ: neq; improbus ex infortunio in proſperam fortunam: id enim maximè omnium à Tragœdia alienum eſt, quia nihil habet eorum, quæ oportet, neque enim gratum hominibus neq. miſerabile, neque terribile eſt: neque rurſus valde malum ex

ΩΝ δὲ δεῖ προΐζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ φυλάττεσθαι συνιστάντας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς τῶν εἰρημένων. ἐπειδὴ οὖν δεῖ μὴ συμβαίνειν εὖ τὴν καλλίστης τραγῳδίας μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην, καὶ ταύτην φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν εἶ μιμητικὴν (ἔστι γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι) πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν· ἐ γὰρ φοβερὸν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν· οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν. (ἀτραγῳδότατον γὰρ πάντων· οὐδὲν γὰρ ἔχει δεῖ· οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερόν ἐστιν)

ὥσὴ αὐτὸν τροφρὰ πονηρὸν, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυσυχίαν μεταπίπτειν. τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον οὔτε φόβον. ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιον ὀυχ ὁρῶν πάσχοντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον· ἔλεος μὲν, περὶ τὸν ἀνάξιον· φόβος δὲ, περὶ τὸν ὅμοιον. ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερὸν φανεῖται τὸ συμβαῖνον· ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυσυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινὰ τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον Οἰδίπους καὶ Θυέστης, καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες. ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασι, καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυσυχίας, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξ εὐτυχίας εἰς δυσυχίαν μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ οἵαν εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον ἢ χείρονος. σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον· πρὸ γὰρ τοῦ μὲν οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπεκείμοων· νῦν δὲ, περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συνίστανται· περὶ Ἀλκμαίωνα καὶ Οἰδίποδα, καὶ Ὀρέστην, καὶ Μελέαγρον, καὶ Θυέστην, καὶ Τήλεφον, καὶ

prospera fortuna in aduersam cadere: quod enim gratum est hominibus, id quidem habet talis cõstitutio, sed neque misericordiam habet, neque timorẽ: illa enim est circa eum, qui indignè aduersa fortuna vtatur, hic verò circa similem: quare neque miserabile, neque terribile apparet, quod cõtingit. Reliquus igitur est inter hos interiectus. Est autem talis, qui neque virtute præstat, & iustitia, neque propter vitium, & prauitatem mutatur in aduersam fortunã, sed propter errorem aliquem eorum qui sunt in magna existimatione, & fortunæ prosperitate, cuiusmodi Oedipus, & Thyestes, & qui ex talibus familiis illustres vitiosunt. Necesse enim est egregiè se habentem fabulam esse magis simplicem quã duplicem, vt quidam dicunt: & mutari non in prosperã fortunam ex aduersa, sed contra ex prospera in aduersam, non propter improbitatẽ, sed propter errorem magnum, aut talis personæ, qualis dictum est aut melioris magis, quam peioris: signum autem est etiam id quod obseruatur. Nam antea quidem poetæ quaslibet fabulas enumerabant: nũc verò circa paucas domos pulcherrimæ componuntur tragœdiæ, vt circa Alcmæonem & Oedipum, & Orestem, & Meleagrum, & Thyestem,

Telephum, & quibuſcunque aliis contingit aut atrocia pati, aut facere. Ac ſecundum artem quidem pulcherrima eſt Tragœdia ex hac conſtitutione. Quare & errant, qui accuſant Euripidem in eadem re, quòd hoc faciat in Tragœdiis: & multæ ipſius in aduerſam fortunam terminent. Id enim rectum eſt, vt diximus. Ac ſignum maximum eſt, quòd in ſcenis, & certaminibus tales maximè apparent Tragicæ, ſi rectè dirigantur: & Euripides, quamuis alia non bene diſponat, hac tamen in parte inter poëtas maximè apparet Tragicus. Iam verò ſecunda conſtitutio eſt, quæ à quibuſdam prima dicta eſt, eius fabulæ, quæ duplicem habet conſtitutionem, vt Odyſſea: & definit ex contrarietate, melioribus, & peioribus. Videtur autem eſſe prima propter theatrorũ imbecillitatem. Nampoëtæ eã conſequuntur, morem gerentes ſpectatoribus. Atque hæc ea non eſt, quæ à Tragœdia proficiſcitur voluptas, ſed magis Comœdiæ propria: in ea enim fabula ſi inimiciſſimi ſint, vt Oreſtes, & Ægiſthus, amici tandem facti exeunt: & nullus per alterum moritur.

CAPVT XIV.

Acliceat quidem terribile & miſerabile ex apparatu

ὁσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ, ἢ ποιῆσαι. ἢ μὰ ἔστι καὶ πρὸ τὴν πέψιν καλλίστη τραγῳδία, ἀλλὰ τύχης τῆς συστάσεως δεῖ. διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐπακολουθοῦντες τὰ αὐτὰ ἁμαρτάνουσιν, ὅπερ τὸ δρᾶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, & πολλαὶ αὐτῶν εἰς δυσχέρειαν τελευτῶσι. τοῦτο γάρ ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγιστον. ὅτι καὶ ἐπὶ σκηνῶν & ἐπὶ ἀγώνων τραγικώτατα τὰ τοιαῦτα φαίνονται, ἂν κατορθῶσι. & ὁ Εὐριπίδης, εἰ & τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε καὶ ποιητὴς φαίνεται. δευτέρα δὲ ἡ φερομένη λεγομένη ὑπό τινων εἶναι, σύστασις, ἡ διπλῆν τε σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι & χείροσι. δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν. ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεαταῖς. ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ὑπὸ τραγῳδίας ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία. ἐνταῦθα γὰρ, ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐξέρχονται & ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

ΚΕΦΑΛ. ιδ.

Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι. ἔστι

ἢ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως· πρῶτον γὰρ τοῦτο τοῦ ποιητοῦ ἀμείνονος. δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν ὕπω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πραγμάτα γινόμενα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων· ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὰ τοῦ Οἰδίποδος μῦθον· τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως ἕτοιμον παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενον ἧττον, οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον, παρασκευάζοντες, οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν. οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητήν, φανερὸν ὡς ταῦτα ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον. ποῖα οὖν δεινά, ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται ἂν συμπίπτοντα, λάβωμεν. ἀναγκαῖον δή, ἢ φίλων ἢ ἐχθρῶν ἢ μηδετέρων. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν ὅτι ποιῶν, οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος, οὐδ' ἂν μηδὲ ἐπίρρως ἔχοντες. ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις γίγνηται τὰ παθήματα οἷον εἰ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα,

fieri: licet verò etiam ex ipſa cõſtitutione id quod prius eſt, & poëtæ melioris. oportet enim etiam ſine viſu fabulam ſic conſtitutam eſſe, vt audiens res, quę fiunt, & horreat, & miſereatur, ex iis, quæ cõtingunt. in quas perturbationes cadet ille, qui Oedipodis fabulam audiat. Efficere autem hoc per apparatum, eſt magis artificij expers, & ſumptus requirit. Atque qui non ſolùm terribile propter apparatum, ſed monſtruoſum efficiunt, nihil commune habent cum Tregœdia. Non enim omnem à Tragœdia oportet voluptatem quærere, ſed propriam. Quoniam verò ex miſericordia, & metu per imitationem poëtam efficere oportet voluptatem: id in rebus efficiendum eſſe, manifeſtum eſt. Qualia igitur atrocia, aut qualia miſerabilia appareant, ex iis aſſumamus, quæ contingunt. Neceſſe autem eſt: aut amicorum eſſe inter ſe tales actiones, aut inimicorum aut neutrorum. Quòd ſi inimicus inimicum occiderit, nihil miſerabile, neque dum facit, neque dum facturus eſt, monſtrat, præterquam in illa ipſa perturbatione. Neque qui ſe neutro modo habent. Quando autem in amicitiis ſunt, perturbationes, vt ſi frater fratrem, aut filius fratrem, aut mater filiũ

aut filius matrem occiderit, aut occiſurus fuerit, aut tale aliquid aliud faciat: Hęc quærere oportet. Ac receptas quidem fabulas ſoluere non licet. dico autem, vt Clytæmneſtrã occiſam ab Oreſte, & Eriphylem ex Alcmœone. Ipſum verò inuenire, ac traditis rectè vti oportet. Idque quod dicimus, ſe recte habere, apertius exponamus. Licet enim ſic actionem fieri, vt antiqui faciebant, vt eam præſtarent ſcientes, & cognoſcentes, quemadmodum occidentem filiũ Medeam Euripides fecit, At licet agere ita, vt ignorantes rem agant atrocẽ, poſtea verò amicitiam agnoſcãt, vt Sophoelis Oedipus. Atque hoc quidem extra actionem. In ipſa verò Tragœdia, vt Alcmœon Aſtydamantis, vel Telegonus in vulnerato Vlyſſe. Prꝛterea tertiũ eſt, cùm quis aliquid graue propter ignorãtiam facturus erat, & priuſquam faceret, agnouit. Et præter hæc aliter non licet. Aut enim facere neceſſe eſt aut ſciẽtes, autnõ ſciẽtes. Horum autẽ peſſimũ eſt, cùm quis facturus fuit, & non fecit, ſceleratũ enim habet, & non Tragicum, nam ſine affectu eſt. quare nemo facit ſimiliter, niſi rarò, vt in Antigona Creontem Aemõ. Nam feciſ-

ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀπο-
κτείνῃ, ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο
δρᾷ, ταῦτα ζητητέον. τοῖς μὲν οὖν
παρειλημμένοις μύθοις λύειν οὐκ
ἔστι. λέγω δ' οἷον τὴν Κλυταιμνήστραν
ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου, καὶ τὴν
Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος.
αὐτὸν δ' εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς πα-
ραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς. τὸ
δὲ καλῶς τί λέγομεν, εἰρήσομεν
σαφέστερον. ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γί-
νεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ πα-
λαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας καὶ γινω-
σκοντας· καθάπερ καὶ Εὐριπίδης
ἐποίησεν ἀποκτείνυσαν τοὺς παῖ-
δας τὴν Μήδειαν. ἔπ δὲ πρᾶξαι
μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινὸν,
εἶθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλί-
αν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους.
τοῦτο μὲν οὖν ἔξω ἔστι τοῦ δράματος. ἐν
δὲ αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον ὁ Ἀλ-
κμαίων ὁ Ἀστυδάμαντος, ἢ ὁ Τη-
λέγονος, ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ο-
δυσσεῖ. ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα, τὸ
μέλοντα ποιεῖν τι ἢ ποιεῖν ἀπιστῆσαι
δι' ἄγνοιαν, ἀναγνωρίσαι πρὶν
ποιῆσαι, καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστι
ἄλλως. ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη, ἢ
εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας. τούτων δὲ
τὸ μὲν γινώσκοντα μεμῆσαι, καὶ μὴ
πρᾶξαι, χείριστον. πρῶτον μὲν γὰρ μια-
ρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν. ἀπαθὲς γάρ. διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ
μὴ ὀλιγάκις· οἷον, ὧν Ἀντιγόνη τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων. τὸ δὲ πρᾶξαι

ρεῖν. βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὴ πρᾶξαι, πρᾶξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι. τὸ γὰρ μιαρὸν ἡ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπλακτικόν. κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον· λέγω δὲ οἷον ἐν τῇ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν, ἀποκτείνει δὲ οὔ, ἀλλ' ἀνεγνώρισεν· καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν· καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισεν. διὸ δή ἐστιν, ὅπερ πάλαι εἴρηται, ἡ περὶ πολὰ ἢ οὐ τραγῳδίαι εἰσί. ζητοῦντες γὰρ οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀπὸ τύχης, θύραν τὸ τοιοῦτον προσκρούειν ἐν τοῖς μύθοις. ἀναγκάζονται οὕτω δὴ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη. περὶ μὲν οὖν τῆς περὶ πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

ΚΕΦ. ιε.

Περὶ δὲ τὰ ἤθη τέτταρά ἐστιν ὧν δεῖ στοχάζεσθαι· ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ἔσται. ἔστι δὲ ἦθος μέν, ἐὰν ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὸν ὁ λόγος, ἡ πρᾶξις, προαιρετόν τινα· φαῦλον μέν, ἐὰν φαῦλον· χρηστὸν δὲ ἐὰν χρηστόν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῃ γένει· καὶ γὰρ γυνὴ δέστι χρηστὴ καὶ δοῦλος. καίτοι γε ἴσως τούτων, τὸ μὲν χεῖρον

se secundum est. Ac melius est ignorantem quidem feciſſe: cùm autem fecerit, agnouiſſe: ſceleratum enim non adeſt, & agnitio ſtuporem gignit. Optimum verò eſt poſtremum. Dico autem, vt in Creſphonte Merope interfectura quidem filium erat, ſed cùm agnouiſſet, non interfecit. Et in Iphigenia ſorori frater. Et in Helle filius matrē dediturus agnouit. Quapropter quod pridem dictum eſt, non circa multas ſunt Tragœdiæ familiæ quærentes enim non ab arte, ſed à fortuna, huiuſmodi fabulę cōfectionem inuenerunt. Itaque ad has domos coguntur occurrere, quibuſcunque tales contigerunt perturbationes. Ac de rerum conſtitutione, & quales fabulas eſſe oporteat, ſatis dictum eſt.

CAP. XV.

CÆterùm de moribꝰ quatuor ſunt, quæ ſpectare oportet. Vnum quidem & primum, quomodo boni ſint. Habebit autem mores, ſi, vt dictū eſt, oratio, aut actio manifeſtam efficiat præelectionē aliquam: malos quidem, ſi malam: bonos verò, ſi bonam. Eſt verò hoc in vnoquoq; genere. Etenim mulier eſt bona. & ſeruus, etiam ſi fo[illegible] his illud quidem pe[illegible]

omnino malum eſt. Secundum eſt, quomodo ſint cõuenientes. Eſt enim virorum mos, ſed nõ conueniens mulieri, fortem vel terribilẽ eſſe. Tertiũ quomodo ſint ſimiles, hoc enim aliud eſt ab eo, quod eſt bonos conuenientes mores facere, vt dictum eſt; Quartum, quomodo æquales. Tametſi enim inæqualis quidam ſit, qui præbet imitationem, & talibus motibus ſuppoſitus ſit: tamen æqualiter inæqualem oportet eſſe. Eſt autem exemplum improborum morum, non ex neceſſitate, vt Menelaus in Oreſte. Eius verò, quod non deceat: & nõ conueniat, tum lamentatio Vlyſſis in Scylla, tũ Menalippæ dictio. At inæqualium in Aulide Iphigenia: nullã enim in partẽ ſimilis eſt, dũ orat, ei, quę apparet poſterior. Oportet autem & in moribus, vt etiã in rerum conſtitutione, ſemper quærere vel neceſſarium, vel veriſimile: & hoc poſt hoc fieri vel ex neceſſitate, vel ex veriſimilitudine. Apparet igitur & ſolutiones fabularum ex ipſa oportere fabula coniũgere, & non vt in Medea à machina: & in Iliade ea quæ ſunt circa renauigationem. Sed machina vti opus eſt ad ea, quę ſunt extra actionem, aut quæcunque ante facta ſunt, quæ fieri non poteſt, vt homo ſciat, quę cunq. poſtea, quæ egêt

ρον, τὸ δ' ὅλως φαῦλόν ἐστι. δεύτερον δ', τὰ ἁρμόττοντα. ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ' ἁρμόττον γυναικί, τὸ ἀνδρείαν ἢ δεινὴν εἶναι. τέταρτον δ', τὸ ὅμοιον, ὅπερ γὰρ ἕτερον τῆς χρηστὸν τὸ ἦθος καὶ ἁρμόττει ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται πρότερον δ', τὸ ὁμαλόν. καὶ γὰρ ἀνώμαλός τις ἦν, ὁ δὲ μίμησιν παρέχων, καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποθεὶς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι. ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἦθος μὴ ἀναγκαῖον. οἷος, ὁ Μενέλαος ἐν τῇ Ὀρέστῃ· τὸ δ' ἀπρεπὲς καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὁ τε θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ, καὶ ἡ τῆς Μεναλίππης ῥῆσις· τὸ δ' ἀνώμαλον. ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια. ὑδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ. χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσι, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει ἀεὶ ζητεῖν, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός. ὥστε καὶ τοιοῦτον καὶ τοιαῦτα λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός· καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι, ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός. φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ ἀπὸ μηχανῆς· καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὴν ἀποπλοΐαν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐκ οἷόν τε ἄν-

εἰδέναι. ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ προσαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας. α δ' ἀποδίδομεν τοῖς ἤθεσι ἔλεγον δ' μηδὲν εἶναι ἐπὶ τοῖς μασιν. εἰ δ' μὴ, ἔξω τῆς ῳδίας οἷον, τὰ ἐν ᾧ Οἰδίπο- Σοφοκλέους. ἐπεὶ δ' μίμησίς τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς μεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς ἐπιεικο- ις, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες ἂν μορφὴν, ὁμοίους ποιοῦντες, ις γὰρ ἁφσιν, ὕπω καὶ ὁ πιπ- μένωμον καὶ ὀργίλους καὶ ῥᾳ- , καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ἔχον- πὶ τοῦ ἠθῶν, ἐπιεικέστε ἀποδείγμα, ἢ σκληρότητος οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγαθῶν καὶ ος. ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, ὡς τύπος τοὺς ἀπὸ τῶ ἐξ ης ἀκολουθοῦσας ἀμαθήσεις τῇ κῇ. καὶ γὰρ καὶτ' αὐτὰς ἔστι ἁμαρτάνειν πολλάκις. εἰρῆ δ' ἀρκε- ἐν τοῖς ἀποδεδομένοις λόγοις ς.

praedicatione, & nunciatione omnia enim videre tribuimus diis. At sine ratione in rebus nihil esse oportet: sin minus, id extra Tragœdiam, vt quæ sunt in Oedipode Sophoclis. Quoniam autem Tragœdia est meliorum imitatio, oportet non imitari bonos formarum fictores. Etenim illi, cùm tribuant propriam formam, faciendo similes, pulchriores fingunt: sic etiam oportet poëtam imitantem & iracundos & socordes, & alia talia habentes in moribus, cùm tales sint, probitatis facere exemplum, ac dutiriæ, vt Achillem Agathon & Homerus. Iam verò hæc oportet seruare, & ad hæc ea, quæ sub sensum cadunt, consequentia poëticæ præter illa quæ sunt ex necessitate, etenim secundum ipsa sæpenumero contingit peccare. Dictum autem est satis de ipsis in editis libris.

ΚΕΦΑΛ. ιϛ.

CAP. XVI.

Ναὶ ἀναγνώρισις δ' τί μὲν ἐστιν, εἴρηται πρότερον. εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως. πρῶτον μὲν, ἡ ἀ- ἐστάτη, καὶ ἧ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀν, ἡ διὰ σημείων. τούτων μὲν σύμφυτα· οἷον λόγ- ρβῦσι γηγυεῖς· ἢ ἀστέρας, ν ᾧ Θυέστη Καρκῖνος. τὰ δ' ἐπίκτητα· καὶ πύπων, τὰ μὲν ἐν ᾧ

AC agnitio quid sit, dictũ est prius. Species autem agnitionis prima est, quæ maximè expers est artis, & qua plurimi vtuntur propter penuriam, quæ per signa fit: eáque partim innata, vt lanceam, quã Terrigenæ ferunt; aut stellas, quales in Thyeste dicit Carcinus: partim aduentitia, aut in

corpore, vt cicatrices, aut extra, vt monilia, & vt in Tyrone per scapham. Ac licet his vti vel meliùs, vel peiùs, vt Vlysses per cicatricem aliter agnitus est à nutrice, aliter à subulcis. Et sunt quidem, quæ fidei causſa adhibentur, magis artis expertes etiam huiusmodi omnes. Quæ verò experiperia, vt quæ in Niptris, meliores. Secúdæ sũt, quæ à poeta factæ sunt. Itaq. non expertes artis: vt Orestes in Iphigenia agnouit sororẽ agnitus ab ipsa. Hæc enim fuit agnita per epistolã: ille verò per signa. Ac ipse quidem dicit, quæ vult poeta, sed non fabula. Quare à dicto peccato non longè abest (licebat enim quædam interponere) etiam in Sophoclis Tereo radij vox. Tertia agnitio est, quæ per memoriam fit cùm quis sentit aliquid videndo, vt quæ in Cypriis Dicæogenis: cùm enim picturam inspexisset, luxit: vt quæ in Alcinoi Apologo citharœdum audiens, & recordatus, lachrymauit, vnde agniti sunt. Quarta, quæ ex syllogismo, vt in Choephoris, quia similis quidam venit. Atqui similis nullus præterquam Orestes, ergo iste venit. Et quæ Polyidis Sophistæ de Iphigenia, verisimile namque est Orestem ratio

σύμαλα, οἷον ἐλαί· τὰ ἔξωθεν, ὥσπερ ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης. ἔστι δὲ καὶ πύτιος χρῆσθαι ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον· οἷον, Ὀδυσσεὺς διὰ τὴν οὐλὴν ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν. εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀπηρτημέναι, καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι· αἱ δὲ ὡς παρὰ πίστιν, διὸ καὶ ἄπτωτοι· οἷον, Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνης. ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ διὰ σημείων. ταῦτα δ' ἂν αὐτὸς λέγοι ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς, ἀπὸ τέχνης ὁ μῦθος. δὶ ὃ ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν. ἐξὸν γὰρ ἀνέγνω καὶ ἐνέγκειν. καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή. τρίτη δὲ, ἡ διὰ μνήμης, τὸ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα, ὥσπερ οἱ ἐν Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους· ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν, ἔκλαυσε· καὶ ἐν Ἀλκίνου ἀπολόγῳ· ἀκούων γὰρ τὸν κιθαρῳδὸν, καὶ μνησθεὶς, ἐδάκρυσεν· ὅθεν ἀνεγνωρίσθη. τετάρτη δὴ, ἡ ἐκ συλλογισμοῦ· οἷον ἐν Χοηφόροις, ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν· ὅμοιος δὲ οὐδεὶς

ἀλλ' ἢ Ὀρέστης· οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. καὶ ἡ Πολυείδου τοῦ Σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας λῶ· εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι

ἢτ' ἀδελφὴ ἐτύγη, καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι. καὶ ἡ ἐν τῷ Θεοδέκτῃ Τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν ὡς εὑρήσων υἱὸν, αὐτὸς ἀπόλυται. καὶ ἡ ἐν ταῖς Φοινίξιν. ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον, συνελογίσαντο πρὸ εἱμαρμένου, ὅτι ἐν τούτῳ εἱμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς. καὶ γὰρ ἐξετέθησαν ἐκεῖσε. ἔστι δ' ὅτε καὶ σιώπησις ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου. οἷον ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ δ' οὐχ ἑωράκει. ὁ δ' ὡς ἐκεῖνος ἀναγνωρίσων, ἀλλὰ τοῦτον ἐποίησε παραλογισμόν. πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς ἐκπλήξεως γινομένης δι' εἰκότων. οἷον ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ. εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι θεῖναι γράμματα. καὶ γὰρ τοιαῦτοι μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων καὶ παραδεχόμενοι· δεύτεραι δ', αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

ΚΕΦ. ιζ.

ΔΕῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ἐναντία. σημεῖον δὲ τούτου ὁ ὀνείδισμα τῷ Καρκίνῳ, ὁ δὲ

cinari, & ſororem immolatam eſſe, & ipſi contingere immolari. Et in Tydeo Theodectis, quòd dum veniſſet, vt inuenturus filium, ipſe petitur. Et quæ in Phœnicibus: cum enim locum vidiſſent, ratiocinatæ sũt fatum, quòd fato ſtatutũ eſſet ipſis moriendum eſſe. Etenim ibi expoſitæ ſunt. Eſt etiam quędam compoſita ex paralogiſmo theatri, vt in Vlyſſe falſo nuncio. Hic enim inquit ſe arcum cogniturum, quem non viderat: illeverò quaſi is agnoſciſſet, propterea paralogiſmũ fecit. Omnium autem optima agnitio eſt, quæ ex ipſis rebus eſt, facta conſternatione per veriſimilia, vt in Sophoclis Oedipode, & in Iphigenia: veriſimile enim eſt eam velle dare literas: tales enim ſolæ ſine factis ſignis & monilibus ſunt. At ſecundæ ſunt, quæ per ſyllogiſmum fiunt.

CAPVT XVII.

FAbulæ autem ſunt conſtituędæ, & elocutione conficiendæ, quàm maximè ante oculos ponendo, ſic enim euidentiſſimè perſpiciens, tanquã rebus ipſis præſens fuerit, dum gerebantur inueniet, quod decet: & ipſum minimè fallent ſubcontraria, ſignum autem huius rei eſt, quod reprehenditur in Carcino. Amphiaraus

corpore, vt cicatrices, aut extra, vt monilia, & vt in Tyrone per ſcapham. Ac licet his vti vel meliùs, vel peiùs, vt Vlyſſes per cicatricem aliter agnitus eſt à nutrice, aliter à ſubulcis. Et ſunt quidem, quæ fidei cauſſa adhibentur, magis artis expertes etiam huiuſmodi omnes. Quæ verò experipetia, vt quæ in Niptris, meliores. Secúdæ ſũt, quæ à poeta factæ ſunt. Itaq. non expertes artis: vt Oreſtes in Iphigenia agnouit ſororẽ agnitus ab ipſa. Hæc enim fuit agnita per epiſtolã: ille verò per ſigna. Ac ipſe quidem dicit, quæ vult poeta, ſed non fabula. Quare à dicto peccato non longè abeſt (licebat enim quædam interponere) etiam in Sophoclis Tereo radij vox. Tertia agnitio eſt, quæ per memoriam fit cùm quis ſentit aliquid videndo, vt quæ in Cypriis Dicæogenis: cùm enim picturam inſpexiſſet, luxit: vt quæ in Alcinoi Apologo citharœdum audiens, & recordatus, lachrymauit, vnde agniti ſunt. quarta, quæ ex ſyllogiſmo, vt in Choephoris, quia ſimilis quidam venit. Atqui ſimilis nullus præterquam Oreſtes, ergo iſte venit. Et quæ Polyidis Sophiſtæ de Iphigenia, veriſimile namque eſt Oreſtem ratio

σώματι, οἷον ἐλαί· τὰ δ' ἐκτὸς, οἷον περιδέραια· καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης. ἔστι δὲ καὶ πύτισι χρῆσθαι ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον· οἷον, Ὀδυσσεὺς διὰ τὴν οὐλὴν ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀπὸ τέχνης μᾶλλον, καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι· αἱ δὲ ὅτι παρεπιπέδησε. ὡσπερ ἐν τοῖς Νίπτροις, βέλτιους· δεύτεραι δέ, αἱ πεπιπωμέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, διὸ ὑπ' ἄπεχνοι· οἷον, Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεῖσα ὑπ' ἐκείνης. ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ διὰ σημείων. ταῦτα δ' ἔν αὐτὸς λέγει ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. δι' ὃ ἰσχὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν. ἐξὸν γὰρ ἀγνοῆσαι καὶ ἀναγνῶναι. καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή. τρίτη δὲ, ἡ διὰ μνήμης, τὸ αἰσθέσθαι τὶ ἰδόντα, ὥσπερ οἱ ἐν Κυπρίοις τῆς Δικαιογένους· ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν, ἔκλαυσε· καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνοου ἀπολόγῳ· ἀκούων γὰρ τῆς κιθαρῳδοῦ, καὶ μνησθεὶς, ἐδάκρυσεν· ὅθεν ἀνεγνωρίσθη. τετάρτη δὲ, ἡ ἐκ συλλογισμοῦ· οἷον ἐν Χοηφόροις, ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν· ὅμοιος δὲ οὐδεὶς ἀλλ' ἢ Ὀρέστης. οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. καὶ ἡ Πολυίδου τοῦ Σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας λῆρος· εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι

ἢτ' ἀδελφὴ ἐτύθη, ἢ ἄπαῤ συμβαίνει δύεσθαι. ἢ ἢ ἐν τῷ Θεοδέκτε Τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν οἷς εὑρήσων υἱὸν, αὐτὸς ἀπόλυται. ἢ ἢ ἐν ταῖς Φοινίξιν. ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον, συνελογίσαντο πλὴν εἰμαρμένῃ, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς. ἢ γὰρ ἐξεπέπησαν ἐνθάδε. ἔστι δὲ ὅτε ἢ συμβαίνοις ἐκ παραλογισμοῦ τὸ σκαῦρον. οἷον ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ δ' οὐχ ἑωρακώς. ὁ δ', ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωρίσων, ἐξ ἀλόγου τοῦτο ἐποίησε παραλογισμόν. πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς ἐκπλήξεως γινομένης διὰ εἰκότων. οἷον ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι ἢ τῇ Ἰφιγενείᾳ. εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι δεῖξαι γράμματα. ἢ γὰρ διαύλαι μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων ἢ φορὰ ἐκείνων· δύσπραι δ', αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

ΚΕΦ. ιζ.

ΔΕῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι ἢ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, ἢ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ἐναντία. σημεῖον δὲ τούτου ὁ ὀνείδισμα τῷ Καρκίνῳ, ὁ γὰρ

cinari, & ſororem immolatam eſſe, & ipſi contingere immolari. Et in Tydeo Theodectis, quòd dum veniſſet, vt inuenturus filium, ipſe periit. Et quæ in Phœnicibus: cum enim locum vidiſſent, ratiocinatæ sũt fatum, quòd fato ſtatutũ eſſet ipſis moriendum eſſe. Etenim ibi expoſitæ ſunt. Eſt etiam quędam compoſita ex paralogiſmo theatri, vt in Vlyſſe falſo nuncio. Hic enim inquit ſe arcum cogniturum, quem non viderat: illeverò quaſi is agnouiſſet, propterea paralogiſmũ fecit. Omnium autem optima agnitio eſt, quæ ex ipſis rebus eſt. facta conſternatione per veriſimilia, vt in Sophoclis Oedipode, & in Iphigenia: veriſimile enim eſt eam velle dare literas: tales enim ſolæ ſine factis ſignis & monilibus ſunt. At ſecundæ ſunt, quæ per ſyllogiſmum fiunt.

CAPVT XVII.

FAbulæ autem ſunt conſtituędæ, & elocutione conficiendæ, quàm maximè ante oculos ponendo, ſic enim euidentiſſimè perſpiciens, tanquã reb⁹ ipſis præſens fuerit, dum gerebantur inueniet, quod decet: & ipſum minimè fallent ſubcontraria, ſignum autem huius rei eſt, quod reprehenditur in Carcino. Amphiaraus

enim è fano exiit, quod fefellit ſpectatorem non videtem. in ſcena verò lapſus eſt, ægrè ferentibus id ſpectatoribus. Quantum autem fieri poteſt, oportet figuris exornãdo exercere poëſim: maximè enim perſuaſibiles sũt ab eadẽ natura, qui in perturbationib. ſunt. Quamobrem & fluctuare facit fluctuans, & ad iram concitat iratus veriſſimè. Itaque ingenioſi poëtica eſt, vel furore perciti. Ex his enim alij quidẽ bene formati: alij verò extra ſe poſiti ſunt. Hos autẽ ſermones portet eſſe factos, & ipſũ faciẽtem exponere in vniuerſũ, eáque, inſetere. Dico verò in vniuerſum: deinde epiſodiis ſicvniuerſum ſpectari. vt Iphigeniæ; cùm eſſet immolata quædam virgo, ſublatáq; immolantibus non manifeſto, ac comportata in aliam regionẽ, in qua lex erat, hoſpites Deæ immolare, hoc ſacredotiũ obtinuit. Tempore autem ſequẽti fratri ſacerdotis huc venire contigit propter neſcio quid: quoniã reſponſum dedit Deus propter aliquam cauſam, quæ extra vniuerſum eſt, eò venire: ſed quamobrem, id extra fabulam eſt; Cùm verò veniſſet, & captus eſſet, dum immolandus eſſet, agnouit, ſiue vt Euripides, ſiue vt Polyides fecit, dicens ſecundum veriſimile non ſolùm ſororem, ſed etiam ipſum ſacrificari oportuiſſe, &

Αμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὁ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν. δεῖ δ' ἐν τῆς σκηνῆς ἐξίστασι, δυσχεραίνοντων τῶν θεατῶν. ὅσα δ' δυνατόν, καὶ τοῖς σώμασι συναγωνιζόμενον ποιεῖν. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν εἰσι. διὸ] καὶ χειμαίνει, ὁ χειμαζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος μάλιστα. διὸ ὁ εὐφυὴς ἢ ποιητικὴ ἔστιν, ἢ μανικός. τῶν μὲν οἱ μὲν ἄθραυστοι, οἱ δ' ἐκφαλικοί εἰσι, τοῖς τε λόγοις καὶ πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου, εἶθ' ὕπως ἐπεισοδιοῦν καὶ παρενείρειν. λέγω δ' ὕπως ἂν θεωρῆσθαι τὸ καθόλου· οἷον τῆς Ἰφιγενείας, πυθέσθαι τινὸς κόρης, καὶ ἀφανισθείσης ἀθλίως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσης δ' εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔχειν τὴν ἱερωσύνην. χρόνῳ δ' ὕστερον ᾧ ἀδελφῷ συμβῆναι ἐλθεῖν τῆς ἱερείας διά τι· ὅτι μὲν εἶπεν ὁ θεὸς διά τινα αἰτίαν, ἔξω τοῦ καθόλου, ἐλθεῖν ἐκεῖ, καὶ ἐφ' ὅτῳ δ' ἔξω τοῦ μύθου. ἐλθὼν δὲ καὶ ληφθεὶς, θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισεν· εἴθ' ὡς Εὐριπίδης, εἴθ' ὡς Πολυίδης ἐποίησε· καὶ τὸ εἰκὸς εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει σφαγῆναι καὶ ἀντιθεωρεῖσθαι σωτηρία. μὴ δὲ παῦ-

τα

τα ἤδη ὑποτεθέντα τὰ ὀνόματα ἐπεισοδίων. ὅπως δ' ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισοδιῶδη σκοπεῖν· οἷον, ἐν μὲν Ὀρέστῃ ἡ μανία δι' ἣν ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια συντόμως, ἡ δ' ἐποποιία τέτυις μηκύνεται. τῆς γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστίν, ἀποδημοῦντός τινος ἐτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος· ἔτι δὲ τῶν οἴκοι ὥστε ἐχόντων, ὡς τὰ κτήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν βουλεύεσθαι, αὐτὸς ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, μόνος ὑπεξέθορε, αὐτὸς μὲν σωθῆναι, τοὺς δὲ ἐχθροὺς διέφθειρε. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δὲ ἄλλα ἐπεισόδια.

ΚΕΦΑΛ. ιη.

Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας, τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις ἡ δέσις· τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς εὐτυχίαν· λύσιν δὲ, τὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους· ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τὸν Θεοδέκτου, δέσις μὲν, τὰ

hinc ſalutem. Poſt hæc dum quis iam nomina ſuppoſuerit, eũ epiſodiis vti oportebit. Et quomodo erunt propria epiſodia, conſiderare, vt in Oreſte inſania, propter quam captus eſt, & ſalus per expiationem. Ac in dramatibus quidem epiſodia cõciſa ſunt. Epopœia verò his producitur. Odyſſeæ enim longus ſermo eſt: de quodam multos annos peregrinãtes & obſeruato à Neptuno, & dum ſolus eſſet, & præterea ſic ſe habentibus domeſticis rebus, vt fortunæ ipſius à procis conſumerentur, & filius inſidiis peteretur, ipſe venit tempeſtatibus perturbatus, &, cum quoſdam agnouiſſet, alios inuadens ipſe, quidem ſeruatus eſt, inimicos verò perdidit. Ac proprium quidẽ eſt hoc: alia verò epiſodia.

CAPVT XVIII.

EST autem omnis Tragœdiæ vna quidem pars nexus, altera verò ſolutio. Ea quidem, quæ ſunt extra, & aliqua eorum, quæ intra, ſæpenumerò ſunt nexus. Reliquum verò eſt ſolutio. Dico autem nexum eſſe eum, qui à principio eſt vſque ad eam partem quæ poſtrema eſt, ex qua tranſit in proſperam fortunam, vel aduerſam. Solutionem verò, quæ eſt à principio tranſitus vſque ad finem, vt in Lynceo Theodectis nexus ſunt ea quę

gesta sunt, & pueri sumptio. At solutio, quæ est ab accusatione mortis vsque ad finem. Tragœdiæ species sunt quatuor: tot enim etiã partes dictæ sunt. Vna quidẽ implexa, cuius totum est peripetia, & agnitio. Altera verò affecta, vt Aiaces, & Ixiones. Tertia morata, vt Phthiotides & Peleus. Quarta, vt Phorcides, & Prometheus, & quæcunque apud inferos. Ac omnia quidẽ maximoperè conãdum est, vt habeantur. Sin aut em, maxima, & plurima, præsertim, vt nunc criminationem obiiciũt poëtis. Cùm enim boni fuerint secũdum vnamquãque partem, poëtæ, vnũ superare singulos in proprio bono dignum existimant. Iustum autem est & Tragœdiã aliã, & candem dicere, nihil fortasse ob fabulam. Hoc verò intelligitur in iis, quarũ eadẽ plicatio & solutio est. Multi qui bene plicarunt, soluunt malè. Ac ambo semper cũ plausu excipi oportet, & non efficere, vt Tragœdia sit epopœica, quæ multas fabulas cõtinet, vt si quis totam fabulam Iliadis conficiat: ibi enim propter longitudinem partes assumunt conuenientem magnitudinem. In Dramatibus verò multum præter existimationem accidit: signum verò est, quòd quicũque

τι πεπραγμένα, ἡ δὲ δι' ὅλου πραγμάτων λῆψις· λύσις δὲ ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τῆς θανάτου μέχρι τοῦ τέλους. τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέτταρα· τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη. ἡ μὲν, πεπλεγμένη ἥ τε ὅλον δι' περιπέτειαι καὶ ἀναγνώρισις. ἡ δὲ, παθητική· οἷαι, αἱ τε Αἴαντες, καὶ οἱ Ἰξίονες. ἡ δὲ ἠθική. οἷαι, αἱ Φθιώτιδες καὶ ὁ Πηλεύς· τὸ δὲ τέταρτον, οἷον αἵ τε Φόρκυδες καὶ Προμηθεὺς, καὶ ὅσα ἐν ᾅδῃ. μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν. εἰ δὲ μή, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἅπερ νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς· γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἑκάστου τὴν ἰδίαν ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι φύσιν ἕνα ὑπερβάλλειν. δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν μύθου, καὶ πρὸς αὐτὸν λέγειν ὑδὶ ἴσως τῷ μύθῳ. τοῦτο δὲ, ὃν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις. πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς· δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν, ἐποποιϊκὸν σύστημα τραγῳδίας· ἐποποιϊκὸν δὲ λέγω, τὸ πολύμυθον· οἷ εἴ τις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον. ὀκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνειν τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος. οἱ δὲ τοῖς δράμασι, πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει· σημεῖον δὲ, ὅσα

πέρσιν Ιλίᾳ ὅλῳ ἐποίησαν, καὶ μὴ κατ' μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβῃ ἢ Μηδείᾳ,] καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἁμαρτήσει, ἢ κακῶς ἀγωνιεῖται· ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐν τούτῳ μόνῳ. ἐν δὲ τῇ περιπετείᾳ καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι, τοιαῦτα ἂν βούλοιτο θαυμαστῶς. τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον. ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μὴ πονηρὸς δὲ, ἐξαπατηθῇ ὥσπερ Σίσυφος· καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν, ἄδικος δὲ, ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει. εἰκὸς, γὰρ γίνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός. καὶ τὸ χορὸν δὲ ἕνα δεῖ συναγωνίζεσθαι τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι ἕκαστον, καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ ἐμβόλιμα μᾶλλον ἢ μύθου, ἢ ἀπὸ τῆς τραγῳδίας ᾄδειν· ἔστι δὲ ἐμβόλιμα ᾄσματα, ἃ οὐδὲν ἔστιν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰρημένα, καὶ ἔστι τί ἁρμόττοντα, ἢ ἐμβόλιμα ᾄσματα ἐστὶν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον;

ΚΕΦ. ιθ.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως καὶ διανοίας εἰπεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν, ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω. ἴδιον δὲ μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ τὰ τῆς διανοίας

expugnationem Ilij totam fecerunt, & nō ſecundū partē, vt Euripides Niobē aut Medeā, & non vt Æſchylus, vel labūtur, vel malè certant. ſiquidem Agathon in hoc ſolo lapſus eſt. In peripetiis autem, & in ſimplicibus rebus aſſequuntur, quod volunt, mirabiliter. Tragicum enim hoc, & gratū hominibus. Eſt autem hoc, quando ſapiens quidem, ſed cū improbitate deceptus fuerit, vt Siſyphus: & fortis quidem, ſed iniuſtus ſuperatus ſit. Atque hoc veriſimile eſt, vt Agathon dicit. Veriſimile enim eſt multa fieri etiam præter veriſimile. Et exiſtimandū eſt, chorum eſſe vnum de hiſtrionibus, & partem totius, ac ſimul contēdere, non vt apud Euripidē, ſed vt apud Sophoclem. Quæ verò conceduntur aliis, magis ſunt fabulæ, & Tragœdiæ alterius. Quamobrem embolima canunt, cum primus Agathon rem talem inceperit. Atqui quid intereſt, ſi quis embolima canat, vel dictionem ex alio in aliud accommodet?

CAP. XIX.

AC de aliis quidem iam dictum eſt. Reliquum verò eſt de elocutione, vel ſententia dicere. Ac quæ pertinent quidem ad ſententiam, in libris de Rhetorica poſita sū[illegible] hoc enim methodi illius

gis eſt proprium: ſunt autem, ſecundum ſententiam ea, quę cunqne ab oratione paranda ſunt. Et eorum partes ſunt, tũ demonſtrare, & ſoluere, tum perturbationes parare, vt miſericordiam, vel metum, vel iram, & quæcunque talia: tum præterea amplificare, & diminuere. Manifeſtum autem eſt, & in actionibus vtendum eſſe iiſdem formis, cùm miſerabilia, aut terribilia, aut magna, aut veriſimilia parare oportuerit: niſi quòd ea ſola differentia eſt, quòd hæc quidem apparere ſine doctrina oportet: quæ verò in oratione poſita ſunt, à dicente parari, & per orationem fieri. Quod enim eſſet dicentis munus, ſi apparerent iucunda & non per orationem? Eorum verò, quæ pertinẽt ad elocutionem, vna ſpecies eſt contemplationis; quæ conſiderat figuras elocutionis, quas ſcire eſt hiſtrionicæ, & eius, qui talẽ habeat architectonicã, vt quid ſit mãdatũ, quid precatio, & narratio, & mina, & interrogatio, & reſpõſio, & ſi quid aliud huiuſmodi. Ab horũ enim cognitione vel ignorantia nulla reprehenſio in poëticã aſſertur, quæ curãda ſit. Quî enim ficti poteſt, vt aliquis exiſtimet errorẽ cõmiſſum eſſe in iis, quæ Protagoras reprehẽdit, quòd putãs precari, præcipit, dicẽs, *Iram dina cane*? Nam inbere,

τοῦτα, ὅσα ἐκτὸς τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων, τό, τε ἀποδεικνύναι, καὶ τὸ λύειν, καὶ τὰ πάθη παρασκευάζειν· οἷον, ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος, καὶ σμικρότητα. δῆλον δ', ὅτι ἐν τοῖς παρεσκευασμένοις ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἰδῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν. πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δ' ἐν ᾧ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι καὶ διὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανεῖτο ἡδέα, καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον; τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν ἓν μέν ἐστιν εἶδος ὑποκρίσεως τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἃ ἔστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τῷ ἔχοντι τοιαύτην ἐχέτω ἀρχιτεκτονικήν. οἷον τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλὴ, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν, ἢ ἄγνοιαν, οὐδεὶς εἰς τὴν ποιητικὴν ὀρθώμημα φέρεται, ὃ, τι καὶ ἄξιον καταυδῆς. τὸ γὰρ οἴεσθαι ὑπολάβοι ἁμαρτῆσθαι ἂν Πρωταγόρας ὀρθῶμά; ὅτι εὐχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει εἰπών· μῆνιν ἄειδε θεά. τὸ γὰρ κελεύειν

(φησι) ποιεῖν τι ἢ μὴ, ὀλίγη ταξίς ἐστι. διὸ παρείσθω ὡς ἀγνὼς, καὶ ἔστης πολιτικῆς οὐ θεώρημα.

inquit, vt aliquid faciat aut non faciat, præceptio eſt. Quamobrem omittatur: vt quæ alterius, & non poeticæ ſit contemplatio.

ΚΕΦ. κ.

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδε ἐστὶ τὰ μέρη· στοιχεῖον, συλλαβὴ, συνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος. στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἀδιαίρετος· οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή. καὶ γὰρ θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον. τούτων δὲ μέρη, τό, τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν, ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν· οἷον τὸ α τὸ ω. ἡμίφωνον δὲ, τὸ μὲν προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν· οἷον, τὸ σ καὶ τὸ ρ. ἄφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνὴν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φωνὴν γινόμενον ἀκουστόν· οἷον τὸ γ, καὶ τὸ δ. διῄρηται δὲ διαφορὰ σχήμασί τε τοῦ στόματος, καὶ τόποις, καὶ δασύτητι, καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι· ἔτι δὲ καὶ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ· οἷς ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει διαφορεῖν. συλλαβὴ δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος

CAPVT XX.

IAm verò elocutionis omnis hæ ſunt partes elementum, ſyllaba, coniunctio, nomen, verbum, articulus, caſus, oratio. Ac elementum quidem eſt vox indiuidua, non omnis, ſed ex qua naturaliter vox fit, quæ intelligi poſſit. Etenim belluarum ſunt voces indiuiduæ, quarum nullum elementum voco. Huius autem partes ſunt tum vocale, tum ſemiuocale, tum mutum. Atque vocale eſt quod ſine ictu vocem habet, quæ audiri poteſt, vt α, & ω. Semiuocale, quod cum ictu vocem habet, quæ audiri poteſt, vt σ, & ρ. Mutum, quod cum ictu per ſe quidem nullam habet vocem, ſed cum habentibus aliquam vocem fit huiuſmodi, vt audiri poſſit, vt γ, & δ. Atque hæc inter ſe differunt tum figuris oris, tum locis tum craſſitudine, tum tenuitate, tum longitudine, tum breuitate; præterea verò acumine, & grauitate, & medio, de quibus ſingulis in metricis conuenit contemplari. Syllaba eſt vox ſignificationi

cõgruerit in principio orationis ponere per ſe, vt μὲν, ἤτοι, δή: vel vox non ſignificatiua ex pluribus quidem vocibus vna, ſed ſignificationis idonea, quę faciat vnam vocem. Articulus eſt vox ſignificationis expers, orationis initium, aut finem, aut diſtinctionem indicans, vt τὸ φημὶ τὸ περὶ, & alia: vel vox ſignificationis expers, quę neque impedit, neque facit vocem vnam ſignificatiuam ex pluribus vocibus idoneã, quæ componatur & in extremis, & in medio. Nomen eſt vox cõpoſita ſignificatiua ſine tempore, cuius pars nulla eſt per ſe ſignificatiua. Nam in duplicibus non vtimur, vt etiam ipſum per ſe ſignificet, veluti in Theodoro illud δῶρον non

δ μέσῳ, ὧν μὴ ἀρχόθη
λόγῳ ὑφέναι καθ' αὑτόν·
ἤτοι, δή. ἡ φωνὴ ἄσημος ὁ
νων μὲν φωνῶν μία, σημ
ὃ ποιεῖν πφυκυῖα μίαν
ἄρθρον δέ ὅτι φωνὴ ἄσ
λόγῳ ἀρχήν, ἢ τέλος, ἢ δι
δηλοῖ· οἷον, τὸ φημὶ, ἢ τὸ π
δλον. ἡ φωνὴ ἄσημος, ἣ
λύει, ὅπε ποιεῖ φωνὴν μ
μανικὴν ἐκ πλόνων φω
φυκυῖαν σωθῆναι, ἢ ὁ
κρων, ἢ ὅτι δ μέσῳ ὄνομ
φωνὴ σωθεσὴ, σημαν
χρόνε, ἧς μέρος ὐδέν ὅτι κ
τὸ σημανικόν. ἐν δὲ τοῖς
ὑ χρώμεθα. ὡς ἢ αὐτὴ κ
σημαίνειν· οἷον, ἐν τῷ Θεοδ

βαδίζει σημαίνει, τὸ μὲν τ παρόντα χρόνον, τὸ δὲ τ παρελη-λυθότα. πῶσις δέ ἐστιν ὀνόματος ἢ ῥήματος· ἡ μὲν τὸ κ' τούτου, ἢ τούτῳ, σημαίνουσα, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἡ δὲ τὸ κ' τὸ, ἑνί, ἢ πολλοῖς· οἷον ἄνθρωποι, ἢ ἄνθρωπος. ἡ δὲ κ' τὰ ὑποκείμενα, οἷον κατ' ἐρώτησιν ἢ ὑπόταξιν. τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βαδίζει, πῶσεις ῥήματος κ' ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί. λόγος δὲ φωνὴ συνθετὴ σημαντική, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι· οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται. οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός· ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον. μέρος μέν τι ἀεὶ σημαίνον ἕξει· οἷον ἐν τῷ βαδίζει Κλέων, ὁ Κλέων. εἷς δὲ ἐστι λόγος διχῶς, ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων· ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμων· οἷον, ἡ Ιλιὰς μία, συνδέσμῳ εἷς· ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ἓν σημαίνειν.

bulauit, ad significat: alterum quidem præsens tempus: alterum verò præteritum. Casus est nominis, aut verbi: vnus quidem secundum id quod est huius, vel huic, significans, & quæcunque talia, alter verò secundū id, quod vni, vel multis, vt homines, vel homo: alius autem secundum ea, quæ ad gestum pertinent, vt per interrogationem, vel præceptionem. nam ambulauit, vel ambulat, casus verbi secundum has species est. Oratio est vox composita significatiua, cuius aliquæ partes per se significāt aliquid: nec enim omnis oratio ex verbis constat, & nominibus, quemadmodū hominis definitio: sed contingit sine verbis esse orationem. Atqui partem semper quampiam significātem habebit, vt in illo. *Ambulat Cleon*, idipsum Cleon. Vna autem est oratio duobus modis: aut enim quæ vnum significat: aut quæ ex pluribus coniunctionibus est, vt Ilias quidem ex coniunctione vna: hominis verò definitio, eò quòd vnum significet.

ΚΕΦ. κα.

Ὀνόματος δὲ εἶδη τὸ μὲν ἁπλοῦν· ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται· τὸ δὲ διπλοῦν· τούτου δὲ τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου· τὸ δὲ, ἐκ σημαινόντων σύγκειται. εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν καὶ πρόσπλοκα ὄνομα·

CAP. XXI.

IAm nominis species vna quidem simplex est (voco simplicem, quę constat ex non significantibus) altera verò duplex: atque hæc partim ex significante, & non significante: partim ex significantibus constat: potest etiam esse &

plex: & quadruplex nomen, & multiplex, vt multa Megaliotarum, Hermocaicoxanthus. Omne autem nomen eſt, aut propriũ, aut lingua, aut tranſlatio, aut ornatus, aut factum, aut protractũ, aut ſubtractum, aut immutatum. Voco proprium, quo vtuntur ſinguli, Linguam illud, quo diuerſi. Quãobrẽ apparet fieri poſſe, vt lingua, & proprium ſit idem, non autem iiſdem. Nam *Sizynon* Cypriis eſt proprium, nobis lingua. Tranſlatio eſt nominis alieni illatio, aut à genere ad ſpeciem, aut à ſpecie ad genus, aut à ſpecie ad ſpeciem, aut ſecũdum proportionem. Dico à genere ad ſpeciem, vt, *Nauis autem mihi hæc ſtetit.* Nam in portu eſſe, ſtare quoddã eſt. A ſpecie ad genus, *certè iam decem millia Vlyſſes bona egit.* Nam decẽ millia multa ſunt, quibus nunc vſus eſt pro multis. A ſpecie ad ſpeciẽ, vt, *ære animum cùm hauſiſſet, incidit indefeſſo ære.* hic enim *haurire* pro incidere, & *incidere* pro haurire dixit: ambo enim ſunt quoddã auferre. Proportionẽ dico, quando ſimiliter ſe habeat ſecundum ad primum, ac quartum ad tertium. nam dicit pro ſecundo quartum, aut pro quarto ſecũdum, & interdum apponunt pro quo dicit, ad quod eſt. Dico autẽ, vt ſimili-

οἷον τὰ πολλὰ τῶν Μεγαλιωτῶν Ἑρμοκαϊκόξανθος. ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν, ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορά, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον. λέγω δὲ κύριον μὲν ᾧ χρῶνται ἕκαστοι· γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐ γλῶττα καὶ κύριον ἔσται δυνατὸν τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς δέ. τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα. μεταφορὰ δέ ἐστιν ὄνομα ἀλλοτρίου σημαίνοντος ἐπιφορά, ἢ ἀπὸ γένους εἰς εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος· ἢ ἀπὸ εἴδους εἰς εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. λέγω δὲ, ἀπὸ γένους μὲν εἰς εἶδος· οἷον, νῆις δέ μοι ἥδ' ἕστηκε. τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστίν ἑστάναι. ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος· μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε. τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλῷ κέχρηται. ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος· οἷον, Χάλκῳ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας, ταμὼν ἀτρυτοῖ χαλκῷ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσας, ταμὼν εἴρηκεν· ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν ἐστίν. τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὅμοιος ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ δ' τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν ἀντὶ ὅτου λέγει πρὸς ὃ ἔστι· λέγω δὲ, οἷον, ὅμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρεα. ἐρεῖ οὖν καὶ

ἀσπίδα φιάλλω Ἀρεως, & πῶ φιάλλω ἀσπίδα Διονύσου. ἔτι ὁμοίως ἔχει ἀσπίδα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. ἐρεῖ οὖν ἢ ἀσπίδαν, γῆρας ἡμέρας· καὶ τὸ γῆρας, ἀσπίδαν βίου· ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου. οἷοις δὲ οὐκ ἔστιν ὄνομα κεῖσθαι τὸ ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται· οἷον, τὸν μὲν καρπὸν σπεῖραι, σπείρειν. & ὃ πῶ φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον. ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς ἥλιον, καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται, σπείρων θεοκτίσας φλόγα. ἔστι δ' ὧν οὕτω τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι & μὴ ὡς, προσαγορεύσαντα τὸ μὴ ὂν ἴδιον, ἀποφῆσαι τὴν οἰκείαν· οἷον, εἰ πῶ ἀσπίδα εἶπει φιάλλω μὲν Ἀρεως, μὴ δὲ οἴνου. πεποιημένον δὲ ὄνομά ἐστιν, ὃ ὅλως μὲν καλούμενον ὑπό τινων, αὐτὸς ὑφῆται ὁ ποιητής· δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα· οἷον, τὰ κέρατα ἐρύτας, & τὸν ἱερέα ἀρητῆρα. ἐπικεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον· τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον, ἢ τῷ οἰκείῳ, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ· τὸ δὲ, ἂν ἀφῃρημένον ᾖ τι ἢ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένου] ἐπικεταμένον μὲν· οἷον, τὸ πόλεως, πόληος· & τὸ Πηλεΐδου, Πηληϊάδεω· ἀφῃρημένον δέ· οἷον, τὸ κρῖ, ἀλφίτου· & τὸ δῶ· & μία γί-

ter ſe habet Poculũ ad Bacchũ, & ſcutum ad Martem. Dicet igitur & ſcutũ poculum Martis, & poculũ ſcutum Bacchi: præterea ſimiliter ſe habet veſper ad diẽ, & ſenectus ad vitam. Dicet igitur veſperã ſenectutẽ diei, & ſenectutem veſperã vitę: vel, vt Empedocles, occaſũ vitæ. Nonnullis verò non eſt nomẽ poſitum eorũ, quæ ſunt ex proportione: ſed nihilominus ſimiliter dicetur, vt illud ſemen quidem iacere, ſerere: flammã verò emitti à ſole ſine nomine eſt, ſed ſimiliter ſe habet hoc ad ſolem, & ſerere ad ſemen: Quamobrem dictum eſt *ſerens à Deo conditam flammam*. Ac licet vti hoc trãſlationis modo & aliter, vt, cùm appellauerit id, quod alienum eſt, neget aliquid eorum quæ propria ſunt: vt ſi ſcutum dicat poculum non Martis, ſed vini. Factum eſt, quod ab aliquibus prorſus nõ appellatũ ipſe ponit poëta: videtur enim aliqua eſſe talia, vt *cornua* ἐρύτας, *& ſacerdotẽ* ἀρητῆρα. Protractũ eſt, vel ſubtractũ, illud quidẽ ſi vocaili lõgiore vſum fuerit, quã propria ſit, vel ſyllaba inculcata: hoc vero ſi ſublatum fuerit quippiam, vel ab ipſo, vel ab eo, quod inculcatum eſt protractum quidem, vt illud, πόλεως πόληος, & illud, Πηλεϊάδου Πηληϊάδεω, ſublatũ vero, vt illud, κρῖ, & illud δῶ, &, μία γί-

νεται ἀμφοτέρων ὂ ψ. Immutatum eſt, quod nominati vnam quidem partem reliquerit, alteram verò fecerit, vt illud, δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν, pro δέξιον. Præterea ex nominibus alia virilia, alia muliebria, alia interiecta. Virilia quidem, quæcunque deſinant in ν, & ρ, & quæcunque ex aliquo eorumque muta ſunt cõſtant. Atque ea ſunt duo, ψ, & ξ. Muliebria verò, quæcunque ex vocalibus in ea, quæ ſemper longa ſunt, vt in η, ω, & ex iis quæ producuntur in α. Quate euenit, vt æqualia ſint multitudine, in quæcunque deſinunt virilia, & muliebria. Nam ψ & ξ eadem ſunt. In mutum autem nullum nomen deſinit, neque in vocale breue. At in ι tria ſola, μέλι, κόμμι, πέπερι. Et in υ quinque πῶϋ, νᾶπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Interiecta verò in hæc, & ν, & σ.

CAPVT XXII.

ELocutionis autem virtus eſt, vt ſit perſpicua, & non humilis. Ac maximè quidem perſpicua eſt quæ ex propriis nominibus conſtat, ſed humilis. Exemplum eſt Cleophontis poëſis, & Stheneli. At grandis, & immutans id, quod vulgare eſt, quæ peregrinis vtitur. Peregrinum autem voco linguam, & tranſlationem, & protractionem, & quidquid præter propriũ eſt. Sed ſiquis ſimul omnia talia fecerit, aut

γεται ἀμφοτέρων ὂ ψ, ἐξηλλαγμένον δέ ἐστιν, ὅταν τὸ ὀνομάζομενον, τὸ μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ· οἷον τὸ δεξίτερον κατὰ μαζὸν, ἀντὶ τοῦ δέξιον. ἔτι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄῤῥενα, τὰ δὲ θήλεα, τὰ δὲ μεταξύ. ἄῤῥενα μὲν, ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ ν καὶ ρ, καὶ ὅσα ἐκ τούτων ἀφώνων συλλάβει· ταῦτα δέ ἐστι δύο, τὸ ψ καὶ ξ. θήλεα δέ, ὅσα ἐν τοῖς φωνηέντοις, εἰς τὰ ἀεὶ μακρά· οἷς, εἰς η καὶ ω. καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς α· ὥστε ἴσα συμβαίνει πληθύι, εἰς ὅσα τὰ ἄῤῥενα καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ καὶ ξ, ταὐτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ι τρία μόνα, μέλι, κόμμι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ υ, πέντε· τὸ πῶϋ, τὸ νᾶπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ· τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα, & ν καὶ σ.

ΚΕΦ. κβ.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ ἡ Κλεοφῶντος ποίησις, καὶ ἡ Σθενέλου. σεμνὴ δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχαριμένη. ξενικὸν δὲ λέγω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ παρὰ τὸ πρέπον τὸ κύριον. ἀλλ' ἂν τις ἅμα ἅπαντα τὰ ἰδιώτατα ποιήσῃ, ἢ αἰνι-

γμα ἔσται, ἢ βαρβαρισμός ἂν μὲν οὖν ἐν μεταφορῶν, αἴνιγμα· ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, ἢ βαρβαρισμός· αἰνίγματος δὲ ἰδέα αὕτη ἐστί, τὸ λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα, ἀδυνάτως συναφαι· κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων συνθεσιν, οὐκ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι· κατὰ δὲ μεταφοράν, ἐνδέχεται· οἷον, Ἄνδρα εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπὶ ἀνδρὶ κολλήσαντα· ἢ τὰ τοιαῦτα. ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός· δεῖ δὲ ἀνακέκραταί πως τούτοις. τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μηδὲ ταπεινόν, ἡ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ ὁ κόσμος, ἢ τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη· τὸ δὲ κύριον ἡ σαφήνειαν ἐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβήσεται εἰς τὸ σαφὲς ἡ λέξεως, ἢ μὴ ἰδιωτικὸν, αἱ ἐπεκτάσεις ἢ ἀποκοπαὶ, ἢ ἐξηλλαγμέναι τοῦ ὀνομάτων. διαφέρει γὰρ τὸ μὴ ὡς ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν ποιήσει. διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τὸ ἰδιωτικὸν, τὸ σαφὲς ἔσται. ὥστε ἐκ ὀρθῶς ψέγουσι οἱ ὀπτιμοῦντες ὡς ποιητὴν τοιοῦτον ὄντα τῆς διαλέκτου, ἢ διαχλευάζουσι πρῶτος Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος· ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν εἰ ἐξῆν μακραγορεῖν, ἐφ' ὁπόσον βούλεται ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ λέξει. οἷον, ἢ ὡς Χάρμων εἶδον Μαραθῶνάδε βαδίζοντα. ἢ, ἐκ ἂν ἰγνάμπτους

ænigma erit, aut barbarismus: si igitur ex trãslationibus, ænigma: si ex linguis, etiã barbarismus. Ænigmatis autem forma est, vt qui dicit, copulet ea, quæ fieri nõ possunt. At secundum compositionẽ quidẽ nominum id fieri non potest: verùm secundum translationem contingit, vt Virũ vidi igne æs viro agglutinantem: & talia. Ex linguis verò barbarismus. Quamobrẽ alieno modo his temperatur. Ac non vulgare quidẽ efficiet, neque humile lingua, & translatio, & ornatus, & aliæ formæ quæ dictæ sunt: perspicuitatem verò propriũ. At non minimam partem cõferunt ad perspicuam elocutionem, & non vulgarẽ, protractiones, & subtractiones, & immutationes nominum. Nã quoniam hoc aliter se habet, ac proprium: quod factum est præter consuetum, non vulgare efficiet. Quoniam autem commune aliquid habet cum eo, quod est consuetum: erit perspicuum. Quare non rectè vituperant, qui reprehendunt talem modum locutionis, ac maledictis poëtam insectantur, vt Euclides ille antiquus, quòd facile sit poëticè agere, siquis concesserit protrahere, quantum velit eum, qui iambis vsus sit in eadẽ locutione: vt ἢ τι χάρμων εἶδον Μαραθῶναδε βαδίζοντα: &, οὐκ ἂν γοινάμπτους

τὸν ἐκεῖνον ἐξεμάξαντος. At cùm appareat quidē aliquo modo, aliquem ſequi hunc ipſum vſum, id ridiculum eſt. Menſura verò cōmunis eſt omniū partium. Etenim qui tranſlationibus, & linguis, & aliis formis vteretur indecorè, & ſtudioſè ad ridicula idem efficeret. Id autem quod congruit, quantum excellat in heroico carmine, conſideretur, iniectis nominibus in metrum. Et certè in linguis, & in tranſlationibus, & in alijs formis, ſi quis poſuerit propria nomina, videbit à nobis dici ea, quæ vera ſunt; vt cùm eundem iambicum fecit Æſchylus, & Euripides, & vnum ſolum nomē immutauit, & poſuit linguam pro proprio conſueto. Atque vnū quidem apparet pulchrum: alterum vero humile. Nam Æſchylus in Phyloctete fecit.

μῆκος ἢ ἐκεῖνο ἐξελέξατο. τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρῶμενον οὕτω τῷ ῥυθμῷ, γελοῖον. τὸ δὲ μέτρον, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν. καὶ γὰρ μεταφορᾶις καὶ γλώτταις, καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς, καὶ ὁπωσδήποτε ὅτι τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀποφήναιμι. τὸ δὲ ἁρμόττον ὅσον διαφέρει ὅτι τῶν ἐπῶν θεωρεῖσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον. καὶ ὅτι τῆς γλώττης δὴ, καὶ ὅτι τῆς μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τῶν ἄλλων εἰδῶν μεταλήψεις ἂν τις τὰ κύρια ὀνόματα, καταδοῖ ὅτι ἀληθῆ λέγομεν. οἷον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου· ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος γλῶτταν· καὶ τὸ μὲν φαίνεται καλὸν, τὸ δ' εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε.

Phagedæna, quæ mei carnes comedit pedis.

Hic vero pro ἐδίει poſuit θοινᾶται, epulatur. Et.

Nunc autem me qui eſt paruúſque, & nihili & indecens.

Si quis poſitis propriis dicat, Nunc autem me qui eſt paruúſque, & imbecillis, & deformis. Et.

Sedile non conueniens cum poſuiſſet, paucámque menſam.

Et illud.

Littora vociferantur, littora clamant.

Φαγέδαινα, ἥ μου σάρκας ἐδίει ποδός.

ὁ δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐδίει, τὸ θοινᾶται μετέθηκε, καί.

Νῦν δέ μ' ἐὸν ὀλίγος τε καὶ ἀπήνυστος καὶ ἄκικυς.

εἴ τις λέγοι τὰ κύρια μεταθείς.

Νῦν δέ μ' ἐὸν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδής. καὶ,

Δίφρον ἀφέλιον καταθείς, ὀλίγην τε τράπεζαν.

Δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς μικράν τε τράπεζαν. καὶ τὸ,

Ἠϊόνες βοόωσιν· Ἠϊόνες κεκλήγουσιν.

ἔτι δὲ Ἀριφραδὴς τοῖς τραγῳδοῖς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ ἀληκτῳ, τούτοις χρῶνται. οἷον τὸ, Δωμάτων ἄπο, καὶ μὴ Ἀπὸ δωμάτων· καὶ τὸ, σέθεν· καὶ τὸ, ἐγὼ δέ νιν· καὶ τὸ, Ἀχιλλέως πέρι, καὶ μὴ Περὶ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἀληθὲς γὰρ τὸ μὴ ἴδιᾳ ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει. ἔστι δὲ μέγα μὲν τῷ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι· καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ γλώτταις. τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. μόνον γὰρ τοῦτο, οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν, εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι. τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν, τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι. τῶν δὲ ὀνομάτων, τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυραμβικοῖς· αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἡρωϊκοῖς· αἱ δὲ μεταφοραὶ, τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα· ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσεται. ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, τὸ κύριον καὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος. ὡδὶ μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ τοῦ ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἐστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

Præterea verò Ariphrades Tragœdis maledicebat, quòd quę nemo diceret in ſermone, iis vterentur, quale illud eſt, *δωμάτων ἄπο*, *domibus ab*, ſed non *ἀπὸ δωμάτων*, *à domibus*: & illud *σέθεν tui*: & illud, *ἐγὼ δέ νιν*, *ego autem ipſum*: & illud, *Ἀχιλλέως πέρι*, *Achille de*, ſed non *περὶ Ἀχιλλέως*, *de Achille*: & quęcunque alia talia. Nam, quoniam non ſunt in propriis, faciunt id quod non vulgare eſt hæc omnia in elocutione: ille verò hoc neſciebat. Iam magnum eſt vt congruenter vnoquoque eorũ, quæ dicta ſunt, vtamur & duplicib. nominib. & linguis: at maximũ eſt, metaphoricum eſſe: ſolum enim hoc neque ab alio licet aſſumere; & boni ingenij ſignum eſt: bene enim trãsferre eſt ſimile intueri. Ex nominibus autem duplicia quidem maximè conueniunt dithyrambis: linguæ vero heroicis: at tranſlationes iambicis. Et in heroicis quidem omnia vtilia, quæ dicta ſunt: verùm in iambicis, quia quàm maximè collocutionem imitantur, ex nominibus illa congruunt, quibuſcunque etiam in ſermonibus aliquis vteretur, ſunt autem talia proprium & tranſlatio, & ornatus. Ac de Tragœdia quidem, & de imitatione, quæ in agendo poſita eſt, nobis ſatis ſunt quæ expoſita ſunt.

CAP. XXIII.

DE narratiua autem, & in metro imitatione oportet fabulas conſtituere, quemadmodum dramaticus in Tragediis, & circa vnam actionem totam, & perfectam, habentem principium & medium, & finem, vt quemadmodũ animal vnum totum efficiat propriam voluptatem, nec ſimiles eſſe hiſtorias conſuetas, in quibus neceſſe eſt non vnius actionis efficere expoſitionem, ſed vnius temporis, quæcunque in eo euenerunt circa vnum, vel plures, quorũ vnumquodque, vt ſors tulit, alterum reſpicit. Quemadmodum enim ſecundum eadem tempora, & in Salamine facta eſt naualis pugna, & in Sicilia Carthaginiẽſium pugna, nequaquam ad eundẽ tendentes finem. Sic & in temporibus conſequentib. aliquando ſit alterum cum altero, ex quibus non eſt vnus finis Ac fermè id faciunt poëtarũ multi. Quamobrẽ, vt iam dicebamus, & in hac parte diuinus apparere Homerus præter cæteros poteſt, & quia neque bellũ, quãuis habens principiũ & finẽ, aggreſſus eſt verſibus totum deſcribere: valde enim magnũ, & quod non facilè conſpici poterat, eũ ſumere erat: vel magnitudine ſe modicè habens intextũ varietate: nunc autẽ cùm abſtuliſſet vnã

ΚΕΦ. κΓ.

Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνίστασθαι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, δῆλον, καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας εἶναι τὰς συνήθεις, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα ἢ πλείους, ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα. ὥσπερ γὰρ καὶ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, ἥτ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θατέρου, ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος· σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τοῦτο ποιοῦσι τοὺς ποιητάς· διὸ, ὥσπερ εἰρήκαμεν, ἤδη καὶ ταύτῃ θαυμάσιος ἂν φανείη Ὅμηρος πρὸς τοῖς ἄλλοις, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ὅλην ποιῆσαι πρᾶγμα· λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι· ἢ τῷ μὲν μεγέθει μετρίαν ἀπολαβὼν, ἐπεισοδίοις κέχρηται

ωὐδὲ πολλοῖς· οἷον, νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει ἡ ποίησις. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ· οἷον, ὁ τὰ Κυπριακὰ ποιήσας, καὶ τὸ μικρὸν Ἰλιάδα. τοιγαροῦν ἓξ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι· ἐκ δὲ Κυπρίων, πολλαί. καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος πλέον ὀκτώ. οἷον, Ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, Πτωχεία, Λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις, καὶ Ἀπόπλους, καὶ Σίνων, καὶ Τρῳάδες.

ΚΕΦΑΛ. κδ.

Ἔτι δὲ εἰ δεῖ ταὐτὰ δεῖ ἔχειν ἢ ἐποποιΐαν τὴν τραγῳδίᾳ. ἢ γὰρ ἁπλῆν, ἢ πεπλεγμένην, ἢ ἠθικήν, ἢ παθητικήν δεῖ εἶναι), καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιΐας καὶ ὄψεως ταὐτά. καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ καὶ ἀναγνωρίσεων καὶ παθημάτων, ἔτι καὶ διανοίας καὶ λέξιν ἔχειν καλῶς· οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται, καὶ πρῶτος καὶ ἱκανῶς. καὶ γὰρ καὶ τῶ ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν· ἡ μὲν Ἰλιὰς, ἁπλῆ καὶ παθητική· ἡ δὲ Ὀδύσσεια, πεπλεγμένη· ἀναγνώρισις γὰρ διόλου καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε. διαφέρει δὲ κατά τι τῆς συστάσεως τὸ μῆκος καὶ ἐποποιΐα,

partem, episodiis vsus est ipsorũ multis, vt nauiũ catalogo, & aliis episodiis, quibus distinguit poëtam. Alii verò circa vnum canunt, & circa vnum tempus, & vnam actionẽ multarum partium, vt qui Cyprica fecit, & patuam Iliadem. Igitur ex Iliade, & Odyssea vna Tragœdia fit ex vtraque, vel duæ solæ. At ex Cypriis multæ, & ex patua Iliade plus quàm octo, vt Armorum iudicium, Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, Mendicatio, Lacænæ, Ilij direptio, & Reditus classis, & Sinon, & Troiades.

CAP. XXIV.

PRæterea verò Epopœiam oportet habere formas easdem cum Tragœdia, aut enim simplicem, aut implexam, aut moratam, aut affectam oportet esse. Et partes extra melopœiam, & apparatũ easdem. Etenim ei opus est peripetijs, & agnitionibus, & affectibus, præterea sententias, & elocutionẽ recte habere. Quibus omnibus Homerus vsus est primus, & satis. Etenim poëmatũ vtrumque constitutum est. Ilias quidem simplex & affectum: Odyssea verò implexum: agnitio enim per totum, & moralis est. Adhæc dictione, & sententia omnes superauit. Differt autem Epopœia & constitutionis longi-

tudine,& metro. Ac longitudinis quidem terminus ſufficiens dictus eſt. Debet enim eſſe eiuſmodi,vt ſimul conſpici & principium,& finis poſſit. Id ſanè eſſet ſi priſcis minores conſtitutiones eſſent, & peruenirent ad multitudinẽ Tragœdiarum,quæ in vnam ponerentur auditionem. Habet verò multũ quiddã Epopœia, &quidem proprium,vt extendere magnitudinẽ poſſit: propterea quòd non contingit in Tragœdia imitari multas partes, quæ eodem tempore geruntur: ſed eam ſolam quæ geritur in ſcena,& hiſtrionum eſt. At in Epopœia quia narratio eſt,licet efficere, vt ſimul multæ partes ad finem perducantur, quæ cùm propriæ ſint, augẽt poëmatis molem. Quare hoc habet, quod bonum eſt ad magnificentiam, & ad mutationem audientis, & ad incrementum, quod fit diſſimilibus epiſodiis. Simile enim, quod citò ſatietatem affert,efficit,vt Tragœdiæ diſpliceant. Metrum autem heroicum ex experientia quadrauit, nam ſi quis aliquo alio metro narratiuam imitationem efficeret, aut multis, indecorum certè appareret:heroicum enim firmiſſimum, & tumidiſſimum eſt metrorum. Quamobrem & linguas & tranſlationes maximè recipit. Superuacanea enim

καὶ τὸ μέγεθος. τὸ μὲν οὖν μήκους ἱκανὸς ὁρισμὸς ὁ ῥηθείς. δεῖ γὰρ δεῖν συνιδεῖσθαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος. εἴη δ' ἂν οὕτως, εἰ τὸ μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, ὡς τε τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν πεῖσθῆναι παρήκοιεν. ἔχει δὲ ὡς τὸ ἐπικτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιία ἴδιον, διὰ τὸ ὀλίγα μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πράττόμενα πολλὰ μιμεῖσθαι· ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον. ἐν δὲ τῇ ἐποποιίᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν πραττόμενα, ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων, αὔξεται ὁ τῆς ποιήματος ὄγκος. ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα, καὶ ἐπεισοδιοῦν ὁμοίοις ἐπεισοδίοις. τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῖ, ὑπερπίπτει ποιεῖ τὰς τραγῳδίας. τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν, ἐκ τῆς πείρας ἥρμοσται. εἰ γάρ τις ἐν ἑτέρῳ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὴς ἂν φαίνοιτο. τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν, στασιμώτατόν καὶ ὀγκωδέστατόν τῶν μέτρων ἐστί. διὸ καὶ γλώττας καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. περιπὴ γὰρ

λων. τὸ δ' ἰαμβεῖον καὶ τετράμετρον, κινητικά· τὸ μὲν ἐργαστικόν· τὸ δ', ὀρχηστικόν. ἔτι δ' ἁπλοῦν μὲν, εἰ μιγνύοι τις αὐτὰ, ὥσπερ Χαιρήμων. διὸ ὑδεὶς μακρὸν συστασιν ἐν ὅλῳ πεποίηκεν, ἢ πᾶ ἡρῴῳ, ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ φυσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῷ διαιρεῖσθαι. Ὅμηρος δ' ὅλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ ὅτι μόνος οὐ ποιητὴς ἀγνοεῖ ἃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ὀλάχιστα λέγειν· οὐ γὰρ ἔστι κατὰ ταῦτα μιμητής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται, μιμοῦνται δ' ὀλίγα καὶ ὀλίγακις. ὁ δ' ὀλίγα προοιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι ἦθος, καὶ οὐδὲν ἄηθες, ἀλλ' ἔχον ἤθος. δεῖ μὲν οὖν ἐν τοῖς περιπετείαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν. μᾶλλον δ' ὀδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ αἰτιολογον. διὸ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστὸν ἐν, ὅτι τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν ἐκτεθέντα. ἔπειτα τὰ ἅδε πλὴ ἐστορος δίωξιν ὅτι σκηλῶς ἔχει γελοῖα ἂν φανείη· οἱ μὲν γὰρ ἑστῶτες καὶ ὁ διώκοντες, ὁ δ' ἐν νόῳ. ὁ δ' τοῖς ἔπεσι λανθ. τὸ δ' θαυμαστὸν, ἡδύ.

est narratiua motio aliorum: Iambicum verò, & Tetrametrum mobilia sunt: hoc quidem ad saltationem accommodatum, illud verò rebus agendis idoneum. Præterea verò absurdius fit, si quis ipsa misceat, vt Chæremon. Quãobrem nemo fecit longam constitutionem alio, nisi heroo, sed, vt dicimus, ipsa docet natura, vt illud ipsum partiamur, quod congruit. Homerus autem & in aliis multis dignus est, qui laudetur, & in hoc etiam, quòd solus inter poëtas id non ignorat, quod ipsum facere oportet, ipsi enim poëtæ quàm paucissima dicenda sunt. Etenim ipse non est secundum hæc imitator. Ac alij quidem ipsi per totum in actione versantur, & pauca imitantur, ac paucis in locis. At hic, cùm pauca præfatus sit, statim inducit virum, aut mulierem, aut aliquos alios mores, & nihil morũ expers, sed habẽs mores. Ac oportet quidem in Tragœdiis efficere id, quod admirabile est, sed magis in Epopœia contingit id, quod rationẽ vacat. Quamobrem cõtingit maximè, id, quod admirabile est, quia non spectant in agentem. Quoniam, quæ eueneruut, circa Hectoris insectationem in scena certè apparerẽt ridicula, hi quidem stantes & non insectantes, hic renuens. At in Epicis latent, Iam admirabile iucundũ est.

Ac ſignum eſt, quod omnes addentes nunciãt, tanquã gratificantes. Et docuit maximè Homerus alios falſa dicere, vt oportet: atque hóc naturã habet paralogiſmi: exiſtimant enim homines quando dum vnum eſt, aut factum eſt, alterum fit, ſi poſterius eſt, etiam prius eſſe vel fieri: hoc autem mendacium eſt, idcirco primum iam certè mendaciũ eſt, ſed neceſſe non eſt, dũ vnũ eſt vt alterum ſit, vel fiat, vel apponatur. Nam quia ſcit, hoc verum eſſe, falsò ratiocinatur animus noſter etiam primum tanquam id, quod ſit. Eligẽda autem ſunt, quæ fieri non poſſunt, & veriſimilia sũt, magis, quam quæ fieri poſſunt, & parum appoſita ſunt ad perſuadendum. Ac ſermones non conſtituendi ex partibus carentibus ratione, ſed maximè quidem, vt nihil habeãt, quod careat ratione, ſi verò non ſint tales, ac certè habeant extra tabulã, vt Oedipus illud habet quod neſciat, quomodo Laius mortuus ſit: nõ autem in dramate, vt in Electra, qui Pythia nunciãt, aut in Myſis, qui ſine voce ex Tegea in Myſia venit. quare ridiculũ eſt, dicere fabulã interiturã: quia à principio non oportet conſtituere tales. Quod ſiquis cõſtituerit, & apparuerit magis cõſentaneum, recipere erit etiam abſurdum, quõniam & quæ ſunt Odyſſea

σημεῖον δ' πάντες γὰρ προσῳδῶντες, ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι. διδάσκει δ' μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τοῦδ' ὄντος ἢ γενομένου τόδε γίνεται, εἰ τὸ ὕστερον ὄν, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι. τοῦτο δὲ ὄν ψεῦδος. διὸ ὃν μὲν, αὐτὸ τὸ πρῶτον ψεῦδος, ὄντος δὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γίνεσθαι ἢ προσθῆναι. διὰ γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ πρῶτον ὡς ὄν. προαιρεῖσθαι τὰ ἀδύνατα καὶ εἰκότα μᾶλλον ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα. δεῖ τοὺς λόγους μὴ συνίστασθαι ὅτι μάρτυρι ἀχρῆται, ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον· εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους τὸ μὲ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν, ἀλλὰ μὴ ἐν τῇ δράματι, ὥσπερ οἱ Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν Μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ὁπὸ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων. ὥςτε τὸ λέγειν ὅτι ἀνήρητο αὖ ὁ μῦθος, γελοῖον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ ποιεῖσθαι τοιούτους· κἂν ᾖ θῇ, καὶ φαίνεται εὐλογώτερον, ὀκνεῖσθαι καὶ ἄπορον· ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς ἐκεῖ

sine ratione, nempe quæ circa

ἐὰν ἐντεκτὰ, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσει. καὶ ὅτι τοῖς μύθοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἐμφαίνει ἡδονὴν τὸ ἄτοπον. τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἠθικοῖς, μήτε διανοητικοῖς. ἐπιπρόσθη γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τὰ ἤθη, καὶ τὰς διανοίας.

ΚΕΦΑΛ. κε.

ΠΕερὶ δὲ προβλημάτων καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη, ὧδε θεωρῆσι γένοιτ' ἂν φανερόν. ἐπεὶ γὰρ ὅτι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὥσπερ ἂν εἰ ζωγράφος ἢ τις ἄλλος εἰκονοποιὸς, ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων ἀεὶ τῶν αὐτῶν ἓν ἃ μιμεῖ. ἢ γὰρ οἷα ἦν, ἢ ὅτι, ἢ οἷά φασι καὶ δοκεῖ, ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις καὶ μεταφοραῖς καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι. δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς. ἔπειτ' οὐ τὴν αὐτὴν ὀρθότητα ἐστὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς, οὐδὲ μία τέχνη καὶ ποιητικὴ. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία· ἡ μὲν καθ' αὐτὴν, ἡ δὲ συμβεβηκός. ἢ μὲν γὰρ προαιρεῖται μιμήσασθαι ἀδυνατήσασα αὐτὸ, ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ προαιρεῖται μὲν ὀρθῶς, διὰ συμβεβηκός· οἷον τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ

expositionem nullo modo tolerabilia esse manifestum foret si ipsa malus poëta faceret: nunc autem aliis bonis poëta obscurat, iucundum reddens absurdũ. Dictione autẽ oportet laborare in partibus otiosis, & non moratis, neque sententiarum plenis. contrà enim occultat dictio valde splendida cùm mores tum sententias.

CAPVT XXV.

IAm de quęstionibus & solutionibus, tũ ex quot, tum ex qualib. formis sint, hoc pacto contemplantibus fiet sine dubio manifestũ. Quoniam enim poëta est imitator, quẽadmodum etiã pictor, vel quis alius imaginũ effector, necesse est imitari de iis quę numero sunt tria, vnũ aliquod semper. Aut nim qualia erant aut sunt; aut qualia aiunt, aut videntur: aut qualia esse oportet. Hæc autẽ exponuntur dictione, vel & linguis, & translationibus. Et multæ affectiones sũt dictionis, hæc enim poëtis concedimus. Prętereaverò nõ est eadẽ rectitudo politicæ, & poeticæ neq; aliarũ artiũ, & poeticæ. Ipsius autem poeticæ duplex erratum: Nam vnum per se: alterum per accidens: etenim aut prælegit imitationẽ rei, quæ vltra facultatem est, quod erratum ipsius est: aut prælegit nõ rectè quod per accidẽs est: sed fecit equum mouẽtem

vtramque dexteram partē. Aut erratū est, secundū vnāquamque artem, quemadmodū secundum Medicinam, aut aliam artem. Aut quæ fieri non possunt, ficta sunt. Hęc igitur qualiacunque fuerint non per se sunt. Quare reprehensiones in quæstionibus ex his considerando soluendæ sunt. Primum enim si quæ aduersus ipsam artē sunt, ficta sint huiusmodi, vt fieri non possint, erratū sit, sed rectè se res habet, si consequitur finem ipsius: finis enim dictus est, quēadmodum si sit magis ad consternandum, vel ipsa accommodetur, vel alteram partem accommodet. Exemplum Hectoris insectatio. Nam si finis, vel magis, vel minus contingat inesse: etiam secundum eam artem quæ de his est, peccatum est non rectè: oportet enim, si fieri potest, omnino nusquam errari. Præterea vtrorum est peccatum maius, eorūmne quę sunt secundum artem, an eorum quæ sunt secundum aliud accidēs? Minus enim est, si nesciebat in ceruorum specie fœminā cornua non habere, quàm si mala imitatione describeret. Adhæc si opponitur non esse vera, at qualia oportet, vt Sophocles inquit, ipse quidem se facere, quales oportet; Euripides verò, quales sunt.

τραμμένην τὴν ἀρετήν. ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα· οἷον, τὸ κατ' ἰατρικὴν ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται. ταῦτ' οὖν οὐσία ἐστὶν ἢ, ὡς καθ' ἑαυτό. ὥσπερ δεῖ τὰ ὀνείδη μήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἐκ τούτων ὀνείδη ζητοῦντα λύειν. πρῶτον μὲν γὰρ, ἂν τὰ πρὸς αὐτὸν ᾖ τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται· ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τὸ τέλος ᾧ αὐτῆς. τὸ γὰρ τέλος εἴρηται· οἷον, εἰ ἔστως ἐκπληκτικώτερον, ἢ αὐτὸ, ἢ μᾶλλον τοιοῦτο μέρος. ὑπόδειγμα ἡ τοῦ Ἕκτορος ἔνδειξις. εἰ μὲν γὰρ τὸ τέλος, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τοῦτο τέχνην, ἡμάρτηται· οὐκ ὀρθῶς. δεῖ γὰρ, εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμοῦ ἡμαρτῆσθαι. ἔτι πότερον ὀρθῶς τὸ ἁμάρτημα, τὸ κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατὰ μὴ συμβεβηκός; ἔλαττον γὰρ, εἰ μὴ ᾔδη ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ εἰ καλλιμμάτους ἔγραψεν· ὃ τὴν τύπις ἐὰν ἐπιμῇ), ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ· οἷον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη, αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ ποιεῖν, Εὐριπίδης δὲ οἷοί εἰσι. δεῖ δὲ ταύτην λυτέον, εἰ δὲ μηδέτερος, ὅτι οὕτω φασίν· οἷον τὰ περὶ θεῶν. ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀ-

Quamobrem hac ratione soluendum est. Sin autē neutro modo, quòd sic aiunt, vt quæ de deis dicūtur. Fortasse enim neque

λήθη, ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης· ἀλλ' ὅ φασι πάλαι. ἴσως δ' οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' ὅπως εἶχεν, οὕτω τὰ περὶ τὴν ὅπλων· ἔζηλε δὲ σφίν ὀρθὴ ὅπη σταυροπῆρος. ὅπως γὰρ ὅτ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί· περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἢ μὴ καλῶς, ἢ εἴρηται ἢ μή, ἢ πεπραγται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον ἢ εἰρημένον βλέποντα, εἰ αἰσχρὸν ἢ φαῦλον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πεποιηκότα ἢ λέγοντα περὶ ὃν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, ἢ οὗ ἕνεκεν· οἷον, ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται, ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα ἀποτύχῃ. τὰ δὲ περὶ τὴν λέξιν, οὕτως ὁρῶντα δεῖ διαλύειν· οἷον γλῶττη. Οὐρῆας μὲν πρῶτον. ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα, εἶδος μὲν ἦν κακὸς, οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν. τὸ γὰρ εὐειδεῖς οἱ Κρῆτες οὐ πρόσωπον καλοῦσι, καὶ τὸ, Ζωρότερον δὲ κέραιρε, οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον. τὸ δὲ κατ' μεταφορά ἐστιν εἰρημένον· οἷον, Ἄλλοι μὲν ῥα θεοὶ τε καὶ ἀνέρες εὗδον παντύχοι, καὶ τὸ, Ἦτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν. καὶ, Αὐλῶν συρίγγων θ' ὁμαδόν. τὸ γὰρ πᾶντας, ἀντὶ τοῦ Γαλλ-

licet dicere melius ſic: neque vera ſunt: ſed caſu accidit, quemadmodum Xenophanes, ſed non aiunt hæc. Fortaſſe autem non melius quidem, ſed ſic ſe res habebat, quemadmodum, quæ de armis dicuntur. *Lanceæ* verò *ipſius rectæ in ſauratere*, id enim tunc inſtitutum habebant, quemadmodum etiam nunc Illyrici. De illo autem, quod bene, aut non bene, aut dictum eſt ab aliquo, aut factum, non ſolum conſiderandum eſt, in ipſum, quod factum eſt, aut dictum intuendo, vtrum ipſum laude an reprehenſione dignum ſit, ſed etiam in agentem, aut dicentem erga quem, aut quando, aut quomodo, aut cuius cauſa, quemadmodum aut maioris boni, vt fiat, vt maioris mali, vt ne fiat. Hæc autem, intuendo ad elocutionem, ſoluenda ſunt, quemadmodum per linguã, οὐρῆας μὲν πρῶτον. *Mulos quidem prius*: fortaſſe enim non mulos, ſed cuſtodes dicit, & in Dolonem, ſpecie quidem erat malus, non corpore incompoſito, ſed facie turpi. Nam Cretenſes pulchritudinem faciei vocant εὐειδές. Et illud, ζωρότερον δὲ κέραιρε. *Meracius autem miſce*, non meracius, vt temulentis, ſed *citius*. Illud autem per tranſlationem dictum eſt, Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες εὗδον παντύχοι. *Alii quidem diſque & homines dormiebant totam noctem.* Et illud: Ἦτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν. καὶ, Αὐλῶν συρίγγων θ' ὁμαδόν. *ſine in campum Troianum reſpiceret*, &, *tibiarum ſiſtulatúmque*

vocem. Nam πάντες *omnes* pro hac voce πολλοὶ *multi* ſecundũ tranſlationem dictũ eſt: quia πᾶν *omne* eſt, πολύτι, *multum quiddam* Et illud, οἷς δ' ἄμμορος, *ſola expers*, ſecundum tranſlationem. quod enim notiſſimum eſt, ſolum eſt. Et ſecundum accentum, quemadmodũ Hippias Thaſius ſoluebat illud, δίδυμῳ δέ οἱ. Et, τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. *Hoc quidem, non corrumpitur imbre*. Hæc autem diuiſione, vt Empedocles: Αἶψα δὲ θνητ' ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι. Ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα. *Extemplo autem mortalia nata ſunt, quæ prius didiceram immortalia eſſe mixtáque prius pura*. Hæc vero per ambiguitatem, παρῴχηκεν δὲ πλέω νύξ, *præteriit autẽ plus nox*. Nam illud πλέων ambiguũ eſt. Atque hæc ſecundum conſuetudinem locutionis: vt aqua temperatum vinum dicunt eſſe: vnde factum eſt, κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, *ocrea recens fabrefacti ſtanni*: & vocant χαλκέας *ærarios*, qui ferrum exercent, vnde dictus eſt Ganymedes διὶ οἰνοχοεύειν, *vinũ miniſtrare*, non bibentibus vinum diis, quod per metaphorã excuſari poteſt. Quã lo autẽ nomẽ aliquod videtur ſubcontrariũ aliquod ſignificare: attendendũ eſt, quotupliciter ſignificet hoc, in eo quod dictũ eſt, vt τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, eo quòd prohibitum: illud autem Quotupliciter, contingit ſic quodammodo: maximè verò ſi quis ſuſpicetur per eam rationem quæ è regione eſt: vel, vt Glauco dicit, quòd nonnulli ſine ratione præſumunt & ipſi, cùm iam alterum con-

λοὶ κῦ μεταφορᾷ εἴρηται. τὸ γὰρ πᾶν πολύτι. καὶ τὸ, Οἷς δ' ἄμμορος, κῦ μεταφορᾷν. τὸ γὰρ γνωριμώτατον μόνον. κῦ ἡ προσῳδία, ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τὸ, Δίδυμῳ δέ οἱ. καὶ, τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. τὰ δὲ διαιρέσει· οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Αἶψα δὲ θνητ' ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι. Ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα. τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ, Παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ. τὸ γὰρ πλέων, ἀμφίβολόν ἐστι. τὰ δὲ κῦ τὸ εἶδος τῆς λέξεως. οἷον τὸ κεκερασμένον οἶνόν φασιν εἶναι· ὅθεν καὶ παροιμία. Κνημὶς νεοτεύκτου καασσιτέροιο. καὶ Χαλκέας, οὓς καὶ ἀδήλως ἐρμηνεύομεν ὡς Διὶ οἰνοχοεύειν, ἀντὶ τοῦ οἰνοχοεῖν. εἴη δ' ἂν τοῦτο γε κῦ μεταφορᾷ. δεῖ δὲ ἐπειδὰν ὄνομά τι ἀντὶ ταυτοῦ ὁμοῦ καὶ ῥήματος σημαίνῃ, ὁπόσα ἐνδέχεται σημαίνειν, σκοπεῖν ποσαχῶς ἂν σημαίνοι τοῦτο ἐν τῷ εἰρημένῳ· οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος, ᾧ ταύτῃ κωλυθείη. τὸ δὲ ποσαχῶς ἐνδέχεται ὡδί πως· μάλιστ' ἂν τις ὑπολάβοι κῦ κατ' ἀντίφρασιν ἢ ὡς Γλαύκων λέγει, ὅτι ἔνιοι ἀλόγως ἀντιλαμβάνονται, κῦ αὐτὸ καταψευ-

σάμβοι συλλογίζον), καὶ ὡς εἰρηκότες ὅτι δοκεῖ ἐπιλαμβάνουσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει. τοῦτο δ' πάσχουσι τὰ περὶ Ἰκάριον. οἴονται γὰρ αὐτὸν Λάκωνα εἶναι. ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ξυντυχεῖν ἢ Τηλέμαχον αὐτοῖς εἰς Λακεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ' ἴσως ἔχει ὥσπερ οἱ Κεφαλλῆνες φασι. παρ' αὐτοῖς γὰρ γῆμαι λέγουσι τὴν Ὀδυσσέα. καὶ εἶναι Ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον. δι' ἁμάρτημα δὴ τὸ πρόβλημα εἰκὸς ἦσαν. ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν, ἢ πρὸς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον, ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ ἀναφέρειν. πρὸς μὲν γὰρ τὴν ποίησιν, αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δύσκολον. οἷοις δὴ εἶναι, οἵοις Ζεῦξις ἔγραφεν, μᾶλλον καὶ πρὸς τὸ βέλτιον· τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν. πρὸς δὲ φασι πάλιν, ὅτι καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἀληθὲς ἴσως, εἰκὸς γὰρ καὶ τοῦτο εἶναι γίνεσθαι. ἴσως δὲ ὑπεναντία ὡς εἰρημένα ἔστιν σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι, εἰ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως· ὥστε καὶ αὐτὸ ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ δοκεῖ φρόνιμος εἶναι. ὀρθὴ δὲ ἡ ἐπιτίμησις, καὶ ἀληθὲς καὶ μοχθη-

demnauerint ſyllogiſmo concludunt,& tanquam eos, qui dixerint quod videtur, reprehendũt,ſi ſubcõtrarium fuerit ipſorum exiſtimationi. Atque hoc patiantur, quæ de Icario dicuntur. Exiſtimant enim ipſum Laconem eſſe. Abſurdum igitur,aiunt, eſt non congreſſum eſſe cum eo Telemachũ, cùm Lacedæmona iuit. Idque fortaſſe ſe habet, vt Cephalenes aiunt:à ſe enim vxorem duxiſſe dicunt Vlyſſem, & eſſe Icadium, non Icarium. propter erratum autem. Quæſtio veriſimilis eſt. Omnino verò, quod fieri non poteſt,vel ad poëſim, vel ad melius, vel ad opinionem oportet redigere : nam quod attinet ad poëſim, magis eligendum eſt appoſitum ed perſuadendum, quod fieri non poteſt, quàm non appoſitum ad perſuadendum, quod fieri poteſt. Ac fieri non poteſt, vt tales ſint, quales Zeuxis pingebat : verùm ſpectatur etiam melius : nam exemplum debet exuperare. Ad ea, quæ aiunt, reducuntur ea quæ ſine ratione ſunt, & ſic etiam dicendum quid aliquando non eſt præter rationem,veriſimile enim eſt, etiam præter veriſimile fieri. Subcontraria vero, vt dicta ſunt oportet conſiderare, quemadmodũ in ſermonibus refutationes:ſi idem,& ad idẽ,& ſimili modo. Quare & ipſe reſpicit, aut ad ea quæ ipſe dicit,aut ad id,quod prudens ſupponat. Iam recta reprehenſio eſt & vacare ratiõne & prauum apparere.

quãdo dum neceſſitas non eſt, vſus fuerit aliquo, quod vacet ratione, quemadmodum Euripides Ægiſthi, prauitate, vt Menelai in Oreſte. Atque has quidẽ reprehenſiones ex quinque formis adferũt. Nam ſunt, aut tanquam ea, quæ fieri non poſſunt: aut tanquam fine ratione: aut tanquam pernicioſa: aut tanquam ſubcontraria: aut tanquam præter eam rectitudinem, quæ ſecundum artem eſt. Solutiones verò ex dictis numeris conſiderandæ: & duodecim ſunt:

CAP. XXVI.

IAm verò, vtrũ ſit melior Epopœica imitatio, an Tragica, dubitare aliquis poſſet. Nã ſi quæ minus oneroſa eſt, melior eſt, & talis pertinet ad ſpectatores meliores: manifeſtũ eſt, quæ omnia imitatur oneroſam eſſe. Quaſi enim non ſentientib. niſi ipſe poëta multã adiũxerit motionẽ mouẽtur, vt mali tibicines voluẽtes ſe, ſi diſcum oporteat imitari, & trahẽtes coryphæũ: ſi Scyllam cecinerint. Ac Tragœdia quidẽ talis eſt. Quemadmodũ etiam, qui prius fuerũt, exiſtimabãt poſteriores hiſtriones. Nam Myniſcus Callipidẽ vocabat tanquã nimis exuperãtem ſimiã. Ac talis quoque opinio de Pindaro erat. Vt autẽ iſti ſe habeant inuicem, ſic tota ars ad Epopœiam ſe habet.

εἶναι, ὅταν μὴ ἀναγκαίας ἕνεκα, μηδὲν χρήσηται ᾧ μιμήσῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης τῇ Αἰγίσθου πονηρίᾳ, ὡς ἐν Ὀρέστῃ τὸ Μενελάου. τὰ μὲν οὖν ὀβδομήματα, ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν. ἢ γὰρ ὡς ἀδύνατα, ἢ ὡς ἄλογα, ἢ ὡς βλαβερὰ, ἢ ὡς ἐναντία, ἢ ὡς παρὰ τὸν ὀρθότητα τὸν κατὰ τέχνην. αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων ἀριθμῶν σκεπτέαι· εἰσὶ δὲ δώδεκα.

ΚΕΦΑΛ. κϛ.

ΠΟτερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγῳδική, διαπορήσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορτικὴ, βελτίων. τοιαύτη δὲ ἡ πρὸς βελτίους θεατάς· δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων, ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ πολλὴν κίνησιν κινῆται· οἷον οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλίοντες, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι· καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν Σκύλλαν αὐλῶσιν· ἡ μὲν οὖν τραγῳδία, τοιαύτη ἐστίν, ὡς καὶ οἱ πρότεροι τοῖς ὑστέροις αὐτὴ φαίνεται ἐποίουν. ὡς λίαν δὲ ὑπερβάλλοντα πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν. ὡς δ' ἔχουσι πρὸς αὐτὰς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει.

πλὴν μὴν ἔν γε πρὸς τοὺς θεατὰς ὑπο-
κεῖσθαι φασιν εἶναι, δι' ὃ ἡδὲν δέ-
ονται τῶν χημάτων· πλὴν ἡ τερ-
γικὴ πλὴν, πρὸς φαύλους· ἡ ἔν φορ-
μικὴ, χείρων ἄπλον ὅτι μὴ εἰη.
πρῶτον μὴν ἔν ἡ τῆς ποιητικῆς
ἡ κατηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκρι-
τικῆς. ἐπεὶ ἔστι πρὸς ἐργάζεσθαι τοῖς
σημείοις ἡ ῥαψῳδοῦντα, ὥσπερ
ἐποίει Σωσίστρατος· ἡ ᾄδοντα,
ὥσπερ ἐποίει Μνασίθεος Ὀπούν-
τιος. εἶτα ἡδὲ κίνησις ἅπασα
ἀποδοκιμασία, εἴπερ μὴ ὀρ-
χησις, ἀλλ' ἡ φαύλου, ὅπερ καὶ
Κάλλιππίδη ἐπλήμμετο, ἡ νῦν ἄλ-
λοις, ὡς ἡ ἐλευθέρας γυναῖκας
μιμουμένοις. ἔτι ἡ τερπνότης ἡ
ἄνευ κινήσεως ἐποιεῖτο αὐτῆς,
ὥσπερ ἡ ἐποποιία. ὅλως γὰρ τὰ αἰ-
νιγματώδη φαίνεται ὁποῖα τίς ὅτι·
εἰ ἔν ὅτι πάλαι κρεῖττον, τοῦτό γε
οὐκ ἀναίσχυντον αὐτὴ ὑπάρχει·
ἔπειτα διότι πάντ' ἔχει ὅσαπερ
ἡ ἐποποιία. ἡ γὰρ μέτρῳ ἔξεστι
χρῆσθαι. ἡ ὅτι ἡ μικρὸν μέρος
πλὴν μουσικὴν ἡ πλὴν ὄψιν ἔχει, δι'
ἧς αἱ ἡδοναὶ σφόδρα παρα-
σκευάζονται. εἶτα ἡ τὸ ἐναργὲς ἔχει ἡ ἐν
τῇ ἀναγνωρίσει, ἡ ὅτι πλὴν ἐρ-
γῳ. ἔτι ὧν ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ
τέλος ἡ μιμήσεως ἐστί. τὸ γὰρ ἀ-
θροώτερον, ἥδιον ἢ πολλῶν κεκερ-
αμένον ὧν χρόνῳ. λέγω δ' οἷον εἴ τις ἅ

Atque hanc quidem circa ſpectatores probos aiunt eſſe. Quamobrem nihil egeat figuris. Tragicam verò ad improbos. Igitur oneroſa peior profectò erit. Ac primum quidem accuſatio non eſt artis poëticæ, ſed hiſtrionicæ. Quoniam poteſt vti ſignis etiam qui recitat Epopœiã, id quod faciebat Soſiſtratus: & qui canit: id quod faciebat Mnaſitheus Opuntius. Deinde non omnis motio improbanda, ſiquidem neque ſaltatio, ſed motio improborum: id quod etiam Callipidi vitio dabatur, & nunc aliis, tanquam non ingenuas mulieres imitantibus. Præterea Tragœdia etiam ſine motione facit illud: quod habet proprium, vt Epopœia. Nam per lectionem manifeſta eſt, qualis ſit: ſi igitur eſt in aliis melior, hoc certè, vt ipſi inſit, neceſſariũ non eſt. Deinde quoniam habet omnia, quę habet Epopœia. Etenim metro licet vti, & quòd non paruam partem habet Muſicam, & apparatum, per quam voluptates conſtituũtur euidentiſſimè. Deinde & euidens habet & in lectione, & in actibus: Accedit, quod finis imitationis eſt in minore longitudine. Nam ſtrictius eſt iucundius quã id quod multi temporis mixtionẽ habet. Dico autem, quẽadmodũ ſi quis cõponeret

Oedipodẽ Sophoclis in quot verſibus Ilias eſt. Præterea minus vna eſt qualiſcunque imitatio Epicorum : ſignum autem eſt, quod ex qualicunque imitatione plures Tragœdiæ conficiuntur. Quare ſi vnam fabulam faciant, neceſſe eſt, vel, vt breuiter oſtenſa, appareat cauda muris, vel, vt ſequens metri longitudinem, appareat aquea. ſed ſi faciant plures, quemadmodum ſi ex pluribus actionibus fuerit cõpoſita, non erit vna : vt Ilias habet multas tales partes, & Odyſſea, quæ etiam per ſe habent magnitudinem, etiam ſi hæc poëmata conſtituta ſint, quantum fieri poteſt, optima, & quàm maximè ſint imitatio actionis vnius. Si igitur & propter hæc omnia præſtat, & propter artis etiam opus (oportet enim ipſas non quamlibet efficere voluptatem, ſed eam quæ dicta eſt) apparet eam, quæ magis finem conſequitur, meliorem ſine dubio eſſe Epopœiâ. Ac de Tragœdia quidem & Epopœia, & ipſis & formis, & partibus ipſarum, & quot ſint, & quid differant, & quæ cauſæ ſint eius quod bene eſt, & quod bene non eſt, & de reprehenſionibus, & ſolutionibus, tam multa dicta ſint.

Οἰδίπουν θεὶν τ Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ιλιάς. ἔτι δ' ἔστιν μία ἑποιαοῦν μίμησις ἡ τυχοῦσα ἐποποιῶν, σημεῖον δέ· οὐ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως, πλείους τραγῳδίαι γίνονται· ὅταν μὲν οὖν ἐκ μιᾶς ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἀνάγκη ἢ βραχέα διηνυμμένον μύουρον φαίνεσθαι. ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ. ἐὰν δ' ἐκ πλειόνων, λέγω δ' οἷον, ἐὰν ὦσι μὴ πλειόνων τραγῳδιῶν ἢ συνθημάτων, ὅ μία. ὥσπερ ἡ Ιλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη. καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος· καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς τραγῳδίας μίμησίς ἐστιν. εἰ οὖν τοῦτο τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τοῦ τέχνης ἔργῳ (δεῖ γὰρ οὐ πάσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ εἰρημένην) φανερὸν ὅτι κρείττων αὐ ἐστὶν μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιίας. περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ ἐποποιίας, καὶ αὐτῆς καθ' αὑτὴν εἰδῶν, καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ ἢ μὴ, ὅτες αἰτίαι, καὶ περὶ ὀπτῆς μύσεων καὶ λύσεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

FINIS. ΤΕΛΟΣ.

2nd